

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

MURATHAN MUNGAN'IN SEÇTİKLERİYLE

TREN GEÇTİ

hikâyeler

metis

Murathan Mungan'ın Seçtikleriyle
TREN GEÇTİ

Metis Yayınları
İpek Sokak No. 5 34433 Beyoğlu, İstanbul
e-posta: info@metiskitap.com
www.metiskitap.com
Yayınevi Sertifika No: 10726

Metis Edebiyat
Murathan Mungan'ın Seçtikleriyle
TREN GEÇTİ

Derleme Eser © Murathan Mungan, 2017
© Metis Yayınları, 2017

Kitapta yer alan öykülerin künyeleri
ve telif hakları için bkz. s. 305.

İlk Basım: Nisan 2017

Metis Edebiyat Yayın Yönetmeni:
Müge Gürsoy Sökmen

Yayıma Hazırlayanlar:
Emine Bora, Eylem Can

Kapak Fotoğrafı:
Yer ve tarih belirsiz. Roni Margulies arşivinden.
Kapak Tasarımı: Semih Sökmen

Dizgi ve Baskı Öncesi Hazırlık: Metis Yayıncılık Ltd.

Baskı ve Cilt: Yaylacık Matbaacılık Ltd.
Fatih Sanayi Sitesi No: 12/197 Topkapı, İstanbul
Matbaa Sertifika No: 11931

ISBN-13: 978-605-316-083-0

Eserin bütünüyle ya da kısmen fotokopisinin çekilmesi, mekanik ya da elektronik araçlarla çoğaltılması, kopyalanarak internette ya da herhangi bir veri saklama cihazında bulundurulması, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun hükümlerine aykırıdır ve hak sahiplerinin maddi ve manevi haklarının çiğnenmesi anlamına geldiği için suç oluşturmaktadır.

MURATHAN MUNGAN'IN SEÇTİKLERİYLE

TREN GEÇTİ

metis

İçindekiler

Vagonlar	Murathan Mungan	9
Oğuz Atay	Demiryolu Hikâyecileri – Bir Rüya	21
Ahmet Hamdi Tanpınar	Bir Tren Yolculuğu	32
Sait Faik	Üçüncü Mevki	42
Vüs'at O. Bener	Kibrit	47
Sabahattin Ali	Ayran	57
Afif Yesari	Tren Yolu	66
Umran Nazif	Gar Saati	71
Bekir Sıtkı Kunt	Yataklı Vagon Yolcusu	78
Naim Tiralı	Tren, Bir Garip Aile, Genç Kız vs...	84
Leylâ Erbil	Konuşmadan Geçen Bir Tren Yolculuğu	89
Mustafa Kutlu	5402	99
Ahmet Büke	İzmir Postası'nın Adamları	112
Ethem Baran	Uzak Yakınlıklar	119
Faruk Duman	Pancar Vagonları	132
Tomris Uyar	Yaz Suyu	147
Ayfer Tunç	Kar Yolcusu	155
Hüsnü Arkan	Nisa	170

Behçet Çelik	Tren Elbet Kalkacak	174
Hasan Ali Toptaş	Çift Çizgi	180
Erdal Öz	Kuklacı	186
Fikret Ürgüp	Van	195
Ayhan Bozfırat	İstasyon	203
Sait Faik	Müthiş Bir Tren	209
Murathan Mungan	Makas	214
Tomris Uyar	Sonuncu Belki	248
Mehmet Zaman Saçlıoğlu	Sis Adası	258
İsmet Tokgöz	Bir Kadırğa İçin Yaz Resmi	269
Celil Oker	Kuvvetli Bir Söz	281
Sabahattin Kudret Aksal	Bir Trende Gidenler	291
Oktay Akbal	Trenlere Bakmak	299
Alper Atalan	Eski Bir Tren Geçerdi Eskiden	302
	Öykülerin Künyeleri	305

Murathan Mungan

Vagonlar

SÖZE BAŞLARKEN öncelikle trenlerin tarih sahnesine çıkışı konusunda kısa bir tur yapmak isterim: Kaynaklara göre ilk demiryolu İngiltere’de Newcastle bölgesindeki madenlerden çıkarılan kömürün Tyne nehri kıyısına indirilmesi için inşa edilmiş. Vagonları çeken atlar zamanla yerini buharlı lokomotiflere bırakacak; başlangıçta yalnızca kömür taşıyan vagonlara da sonradan insan, hayvan ve yük taşıyan vagonlar eklenecektir. Bazı iktisat tarihçileri, zaman içinde teknik donanımları güçlendirilen tren taşımacılığının İngiliz kolonyalizasyonunun yapılaşmasına önemli ölçüde katkıda bulunduğunu dillendirir. Sanayi devriminin itici gücü ve öncüsü hızla gelişmekte olan dokumacılık ve tekstil endüstrisidir; gerek hammaddelerin endüstri kaynaklarına taşınması, gerek işlenmiş ürünlerin ülkeye ve dünyaya dağılması için daha hızlı araçlar gerekmektedir.

Başlangıçta, Britanya’nın kendisine yeni çıkar alanları yaratmaya, yeni pazarlar açmaya, Uzakdoğu’ya bağlanan yolların başını tutmaya çalıştığı, bu uğurda Almanya, Fransa, Avusturya’yla açık biçimde ya da örtülü entrikalarla kapıştığı kolonyalist bir yarış söz konusudur ve trenler artık, modern zamanları haber veren buharlı makinelere geçiş çağının temel imgelerinden biri haline gelmiştir. Giderek gündelik hayata dahil olan trenler ve onunla ya-

pılan yolculuklar yavaş yavaş kendi mitolojisini de yaratmaya başlamıştır.

Osmanlı topraklarına demiryolları döşenmesi düşüncesi, başından itibaren kapitalist ülkelerin iştahını kabartmış, yayılmacı heveslerini beslemiş. Tren taşımacılığının Avrupa ve ABD’de iyiden iyiye tarih sahnesine çıktığı dönemde Sultan Abdülaziz, Osmanlı modernizminin bir gereği olarak demiryolunun önemine gönülden inanmış, demiryolu döşemeyi bir devlet politikası olarak benimsemiş, bu konuda kayda değer kararlar vermiş. II. Abdülhamid ise panislamist siyasi yönelimi gereği demiryollarının Orta-doğu’ya açılmasını, özellikle Bağdat’a, Hicaz’a bağlanmasını istemiş. 1882’de kurulan “Düyun-u Umumiye İdaresi”nin yönettiği Osmanlı maliyesinin borçları ve savaşlar nedeniyle, yapımına kalkışılan demiryollarının döşenmesi zaman zaman kesintiye uğramış, bazıları ise tamamlanamadan öylece kalmış.

Ülkemizde demiryolunun ilk yolculuğu, 1856’da İzmir-Aydın arasına döşenen raylarla başladığı; Paris’ten kalkan ilk “Orient Express”in (Şark Ekspresi) 12 Ağustos 1882’de Sirkeci Garı’na girdiği söylenir. Cumhuriyet’in onuncu yılı için bestelenen marşta, “demir ağlarla ördük anayurdu dört baştan” diye belirtildiği gibi, demiryolları aynı zamanda bir Cumhuriyet projesi, ciddi bir devlet politikası haline gelir. Pek çokları gibi ben de coğrafi özellikleri ve geometrik düzlemde dikdörtgene benzer yapısıyla yurdu-muza en uygun ulaşım yolunun demiryolu olduğuna inanırım. Ülkemizde demiryollarının yeni teknolojik gelişmelerle güçlendirilmesi, yaygınlaştırılması gerekirken, özellikle Menderes döneminde Marshall yardımını içeren paketlerle “Amerikanize” olmaya heveslendirilen Türkiye hızla karayoluna, otomobil konforuna geçti. 1930’larda başlayan lastik tekerlekli araçlara ilişkin teknolojiye kaydedilen gelişmeler de bu hevesi besledi. Ülkeyi yönetenler, uluslararası sermayenin yönlendirmesi ve belirlemesiyle, ulaşım-da demiryolundan vazgeçip karayolunu yeğlediği anda, insanlar da bir anlamda ayrıcalıklı olmayı yeğledi, cebi para görenler “hususî arabasıyla” herkesi geride bırakarak yol almayı seçti. Recaizade

Mahmud Ekrem'in *Araba Sevdası* bu anlamda yeniden güncellendi. Petrolü olmayan, otomotiv sanayi kurulmamış ülke, dünyanın petrol ve otomotiv patronlarına, her geçen yıl kayıpları katlanarak günümüze kadar gelen trafik kazalarına bütünüyle teslim oldu. Bildiği gibi, 1900'lerin başında Almanların Bağdat demiryolu projesi ülkemiz tarihinin önemli konularından biridir. O günün şartlarında Alman emperyalizminin kısıkcından kaçanların daha sonra Amerikan emperyalizmine teslim oluşu, ulaşım tarihimizin yol ağzı sayılır bir bakıma. Bazı yazarlarımız eserlerinde, ülkenin dört bir yanının demirağlarla örülmesinin arkasındaki çıkar oyunlarına değinmiş, "demiryolları imtiyazlarının paylaşımına" işaret düşmüşlerdir. Sonrasındaysa bu kez de karayollarına yapılan yatırımların demiryollarının gelişmesini nasıl önlediğine, iç ve dış güçlerin buna ilişkin entrikalarına değinmişlerdir.

Yurda girişinden itibaren bu topraklardaki macerası çeşitli dönemlerde uygulanan politikalar sonucu yara almış olsa da, Anadolu'yu bir uçtan bir uca kateden, İstanbul'un uzak semtlerini birbirine bağlayan tren rayları önce kişisel hatıraların, ardından öykülerin, romanların da içine döşenmeye başlamıştır.

•

Elinizdeki kitabın hayali ilk kez yıllar önce düşmüştü aklıma. İçinden trenlerin geçtiği, garların, istasyonların, yolcuların, kompartmanların görüldüğü bir öykü seçkisi yapmayı ta o zamanlar kafaya koymuş, konuyla ilgili kitaplar karıştırmaya, malzeme toplamaya başlamıştım. Gene o sıralar yerli ve yabancı edebiyat örneklerinden farklı temalar etrafında art arda seçkiler yapmayı tasarlıyor, farklı başlıklar altında bunlara ilişkin dosyalar açıyor, notlar alıyor, her biri için kitaplardan uygun düşen örnekler seçiyordum. *Tren Geçti* adını koyduğum bu seçki, amaçladığım gibi, tren yolculuklarının, garların, peronların, istasyonların etrafında geçen, yolları burada kesişen insanların dünyalarından kesitler sunan, birbirlerine anlattıkları ya da anlatmadıkları hayatlarından söz eden

hikâyeler içerecekti. Ama kendime çizdiğim yol haritasına göre, bu seçkiden önce otobiyografik kitabım *Harita Metod Defteri*'ni tamamlayıp yayımlamış olmalıydım. Söz konusu bu kitabın açılış metni olan “Tren”, benim gözümde bu seçkinin de varlık nedeniydi bir bakıma; dolayısıyla *Tren Geçti* şimdilik sırasını beklemeli, kendi köşesinde sessizce birikmeliydi. Yıllara yayılan farklı işler nedeniyle tohumunu attığım tasarıların hasadını almak hep uzun zamanlara yayılmıştır bende. Bu kez de öyle oldu. *Harita Metod Defteri*'nin tamamlanması tahmin ettiğimden çok daha fazla zaman aldı. Bu süre içinde ben de başka seçkiler üzerinde yoğunlaşmış, onların toparlanıp yayımlanmasına öncelik tanımıştım. *Tren Geçti*'ye girecek öyküler bir kenarda birikirken, bir yandan da başkalarının derlediği benzer temalı seçkiler ya da trenler, garlar üzerine çeşitli kitaplar yayımlanmaya, kitaplığımız bu konuda zenginleşmeye başlamıştı. Kemal Varol'un *Demiryolu Öyküleri* (Sel, 2010) ve *Memleket Garları* (İletişim, 2012), Enis Batur'un *Sahici Trenler için Oyuncak Kitap* (YKY, 2003), Tanıl Bora'nın *Tren Bir Hayattır* (İletişim, 2012), Haydar Ergülen'in *Trenler Kalkar Haydarpaşa'dan* (Kırmızı Kedi, 2013) kitapları gibi.

Neden tren, trenler? sorusunu sormaya bile gerek yok sanırım. Hepimizin hatıralarının bir yerinden gelip geçen trenler yok mudur? Ömrümüzün çeşitli zamanlarına yayılmış birkaç tren yolculuğu anısı? Garlara, peronlara, istasyonlara, yol boyu karşımıza çıkan adını bilmediğimiz kıyıda köşede kalmış kasabalara, trenlerin kısa bir süreliğine karanlığa gömüldüğü tünellere, ufka doğru uza-yıp giden tren raylarına ilişkin gözlerimizden silinmeyen birkaç resim, birkaç imge... Örneğin başlarında şeritli, ayyıldızlı şapkaları, koyu lacivert üniformalarıyla çocukluğumuzda bizi heyecanlandıran hareket memurlarının trene yol veren düdüklerinin keskin sesiyle birlikte beyaz istim buharı içinde kaybolup uzaklaşan gölgeler... Trenler geçip gittikten sonra bile havada asılı duran kömür kokusu... Birini karşılamaya ya da uğurlamaya gittiğimiz garlarda sabırsız adımlarla dolaştığımız peronlar... Yolculuklara “sınıf vur-

gusu” getiren birinci, ikinci, üçüncü mevkiler, kuşetliler, yataklılar... Çuf çuf çuf! sesiyle ağır ağır uzaklaşan trenin penceresinde kalan o son bakışlar. Daha sonra kim bilir kaç romanda, kaç filmde karşımıza çıkıp eski bir hatırayı kanatacak o son bakışlar... Uğurladıklarımız ya da geride bıraktıklarımız. Hayatımızda geride kalanlar. Hayatımızdan geriye kalanlar.

Pek çok kişi için tren yolculuklarının yüreğe dokunan bir yanı vardır. Garlardan, tren istasyonlarından insanın aklında kavuşmalardan çok ayrılıklar kalır. Galiba sevinçlerden çok hüznüleri, sızıları saklıyor hafıza. Ne de olsa kederin gücü derin, sevincin ömrü kısa.

Apollinaire’nin bir sözü: “Garlarda, istasyonlarda garip kişilere rastlanır.” Garlar, peronlar dendiğinde, bazen bende o resim canlanır. Anlatırlardı: Yıllar önce Ankara Garı’nın bir delisi varmış. Bütün gün garda dolaşır, peronda yolcu bekleyenlerin arkasından sessizce yaklaşır, “Gelmeyecek,” dermiş. Gelmeyecek! Şu kadarı bile başlı başına bir hikâye. Yazması kıpkısa, kendisi upuzun bir hikâye.

Garda bizi alıp götürecek olan treni beklerken lostrada ayak-kabı boyatmak, tahta sıralara oturup gazete okumak ya da garın restoranında oturup uzak hayallere kapılmak... Sonra bindiğimiz trenin pencerelerinin camına buğuyla çizilmiş gibi duran ayyıldızlı soluk amblemler, masa üstünde devlet demiryolu armalarının resmedildiği kadehlerin durduğu tren restoranında bir kadeh rakı, biraz sohbet için bir an önce masa kapma telaşı... Trenin durduğu her istasyonda vagon koridorlarında alışkın adımlarla dolaşan börek, simit, ayran satıcıları, her istasyonda benzer telaşlarla inip binen yolcular...

Tren bizde aynı zamanda bozkırın simgesidir. Tren penceresinden görülen manzaralar, kasabalar, köyler; okuyacak şey bulmanın hayli kısıtlı olduğu zamanlarda yolcuların tren pencerelerinden atacağı gazeteleri kapmak için yollara düşen köy çocukları, tarlada çalışırken geçen trenlere sevinçle el sallayanlar... Açık pencereden içeri dolan kırların kokusu, karşımıza bir mucize gibi

çıkan nehirler, göller, küçük çaylar, cılız akarsular, uzak tepeler, mevsimine göre yeni çiçeklenmiş ya da yaprak döken tabiat resimleri; sonra yaklaşmakta oldukları istasyonu haber veren makasçı kulübeleri, bir kenara çekilmiş hayvan ya da pancar taşıyan yük vagonları, katarlar, şimendiferler, su pompaları, kömür depoları, yüklenmek üzere bir köşeye istiflenmiş tomruklar ve demiryoluna bakan cephesindeki levhada adı yazan istasyon binaları, etrafı bahçeli, sarı boyalı lojman evleri, saksıları gülen balkonlar, çevrede trenlerin ikmal ve ihtiyaçlarını karşılayacak kavruk yüzölçümlü ufaklı tesisler, bakım atölyeleri, travers depoları, küçük Anadolu şehirlerindeki “İstasyon” caddeleri, hemen hepsinin yanı başında bir çay bahçesi... İstasyona komşu evlerde yaşayan, gece geçen trenlerin rüyalarını böldüğü insanlar... Bir tarihte, bir tren yolculuğunda arkadaşlık ettiğimiz ve bir daha hiç karşılaşmadığımız insanlara ilişkin solgun anılar, yıllar sonra hiç sebepsiz, birdenbire hatırladıklarımız... belleğimizin derinliklerinden kopup gelerek bizi şaşırtan nice resim, nice imge...

Trenler, tren anıları, yolculuk imgeleri derken, çocukluğumuzun oyuncak trenlerini saymıyorum bile. Uzak bir geleceğe doğru yapılan o büyülü yolculuklarda hülyalarımızın dizinde uyuyakaldığımız tren yolları...

Ve tren deyince, elbette Haydarpaşa Garı.

Nâzım Hikmet’in *Memleketimden İnsan Manzaraları* adlı abidevî kitabıyla şiirimizde ölümsüzleştirdiği, kitabın açılışını yapan o güzelim Haydarpaşa Garı:

Haydarpaşa garında
1941 baharında
saat on beş.
Merdivenlerin üstünde güneş,
yorgunluk
ve telaş.

Bilindiği gibi, Lumière kardeşlerin 1895 yapımı *Bir Trenin La Ciotat Garı'na Gelişi* adlı kısa filmiyle trenlerin beyazperdedeki yolculuğu başlar. Sinemada western türünün ilk örneğiye 1903 tarihli, Edwin Porter'ın yönettiği *Bir Tren Soygunu* adlı filmidir. Tren ve sinema artık beraber büyüyen kardeşlerdir. Sinema perdesinde görülen trenden, tren penceresinden görülen hayata geçişte belleğimize çağrışımlar, imgeler devreden yıllar... Her şeyde olduğu gibi yolculuklarda da zamanın daha ağır aktığı günlerden trenin hızına geçilen “asri zamanlar”.

Yeşilçam'ın siyah beyaz filmleri zamanında, Halit Refiğ'in Haydarpaşa Garı'yla açılan *Gurbet Kuşları* filmi yepyeni bir hayat kurmak ümidiyle Anadolu'dan kopup gelmiş ailenin şaşkın fertlerinin ümit ve hülya dolu yüzleriyle belleklerde sarsılmaz bir yer edinmiştir. Sonraları Ömer Lütfi Akad'ın *Gelin*'ine varasıya, yıllarca kim bilir kaç filmde daha karşımıza çıkacak olan Anadolu'dan kopup gelenlerle, memleketine dönenler, gurbete çıkanlar, uzaklara gidenler... her birinin diğerini andıran hikâyesi... Dumanlar içinde uzaklaşarak gözden kaybolana kadar ardından bakakaldığımız, canımızdan bir parça alıp götüreren trenler, uzayıp giden raylar... Sinemamızın seçkin örnekleri arasında anılan, senaryolarını Yılmaz Güney'in yazdığı, Şerif Gören'in *Yol*, Zeki Ökten'in *Sürü* filmlerinde tren sahneleri önemli yer tutar. Sonra trenin Anadolu'ya gelişiyile birlikte hayatımıza giren ucu yanık türküler... Pek çok şarkıda, türküde sevenleri birbirinden ayıran kara trenler... Bozkır, gene bozkır. Ve artık başlı başına bir mitoloji olan Kurtalan Ekspresi.

Sonra gerek bizim edebiyatımızda gerek dünya edebiyatında binlerce kez yer almış pek çok tren hikâyesi, trende geçen nice macera... Agatha Christie'nin *Şark Ekspresinde Cinayet*'inden Patricia Highsmith'in *Trendeki Yabancılar*'ına, Heinrich Böll'ün *Trenin Tam Saatiydi*'sinden Pascal Mercier'nin *Lizbon'a Gece Treni*'ne; Bohumil Hrabal'ın *Sıkı Kontrol Edilen Trenler*'inden Esat Mahmut Karakurt'un *Ankara Ekspresi*'ne, Vüs'at O. Bener'in *Kara Tren*'ine kadar yerli, yabancı nice öyküde, romanda bizim de o

kahramanlarla birlikte yaptığımız hayat kadar hakiki yolculuklar... Edebiyat tarihimizi bu konunun odağında gözden geçirirken iki kitabın adını özellikle anmak isterim: Ayhan Hünalp'ın 1954 tarihli *Küçük İstasyonlar* romanı ile İbrahim Minnetoğlu'nun yolculuk yazılarını topladığı 1958 tarihli *Vagon Penceresinden* kitabını. Bir de gene Nâzım Hikmet'in Kurtuluş Savaşı yıllarında uzak bir Anadolu kasabasındaki tren istasyonunda geçen *Yolcu* oyunuyla, Memet Baydur'un *Kadın İstasyonu* oyunu düşer aklıma.

Edebiyatımızın dününden bugününe içinden tren geçen öyküleri derlediğim bu seçkiyle birlikte, istedim ki biz de edebiyatımızın içinde bir tren yolculuğu yapalım. Farklı dönemlerden ve o dönemlerin edebiyatından sesler, renkler, kokular taşıyalım. Her ne kadar günümüzde yerini daha çok metroya, metrobüse bıraktıysa da, bir ucunda Söğütluçeşme, Kızıltoprak, Feneryolu, Göztepe, Erenköy, diğer ucunda Sirkeci'den Florya'ya uzanan hattıyla İstanbul'un uzak semtlerini birbirine bağlayan, şehrin gündelik hayatının bir parçası olmuş banliyö trenlerini de unutmayalım. Tam da bu noktada, Sirkeci Garı'nın ve çeşitli semtlerin istasyon binalarının da sırayla ortadan kaldırıldığını, İstanbul'un tarihten yeri sökülmez simgelerinden biri olan Haydarpasha Garı'nın da, ne yazık ki bugün şehrin hafızasından silinmeye çalışılan pek çok yer, mekân, park gibi, neoliberalleştirilmiş bir barbarlığın, gözü dönmüş bir yağmacılığın tehdidi altında olduğunu hatırlatmak isterim.

Öykülerin arasında bir akış tutturmaya, bir çeşit gizli devamlılık sağlamaya çalıştığım bu seçkideki bazı örneklerde de göreceğiniz gibi, trenler yerli ve yabancı edebiyatta sadece somut varlıklarıyla değil, aynı zamanda yazarın kurduğu dünya içinde bir metafor, bir simge olarak da işlenmişlerdir. Bu düşlemsel öykülerde her tren hem kendisidir, hem kendinden daha fazla bir şeyi temsil eder; daha kapsamlı bir şeye işaret eder.

Belirtmem gerektiğini düşündüğüm bir diğer nokta: Kitaptaki eski tarihli öyküleri bu kitap için yeniden dizerken, yazarların ki-

taplarında yer aldığı biçimine –mümkün olduğunca– sadık kalmaya çalıştık, bazı sözcüklerin yazılışında, noktalama işaretlerinde özgün hallerini korumaya özen gösterdik.

Trenler öykülerin yanı sıra şiirlerin içinden de geçmiştir. Benim de bazı kitaplarımda “Kara Saplanmış Tren”, “Rötar”, “Tren Kömürü” gibi şiirlerim yer alır. Şiirden söz etmişken bu önsözü, *Solak Defterler* kitabımın “pikabın kolu” bölümünde yer alan bir şiirle bitirmek isterim:

Ses, kömür

Yaralı bir tren gibi
geçtiği tüneller
sesinin kömüründen...

Yaralı tren gibi
geçtiği tünellerde
sesten, kömürden...

Yıllar sonra istasyon boş
Ne ses ne tren
öğrenmemiş gibi geçip gittiğini
önceden gidenlerden

Eylül-Ekim 2016

TREN GEÇTİ

Oğuz Atay

Demiryolu Hikâyecileri – Bir Rüya

ÜLKENİN BÜYÜK ŞEHİRLERE UZAK bir dağ başı kasabasında, bir demiryolu istasyonunda çalışan üç hikâyeciydik. İstasyon binasına bitişik yan yana üç kulübemiz vardı. Ben, genç Yahudi, bir de genç kadın. Seyyar hikâye satıcılığı yapıyorduk. İşimiz pek parlak sayılmazdı; çünkü istasyonumuza tren çok seyrek uğruyordu. Ayrıca yalnız posta trenlerinin geldiği günler iyi iş yaptığımız söylemezdi. Öğleden sonraları gelen posta trenlerinde daha çok elma, ayran ve sucuk-ekmek satılırdı. Bu saatlerde genellikle biz hikâyeciler uyurduk. Böylece gece için de dinlenmiş olurduk: çünkü bizim bütün ümidimiz, gece yarısından sonra geçen tek eksprese bağlıydı. Öteki seyyar satıcılar bu saatlerde uyanıp gelemezlerdi çoğu zaman. Bizim de (hikâyeciler) uyuyarak gece ekspresini kaçırdığımız olurdu. Oysa istasyon şefiyle de aramız iyiydi; fakat nedense genellikle bizi uyandırmayı ihmal ediyordu istasyonun bu tek memuru. Ona da hak veriyorduk bir bakıma: Makasçılık yapıyordu, telgraflara bakıyordu, bütün işaretleri düzenliyordu; trenlere bilet satmak, kapıları açmak, kapamak... bütün işler tek bir adamın üzerindeydi. Ona yaranmak için sık sık bedava hikâye veriyorduk; gene de bizi uyandırmayı unutuyordu bazen. Çoğu zaman kendiliğimizden uyanmak zorundaydık. Bütün gün de hikâye yazdığımız düşünülürse, bunun pek kolay bir iş olmadığı da ortaday-

dı. Evet, öğleden sonraları uyuyorduk; ama genellikle akşamüzeri ilham geliyordu ve gecenin geç saatlerine kadar yakamızı bırakmıyordu. Bu “yakamızı bırakmıyordu” sözüyle alay ediyordu istasyon şefi; biz de böyle anlarda, onun tek başına çalıştığını, her işe yetişemeyeceğini unutarak şiddetle eleştiriyorduk onu: İstasyon şefliği odasına bitişik kulübelerimize kadar zahmet edemez miydi ekspresin geldiği sırada? Aynı işyerinde çalışan memurlar sayılırdık bir bakıma. Üstelik bazı geceler, yemeği bile unutarak elle yazdığımız hikâyeleri, istasyon şefinin odasındaki tek daktiloda temize çekiyorduk. Hikâyeciliğe ilk ben başladığım için daktilo yazarken ilk sırayı bana veriyorlardı arkadaşlarım. Fakat ben sıramı genellikle genç Yahudiye veriyordum. Bu zayıf ve hastalıklı genç Yahudiyi çok seviyordum.

Evet, bir bakıma demiryolu idaresinin memurları sayılırdık: kulübelerimiz de istasyon binası için ayrılan alana kurulmuştu, üstelik hepsi birörmekti ve istasyon binası ile aynı mimari özellikleri taşıyordu. İstasyon şefi gülerek, “memur hikâyeciler” diyordu bize. Sonra o bitip tükenmez tartışma başlıyordu: Hayır biz memur konumu içinde düşünülemezdik: Bir kere parça başına ücret alıyorduk. Ayrıca bu ücret, ekspres yolcuları tarafından ödendiği için resmi bir ödeme sayılamazdı. Siz esnaf hikâyecilersiniz diyordu istasyon şefi bize. Aslında ben memur ya da esnaf olarak nitelendirilmek istemiyordum; biz sanatçıydık. Ayrıcalı bir durumda olmalıydık. Ne var ki ayran, elma ve sucuk-ekmek satıcılarının uyanık olduğu gecelerde birbirimizi iterek yolculara mallarımızı beğendirmeye çalışırken “ayrıcalı bir durumda” olduğumuz söyle-nemezdi. Biz de öteki satıcılar kadar bağırıyorduk malımızı satmak için. Tabii genç Yahudinin pek sesi çıkmıyordu; genç kadın da yiyecek satıcılarıyla perona inen yolcular arasında sıkışıp kalıyordu. Zaten satacak çok malımız da yoktu. İstasyon şefinin köhne daktilosunda her hikâyeden ancak bir-iki kopya çıkarabiliyorduk. Son kopyalar da oldukça silikti, bunlara pek alıcı bulamıyorduk. Hikâyeler bir-iki kere satılmadı mı eskiyor, onlara müşteri bulmak güçleşiyordu. Çünkü güncel konuları işleyen hikâyeler ya-

ziyorduk ve bir-iki günlük modası geçmiş hikâyeleri uzattığımız zaman yolcular, yüzlerini buruşturarak, “Bunları biliyoruz, yeni şeyler yok mu?” diyerek bayat hikâyelerimizi suratımıza fırlatıyorlardı. O zaman da elma ve ayran satıcılarına kaptırıyorduk sıramızı.

Başka güçlüklerimiz de vardı: Tren her zaman bizim kulübele-
rin önünde durmuyordu. Birinci perona çoğu zaman yük vagonla-
rını yanaştırıyordu istasyon şefi. Bu yüzden ekspres, ikinci hatta
üçüncü perona (bunlara “peron” denilirse) yanaşmak zorunda ka-
lıyordu. Yiyecek satıcıları bu durumu daha önce öğrendikleri için,
treni oralarda bekliyorlardı. Biz hep son dakikada uyandığımız
için, uyku sersemi çoğu kere önce yük vagonlarına çarpıyorduk te-
laşla. Sonra vagonların çevresini dolaşmak, rayların arasından ge-
ce karanlığında dikkatle geçmek gerekiyordu. Trenin durduğu yer
de iyi aydınlatılmıyordu. Özellikle bu, bizim için çok önemliydi:
Küçük hasır sepetler içinde tomarlar halinde duran hikâyelerimiz,
hemen satılmıyordu. Her yolcu, tomarları (genellikle hırpalayarak)
açıyor, hiç olmazsa sayfalara bir göz atıyordu. Karanlık işimizi
zorlaştırıyordu. Satırları iyi görmedikleri için baştan savma bir göz
gezdirdikten sonra geri veriyorlardı.

Satışlar iyi gitmiyordu. Savaş yıllarıydı. Ekmek bile pahalıydı.
Ayrıca sık sık karartma yapılıyor, istasyonun ölgün ışıkları eserle-
rimizi büsbütün aydınlatmaz oluyordu. Böyle gecelerde çalışmak
da anlamsızlaşıyordu. Kara perdelerini sıkı sıkı örttüğümüz pen-
cerelerimizin gerisinde, mavi kâğıtlara sardığımız lambaların do-
nuk ışığında, satılıp satılmayacağı belirsiz kısa hikâyelerimizi yaz-
mağa çalışıyorduk. Allahtan, aldıkları malı doğru dürüst incele-
meden, üstelik iki misli para vererek kapışan yataklı vagon yolcu-
ları vardı. Bunlar yemeklerini yemekli vagona yedikleri için bi-
zim pis ayrancılara, elmacılara ve sucuk-ekmekçilere (özellikle
onlara) aldırılmazlardı. Ülkede taze olarak hikâye satılan tek istas-
yon olduğu için bizim ünümüzü de duymuşlardı. Onlara her zaman
ilk kopyayı ayırırdık: titiz müşterilerdi. Ne var ki onların da rahat
yataklarından kalkmaları, gece yarısından sonra bir hikâye almak

için uyanmaları kolay değildi. Gene de bir kolayını bulmuştuk: Yataklı vagon memurlarına birkaç kuruş vererek yolcuları bizim istasyonda uyandırılmalarını sağlıyorduk. (Ayrıca, her gelişlerinde bedava birer hikâye alıyorlardı bizden. Okuduklarını pek sanmıyorum. Herhalde elden düşme satıyorlardı.) Yataklı vagon yolcuları da olmasa halimiz haraptı. Bunlardan bazılarıyla ilişki de kurmuştuk. Acıklı durumumuzu bildikleri için, onları geçirmeğe gelen dostlarının getirdikleri pasta, kurabiye gibi yiyecekleri de bize verdikleri olurdu. Genellikle geceleri çalıştığımız için çok acıkıyorduk. Hikâyeleri geceleri yazıyor, geceleri temize çekiyor, geceleri satmaya çalışıyorduk. Ekspres uzaklaştıktan sonra yorgun argın istasyon binasına döner; bekleme odasında, yataklı vagon yolcularının verdiği kurabiyeleri yedik. Bazen öteki satıcılar da gelirdi bizimle birlikte. Ayrancı, satamadığı ayranından ikram ederdi bize; nasıl olsa ertesi sabaha kadar ekşiyecekti ayranı. Bize biraz acıyorlardı galiba. Elmacı da –her zaman değil– bir elma soyardı bizim için. Biz onlara satamadığımız hikâyelerimizi veremezdik: Hiçbiri okuyup yazma bilmiyordu. Sadece sucuk-ekmekçi bazen hikâyelerimizden –hangimizinki olursa olsun– isterdi, son kopyalardan olmak şartıyla: İnce kâğıttan olduğu için sigara sarıyordu hikâyelerimize.

Bazen, neşeli olduğum zamanlar, yani satışlar iyi gitmişse, yiyecek satıcılarına hikâyelerimi okurdum. (Genç kadın buna karşıydı.) Sucuk-ekmekçiyle elmacı daha ilk satırlarda uyuklamaya başladılar, fakat sonuna kadar kalırlardı bekleme odasında. (Hikâyenin sonuna doğru da uyanırlardı.) Ayrancı bütün dikkatiyle dinlerdi beni; bu ilgi hoşuma giderdi. Elimden geldiği kadar hikâye kahramanlarının konuşmalarını canlandırmaya çalışırdım okurken. Sonunda sucuk-ekmekçi başını salları, kötü günler yaşıyoruz diyerek içini çekerti. Olur böyle şeyler derdi elmacı da: İnsan neler görüyor yaşadıkça. Satıcıların acıklı öykülerini anlatan hikâyeler de yazmıştım. Bunları dinlerken ayrancı bile uyuklardı.

İstasyon şefinin de yazdıklarımıza aldırdığı yoktu; fakat nedense, her hikâyemizden muhakkak bir kopya alır ve bunları özen-

le dosyalayarak ayrı bir dolapta saklardı: Yönetmelikler böyle gerektiriyormuş. Demiryolları idaresinin toprakları içinde yazıldıkları için 248. maddenin kapsamına giriyormuş bizim durumumuz. Kanun maddelerinden söz edilince ben elimde olmayarak kızardım: Bizim durumumuzu düzelterek, bize de istasyon toprakları içinde şerefli bir yer verecek yasalar yok muydu? Bizi sucuk-ekmek yasalarıyla bir tutan bir anlayışa her zaman karşıydım. Gene uzun bir tartışma başlardı: İstasyon şefi dolaplardan kara kaplı kitaplardan indirir, yiyecek satıcıları hakkında Sağlığı Koruma Yasalarının uygulandığını ileri sürerdi.

Bence durum gittikçe kötüleşiyordu. Genç Yahudi gittikçe zayıflıyordu. Bence gizli bir hastalığı vardı. Onu tedavi ettirecek paramız yoktu. Demiryolları hastanesi de bizi kabul etmiyordu. Ben kızıyordum istasyon şefine: Bizi 248. maddenin kapsamına sokarak elimizden hikâyeleri nerdeyse zorla almasını biliyorlardı. Genç Yahudiyi tedavi ettirecek bir madde bulunamaz mıydı? İşlerin kötü gittiğini herkes biliyordu. Daha kestirme bir ulaşımı sağlamak için bizim istasyona uğramayan bir demiryolu yapılacağı söylentileri de dolaşıyordu. Artık sadece posta trenleri uğrayacaktı buraya.

Üzüntüler içindeydim, üstelik âşık olmuştum. Elbette, üçüncü kulübede oturan genç kadına âşık olmuştum. Bir gece, bizi tanımayan bir yataklı vagon memuru onu iterek vagon kapısından dışarı atmıştı. Seyyar satıcıların yataklı vagona girmesi yasaktı. Genç kadın tozlu yerlere düşmüş, sepeti, hikâyeleri ortalığa saçılmıştı. Onu teselli ettim, saçlarını okşayarak ağlama, dedim. Peronda ikimizden başka kimse yoktu. Öteki satıcılar çabuk satmışlardı mallarını, hemen ayrılmışlardı istasyondan; son zamanlarda onlarla aramız iyi değildi: Yataklı vagonlara kapalı şişelerde, Sağlığı Koruma Yasalarına uygun olarak hazırlanmış gazoz, saydam kâğıtlara sarılmış sucuk-ekmek filan satmak istiyorlardı. Yataklı vagon memurunu da ayarlamışlardı. Yarabbi, her gün neden yeni sıkıntılar çıkıyordu? Bu doymak bilmeyen yataklı vagon yolcuları da, yemekli vagonda o kadar yemek yedikten sonra –kimbilir neler yiyorlardı– gece yarısından sonra gene acıkıyorlardı. Allahtan geçi-

ci bir tüzük maddesi bulmuştuk ve henüz yataklı vagona yaklaşmaya cesaret edemiyorlardı bu yüzden. Bu münasebetsiz yasa da bir ay sonra yürürlükten kalkıyordu. İkimiz –genç kadınla ben– gece soğuşunda titreyerek birbirimize sarılmıştık. Bizi bu kasabaya hangi rüzgâr atmıştı? Ne kötü şartlar altında çalışıyorduk. Yiyecek satıcılarıyla, tren memurlarıyla, açlıkla ve sefaletle uğraşmaktan sanatımızı doğru dürüst yapamıyorduk. Her şeyden önce doğru dürüst kitabımız bile yoktu. Bu şartlar altında bizden ne beklenebilirdi? Düşündükçe durumumuzun ümitsizliğini ve garipliğini daha iyi anlıyordum: Aslında istasyon binasının yanında bize kutu gibi odalar vermekle demiryolları idaresi hiç de bizim yararımıza çalışmamıştı. Gündüzleri gürültüyle düdük çalarak geçen trenler yüzünden sürekli uyuyamıyorduk. Yazdıklarımızın da değeri bilinmiyordu: Geçen gecelerden birinde genç ve düzgün yüzlü bir yataklı vagon yolcusu, kendisine daha önce sattığımız hikâyelerin bir kısmını tanınmış bir eleştirmene gösterdiğini ve bu ünlü yazarın da hikâyeleri çok basmakalıp ve modası geçmiş bulunduğunu söylemişti. Yağmur çiseliyordu, sepetteki hikâyelerin dış sayfaları ıslanıyordu. Sonbahardı. İnce ve her tarafı sökülmiş eski kazağımın içinde titriyordum. Bu şartlarda daha iyi ne yazabilirdim? Birden genç yataklı vagon yolcusuna sinirlenerek buz gibi bir sesle, isterseniz geri verin hikâyeleri, paranızı da alın demiştim. Aslında yalan söylüyordum: Cebimde meteliğim yoktu.

Bunları düşünerek dalmış gitmiştim. Çevremin farkında değildim. Tren uzaklaşmıştı. Birden kollarımın arasında genç kadını gördüm. Bana sokulmuş, başını göğsüme dayamıştı. Onu öptüm. Hikâye sepetlerimizi koluma taktım, uzaktan ışıkları görünen istasyonumuza doğru yürüdüm. O gece genç kadınla, ümitsizliğin ve yalnızlığın verdiği karışık duygular içinde seviştik. Şimdi bu satırları yazarken, öteki satıcıların, asık suratlı istasyon şefinin ve rayların arasında sıkışıp kalmış kulübemde yazmış olduğum bir günlük hikâyelerimin ucuz duyarlığına kapılmış olmaktan korkuyorum. Evet genç kadını seviyordum, sık sık onun kulübesine gidiyordum. Genç Yahudinin odası ortada olduğu için genç kadına

giderken Yahudinin evinin önünden geçmek zorunda kalıyordum ve bu durumdan sıkılıyordum. Genç Yahudinin de hastalığı ilerlemişti. Artık her gece, eskisi gibi hikâye satmaya çıkamıyordu; hikâyelerinin sayısı da gittikçe azalıyordu. Son günlerde onun hikâyelerini de ben yazmaya başlamıştım. O kadar halsizdi ki bu yardıma bile itiraz edemiyordu. Kendini iyi hissettiği zamanlar masasının başına geçiyor, çok kısa hikâyeler yazıyordu. İstasyon şefi bunları az buluyor ve şimdi hatırlayamadığım bir yönetmelik maddesine göre, kulübelerimizin kirasını çıkarmamız için daha çok yazmamız gerektiğini ileri sürüyordu. Yazdığımız konulara, hatta yazış biçimimize bile karışır olmuştu.

Ben o sıralarda aşk hikâyeleri yazmağa başlamıştım. İstasyon şefi, dedikodulara yol açacağını ileri sürerek bunlara da engel olmak istedi. Onun bütün hareketlerine ister istemez boyun eğiyorduk. Buradan atılırsak, böyle içinde hikâye yazma kulübeleri olan başka bir tren istasyonunu nereden bulacaktık? Sevgilim, istasyon şefinin yemeklerini pişirip söküklerini dikiyordu, mesele çıkmasın diye. İstasyon şefi bizi küçümsüyordu, yanılmıyorsam aslında her zaman küçümsemişti. Şimdi de demiryollarının sayesinde ekmek yediğimizi ileri sürerek sadece bu konuda hikâyeler yazmamızı istiyordu. Kendisini örnek veriyordu: Hiç istasyon şefi demiryollarının dışında bir iş yapıyor muydu? Ona boş yere her gün demiryolları ile ilgili yeni konular bulmanın zorluğunu anlatmaya çalıştım. Aslında bizim bu işe yanaşmayacağımızı biliyordu. Güç şartları altında sürdürmeğe çalıştığımız yaşayışımızda yeni bir endişe kaynağı yaratmak için üst makamlara aleyhimize raporlar yazacağını söyleyerek bizi tehdit ediyordu. Öteki satıcılarla da bozuştuk. Ülkenin bu ıssız köşesinde birkaç kişiden ibaret küçük topluluğumuzda huzur içinde yaşamayı beceremiyorduk.

İçimin yorulduğunu hissediyordum. Her gece yarısı yarım kalan uykular, tren düdükları, anlayışsız ve cahil ya da rahat ve kendini beğenmiş bir müşteri kalabalığına yeni hikâyeler bulma zorunluluğu, hastalığı gittikçe ağırlaşan genç Yahudi ve gittikçe haysuzlaşan istasyon şefimiz... hangi tarafa yetiyeceğimi bilemiyor-

dum. Sevgilim de yorgun ve bezgindi; onun da hikâyelerine yardım etmek zorundaydım.

Düşüncemin bulandığını seziyordum. İstasyon dışındaki dünya ile ilişkilerim de gittikçe zayıflıyordu. Günlerin nasıl geçtiğini izleyemiyordum artık. Hikâyelerim için güncel olaylar bulmakta, insanları ve maceraları birbirine bağlamakta eski becerim kalmamıştı. Önemli olayları bile öğrenemiyordum çoğu zaman. Evet bazı olayları biliyordum: Savaş bitmişti. Cephelerden akın akın dönen askerler geçiyordu trenler dolusu. Onlardan kırık dökük bilgiler toplayarak savaş hikâyeleri yazdım bir süre. Bu arada birçok şeyi hatırlayamıyordum: Savaş bizim ülkede mi geçmişti? Yoksa uzak çöllerde mi savaşılmıştı? Topraklarımız genişlemiş miydi, daralmış mıydı? Genç Yahudi bitkin gülümsemesiyle karşılık veriyordu bana: Bizim istasyon hep aynı yerde kaldığına göre, bunların önemi var mıydı? Top sesleri duymadığımıza göre, savaş hiçbir zaman bizim istasyona yaklaşmamıştı.

Sonra, hikâyelerime asık suratla göz gezdiren yataklı vagon yolcularının yüzlerinden savaş biteli çok olduğunu anladım. Bir yolcu da şehir isimlerinde önemli yanlışlıklar yapmaya başladığını söyledi bir gün. Yöneticilerimizin adlarını da birbirine karıştırıyor ya da unutuyordum. Öyle ya yıllardır insan adlarını hiç yüksek sesle söylememiştim. İstasyon topluluğumuzda yıllardır birbirimize seslenmiyorduk. Böyle bir gereği hiç duymamıştık. İstasyonun adı bile, sadece yan duvara, badananın üstüne yazıldığı için silinip gitmişti, unutulmuştu. Gereğinde kelimeleri aramak için bir sözlüğümüz bile yoktu. Her gün yazmak zorunda olduğum hikâyelerin dışında kalan kelimeleri hatırladığımdan da kuşkuluydum. Yiyecek satıcılarıyla konuşmuyorduk. İstasyon şefi de aksiliğini artık yalnızca hareketleriyle ifade eder olmuştu. Genç Yahudi artık konuşamayacak kadar hastaydı. İstediklerini başıyla işaret ederek belirtiyordu. Genç kadınla sessizce sevişiyorduk. Bu duruma kısa sürede alıştım.

Aslında geçen sürelerin kısalığı hakkında kesin bir yargıya da varamıyordum. Alışmaktan başka çarem yoktu bu duruma. Artık

çok genç değildim. Hikâye yazmaktan başka bir iş de bilmiyordum. Artık büyük şehire gidemez, kendime yeni bir hayat kuramazdım. İstasyon dışındaki dünya ile ilişkilerimiz de gittikçe kendiliğinden azalıyordu. Gazetelerin pahalalanması ve artık trenden başka araçlarla taşınması yüzünden önce güncel olaylarla ilişkimizi kestik. Sonra yeni demiryolu hattı açıldı ve ekspres haftada bir gün uğramaya başladı. Bu benim de işime geliyordu. Artık bir çırpıda biten ve beni telaşla peşinden koşturan kısa hikâyeler yazmak istemiyordum.

Bütün gün odamdan çıkmadan yazıyordum. Yalnız bitişteki kunduracının gürültüsü aklımı karıştırıyordu. Çünkü artık genç Yahudi yoktu; bir süre önce ölmüştü. Aslında ben yanıma genç kadının taşınmasını istiyordum. Ne var ki istasyon şefi, ben daha bu isteğimi belirtmeye fırsat bulamadan bir gün –bir süre önce– kunduracıyla göründü. Adam da hemen yerleşti. Bu dağ başında onun işi de bizimkinden iyi sayılmazdı. Kunduracıya genç kadının kulübesine geçmesini teklif etmeyi düşünüyordum. Bu düşüncem de sanıyorum çok uzun sürmüştü. Çünkü bir gün onun kulübesine gittiğim zaman, yani ona bu teklifimi bildirmek için... neyse biraz aklım karıştı. Fakat şöyle olmuştu: Yani genç kadın bir süre önce gitmişti. Evet kulübesi boştu. Benim uzun hikâyelerimden birini yeni bitirdiğim ve uyuyakaldığım bir gece, trene binip gitmişti. O günlerde kafam daha da karıştıktı. Bu uzun hikâyelerim nedense hiç satmıyordu. Ben de haftada bir satış yaptığım için galiba biraz fazla istiyordum. Hikâyelerin de açık ve seçik olduğu söylenemezdi. Günlerimi yarı aç yarı tok geçiriyordum. Bir gün –yani bir süre sonra– bir yolcu daha önce –bir süre önce– kendisine satmış olduğum hikâye hakkında ağır eleştirilerde bulundu. Sayfa numaraları da karıştıktı. Ben de ona bir haftadır aç olduğumu söyledim. Hayır söylemedim. Bunu başka bir yolcuya –bir süre sonra– söyledim. Bir süre önceki yolcuya her şeyi bilerek yaptığımı anlatmaya çalıştım. Birçok şeyi unutuyordum. Fakat eleştiriler konusunda hassastım. Böyle zamanlarda, bir de çok endişelendiğim zamanlarda eski canlılığımı buluyordum. Sonra kaybediyordum –

bir süre sonra. İstasyon şefi beni atacağını, artık bir işe yaramadığımı söylediği zamanlar endişeleniyordum mesela. Oysa, pek alıcı bulamamakla birlikte, daha iyi hikâyeler yazdığımı sanıyordum. Kundura tamircisi de dünyada olup bitenler hakkında bir şeyler anlatıyordu. Bunların neler olduğunu şimdi tam olarak hatırladığımı sanmıyorum. Fakat karışık ve akıl erdiremediğim bir dünyayı anlatıyordu tamirci. Ona okumağa çalıştığım hikâyelerimi de dinlemiyordu. Oysa ben onların gittikçe ifade edilmesi güç bir açıdan gittikçe daha büyük değer taşıdığını seziyordum. Bunu tamirciye anlatamıyordum. Çünkü gitmişti, beni yalnız bırakmıştı. Son konuşmamızdan sonra –bir süre sonra tabii– istasyondan ayrılmıştı.

Bu, son yazdığım hikâyelerden biri. Bunun gibi daha birçok hikâye birikti. Hikâyelerimin hepsi kafamda. Hepsini çok iyi hatırlıyorum. Henüz hepsini yazmış olmayabilirim. Şimdi bazı geceler, eski alışkanlığımla, gece yarısı uyanıyor ve bu yeni hikâyelerimi sepetime –ya da genç kadının sepetine, ya da şimdi ölmüş bulunan genç Yahudinin sepetine– özenle yerleştiriyorum, demiryoluna çıkıyorum. Artık tren geçmiyor buradan. Son günlerde istasyon şefini de nedense ortalarda göremiyorum. İzinli olduğunu sanıyorum –çünkü yıllardır hiç tatil yapmamıştı. Onun elbiseleri de şimdi benim üzerimde. Giderken yerine beni bırakmış olmalı. Trenler de nedense uğramıyor. Neyse, bunlar önemsiz ayrıntılar.

Korkuyorum. Çünkü buradan gitmek istiyorum. Bakkal daha veresiyeyi kesmedi. Fakat bu durum artık bir süre daha bile süremez. Bakkaldan utandığım için sormadım, bir zamanlar –bir süre önce– aynı çekingenlik yüzünden kundura tamircisine de sormamıştım: Bir mektup yazmak istiyordum, ama adres bilmiyordum. Yani hiçbir adres bilmiyordum. Buna inanmazlardı, bunun için utanıyordum. Bana herhangi bir adres söyler misiniz? diye mezdim. Oysa herhangi bir adres yeterliydi benim için. Bir zorluk daha vardı o zamanlar. Şimdi de var – yani bir süre geçtiği halde. Kendi adresimi de bu mektupta yazmak sorunu beni düşündürüyor. Bu hikâyemi, ekspres ya da posta treni artık –belki de sadece belirli bir süre için– geçmediği halde, bir yolunu bularak okuyu-

cularıma –artık müşterim kalmadı– iletebilsem bile, nerede bulunduğumu nasıl anlatacağım? Bu sorun da beni düşündürüyor. Ama gene de ona yazmak, hep onun için yazmak, ona durmadan anlatmak, nerede olduğumu bildirmek istiyorum.

Ben buradayım sevgili okuyucum, sen neredesin acaba?

23 Haziran 1976

26 Eylül 1977

Ahmet Hamdi Tanpınar

Bir Tren Yolculuğu

HAVA YAĞMURLUYDU. Tren ara sıra şiddetli sağanakların arasından geçiyor, pencere camları, vagonların üstü, yanları dakikalarca kamçılanıyor, bazan su serpintilerinin içeriye girdiği bile oluyordu. Sonra bu şiddet duruyor, gök biraz yukarıya çekiliyor, yüksekte açık mavi, menevişli tek bir çiçek gibi tepemize asılıyor, o zaman manzara gülüyor, ışıkla karışan ıslaklık, içimize bir nevi tazeleşmiş dünya hissini yayıyordu. Sonra yine simsiyah bir bulutun ülkesine girerek yine kamçılanıyor, yine ince ağaçların içine hapsediliyor, bir tabiat ortasında seyahat ettiğimizi unutuyorduk.

Fevzipaşa istasyonuna geldiğimiz zaman yağmur şiddetini kaybetmişti. İsteksiz denilebilecek şekilde, fakat yine yağıyordu. Trende sadece can sıkıntısı olan yağmur burada gerçek bir sefaletti. İstasyonun önü kalabalıktı. Eloğlu'ndan gelen küçük tren buraya bir yığın kalabalık bırakmıştı. Renkli mintanlı, beyaz bez donlu veya şalvarlı bir yığın köylü kimi saçak altlarına sığınmış, ellerinde birer tutam yufka, karşı taraftan gelecek treni bekleyerek karınlarını doyuruyorlardı. İçli bulgur köftesi, haşlanmış yumurta, gözleme ile kaygana arasında siyah undan yapılmış tatlı satan, “Su!” diye bağırان satıcılar, trenin pencerelerinden eş dost arayan, yiyecek sepeti uzatan bir yığın halk daha vardı. Hepsi iç içe idiler.

Üçüncü mevki vagonlar, kapılarına kadar dolu idi. Behemahal gitmek isteyen yolcular pencerelerden içeriye girmeğe çalışıyorlardı. Bizim vagon birinci ve ikinci sınıf yolcularındı. Bu banliyö hatlarında kullanılan şekilde tek bir salondur. Tekrar içeriye giren jandarma çavuşu bize “Artistlerden başka binecek kimse yok” dedi.

Artistler dediği, iki hafta evvel bulunduğum kasabaya gelen, Belediyenin karşısındaki salaşımı kahvede dört gece oyun verdikten sonra turnelerine devam eden trup olacaktı. Yanımdaki “Neden binmiyorlar?” diye sordu. “Küçük bir muameleleri varmış... Ölen kız vardı ya... Onun için telgrafla bir şey soruyorlarmış. Jandarma kumandanı, cevabını vermeden bindirmem, diyor... Şimdi nerede ise binerler.”

Genç çavuşun bu beraberlikten memnun olduğu halinden belli idi. Pencereye yaklaşarak eliyle bize oldukları yeri gösterdi. Kapının yanında, hemen hemen yağmur altında üzüntülü ve sabırsız bekliyorlardı. Yanlarında üst üste yığılmış üç-dört bavul, manevra sandıklarına benzeyen küçük tahta bir çekmece, birkaç sepet ve bir yığın çanta vardı. Erkeklerden biri, tam yağmurun altında, iki eli pardesösünün cebinde, yalnız başının arka tarafında kalmış tıraşsız saçları, ihtiyar ve biçare çehresiyle ayakta duruyordu. Bu halinde, sefaletini fark etmeden taşıdığını göstermeğe çalışan bir şey vardı. Yırtık gömleğine, buruşuk boyunbağına, yüzünden akan ve temiz bir hamam, sıcak bir oda, yumuşak bir yatak, üç gün uyku isteyen yorgunluğuna rağmen, sanatkârca giyinmenin ve yaşamının ihmal ve gevşekliğini, kaderle mücadelesinde muvaffak olmamış aydın adamın gururunu muhafazaya çalışıyordu. Yanında ondan daha genç, pehlivan yapılı bir erkek, yine ayakta bir şeyler yiyordu. Kafilede üç kadın vardı. Birisi bir elinde dokuz yaşlarında bir kız çocuğunu, adeta çalınmasından korkar gibi, sıkı sıkıya tutuyor, öbürü ile de sadece eşya yığınının en üstündeki sepete dayanıyordu. Diğer iki kadın daha geride duvara dayanmış küçük kızla konuşuyor, gelip geçen erkeklere bakıyor, zaman zaman başlarını çevirip arkalarında, yüzlerinin burnun ortasından aşağısı bir yağlıkla örtülü, muhteşem heybelerinin üstüne oturmuş bekleyen

iki yürük kadınının adeta çekinerek seyrediyorlardı.

Artist kadınların bacaklarında şehirlerde satılan cinsten fabrika işi uzun konçlu yün çoraplar vardı. Üçünde de yürük kadınlarının debdebeli sükûnetinden eser yoktu. Telaşlı ve yorgundular. Hallerinden bu rutubetli havada ölesiye üşüdükleri anlaşılıyordu. İkide bir ellerini ağızlarına götürüp ısıtıyorlar, sonra sefaletlerini iyice hatırlamak içinmiş gibi başlarını eğip, topukları çarpılmış, boyasız eski iskarpinlerine bakıyorlardı. Bununla beraber istasyonu dolduran kalabalıkta yine herkesten ayrılıyorlardı. İnsanlar arasında çok hususi bir talihle gezdikleri ilk bakışta belli oluyordu. Çehrelerinde, ellerinde, konuşmak için ağız açışlarında, sükûtlarında, bir ideali değilse bile büyük bir ümidi eskiterek yaşadıkları, delik deşik olmuş bir şemsiye altında barınır gibi, çok güzel, çok parlak bir şeyin harabesine sığınmış oldukları görülüyordu.

Nihayet arkadaşları geldi. “Her şey oldu!” der gibi bir işaret yaptı ve o zaman erkekler en ağır eşyaları aldılar; kadınlar çanta ve paketleri kaldırdılar; tıpkı sahnede imişler gibi, fakat sahnenin imkânlarından mahrum oldukları için hüznü daha belli bir tebesümle bizim kompartımana doğru yürüdüler. Onları himayesi altına almış görünen jandarma çavuşu binmelerini kolaylaştırdı. Kadınların haline acıyan iki yolcu onlara yer verdi. Hemen hepsi, son bir defa pencereden bir şey unutup unutmadıklarını anlamak için terk ettikleri yere baktılar. Hayır, hiçbir şey kalmamıştı. Tam zamanıydı. Kampana çaldı. Sonra telaşla, haykırışlar arasında tren, pencerelere, kapılara asılmış kalabalığı yavaş yavaş silkerek, soluya soluya hareket etti.

*

Yeni gelenler o kadar yorgundular ki, oldukları yerde uyuyacaklar sanmıştım. Fakat öyle olmadı. Kadınların en genci, moda romanlardan birini açıp okumağa başladı. Çocuklusu, vagondaki halkla rasgele konuşmağa koyuldu. Her sorulan suale uzun uzun cevap veriyor, konuşma kesilir kesilmez, öbür yanındakine dönerek kü-

çük bir sualle yenisine başlıyordu. Büyük siyah gözlü, esmer, sı-
rım gibi vücudu gerçekten güzel olan üçüncü kadınsa, daha şim-
diden gözlerinin büyüsunü etrafta denemeğe çalışıyordu. İki gün-
lük yolculukta sarsıla sarsıla, denk haline gelmiş yolcuların hep-
sinde bu bakışlar tesirini derhal yapmıştı. Jandarma çavuşu, sırtı
oturduğum kanepenin kenarına dayalı, ayakta bıyıklarını burmağa
başladı. Cins erkek vücudu, sessiz bir manyatizma içinde kadını
davet ediyordu. Çıplak başlı, kalın bağa gözlüklü, orta yaşlı me-
mur, sabahtan beri hepimize anlattığı iftira yüzünden bakanlık em-
rine alınma hikâyesini oracıkta kesmiş, çocuklu kadınla meşgul
oluyordu. Herkes imkân ve vaziyetlerine denk geleni derhal seçi-
yordu. Sanki bu karşılıklı vaziyetler tek başlarına bir tasnif yapı-
yor, ilerleyen yaş, dökülmüş saç, ihtiyarlamış vücut, başka türlü
sevmeği, daha alçakgönüllü, daha az titiz olmayı kendiliğinden ka-
bul ettiriyordu.

Orta yaşlı memurun gayretiyle küçük kıza, başı annesinin di-
zinde olmak üzere uzanacak kadar bir yer bulundu. Adamcağızın
daha ilk teşebbüsü üzerine nezaket ve merhamet kesilen bir deli-
kanlı, ona sade yerini vermedi, dizlerine paltosunu da örttü. Ayırı-
ca çantasından yiyecekler, meyva ve çerez çıkardı. Ahretlik yapı-
lı genç kız, en küçükleri, bizden bir sıra ilerdeki yerinde daldığı ro-
mana rağmen tam bir muhasara altında idi; iki tüccar karşısına
geçmiş ona öteberi ikram ediyorlar, sigarasını yakıyorlar, sualler
soruyorlar, velhasıl bu sıkıcı yolculukta yalnız kalmadığını, yalnız
kalmak korkusu bulunmadığını ellerinden geldiği kadar açıkça an-
latıyorlardı. Genç kız, bu program dışı rağbetten memnun, ayak
ayak üstünde kendi repertuarından ziyade seyrettiği filmlerin ha-
tırında kalan büyük flört sahnelerindeki kadınları taklide çalışıyor,
kâh kitabına dalıyor, kâh pencereden yağmurun boğduğu manza-
rayı seyrediyor, ara sıra onlara tek kelime ile cevap veriyor, hülâ-
sa bu teadüfü tam mânâsıyla tadıyordu.

İhtiyar aktör benim yanımda idi. Birdenbire ölen artisti hatırladım. “P..”deki küçük salaşın şanosunda iki defa seyrettiğim bu kız belki en istidathlılarıydı. Güzel bir İstanbul şivesi vardı. İsteddiği zaman bir nevi eda takınabiliyor, yine istediği zaman çok şehir çocuğu olabildiği için hoş giden bir kolaylıkla oynuyordu; fakat asıl dikkat edilecek tarafı zaman zaman rolünün içinde uyanmaları, etrafına garip denecek bakınmalarıydı. Sahne aralarını dolduran küçük varyetelerde de en çok muvaffak olan o idi. Bilhassa eski Anadolu kıyafetiyle oynadığı bir çiftetelli hemen herkesin hoşuna gitmiş ve kaymakamın eşinden ilkokulun kadın hademesine varıncaya kadar kasabanın bütün kadınlarını kendisine düşman etmişti. Öyle ki, trup kasabadan ayrıldıktan iki hafta sonra bile bu dört günün dedikodusu bitmemişti; sonra birdenbire ölüm haberi gelince bu dedikoduyu en fazla körükleyen kadınlar bile ona acımışlardı. Yol arkadaşına:

“Anlatsanıza,” dedim, “Zeynep’e ne oldu böyle?”

“Kaza,” dedi. “Ne olacak, kaza... Güzel kızdı. Gösterişli, kanı sıcak bir taze idi. Her gittiğimiz yerde o beğenilirdi. Erkeklerin hoşuna gitmesini bilirdi. Bu sefer de öyle oldu. ‘Z...’de, yakın köylerden birinden zengince bir adamın hoşuna gitmişti. Adam evlenmek teklif etti. O da rahat ederim diye kabul etti. Beraberce köye gittiler. Birkaç gün sonra kazaya nikâh kâğıtlarını yaptırmak için dönerken arabanın atları ürküyor, haydi uçuruma... Yalnız arabacı, o da bir tesadüfle, ilk sıçrayışın şiddeti kendisini yerinden fırlattığı için bir çalıya takılarak kurtuluyor...”

“Nasıl olur,” dedim. “Dizginleri tutmuyor muydu? Dizginler elindeyken sürüklenemez miydi?”

Çok uysal bir sesle:

“Elinden kurtulmuş olabilirler... Bana kalırsa,” sesini biraz daha yavaşlattı, “arabacı da, içindekiler de sarhoştular... Bir kısım köylüler de kaza yeriyle arabacının bulunduğu yer arasında çok mesafe var, arabacı sızıp yerinden düştü diyorlar... Hasılı beyim, olan zavallı kıza oldu.”

Ceplerini yokladı. Bir sürü resim çıkardı. Bunlar hep ölen kadının resimleriydi. Mayolu, Kafkas kıyafetli, sahne kostümlü bir yığın soluk fotoğraf... Bir tanesi Shakespeare'in, tulûat kumpanyasının eline düştükten sonra tanınmaz hale gelen bir komedisini oynarken çekilmişti. Altında "Mehmet Ağabeyime, *Yanlışlıklar Komedi*'sinden bir sahne" yazılıydı. Öbürü, galiba *Sekizinci*'deki sarhoşluk sahnesinde, kadının hiddet halinde alınmıştı. Üçüncü sahneyi hiç tanımadım. Yalnız ihtiyar aktör, kocakarı rolünde, duvarda, dolap gibi bir yerden genç kadını korkutuyordu. Fakat iki akşam, üst üste sahnede seyrettiğim canlı ve güzel kadınla bu soluk fotoğrafların arasında hiçbir münasebet yoktu. İhtiyar artist onları büyük bir hüznle elinde evirip çevirerek:

"Düşünün bir kere, daha yirmi yedi yaşında idi..." dedi.

"Çok genç... Nereliydi?"

"İstanbul, Hekimoğlu Ali Paşa Camii'nin yanı başında bir evde doğmuş. Babası küçük bir memurmuş. Üvey anne elinde kaldığı için çok hırpalanmış. Kadın evde bulunmadığı zamanlar, komşu çocuklarını toplar, onlara üvey anasının taklidini yapar, güldürürmüş. Bilhassa babasıyla annesinin konuşmasını o kadar iyi taklit edermiş ki. Sonra sinema merakı, ağabeyi iş bulup onu sık sık şuraya buraya götürünce tiyatro hevesi başlamış. Nihayet evde küçük piyesler oynamağa girişmiş. Ağabeyi ile gittiği varyetelerin hepsini eve gelince tekrarlamış. Zeynep'te raks şeytanı vardı; bu bacaklarımıza yerleşen bir şeytandır. Oradan vücudun öbür taraflarını idare eder. İki düzgün bacak ona, imkân olarak yetişir. Bir bakıma öbürlerinden çok iyi ve insafli bir şeytandır. Ne muharebe düşünür, ne servet, sade kımıldanmak, sade ritmin peşinde koşmak. 'Temizlik Revüsü'nü gördünüz mü? O Zeynep'in daha on üç yaşında kendi kendine icat ettiği bir oyundu. Üvey annesi her gün tahta sildirirmiş, o da şarkı söyleyerek siltermiş. Sonra artist olunca bu hatıra 'Temizlik Revüsü'ne inkılâp etmiş."

Revüyü hatırlıyorum. "P.."deki salaşa, hepimizin bildiğimiz marifetler bitince, ışıklar tekrar kısılmış, dört kadınla küçük kız, hep birden eteklerini bellerine ilâştirip sözlerini kimlerin uydurdu-

ğu, kimlerin bestelediği bilinmeyen –bunlar İstanbul’un meçhul taraflarıdır– modern dans havaları, eski İstanbul şarkıları söyleyerek gıcır gıcır tahta silmeğe başlamışlardı. Fevkalade bir şey değildi bu; figürler ritmik olmaktan çok uzaktı. Hatta öbürleri kendi vücutlarının güzelliklerini bile göstermiyorlardı. Fakat Zeynep bel-den aşağısına bir etek uydurduğu siyah mayosu içinde plastiğini buluyordu. Ne olursa olsun bir icattı.

“Tiyatroya nasıl girdi?” diye sordum.

“Çoğu gibi, evlendikten sonra. Küçük evlendirmişler. Kocasını o semtte bir kunduracıymış. İyi kazanıyormuş. Fakat çok hoyratmış. Ben sonra tanıdım. Her akşam içer, içtikçe susar, değişir, sonunda bir vesvese ifriti olurdu. Zeynep, öyle okumuş, yazmış kadınlardan değildi ama, içinde bir şeyler kaynaşıyordu. Kocasını onu anlayamıyordu. Hep kavga ederlermiş. İşte o sıralarda ağabeysinin arkadaşlarından ikisi Holivut’a kaçmağa karar verirler. Zeynep de onlarla gitmeğe kalkışır. Gidecek, kendisini gösterecek, muvaffak olacak, biçare geçmiş çocukluğunun hıncını almak için, meşhur ve zengin olarak İstanbul’a dönecek, bir balet heyeti kuracaktı. Bir mektup, küçük bir kâğıt parçası, sonra küçük bir çanta... Yallah. Tabii polis, üçünü birden ailesine teslim etti. Delikanlılarınkı kolay, bir parça azarla geçirtilir. Sonra mahalle kahvesinde birkaç gün lafı edilir. Sevenler arasında bir nevi şöhret. Hatta birinin adı Holivudun Zeki kaldı. Fakat Zeynep evli kadındı; daha poliste tekdiir başlar, sonra kocası gelir, karakolda bağırır, çağırır. Evde dayak, silah çekmeler... İşte o akşamdan itibaren Zeynep değişti. Hiçbir şey onu tutamazdı artık. ‘Temizlik Revüsü’nün sonundaki dayak sahnesi bu akşamın hatırasıdır,’ derdi.

“Nihayet ayrılırlar. Birkaç macera; sahne merakı, raks şeytanı, orada, kafasında ve bacaklarında çalışırken rahat yaşamak olur mu? Fakat Şehir Tiyatrosu’na giremez, figüranlıktan başka bir şey vermezler. Halbuki Zeynep’in ihtirasları var. Küçük kumpanyalardan birine girer, sonra trup değiştirmeler başlar. Arada, işsizlik zamanlarında barlarda çalışma...”

Durdu, nefes aldı, elleriyle ceplerini yokladı. Kendisine cıgara

ikram ettim. “İyi, siz de benimkinden içiyorsunuz,” diye memnun oldu.

“Dört sene evvel bir gece ona rastladım. Tabii bizim de bir piyasamız var. Birbirimizi tanırız. Zeynep’i hepimiz bilirdik. Küçük Parmakkapı’ya çıkan caddelerden birinde, bir barın önünde, sarhoş, perişan, üç kişiye laf anlatıyordu. Bar sahibi mütemadiyen ‘İçeriye gir!..’ diye bağıyor, o da ‘Bir dakika, bunlar benim müşterilerim...’ diye sözünü bitirmeğe çalışıyor, ‘Bağırmanın, n olur bağırmanın!..’ diye yalvarıyordu. Sonunda isyan etti, ağlayarak kaçtı. Onu yolun biraz ilerisinde yakaladım. Bizim kumpanyaya davet ettim. O yaz Beylerbeyi’nde iskele karşısında oynadı. Ne mevsimdi!..”

İyi günlerinin eşiğine geldiği belliydi; adeta daha ötesine geçmekten korktuğu için susmuştu. Ben de bir şey sormağa cesaret edemedim; daha ötesinin bir yığın imkânsızlık, olmayacağı bile bile kurulan hayaller, cılk çıkan ümitler, birbirini tutmayan hesaplar, farkında olmadan işlenen hatalar, tek çare gibi görünen budalalıklar olduğunu hangimiz bilmeyiz? İnsan hayatı sandığımız kadar değişik değildir. Şartların arasına, mühim anlarda, kendi tecrübenizi olduğu gibi nakledin, en başka türlü hayatı doldurmuş olursunuz. İyi günler... Bu yağmurlu yolculukta, gökyüzünü tepemize mavi, büyük, tek bir çiçek gibi asan, telgraf tellerinin hemen alt çizgisinde, pencerelerin camlarında her yağmur damlasını bir elmas yapan kısa güneşli anlar gibi...

Yağmurun sık örgüsü aralandı, sonra gökyüzü bir tarafından iyice delindi; bir çitin üstünden sarı bir inek başı bize doğru tıpkı bir eski vazo resmi gibi, tam bir tecritle ve kısa hayalini süratin kavsinde tamamlayarak, uzandı. Sonra çit de, inek başı da, arkalarında bekleyen ve insana huzur vadeden küçük ev lambalarıyla geçmiş zamanımıza karıştılar. Zeynep, belki de bu yolda gidiş gelişlerinde, bu cinsten evlerden birinin davetini duyarak evlenmeğe kalkmıştı.

“Bazı oyunlarda çok güzeldi, fakat daima piyesin dışında kalırdı.”

“Nasıl?” dedim.

Eliyle, kendisinden beklenmedik, bir araştırma hareketi yaptı.

“Anlatması güç,” dedi. Sonra yavaşça devam etti. “Daha, hakiki korkunun, vücutta, gizli korkunun eseri yapılmadı. Yahut ben görmedim. İnsanın içine sinmiş, onun hareketlerini ikide bir kesen, yahut değiştiren, onu âleminden ayırıp başka bir âleme götüren korku.” Tekrar uzun parmaklarıyla, anlaşılmazın peşinde bir yığın işaret yaptı. “Bize yapışmış, içimizde bizimle beraber her kıyımdanışta dalları çatırdayan bir orman gibi büyümüş korku. Zeynep korkardı. Her şeyden, hayattan başka her şeyden korkardı. Hele yüksek perdede insan sesine hiç tahammül edemezdi. Bu çocukluğundan beri böyle idi. Üvey annesi onu korkutmak için evin şurasına burasına gizlenir, sonra yerinden bağırarak fırlar, o ağlamağa başlayınca gülermiş. Bizim *Kaynana* piyesi oradan gelir, beraber yazdık. Ne sahnedir o!”

Kaynana piyesi deminki fotoğraflarda yüklükten yaşlı aktörün kocakarı kıyafetiyle çıktığı sahne idi.

“Sahneye çıkmadan evvel bize yalvarırdı: Ne olur fazla bağırmayın, piyesi bozuyorum, derdi. Tabii asıl sebebini söyleyemediği için, böyle derdi. Hakikatte korkardı. Sanki zar gibi ince, sırçadan bir dünyası vardı. Halbuki bu korkusu güzeldi, sahne birdenbire canlanırdı. Onun için biz vadeder, fakat sözümüzü tutmazdık.”

Daha fazlasını dinlemedim; ihtiyar aktörün fotoğrafları tekrar çıkarmasına elimle mâni oldum. Bu son cümleler bana Zeynep’in kaderini anlatmıştı. Bazı insanlar benzerlerinin, hatta en yakınlarının kurbanı olmak için doğuyorlardı. Zeynep bunlardan biriydi. İçim ihtiyar artiste hınçla doldu gözlerimi kapadım.

*

Uyandığım zaman iyiden iyiye gece idi. Adana’ya epeyce yaklaşmıştık. Jandarma çavuşu ile uzun boylu kadın pencerelerden biri önünde gülüşüyorlardı. Belli ki parlak çizmeler ve iyi sıkılmış bel tesirini yapmıştı. Çocuklu kadın, çok insanca bir nankörlükle, ih-

tiyar memuru unutmuş, nazik delikanlının gözlerinin içine bakıp gülümsüyor, ayaklarını sabırsızlık içinde oynatıyordu. Ahretlik yapıpılı genç kız, elindeki romanı ve oradaki otomobili, kaloriferli, danslı, mükellef içkili hayatı, olması imkânsız şeyler arasına atmış, deminden beri kendisine ikram ettiği çeşit çeşit cıgaralarla adeta zehirlemeğe çalışan uzun boylu, pehlivan enseli tüccarı sadde kulak kesilmiş dinliyordu. Otuz beşlik jönprömiye, senelerdir sevdiği ve peşinden kasaba kasaba dolaştığı kadının başkasıyla flörtüne hiddetinden, dişlerinin arasında kâh mendilini, kâh elini kanatırcasına ısıırıyordu.

İhtiyar aktör bütün bunlardan habersizdi. O, sürüsünü yaz öğlesinin sükûnetine emanet etmiş bir kadim çoban gibi her şeyin iyi gittiğinden, iyi gideceğinden emin, canı burnunda soluyan jönprömiyeyi ceketinin düğmesinden yakalamış, ona sanat tecrübelelerinden bahsediyor, kâfi derecede çalışılmadığını söylüyordu. “Aşksız sanat olmaz yavrum,” diyordu. “Bak bana, ihtiyar kadın rollerimde muvaffak olmak için daha otuz yaşımda iken gık bile demeden ön dişlerimi söktürdüm. Niçin yaptım bunu? Çünkü sanat fedakârlık ister. Mademki sanatkârim.”

Benim uyandığımı görünce, cebinden çıkardığı bir kâğıdı uzatarak: “Yarın akşam bilhassa unutmayın. *Jül Sezar* oynuyoruz,” dedi. “Ben, Jül Sezar’a çıkacağım, Ali de Brutus olacak.”

İçimde birdenbire kabaran hüznü, yarın akşamın bu biçare Romalılarına göstermemek için pencereden baktım. İstasyona gelmiştik. Büyük okalıptüsler, yağmurlu ve karanlık gecenin bütün bir tarafını, şaşmaz bir keder gibi zaptetmişti. Yerde, istasyonun dağınık ışıklarının uzun ve titrek akislerle doldurduğu büyük su birikintileri vardı.

Sait Faik Üçüncü Mevki

VAGONUN İÇİNDEKİ ALTI KİŞİDEN BİR TANESİ dayanamadı ve yanındakine:

“Gideceğim yol uzak,” dedi.

Yanındaki, gözkapakları yarı açık, uykulu kara gözlü bir adamdı. Sapanca Gölü bu adamın gözlerinin içinde pürüzsüz, dalgasız, bir damla ılık ve cam gibi parıldadı. Sordu:

“Neresi?”

“Kayseri’ye gidiyorum. İlk defa. Ömrümde ilk uzun yolculuğum. Yanıma bir gazete bile almamışım. Yolculuk, bilhassa tren yolculuğu sıkıcı, yorucu, üzücü şey!..”

“Öyledir.”

“Öyledir,” diyen, Sapanca Gölü’nün elma bahçelerini gözlerine kapadı. Ve ağır ağır, göl, elma ve çıplak çocuklar düşünerek uyudu.

Yanına bir gazete bile almamış adam, sıkılıyor, üzülüyor, uymak istiyor, uyuyamıyor. Kayseri çok acayip bir kâinat, Seddiçin kenarında bir tuhaf şehir gibi muhayyelesini gıcıklıyor: Hanlar, kervansaraylar, dar sokaklarda çamaşır yıkayıp çocuklarını döven yağlı kadınlar, ellerinde uzun birer pastırma öğle yemeği yiyen memurlar ve uzayan bir gün.

Kayseri'ye giden, kısa boylu, sevimli yüzlü, sarı gözlü, cüsse-sinden hiç umulmayan kalın, kocaman, tüylü ellere malik bir adamdı. Karşısındaki şişman adam gazetesini bir tarafa bıraktıktan sonra Kayseri'ye giden adama baktı, gülümsedi.

“Demek ki Kayseri'ye,” dedi.

Kayseri'ye giden, daire müdürü hatırını sormuş ihtiyar ve mahcup bir memur gibi sevindi. Yanağı sıkılmış ve yanağı sıkılma zamanı geçmiş bir küçük kız gibi kızardı.

“Evet, Kayseri'ye efendim. Zati âliniz de mi? Güzel midir efendim? Kayseri nasıldır?”

“Kayseri'ye demek hiç teşrif buyrulmadı?”

“İlk uzun seyahatim efendim. Sözün temsili Kasımpaşa'da doğdum, Beyoğlu'nu bilmem efendim.”

“Ya, vah vah!”

Gazetesinin ilan sahifelerini okumaya dalan şişman adama, Kayseri'ye giden Kasımpaşalı hayretle baktı. Niçin vah vah diyordu. Acaba Kayseri'ye gidiyor diye mi üzüleniyor? Yoksa Beyoğlu'na çıkmadığı için mi hüznleniyordu? Şişman adam kafasındaki düşüncelere de vah vah diyebilir, diye düşündü. Ferahladı.

Geyve Boğazı'nın kayalıkları dibinde birer eşkıya, bazen birer kahraman, hayaletler, insanlar, silahlar ve bombalar, bir çete gizlidir. Bu kayalarda vahşi keçilere, yaban keçilerine tesadüf etmezsek hayret etmelidir. Küçük bir su, bu dekorun gizli görünmez kahramanlarına, eşkıyalarına, yabani hayvanlarına ses verir. Küçük, masum derelerin kızıl tüylü kayaların dibinde cengâver şarkıları söylediği akşam zamanı gelmişti. Altı kişiden üçü şimdi yemek yiyordu. Kasımpaşa'dan Beyoğlu'na hiç çıkmamış adam ilk konuşmaya başladığı zaman, kara gözlerini açmıştı. Konuşmak istemediği, hâlâ Sapanca Gölü'nün elmalıkları ve kestane ağaçları, çıplak çocuklarıyla uyuduğu anlaşıyordu. Gazetesini bitirmiş adam üzüntülüydü. Defterine bir şeyler kaydediyordu. Köşede bağdaş kurmuş, önce kunduralarını, sonra da çoraplarını çıkarmış birisi sıska yüzünden taşan bir canlılıkla, yanındakine Boşnakça bir şeyler anlatıyordu. Onun yanındaki, bir Sırp köylüsü kadar sarı, kır-

mızı ve gençti. Ne mustarip gülüyordu. Lisanlarını anlamadığımız insanların haletiruhiyelerini keşfetmek hususunda çok âciziz. Onların bizim her günkü konuştuğumuzdan daha başka, daha mühim şeyler konuştuklarını sanarız. Bir müddet onlarla çok alakadar olduğumuz halde biraz sonra onları unutup verir, yine kendimize, lisanımıza ve etrafımıza yani kendi kendimize döneriz.

Tren durmuş; Geyve İstasyonu toz, bulut ve akşam pembeliği içinde bir sarı Çin şehri gibi kaynaşıyor; yalınayak çocuklar, saçları perişan arabacılar ve bir kasket yağmuru istasyonu dolduruyordu. Bu kasketlerin altında insanlar buğdaylarını, tahta traversleri, üzüm ekmek ve bir vagon penceresinden kendilerine bakan bir hayali düşünüyorlar. Zaman, akşamın toz pambesine karışmış iptidai bir zaman, bu insanları ta Kayserilere götüren hain ve deşetli homurtuya, yani şimendiferin yağlı manivelası ve yarısı kızıl tekerlekli makinesine bakıyordu.

O, zamanla bir olmuş yolculardandı. Geyve İstasyonu'nda bir aşağı bir yukarı dolaşıyor, yazın korkunç sıtmasının gökyüzüne ve gökyüzünün yıldızlarına kadar sirayet eden bu küçük kasabayı terke hazırlanıyordu. Bu, uzun bir sıtma geçirmiş insanların korkusu gözlerinde, dalağı büyük bir mahluktu. O da Kayseri'ye gidecekti. Kayseri'nin havası iyiydi. Erciyes'in resmini görmüştü. Ovaların ve küçük tümseklerin yanında etrafına hiçbir dost ve sevgili takmadan bir bekâr adam gibi yükseliveren Erciyes'i dâhilere benzetirdi. Öyle kurak ve kimsesiz memleketlerde kendi başlarına sivriliveren insanlardan bir insandı sanki Erciyes. Kayseri'yi değil, Erciyes'i seven adam da deminki beş kişilik ve altıncısı ben olduğum kompartımana girdi. Ben isteksiz, kendisine yer açtım. O mağrur oturdu. Bu yer onun sarih hakkı idi. Kimsenin surat etmeye hakkı yoktu.

Saçları ve yarım kasketi çarıkları kadar tozlu, pantolonu ve ceketinin rengi kadar hareli ve yamalı, ilk bakışta gürbüz bir köylü sekizinci yolcumuz oldu. Köylülerden bahsettiğimiz zaman aslan gibidir, soğan ekmek yer, aslan gibi olur deriz. Böyleleri olduğunu inkâr etmek ne kadar yanlışsa, veçhen aslan gibi gözüküp-

ğü halde kaburgakemikleri çökük, içindeki âzanın pek çoğu haddinden fazla büyümüş veya küçülmüş köylülere de tesadüf edilmez demek o kadar yanlıştır. Soğan ekmek yalnız şehirli midesine değil köylü midesine de dokunabilir ve dokunmaktadır.

Köylü de acayip bir saffet, fakat beklenilmeyen bir cesaretle kendisine isteksizce verilen yere sıkıştı. Hatta biraz daha yer açabilmek için sağa sola kıpırdandı. Bir köylünün bu kadar pişkin olacağını tahmin edemeyen şişman adam, bana baktı. Ben gözlerimi ve içimi köylüden yana çevirdim. Şişman adam selam vermiş de karşısındaki almamış gibi kızardı. Köylü heybesini açmış, heybeden kumlu bir ekmekle iki domates çıkarmıştı. Domatesler ne tatlı şeylere benziyordu. Bir tanesini de bana uzattı. Ne çabuk anlaşılmıştı. Uzatılan şeyi gülerek aldım. Kendi francalamla yemeye başladım. Bir lokma kaşar peynirini köylüye uzattım. Aldı. Kokladı sucuk koklayan bir Karamanlı yüzüyle:

“İstanbul işi olduğu belli,” dedi. “Halis Balkan olmalı.”

“Yok be dayı. Bu istasyon kaşarı.”

“Daha iyisi de olurmuş demek,” dedi.

Sonra düşünerek ilave etti:

“Daha iyisi can sağlığı...”

Şimdi hepsi uyuyordu. Hepsi, tanımadıkları bir şehir düşünerek uyuyorlardı. Köylü ile Kasımpaşalı uyanıktı. Ben uyuyor muydum? Gözlerim kapalıydı, kafamda küçük çocuklarla dolu bir mektep... Kafası aydınlık bir arkadaş, ve sergüzeşt. Bir küçük ton-ton kafa düşünerek dalıyordum. Köylü, Eskişehir’de indi. Onun indiğinin farkındayım. Kasımpaşalı hâlâ uyumuyor. Gözünü açana lakırdı yetiştirmeye çalışıyordu. Fakat gözünü kimse açmıyordu ki. Bu his bende o kadar kuvvetli idi ki ve Kasımpaşalı o kadar benim gözümü açmamı kolluyordu ki.

Tren durdu. Gecenin içinde Haymana bakir bir orman sesi veriyor. Geyve’de sıtma kapmış entelektüelin de gözleri kapalı ve düşünceleri bir rüya kadar gayrı şuurî. Bir küçük kazanın istasyonunda inip unutulmak, şişmanlamak. Bir kasap kızıyla evlenmek, belediye reisiyle sigara içmek, tahrirat kâtibiyle tavla oynamak...

Ve gelip geçmek mümkün olabilse diye düşünüyor. Haymana Ovası yalnız geceleri gölge veren ağaçlarıyla hayatına karışacak. O bu kafasıyla kocaman bir köstek sahibi olabilecek. Belki bir sürüsü olacak. Ona da bir müddet sonra hayvan alıp sattığı için cambaz diyecekler. “Cambaz” ne güzel bir kelime.

Tren ağır ağır hareket ediyor. Kasımpaşalı uyuyor ve konuşmuyor. Bir belediye fenerinin aydınlattığı tozlu sokağın başındaki evin muşamba perdelerinden içlenen her kompartımanda uyumayan yolcular var. Ben salonu dolaşıyorum. Bir küçük çocuk uyumuş. Uyku ne dinlendirici. Yerime küçük çocuğun saçlarından ve kafasından aldığım bir masumiyetle çöküyorum. Aynı çocukluk sinirlerime yayılıyor. Fakat zehirlenir gibi uyuyorum.

—

Vüs'at O. Bener

Kibrit

DURAKTA BENDEN BAŞKA BİR ADAM daha vardı. Şehir trenini bekliyordum. Kış sonu soğuk bir gün. Dağların çizgisi belli. Gün batmış.

Adam yavaş yavaş bana yaklaştı:

“Ateşin var mı beyim?” dedi.

“Olacak,” dedim. Bir kibrit çaktım, uzattım. Çöpü elimden almak istedi, yere düştü kibrit. Bir tane daha çaktım. Gene elimden almağa çalıştı, çekiştik. Ben:

“Yak yak,” dedim.

O:

“Müsaade et beyim,” dedi. Sonunda onun dediği oldu. Parmığım yanıyordu az kalsın. Kır bıyıkları var. Yamukça da bir ağzı.

Batı yönünde buharlı bir aydınlık. Adam az ileride durmuş, bir cıgarasından nefesleniyor, bir gökyüzüne diyor kafasını. Ben de erken mi geldim nedir? Ya saatim yanlış, ya da tren gecikmeli. Derken o aydınlık da silindi. Karanlık bastı. Tek tük yıldızlar belirdi gökte. Durağın ışıkları da yanmıyor. Sonra bir kamyon geçti, ovayı ikiye bölen şosadan. Işıkları uzadı, büyüdü, kısaldı, gene büyüdü. Homurtusunu dinledim bir vakit.

Adam öteden:

“Gecikti değil mi beyim?” dedi.

“Öyle,” dedim.

“Soğuk da,” dedi.

Rayların kıvrılıp görünmez olduğu yerde iki kırmızı ışık yanacak, yandı mı tren yola çıkmış demektir. Soluğu yankılanır havada. Arkasından bir uğultu, bir nakarattır gider. Beklersin gelmez. Oysa topu topu da altı dakika.

Geldi neyse tren. Yığılır gibi. Ortılığı koyu, kapkara bir duman kapladı. Önümde yavaşlayan ilk vagona atladım. Makinist de bir kez öttürdü düdüğünü, kalktık. O kır bıyıklı adamı göremedim. Binmişti herhalde o da.

Yanıma, yöreme bakınıyordum. İki orada, iki şurada serpilmişiz tahta kanepelere. Oysa hiç de sevmem iç sıkı, boş trenleri. Alçacık çatılı, barakamsı duraklar vardır hani, önünde tavuklar eşinir, su ararsın su bulunmaz, simit ararsın simit. Üç-beş adam el sallıyor, kimi de dövünür. İşte o çeşit bir duraktan ayrılmışım gibi, her seferinde üzüntülüydüm...

Yumurta biçimi ampuller ölü ölü yanıyordu. Peynir ekmek kırıntıları dökülmüştü yerlere. Tablaya bastırılmış yarım bir cıgara, ortasından bükülmüş, ezilmiş. Yazısı yeşil. Bir köylü cıgarası. Ortalık ekşi ekşi, tozlu tozlu kokuyor.

Doğruldu. Arka sıradan bir çocuk birden haykırmaya başladı. Dişsiz ağzını nasıl büyük büyük açtığını görür gibi oldum. Kısık bir kadın sesi: “Kız sus! Kız sus!” dedi çocuğa. Anası olmalı. Susmadı çocuk. Kalktım. Bir kompartımana gireyim bari dedim, olmayacak...

Camda yansımış suratıma bakıyordum, trank! diye açılıverdi kapı. Korkmuşum. Biletçiymiş.

“Bileyt!” dedi biletçi. Makinesini tıklattı.

“Paso,” dedim. “Bakacak mısınız?”

“Görelim!”

“Gör bakalım,” dedim içimden, uzattım mavi kartı. Evirdi, çevirdi elinde, bir resmime baktı, bir suratıma. İster misin dedim, herif bu sen değilsin desin şimdi. Demedi bereket.

“Mersi bayım,” dedi.

“Bir şey değil!” dedim.

Çıkıyordu, durdu:

“Bayım! İkinciler önde. Niye geçmediniz? Soğuk burası.”

“Sıcak mı ön vagonlar?”

“Sıcak, yanıyor bugün kaloriferler.”

Neden böyle oluyor bilmiyorum. Birisi benden kimliğimi sordu mu elimde olmadan sararıyorum. Kalktım. Koridorda durdum biraz. Alevli kor parçaları kopup gidiyordu trenden, gerilere doğru. İki adam konuşuyordu. Kulağıma çalındı. Biri:

“Fil doğurdu mu ola?” dedi.

Öteki:

“He ya,” dedi. “Tıpkı anası. Ötey gün gördük biz Çiftlikte.”

“Rengi nasıl ki?”

Yürüdüm. İhtiyar bir kadın tiftik atkısını başından aşırmış uyukluyordu. Örgüsü dizinde, bir eli sepetinde, bir eli yumağında. Gözleri süzgün iki delikanlı kafa kafaya vermiş, şarkı söylüyorlardı. Söylediklerinden: “Bir muhabbet kuşu da ben olurum” aklımda kaldı.

Bir vagonun sahanlığındaydım. Arada bir, bir direk gölgesi, parıltılı bir düzlük kayıp gidiyordu. Başka bir durağa daha yaklaşıyorduk. Üşüdüm dedim, içeri gireyim.

Göz gezdirerek yürüyordum kompartımanların önünden. Hangisine gireyim? Şuna, vazgeç, şu kadınlar var içeride geç diyor-dum, o kır bıyıklı adam gözüme ilişti. O da beni gördü galiba ya, görmezden geldim. Daha üç-dört adım atmamıştım ki, kapı açıldı, arkamdan seslendi:

“Beyim!”

Döndüm.

“Beyim buyursana.”

“Şöyle ileri gidecektim ama.”

“Gel canım! Soğuk dışarı. Ne yapacaksın ileri gidip de.”

“Öyle mi yapalım?”

“Öyle yapalım.”

Pek âlâ dedim. Haydi öyle olsun bakalım! Girdim. Oturdum. Gerçekten rahattı yaylı minderler. Ilıktı içeri.

“Ben de,” dedi, “seni kaldı sandım, meydanlarda göremeyince. Nereye kayboldun birden?”

“Tren durmadan atlayıverdim de...”

“Haa! Tehlikeli ama. Buyur.”

“Yok yakmayayım, çok içtim.”

“Buyur, buyur.”

“Sağ ol. Öksürtüyor. Sonra.”

“Buyur canım!”

Çaresiz aldım uzattığı paketten, bir mavi birinci. Kuru oluyor bu maviler.

“Her kafaya bir duman lâzım a beyim! Ne uzun ettin! Kibriti senden ama. Aksilik bugün, kimsede de yok. Dalgaya düştük...”

Kompartımda bizden başka bir adam, bir kadın, iki de çocuk vardı. Çocuklardan biri büyücek. Başını arkaya yaslamış, burnunu karıştırıp duruyor. Öbür elinde de bir parça koz helvası, ucundan dişlenmiş. Babası olmalı yanındaki adam, iğreti bir duruşu var, kı-ravatı alacalı, dirseğini pencerenin çıkıntısına dayamış düşünüyor. Cıgarasını yaktığım adamı tanıyor gibiydim bir yerden. Adamların yüzleri de hep bildik gelir bana. Kızarım bu huyuma. Sorayım mı şuna: “Şimdi neredesiniz?” falan derken o bana sordu:

“Etimesgut’ta mısın gene?”

“Evet! Orada çalışıyorum.”

“Biliyorum! Sen beni pek tanımadın ama, ben seni tanıdım.”

“Öyle mi?”

“Evet, demin durakta söyleyecektim ya, denk düşmedi. Ben geçen yaz bu hatta hareket memuruydum beyim.”

“Ya! Ha evet, evet hatırladım.”

“Hatırlamadın ya, neyse. Ben bir gördüğüm adamı kolaycana unutmam.”

“Ben biraz unutkanım. Kusura bakma.”

“Esağfurullah! Onun için demedim de. Lâkin meşguliyet çok olunca, tabii insanın kafası dalgın olur.”

“Yok canım. Meşguliyetten falan değil de. Kimbilir?”

“Neyse efendim, olur, olur. E nasılsın bakalım? Ne var, ne yok?”

“İyilik, ne olsun. Sen?”

“Ben de eh işte, gördüğün gibi, iç güveysinden hallıca.”

“Neredesin şimdi?”

“Şimdi mi? İzmit’te. Aslını ararsan orada da sayılmam a. İş tutmuyoruz bu sıralar.”

“Neden? Çıktın mı memurluktan?”

“Yook. Açıktayız da.”

“Nasıl açıkta?”

“Açıkta işte. Basbayağı.”

“Haa, herhalde bir şey oldu.”

“Oldu ya. Hiç sorma. Bir kazadır oldu işte.”

“Geçmiş olsun. İnşallah mühim değildir.”

“Mühim mi, değil mi, artık orasını Allah bilir.”

“İyi olur inşallah.”

“İnşallah!”

Olduğumuz yerde bir sallandık.

Kadın, benim oturduğum minderde, bana uzakça, yan oturmuş. Çocuğunu kollarına yatırmış, sallayıp duruyor. Enine yaygın, boyuna gövdeli, kalın bir kadın. Çocuk uyumağa niyetli değildi. Kara tüylü kafasını görüyordum. Fıldır fıldır bakıyordu. Kirpikleri sık, uzun. Göz kırpayım bir dedim. Bastı kahkahayı. Kızır belki babası diye hemen kafamı çevirdim.

“Sevdi seni,” dedi hareket memuru.

Gülümsedim.

“Sen bir de benim en ufağı görsen. Dört numara. Daha dördüne yeni bastı. Trenin önüne gerilir. Öyle gözü pek oğlan. Bir büyü mühendis yapacağım keratayı. Sürünmesin bizim gibi. Ötekilerden hayır yok nasılsa...”

Cevap vermedim. Duman doldu ortalık. Sindire sindire içiyor. Ben de. Bir ara düşünen adamın iç cebinden bir şişe çıkarıp gizlice yudumladığını fark ettim. Rakı kokusu değil. Olsa olsa kanyak ya da buna benzer bir içki. Ben de ekşi-kekre bir koku yayılıyor or-

talığa ama nereden, diyordum. Adam da benim gördüğümü sezdi. Hemen:

“Af buyrun,” dedi. “Hava soğuk da.”

“Estağfurullah!” dedim.

Adamın gözleri sulu sulu, zamlık gibi. Çenesi basık, gırtlak çıkıntısı sivri. Sakalları uzamış. İki bir parmaklarını saçlarından geçiriyor.

Hareket memuru, kendi kendine konuşuyormuş gibi:

“Yol açık demişim,” dedi. “Suçum bu!”

“Anlamadım,” dedim.

“Hiç,” dedi. “Aklıma geldikçe delim çıkıyor da... Herif.” –Göğüs geçirdi– “Bu meslek çok zor beyim çok. Netameli.”

“Öyledir,” dedim. “Herhalde.”

“Netameli,” dedi. Kafasını salladı.

“Ama,” dedim, “her mesleğin de kendine göre...”

“Yok yok,” dedi. Sustu. Sonra birden: “Bak bana be beyim!” dedi. “Kaç yaşındayım ben?”

“Vallahi ne bileyim ben.”

“De bir şey canım!”

“Eh, varsın bir ellilik.”

“Gördün mü? Bilemedin işte. Kırk, kırk. Kırk yaşındayım ben, ya! Hay sakalın ağarsın!”

Güldüm. O da güldü. İçimden: “Amma tuhaf adam be!” dedim. “Söyleteyim şunu. Vakit geçer.”

“Merak ettim,” dedim. “Nasıl oldu bu iş?”

“Hangi iş?”

“İşte o kaza.”

“Ha, hiç canım. Dalgaya düştük de. Posta bindiriverdi marşandize. Uzun iş şimdi anlatması. Unuttuk işte. Kafa değil ki bizimkisi. Unuttuk.”

“Sonra?”

“Sonrası bu işte. Bindirdiği gibi posta marşandize...”

“Vayy!”

“Ya.”

“Peki? Ölen mölen?”

“Olmadı bereket.”

“Hele neyse. Allah Allah! Büyük geçmiş olsun. Hakikaten. Ne fena bu böyle. Kabahat sende mi şimdi?”

“Bende!”

“Sende ha?”

“Tabii. İnzibat komisyonundaki herife göre öyle. Ne yapacaksın?”

“Peki, ne olacak şimdi?”

“Hiç, ne olacak? Bakalım. Sonunu bekleyeceğiz.”

“Demek bekleyeceksin.”

Gene göğüs geçirdi.

“Bekleyeceğiz ya! Bekleyen derviş acından gebermiş amma. Ondan ne haber?”

Bilmem! Ne haber? Çocuğun elindeki koz helvasına gözüm takıldı. Ağzımın kenarında sulu, yapışkan bir sızıntı belirdi gibi geldi bana. Çeneme doğru indiğini sandım. Mendilimi çıkarıp hemen sildim. Sonra baktım içine bir şey var mı diye, yoktu. Karnım guruldadı. Acıktım, dedim. Öğle yemeği hafif kaçtı. Neydi o sulu, berbat çorba. Sebze çorbası öyle mi olur?

Bir durağa daha geldik. Yukarı giden asfalt yol parlıyordu. Dışarıdan biraz daha canlı sesler geliyordu. Sonra hafifledi gürültüler.

Tren dururken kadının sözleri daha iyi anlaşılıyor. Ya da yükseltti sesini de ondan. Masal anlatıyordu galiba çocuğuna, uyutamayacağını anlayınca. İlk pek dinlemiyordum ya, kulağıma gelen kelimeler acayipleştikçe merak etmeğe başladım. Ne biçim konuşuyordu bu kadın? Şeytanlı meytanlı.

“Hoşuna mı gitti çapkın!” dedi, şimdi de. “Seni ipsiz senii!”

İpsiz! dedim, kendi kendime. Sapsız, bağırsız, kopuk, yüreğime yersiz bir sıkıntı çöreklendi. Kırık dökük bir şey, eksik bir şey.

Sesi de ne yırtık kadının. Aldırmasam ya! Tersine kulak kabarttım:

“Peki kaz?” dedi. “Kaz? Bilir misin sen?”

“Biyem!” dedi çocuk.

Öfkelendi:

“E ne bilirsin sen!”

Adama baktım. Gözünü imdat koluna dikmiş kıpırdamıyor. Oralı olduğu yok. İçki vurdu galiba başına. Kadın:

“Haa,” dedi. “Şimdi sana ne anlatayım bakayım? Hörgüçlünün masalını anlatayım mı? Deve yavrum, deve yani. Deden yok muydu senin? Anlatmaz mıydı sana böyle şeyler? Nerdee desene!”

Bu kez hareket memurunun yüzüne baktım. “Bu da nesi?” dercesine. Patlayıverdi:

“Ey hanım yeter be! Çocuğu serseme döndüreceksin. Saçma sapan konuşup durmasana.”

Şaşırdım. Şimdi dedim, kapışacaklar. Ama aldırın olmadı. San ki çıkışan biri yoktu ortada. Çenesi basık adam şöyle bir çevirmekle yetindi başını, o kadar. Kadınsa susmadı bile.

Duramadım, eğilip sordum artık yavaşça:

“Kim bu kadın? Tanıyor musun?”

Yamuk ağzı büsbütün eğrildi, fıs fıs:

“Geç,” dedi. “Tanırım. Anlatırım sonra.”

Karıkoca değil bunlar diye düşündüm. Kimbilir nenin nesi? Bir ak sakallı ihtiyar vardı mahallemizde, deli Zülküf. O geldi aklıma. Yol çatılarında durur, ellerini göğe kaldırır, haykırırdı: “Bu mü’min kuluna hande eyle Yarabbi!” Kadınlar yazık, derin adam derlerdi, oynatmasaydı. Sonra sepetçi Dudu. Kavaflar çarşısındaki Hacı.

Birinci hatta ters yöne gidecek şehir treni bekliyordu. Yanaştık. Durak arkada kaldı. Karşı trenin içi belli belirsiz görünüyordu. Dağınık, sisli, buğulu bir düzleme yapışıp kalmış insanlar.

İçki içen adam, bacaklarını bitişirmiş, önüne bakıyordu. Bir aralık çenesini sıvazladı. Sonra karar vermiş bir adam tavrıyla dizine dayanıp kalktı. Hafifçe sallanarak kapıya geldi. Tam çıkarken de omzuma dokundu yavaşça:

“Biraz gelir misin bey kardeşim?”

“Ben mi!” Hareket memuru ile bakiştık.

“Evet, siz. Çok rica ederim.”

“Peki, geleyim!”

Çıktık. Biraz ötede durduk.

“Buyrun?”

“Şey, affını dilerim.” Dili dolaşıyordu. “Rahatsız ettim. Kusura bakma. Çok müşkül durumdayım da...”

Yüzüne baktım:

“Ne gibi?”

“Hayır beycim, öyle değil yani. Efendim ben biraz dertliyim de. Karım sizlere ömür...”

“Anladım. Üzülmeyin!”

“Sağ olun. Evet. Onun için.” Hıçkırığı tuttu. “Af buyrun. Soracaktım ki. Tanıyor musunuz siz bu kadını?”

“İçeride oturan kadını mı?” Laf mı şimdi bu!

“Evet.”

“Hayır, ne yapacaksınız?”

“Hiç, çocuklar meydanda kaldı. Bu kadın bakarım senin çocuklarına falan diyor da. Şaştım kaldım vallahi.”

“Vallahi, ne diyeyim? İçerideki arkadaşla sorun isterseniz bir kere de. O tanıyor galiba.”

“N’olur beycim, bir çağırırsan buraya. Adam kıziverir belki ha?”

“Peki!” dedim. “Çağırayım.”

Zaten meraklı meraklı bize bakıyordu, kapı perdesini siper edip.

“Ne o?” dedi. “Bir şey mi var?”

“Yok! (Kadını işaret ettim.) Gel hele azıcık.”

“Ha,” dedi. “Peki.”

Adamın yanına gelince ben:

“Bak,” dedim. “Bey ne soracak.”

Bey:

“Kardeşim,” dedi. “Evvelâ kusura bakma. Beye de söyledim ya. Karım sizlere ömür. Ben yalnızım...”

Hareket memuru kısa kesti:

“Bu kadın nasıl diyeceksin değil mi? Deli aslanım deli. Vazgeç. İşte bu kadar. Sen bilmezsin. Önüne gelene balta olur o. Demin

mahsustan takıldım. Anlayasın diye.”

Adam afalladı:

“Yok canım!”

“Ne sandındı ya. Anlamadın mı? Ama kurnazdır hınzır. Kolay kolay belli etmez.”

“Ne bilirim ben kardeşim!”

“İyi işte bil öyleyse.”

Sustuk. Baktım adamın yüzü karmakarışık. İşaret ettim. Önce ikimiz girdik içeri. Arkadan da o geldi. Yerine oturdu. Ama hiç bakmıyor yüzümüze. Biz de konuşmuyoruz...

—

Sabahattin Ali

Ayran

KÖYDEN İSTASYONA GİDEN YOL, eriyen karlarla diz boyu çamurdu. İki mızrak boyu yükselen güneş, tarlaları hâlâ örten karların üzerinde pırıltılarla ve göz kamaştırarak yanıyor, fakat yoldaki pis su birikintilerine vurunca donuk sarı bir renk alıp boğuluyordu.

Kocaman ve altı çivili kunduralarını çıplak ayaklarına geçirmiş olan küçük Hasan, sağ koluna aldığı güğümü, ara sıra dinlenerek sürüklemeye çalışmaktaydı. Bazen sol elindeki çinko maşrapayı yere bırakarak ağır yükünü vücuduna daha az ağırlık verecek bir şekilde kavramak istiyordu. Ağzına kadar ayranla dolu olan güğümün alt kenarı her adım atışında dizlerine vurmakta ve dirseğine kadar geçirdiği sapı, kolundan kurtulup önüne yuvarlanmak ister gibi, ileri hamleler yapmakta idi. Kunduralarının arka tarafı o kadar dışarı doğru eğilmişti ki, çocuğun topukları ayakkabının öksesine değil, doğrudan doğruya çamura basıyordu.

Yaz kış, her gün gitmeye mecbur olduğu bu iki saatlik yol bu sefer daha uzamış gibiydi. Tam yarı yolda bulunan küçük ve kuru söğüt ağacı henüz ufukta ve sisler içindeydi.

Küçük Hasan senelerden beri gördüğü şeylere alakasız gözlerle bakıyordu. Kuru sazların arasında çorak ovayı oyarak geçen ve ta yanına gelmeden farkına varılmayan dört adım genişliğindeki

küçük derenin, yan yana uzatılmış üç kalastan ibaret köprüsü artık çökecek kadar sallanmaya başlamıştı.

Biraz daha yukarda, küçük bir sırta dayanarak ovaya bakan değirmenin uğultusu duyulmuyordu. Bu kış günlerinde üç gün işlerse beş gün işlemiyor, kapısının önündeki, yaprakları dökülmüş, üç söğütle tamamen terk edilmiş bir viraneyi andırıyordu.

Küçük Hasan hiçbir şey düşünmeden ilerliyordu. Ne evde kendisinin dönmesini bekleyen iki küçük kardeşi, ne de dört saat uzaktaki nahiye merkezinde hizmetçilik yapan anası bu anda aklında değildi. Ayranını satıp satamayacağını da düşünmüyordu. Kafasında yalnız bir şey vardı: Bu yolu tekrar yürümek, geri dönmek mecburiyeti...

Uzun bir ağlamanın sonundaymış gibi içini çekti. Maşrapayı tuttuğu sol elinin çatlaklarla örtülü üst tarafı ile burnunu sildi. Gözlerini ileri çevirince istasyona yaklaştığını gördü.

İki tarafı çıplak dağlarla çevrilen bu upuzun ovanın tam orta yerinde yapayalnız duran ve etrafındaki yapraksız akasyalarla daha zavallı görünen bu soğuk bina, oraya rasgele atılmış bir taş parçasını andırıyordu. Günde iki defa geçen posta treni bile, ne diye bu manasız yerde duruyorum diye hayret eder gibiydi ve birkaç dakika durduktan sonra kalkarken, çaldığı düdükte keyifli bir ıslık edası vardı.

Küçük Hasan, istasyonun tahta parmaklıkla ayrılan hududuna gelince biraz dinlendi, sonra yine tahta parmaklıklı kapıyı aralayarak içeri süzüldü.

İstasyon binasıyla raylar arasında kalan dört-beş adım genişliğindeki yerde, heybelerinin üstünde oturan iki köylü ile, kaputunun içinde büzülmüş gibi duvara dayanan bir candarmadan başka kimse yoktu. Burası öyle tren zamanı çeşit çeşit kebabçılar, gazozcular, yemişçilerle dolan büyük istasyonlardan değildi. Ancak yazın civar köylerden kara üzüm, kavun, karpuz getiren beş-on köylü burasını canlandırırıldı. Kışın ise küçük Hasan'la, üç-dört günde bir küçük bir küfe kış armudu getiren topal ve ihtiyar bir köylüden başka kimse ortalıkta görünmezdi. Tren geldikçe rahatsız edilmiş

bir suratla ortaya çıkan istasyon memuru, işi biter bitmez derhal odasına çekilir, bütün gününü, on senelik akümülatörlü radyosundan bir ses çıkarabilmek için asla yeis getirmeden uğraşmakla geçirirdi.

Bugün, kış armudunu satan köylü de ortada yoktu. Küçük Hasan güğümü yerin ıslak kumları üzerine bırakarak rayları seyre daldı. Her gün yüzlerce adamı bilmediği bir yerden alıp bilmediği bir yere götüren bu upuzun ve sonu olmayan demirlerin arasında, gelip geçen lokomotiflerin bıraktığı siyah yağ lekeleri görölüyordu.

Keskin bir düdük sesi ile irkildi. İstasyona gelen tren, kendini haber veriyordu. Lokomotif tam yağ lekelerinin üstüne geldi ve durdu.

Küçük Hasan, kurulu bir makine gibi, güğümü ve maşrapayı yakalayarak trenin boyunca koşmaya ve başını pencerelere kaldı-
rarak:

“Ayran, ayran, temiz ayran!” diye bağırmaya başladı.

Yazın “Buz gibi!” diye bağırırdı; şimdi, bu soğuk havada, sanki her ayran kelimesinin başında hâlâ o “buz gibi” sıfatı vardı. Kimse başını çevirip bakmıyordu bile. Trenin hemen hemen bütün camları kapalıydı, açık olan bir-iki tanesinde de boyalı saçlı, yün bluzlu kadınlar duruyordu.

Küçük Hasan’ın gözleri, delecekmiş gibi, kapalı camlara diki-
liyor ve bunların arkasında teneke maşrapadan ayran içebilecek in-
sanlar; hali vakti yerinde köylüler, boyunbağsız esnaflar, izinli gi-
den askerler, hasılı susamış kimseler arıyordu.

Bir baştan bir başa üç kere koştu. Güğümün keskin kenarlı di-
bi ince bacaklarına çarpıp acıtıyor, fakat o, azıcık yüzünü buruştur-
arak:

“Ayran, temiz ayran!..” demeye devam ediyordu.

Dört bardak, hiç olmazsa dört bardak satabilseydi. Buna mu-
kabil alacağı on kuruşla eve bir kara ekmek götürebilirdi. Onun
gelmesini, aç bir uyuşukluk içinde dört gözle bekleyen iki küçük
kardeşinin hayali gözünden şimşek gibi gelip geçiyor ve o hep ba-
ğırıyordu:

“Temiz ayran... Temiz...”

Annesi hizmetçi bulunduğu yerden haftada bir kere, birkaç saat için geliyor, yanında biraz yufka, birkaç soğan, bazen de yarım testi pekmez getiriyordu. Fakat bunlar, üç tane aç mideye iki gün bile yetmiyordu... Ondan sonra iki kardeşi beslemek vazifesi küçük Hasan’a düşüyordu. Biri iki, öteki beş yaşında olan bu sıska çocukların bütün işleri, basık tavanlı bir damdan ibaret olan evde ellerine ne geçerse yemekten ibaret gibiydi. Küçük Hasan her gün yoğurt çalmak için kendisine lazım olan mayayı onların yetişemeyeceği ve bulamayacağı bir yere –tavan direklerinin duvarla birleştiği köşeye– saklamaya mecbur oluyor ve her gün, istasyonda bulunduğu sırada, bu iki aç midenin, kendileriyle aynı çatı altında aynı açlığı çeken ihtiyar keçiyi bile yiyeceklerinden korkuyordu.

Çok akşamlar, koltuğunun altında getirdiği ekmeği ortaya koyarak ayran boşaltmak için bir toprak çanak getirmek üzere ocağın yanındaki köşeye gider, sofraya başına döndüğü zaman o balçık gibi ekmekten ortada bir şey kalmadığını dehşetle görürdü. O zaman kendisi bir çanak ayran içer, açlığa alışmış olan midenin hafif ezilmelerine kulak asmadan, eski bir pösteki üzerinde yatan kardeşlerinin yanına, delik deşik ve yağlı bir yorganın altına sokulurdu.

Onu asıl dehşete düşüren, kardeşlerinin bu kuyu gibi daima yutan ve hiç doymayan mideleri değildi; eli boş olarak eve döndüğü zaman, bu iki sıska mahlukun kendisine nasıl parlak ve büyümüş gözlerle ve nasıl sonsuz bir kinle baktığını hatırlayınca tüyleri ürpriyordu. Şimdi de bu korkuyla avazı çıktığı kadar bağırdı:

“Ayran... Ayran!..”

Trenin üçüncü mevki vagonlarından birinin penceresi indirildi. Uzun boyunlu, kasketli, kıvrık bıyıklı bir baş uzanarak:

“Ver bakalım bir tane!” diye seslendi.

Küçük Hasan maşrapayı titreyerek uzattı. Adam minimini gözlerini maşrapanın içine dikerek sindire sindire içiyor ve sulu ayranı bıyıklarının ucundan yakalıksız gömleğine damlatıyordu.

Maşrapayı uzatarak:

“Doldur bir daha!..” dedi.

Onu da içtikten sonra yeğinin cebinden bir onluk alıp aşağı attı:

“Ver beş kuruş!..”

Küçük Hasan:

“Yok ki!” dedi ve etrafına bakındı. Ortalıkta istasyon memurundan başka kimse kalmamıştı. O da, hafiften kar çiselemeye başladığı için, boynunu içeri çekmiş, trenin kalkmasını bekliyordu. Çocuk güğümünü olduğu yerde bırakarak ona koştu, parayı uzattı:

“Şunu iki çeyrek yapsana!..” dedi.

Memur cevap vermeden arkasını döndü ve hareket kampanasını çaldı.

Trenin penceresindeki uzun boyunlu adam eliyle işaret ediyor:

“Gelsene ulan!” diye bağıırıyordu. Küçük Hasan o tarafa koştu.

Penceredeki:

“Ver on kuruşu!..” dedi.

Çocuk derhal parayı uzattı. Tren yavaşça harekete geçmişti. Adam parayı yine yeğinin cebine koyduktan sonra, çaresiz bir eda ile:

“Yok çeyreğim, ne yapalım!” dedi.

Vagon küçük Hasan’dan beş-altı adım uzaklaşmıştı. Uzun boyunlu adam, pencereden sarkarak:

“Hey, çocuk, hakkını helal et!” diye bağırdı. Küçük Hasan hiçbir şey anlamıyormuş gibi bakakalmıştı. Tren hızlanıp uzaklaşıyordu. Tekerleklerin gürültüsü arasında adamın sesi tekrar duyuldu:

“Helal et bakayım, helal et!.. Hadi!”

Küçük Hasan bir şeyler mırıldandı. Sonra güğümünü alarak istasyon duvarının kar tutmayan bir kenarına çömeldi.

Kar adamakıllı serpiştirmeye başlamıştı. Küçük Hasan eve eli boş dönmektense akşam trenine kadar beklemeye karar verdi.

Soğuktan donan ellerini ovuşturuyor ve annesinin keçi kırtıkları makasla kestiği kertikli saçlarını kaşıyordu. Rüzgârdan gözle-

ri yaşıyor ve mavi gözlerini saran kirpikleri çapaklanıyordu.

Akşama kadar bu köşede bekledi. Ara sıra ayağa kalkıp dizlerini ovuşturuyor, sonra tekrar çömelerek kafasının içindeki sisli boşluğa gözlerini çeviriyordu. Düşünmesi ve tahayyül etmesi kendisine hoş gelecek hiçbir şey mevcut olmadığı için, bu boşluk ona bir dinlenme gibi geliyordu. Birkaç kere anası aklına geldi. Onun ağlamaklı yüzünü görür gibi oldu. Üç küçük çocuğunu toprak bir damda bırakarak başka köylerde ve el yanında birkaç lokma için didinen bu kadına karşı garip bir merhamet duyuyordu. Bunda, biraz da, kardeşlerine karşı anasıyla aynı vaziyette bulunmasının tesiri vardı. Evdeki iki aç mahluk haftada bir gelen zavallı kadını da hep o kin dolu bakışlarla karşılardı. Kadıncağız, getirdiği bulgurdan yağsız bir çorba yaparken, kuru kuru hıçkırıklarla iktifa eder, evi bir parça düzeltmeye çalışır, akşama kadar kaldıktan sonra, bazen bir kelime bile konuşmadan çıkâr giderdi. Küçük Hasan onun ağzından babasına veya herhangi bir akrabaya dair bir kelime bile duymamıştı. Zaten kendini bildiğinden beri bir an bile bunları merak etmiş değildi. Hayatı istasyonda ayran satmaktan ve küçük kardeşlerini beslemekten ibaret sanıyordu. Bunun için de bir tek korkusu vardı: Ya anam yine günün birinde eve gelip birkaç gün yatar, iniltiiler içinde ve kendi kendine bir çocuk daha doğurur, beş-on gün sonra onu da başıma bırakarak giderse, diyordu... Bu yeni misafiri de doyurmak kendisine düşecekti. Köylü de onların evinden nedense uzak kalmayı tercih ediyordu. Kapılarını bir gün bir insanın açtığı görülmemişti. Hayat eskisinden daha feci olarak devam edecek ve Hasan, günden güne sütü azalan ihtiyar keçinin yardımıyla bu müthiş mücadeleyi başarmaya çalışacaktı. Gününün boş zamanlarını keçiyi otlatmak, karlı havalarda ise dere boyunda, bir karıştan kısa, kuru otlar bulup hayvana getirmekle geçirecekti.

Yazın işleri o kadar fena değildi. Sabahleyin serinde yola çıkarsa istasyona yorulmadan varıyor, hemen hemen bütün güğümü satıyordu. Cebine doldurduğu ufak paralar kadar, belki de daha fazla onu sevindiren bir şey de, köye dönerken yükünün hafif ola-

cağı düşüncesiydi.

Sabah treninde bütün ayranı satamasa bile, akşam trenine kalıyor, fakat istasyona ekin getiren köylüler öğleyin ekmek yerken çok kere bütün güğümü haklıyordu.

Akşam treni saat dört buçukta geldiği için yazın ortalık kararmadan köye dönebiliyordu. Fakat bugün daha trene yarım saat kala istasyon korkutucu bir alacakaranlığa gömülmüştü. Ayazda ve karanlıkta kalkıp geri döneceğini düşünerek titredi ve hemen gitmek istedi. Fakat bu sırada odasından dışarı çıkan istasyon memuru trenin yakın olduğunu anlattı.

Trenin istasyonda durmasıyla kalkması bir oldu. Küçük Hasan kapalı ve puslu pencerelerin arkasında hayal meyal belli olan insan şekillerine bakarak trenin bir başından öbür başına koştu ve “Ayrar, temiz ayrar!” diye bağırdı, kocaman kunduraları ıslak kumlarda gıcırtilar yapıyor, karlar bağırmak için açtığı ağzına doluyordu.

Vagonların pencerelerinden dökölüp yerdeki su birikintilerine yayılan soluk mustatil ışıklar sıçraya sıçraya uzaklaşırken küçük Hasan güğümünü kavradı ve tahta parmaklıklı kapıyı iterek köyün yolunu tuttu.

Henüz karanlığa alışmayan gözlerine kar parçaları vuruyordu. Güğümün içindeki ayrar her adımda çalkalanıyor ve garip sesler çıkarıyordu. Yavaş yavaş sırtından içeri işleyen rutubet onu titretmeye başlamıştı.

Hiçbir şey düşünmeden, hiçbir şey hissetmeden ve bir hayvan gibi yolunu alışkanlıkla bularak yürüyordu. Ovanın içine doğru daldıkça pabuçlarının ve güğümdeki ayrarın sesine başka sesler de karıştı. Uzaklarda birtakım hayvanlar bağırsıyordu.

Müthiş bir korku ile zangır zangır titremeye başladı. Adımlarını daha hızlı atmaya çalışıyor, fakat ayakları birbirine dolaşıyordu. Soğuktan uyuşan bacaklarında, güğümün her çarptığı yer dakikalarda sızlıyordu.

Karanlıktan, yüzünü kamçılayan kar ve rüzgârdan, dizlerine sıçrayan çamurdan ve duyduğu seslerden korkuyordu. Açlığı, sıs-

ka kardeşlerinin korkunç gözlerini, yorgunluğunu unutmuştu. Bir an evvel köye varmak, ocakta küllenen bir odun parçasıyla aydınlanan toprak dama girmek ve bir köşede saklanmak istiyordu. Ne yatmak, ne dinlenmek, sadece bir dört duvar arasında bulunmak... Bu geniş karanlıktan, bu seslerden kaçmak...

Ayakkabıları çamurda saplanıp kalmıştı. Yalınayak koşuyordu. Savrulan güğümünden üstüne başına ve yerlere ayanlar saçılıyordu. Birbirine vuran dişlerinin arasından manasız korku sesleri fırlıyordu.

Uzaklardaki hayvan sesleri gitgide yaklaşıyor gibiydi. Halbuki yarı yoldaki kuru söğüt ağacını daha yeni geçmişti. Çapaklı gözlerini karanlığı delmek ister gibi açarak ilerilere baktı. Hiçbir şeyler göremedi. Havanın güzel olduğu gecelerde bile ışıkları ta kenarına gelmedikçe görünmeyen köy ona, varılması imkânı olmayan bir yer gibi geldi. Bir yere sıkıştırıldığını ve kaçacak yer olmadığını anlayan bir hayvan gibi vahşi ve nihayetsiz bir korku duydu. Elin-den ayan güğümünü ve maşrapayı fırlatarak koşmaya ve gırtlalığından anlaşılmaz sesler fırlatmaya başladı. Bunlar bazan “Ana... Ana!” der gibi oluyor, bazan da “A...A...Aaah” “A...A...Aaah” halinde karanlığa yayılıyordu.

Hayvan sesleri daha yakınlaşmış, yolun ilerisinde, karların arasında, birtakım karaltılar belirip tekrar kaybolmaya başlamıştı. Küçük Hasan dizlerinin artık kendisini taşıyamayacağını hissetti. Korku her tarafını bağlamıştı. Çıplak ayaklarının cıvık çamura her basışında çıkardığı ezik ses, sırtına bir kamçı gibi iniyor ve korkusunu birkaç misli artırıyordu. Boğazına bir şeyler tıkanmıştı. Çatlak elleriyle gözlerini silerek ileri bakmak isterken dizlerinin üstüne yuvarlandı. Kalktı, fakat beş-altı adım sonra tekrar düştü. Boğazından fırlayan sesler daha vahşi bir şekil almıştı.

“Ana... Ana!” derken sesi, gitgide yaklaşan ve kar üzerinde kayıyormuş gibi süratli adımlarla etrafında daireler çizen hayvanların bağırışından farksız oluyordu.

Büzülmüş bir halde yolun çamurları üzerine uzanan vücudunu kar örtmeye çalışırken o hâlâ birbirine vuran dişlerinin arasından:

“Ana... Anacığım... Ana!” diye mırıldanmaya çalışıyordu. Bu sırada, birkaç yüz metre ötede, evlerinin tahta kapısı arkasında rüzgârın sesini dinleyerek küçük Hasan’ı bekleyen iki kardeş, onun kine pek benzeyen bir korku ile titriyorlar ve köyün etrafında dolaşan kurtların sesini duydukça, birbirlerine sokularak ağlaşıyorlardı.

7-8 Birinciteşrin 1938, Ankara

Tan, 30-31 Ocak 1939

Afif Yesari

Tren Yolu

SIRTLARINDA PASLI GAZ TENEKELERİ, tren yolunu tuttular.

Sonbahar, her gün biraz daha kışı peşinden sürüyordu, iri kara renkte bulutlar gökyüzünü örtmeğe başlamıştı. Hat boyuna doğru yola çıkanlar civar kulübelerin çocukları idi.

En küçükleri, yamrı yumru, sivri taşların üstünde çıplak ayakları ile yürüyemiyor, sendeliyor, düşe kalka arkadaşlarına yetişmeğe çalışıyordu.

Önde gidenler, küçüğün geride kalmasına kızarak bağırıyorlar:

“Yürüsene, seni bekliyecek değiliz. Nerede ise akşam olacak, sallanma haydi...”

Beriki hâlâ sendeliyordu.

“Zorunuz ne?.. Yavaş gidin biraz. Taşlar ayağıma vuruyor, acıtıyor işte!”

“Vay hanım evladı vay, bizim canımız yok mu? Sanki ayakka-bı var bizim ayağımızda... Yuf erkekliğine be.”

Rüzgâr kamçılıyordu, yağmur hafif hafif çiselemeğe başlamıştı, hızını artırmadan kömür toplayıp bir an evvel kulübelere dönmek gerekti.

Kapanık semanın sisli bir yapışkanlıkla ağır ağır abandığı ku-

lbe mahallesi geride kalmıştı. Bu kulübelerin çoğu paslı teneke parçaları ile kaplı idi, her kulübenin yanında, tahta kırığı, dal, kurru ot ve buna benzer nesnelerle yapılmış küçük birer ardağı andırır çatı vardı, kulübe insanları, hat boyundan topladıkları kömürü, burada yağmurun şerrinden saklıyorlar, ileri çamur sıvalı maltızlarında yakarak kışın soğuğundan kurtulmağa çalışıyorlardı. Kömür g yanıyordu amma, iyi yellenip kor haline getirildiği zaman ısıtıyor, üstünde çorba kaynatmak, ekmek kızartmak bile mümkün oluyordu.

En gerideki son bir gayretle nde gidenlere yetişmek için ileri atıldı. Evde annesi hasta idi, dört gündür yataktan kalkamıyordu, babası işten geç vakit dönüyordu.

Bunları düşündü, cılız bacaklarına bütün kuvvetini vererek atıldı, ayaklarının acısını birer küfürle savuşturarak arkadaşlarına yetişti.

“Hele şükür... kayboldu sandıktı seni, haydi, a bacaklarını biraz.”

Ötekiler hem yaşça ondan daha büyük, hem de ona nisbetle daha tecrübeli idiler.

Kısa birer çamaşır ipi ile omuzlarından sırtlarına attıkları teneke keleri iplerinden sıkı sıkıya kavrayarak yürüyor ve konuşuyorlardı. İçlerinden biri, küçüğü göstererek yanındakine sordu:

“Buydu değil mi, hani arsada saatlerce dolaşarak eli boş dönen?..”

“Ne eli boş be... Bebek mi ne, hani kız çocukları oynuyor, onlardan getirmiş bir tane... Amma anası bir ıslatmış...”

“Yok be, ne bebeği, kocaman bir ayı imiş... Boynunda bir de yeşil kurdelaşı mı ne varmış.”

“Ne haltsa... Karın doyurur mu bu?..”

Küçük sesini çıkarmıyor, soluyarak, dişlerini sıkarak geride kalmamağa gayret ediyordu.

Yağmur hızını artırmıştı. Çocuklar var kuvvetlerini bacaklarına vererek tekrar atıldılar. Küçükleri, mecalsiz, ince bacaklarının bütün kuvvetini toplayarak yürüyordu.

Tiz düdük sesleri, lokomotifin homurtuları artık yakından duyuluyordu. Nihayet gelmişlerdi.

Küçük, bir adım daha yürüyecek halde değildi. Tenekesini sırtından indirerek taşların üzerine bıraktı.

“Ben bittim... Dinleneceğim biraz... Siz toplamağa başlayın.”

“Ne halt edersen et, bizim dinlenmeğe vaktimiz yok.”

Raylara doğru çıkan taşlı bayıra tırmandılar. İleride, garda, manevra yapan lokomotifin kırmızı, yeşil fenerleri beyaz dumanlar arasında görünüyordu.

Taşlı bayırı tırmananlar eğilip kalkarak traverslerin arasındaki kömür parçacıklarını toplamağa başladılar.

İçlerinden biri, hâlâ elleriyle tabanlarını ovalayan küçüğe bağırdı:

“Yetmedi mi dinlendiğin be... Büsbütün hamlaşacaksın!..”

“Ne patlıyorsun, geliyorum işte...”

Bacakları ağrıyordu. Elleriyle taşlara dayana dayana kalktı, arkadaşlarına yetişti... Onlar tenekelerini yarılamışlardı bile. O da traverslere eğilip kalkarak kömür toplamağa başladı. Bacakları, her yanı kötü kötü ağrıyordu.

Arkadaşları yüklerini almışlar, tenekelerini ağız ağıza doldurmuşlardı.

Daha birçok akşam buraya geleceklerdi ama, bedava kömür ne kadar çok olursa o kadar iyi idi...

Küçük de böyle düşünüyordu. Karanlık iyice bastırmıştı, gözlerinin bütün gayretiyle, kömür yerine taş almamak için dikkatle topluyordu. Arkadaşları onu hâlâ eğilir kalkar gördükleri için kızdılar.

“Tuh... Ne topluyorsun be? Cevahir mi? Bak biz bitirdik, rahmet hızlandı, seni bekleyecek değiliz ya...”

“Bekleyin diyen kim... taş mı doldurayım tenekeye?.. Gidin siz. Ben yetişirim.”

Onlar yağmur altında beklemeyi gözlerine kestiremeyerek sırtlarındaki yüke rağmen koş a koş a gittiler.

Küçük, bir taraftan topluyor, bir taraftan da evde hasta yatan

anasını düşünüyordu... Şimdi gidip bir de ateş yakmak vardı evde...

Yorgunluktan, dizlerinin ağrısından, açlıktan öyle aptallaşmıştı ki, garda manevra yaparak hat boyunca ilerleyen banliyö treninin farkında bile olmadı... Lokomotif henüz hızını almamış, iki yanından beyaz dumanlar çıkararak geliyordu...

Küçük, iki tiz düdük sesi işitti, başını çevirince, elli adım kadar ötede lokomotifini gördü, kaçmak istedi, ayağı raya takıldı, yüzükoyun traverslerin üstüne kapandı.

Üstündeki paçavralarla gecenin karanlığına tıpatıp uyan öyle fark edilmez bir tümsekti ki, lokomotifin makinisti onu görmedi.

Küçük, bir boşluğa yuvarlanır gibi oldu, iki tiz düdük sesi daha duydu, babasının ateşçiliğini yaptığı lokomotifini tanıdı:

“Baba, baba... Benim...” diye bağırarak istedi, fakat sesi lokomotifin homurtularına karıştı, sert bir rüzgâr esti, bu cılız sesi trenin beyaz dumanlarına karıştırarak savurdu.

Uzaklaşan trende babası, ocağa kürek kürek kömür atarken garip bir tesadüfle oğlunu düşündü. O buradan geçerken, kulübelilerin kömür topladıklarını bildiği için yol kenarına bir-iki kürek kömür atmağı unutmazdı...

“Bizim oğlan sabah erkenden gelir toplar bunları.”

Kurumlarla simsiyah kasketini elinin tersiyle geriye itti, yırtık, makine yağlarıyla yer yer lekeli fanilasına, alnından, çenesinden damlayan terleri sildi, küreği bıraktı:

“Ben terliyorum, karı donuyor evde... Oğlan ne halt eder acaba?.. Allah vere de dışarda kalmış olmasa bu yağmurda...”

İstek yerini bulmuştu.

Küçük artık üşümeyecek, aç kalmayacak, arsalarda boşuna vakit geçirdiği için azarlanmayacaktı.

Henüz yeni başladığı hayatından ikinci bir hayata pek çabuk aktarma olmuştu. Hem de trenle!

Arkadaşları kulübelerinin önünde birbirlerinden ayrılmadan evvel, onun hâlâ dönmediğini görerek:

“Bak,” dediler, “şunun yediği halta... Yine arsaya, oyuncak aramağa gitti...”

—

Umran Nazif

Gar Saati

ŞEFKATİ BEY, GARA GELDİĞİ ZAMAN sekizi otuz geçe kalkacak Ankara ekspresi henüz perona girmek üzereydi. Pencereleri vimle silinmiş yataklı vagonlar, yeni boyanmış, vernik çekilmiş gibi pırıl pırıldılar. Açık vagon kapılarında, boyunlarında siyah çantalar asılı, koltuklarında sarı kâğıt tomarları bulunan yataklı vagon memurları görünüyordu. Hepsinin de yeni tıraş olmuş yüzleri gülüyordu. Fakat ortalıkta yolcu veya uğurlayıcı namına daha kimsecikler yoktu. Ağır adımlarla boydan boya yürürken “Elbette bu saatte kimsecikler olmaz. Bizim banliyölerde olduğu gibi ayakta kalmak korkusu yok ki... Bu soğukta benim gibi erkenden gelip de ayaz mı kessinler burada?” diye düşündü.

Mevsimin ilk karı az evvel yağmaya başlamıştı. Üstü camlarla örtülü gardan dışarıyı bir fotoğrafa, bir tabloya bakar gibi seyrediyordu. İlerdeki demir köprüünün üzerinden ışıklarını yakmış bir tramvay geçiyordu. Kenara çekilmiş birkaç lokomotifin üzerinde işçiler alacakaranlığın çökmüş olmasına rağmen hâlâ çalışıyorlardı. Sağ taraftaki vapur iskelesinde bacası ve üstü kardan beyazlanmış bir yolcu vapuru istim üzerinde bekliyordu.

Bu sırada son durağa geldiklerini müjdelere gibi ince ve uzun uzun öten bir lokomotifin çektiği on vagonluk bir katarın diğer pe-

rona girmek üzere olduğunu gördü. Birden ortalık kararıvermişti. Nereden çıktıkları bilinmez bir sürü sarı, siyah ceketli adamlar koşmaya, vagonların pencerelerine doğru uzanmaya başladılar. Bağrışıyorlardı. Gece bu çılgınlara, bu haykırıışlara ayrı bir mana, bir başkalık, bir azamet veriyordu. Bu, ekmeğe doğru bir koşma, bir bağrışma idi. Lokomotifin gittikçe ağırlaşan pistonu nihayet tamamen durmuş ve gar aşağıya inenlerle dolmuştu.

“Hayat bu!” dedi Şefkati Bey... “Hayat... İnsan oğullarının şu haline bak... Kimi gelir, kimi gider... Bir kaynaşmadır, bir didişmedir gidiyor... Sanki ölümü hatırlayan hiç kimse yok... Herkes bir telaş içinde, herkes bir av peşinde!” Birden bütün bunları manasız, faydasız hareketler olarak kabul etti. Fakat daha arkasından yeni genel müdürün bu gece Ankara’ya hareket edeceğini ve kendisinin de, artık baremin beşinci derecesinde bir memur olduğundan, diğer direktörler ve direktör yardımcıları gibi onu uğurlamak üzere geldiğini hatırladı. “Demek, hep birbirimize benziyoruz” diye yavaşça mırıldandı.

Arkasına döndüğü zaman ekspres yolcularına ait son vapurun geldiğini anladı. Tiren yolcuları, hamallar ve bir sürü kalabalık garı doldurmuşlardı. Gözleri ortadaki asma saate takıldı. Saat tam sekizdi.

Adımlarını biraz hızlandırarak kalabalığa doğru ilerledi. İşte genel müdür ve dairenin yüksek dereceden memurları, ayrı bir kalabalık halinde geliyorlardı. “Vay köftehorlar vay... Demek Köprüden beri umum müdüre refakat ediyorlar... Canım, ne de olsa serde yenilik var... Bunun bu kadarını düşünemezdim doğrusu... Direktör yardımcılığım on beş günlük bir mesele... Ama belki de isabet oldu... Biraz çekingen davranmak daha hayırlıdır... Kimbilir!” diye düşündü.

“Vay Şefkati Bey... Bu ne zahmet... Vallahi üzıldüm... Sizin devlethane de uzaktadır... Hem canım...”

Derhal palto-pardösü vazifesini gören gri yağmurluğunun düğmelerini iliklerken kendisine uzatılan eli hürmetle sıkıttı:

“Ne zahmeti beyefendi?... Vazifemiz... Evet, ödevimiz... Malû-

mu âliniz, fakirhane vakıa Erenköyündedir... Lâkin...”

Sözünü tamamlamaya imkân kalmadan, satın alma işleri direktörünün, elinde tutmakta olduğu bir dosyanın kapağını açarak:

“Beyefendi! Telefonda emir buyurulan yeni bütçeye ait dosyayı getirdim. Yolda da arz ettiğim gibi, 1950 yılı...” diyerek sözlerini kestiğini ve evinin uzakta olmasının, ödevini yapmaya engel olamayacağını ifade etmesine meydan bırakmadığını gördü. Fena halde kızdı. Fakat bu hissini asla belli etmeden, tebessüm ederek iki adım sağa doğru çekildi. Şimdi genel müdürle direktör iki-üç adım ileriden yürüyorlar, dört-beş kişi de arkadan onları takip ediyorlardı. Şefkati Bey ise, Allah ömürler versin, der gibi, daire arkadaşlarını birer birer selamlıyorlardı. Herkes birbirine nezaketle gülüyor ve sanki “ah kâfir, hiç fırsatı fevtetmezsin!” manasında başını sallıyordu.

Bavulların yerleşmesi uzun sürmemişti. Bu işlerle yakından meşgul olan odacıbaşı Kâmil, işini iki dakika içerisinde bitirmiş, lacivert şapkasını çıkarıp koltuğunun altına sıkıştırarak bir asker gibi dört adım geri çekilip dikilmeye başlamıştı. Şimdi beyler, direktörle genel direktörün resmi işlere ait konuşmaları bitmiş olduğundan, beş numaralı yataklı vagonun kapısı önünde bir halka yapmışlar, şuradan buradan konuşuyorlardı.

Kar, dışarıda lapa lapa yağmaya başlamış, soğuk dondurucu bir hal almıştı. Şefkati Bey, yüzünde derin bir tebessüm asılı olduğu halde güya konuşulanları alaka ile dinliyor, fakat içinden, bu gece gene eve saat kaçta ve nasıl gideceğini acı acı düşünüyordu. İstasyonla ev arasındaki o karanlık yol bu akşam Allah bilir çamurdan, kardan büsbütün geçilmez bir hale gelmiştir. Eve dönüşü, sağlam saat onu bulacaktır. Karısı, bermutat yemeklerini sobanın arkasındaki tepsiye koyup tilki uykusuna yatmıştır. Sokak kapısının açılmasıyla uyanacak, gecenin bu saatlerine kadar nerede kaldığının hesabını kendisinden soracaktır. Of Yarabbi!

“Şefkati Bey, yavruların mektep meselesi nasıl olmuştu?”

İrkilerek cevap verdi:

“Himmetinizle halloldu, beyefendi! Malûmu haliniz, kerime

cariyeniz Kadıköy Akşam Kız Sanatı'na devam ediyor. Mahdum bendeleri de lisede leylî... Sağ olunuz efendim!

Genel müdür şimdi de bir diğer uğurlayıcıya buna benzer bir sual sormakta idi. Şefkati Bey ise bu beylik suallerin hemen her uğurlama sırasında sorulduğunu düşünerek için için gülüyordu. Fakat bu gibi suallerin, konuşacak konu kalmadığında, vakit geçirmek maksadıyla sorulduklarını da bildiği için hareket saatinin yaklaştığını düşünerek sevindi. Göz ucuyla gar saatine baktı. Heyhat... daha on dakika vardı. Bir an saatin durmuş olması ihtimali kafasına takıldı. Çünkü her akşam banliyö trenine koşarken saniyeleri, dakikaları bir ejder gibi yiyip bitiren gar saati sanki bu dondurucu kış gecesinde işlemiyor, akrep ve yelkovanı hareket etmiyordu. Halbuki Şefkati beye kaç geceler tireni kaçtırmış, kaç akşamlar onu son tireni beklemeye mecbur etmişti.

“Beyefendi! Yolculuğa çıkıyorsunuz. Bütün arkadaşlar adına rica ediyorum... Lütfen vagona teşrif etseniz...”

“Çok rica ederiz beyefendi!”

“Rica ederiz efendim!”

“Yok... yok... Vallahi böyle çok iyi...”

“Ama bizleri üzmemek istemezsiniz, değil mi? Çok... çok rica...”

Adeta karga tulumba ile vagona giren genel müdür, şimdi açık pencerelerden biri başında ayakta duruyor ve içleri gülen gözleriyle uğurlayıcılarına bakıyordu. Genel müdür de vagona atlarken gar saatine bakmış, hareket zamanına daha yedi dakika kaldığını görmüş ve acele bir hesapla bunun iki dakikasının sükûtlar, yalancı öksürüklerle kapatılabileceğini, geri kalan beş dakikasının ise iyi kötü görüşmelerle savuşturulabileceğini düşünmüştü.

Şimdi ortalıkta çıt yoktu. Yalnız hafif don yapmış kaldırımlarda koşarak ilerleyen bir adamın, altı çivili kunduralarının tok sesleri bu sessiz havayı kaplıyordu. Uğurlayıcılardan biri yalancıktan öksürüp boğazını temizleyerek sordu:

“Baki Bey’in izin meselesine zatiâlinizin avdetine kadar müspet veya menfî bir cevap vermeyelim, değil mi efendim?”

“Evet... evet... Vapurda da söylemiştim ya... İnzibat meclisi bir

karar almadan muameleye koymayalım...”

“Başüstüne efendim!”

“E... Rüstem Bey; havalar da kışladı. Senin oraya kışın doyum olmaz, doğrusu...”

“Gelecek yaza kadar herhalde avdet buyurulur... Böylece teşrifinizi rica ederim. Hem avlanırsınız hem de bir pazar âlemi yaparsınız...”

Yalancı gülüşmeler... Öksürmeler...

“Sen ne dersin, Bülent Bey?”

“Efendim! Bülent Bey pazarları maça gider. Malum ya, maç meraklısıdır.”

Çatlak ve ihtiyar bir ses:

“Ben de o yaşta olsam, pazarları boyuna maç yaparım.”

“Bülent Bey! Bakınız, Mutena Bey gene manidar konuşuyor... Canım, Bülent Bey maç yapmaz, maç seyretmeye gider; öyle değil mi?”

Siyah, kenarları kıvrık şapkalı, siyah pardösülü, siyah ince bıyıklı bir delikanlı olan Bülent Bey güya mahcup bir adam haliyle ve titrek bir sesle cevap verdi:

“Efendim, iltifat buyuruluyor. Emrederseniz memnuniyetle gelirim.”

“Estağfurullah... estağfurullah...”

Genel müdür tekrar göz ucuyla gar saatine baktığı zaman daha dört kocaman dakikanın geçmesi lazım geldiğini görmüştü. Derhal bir sigara aldı ve pencereden eğilerek gümüş tabakasını aşağıdakilere uzattı. Mutena Bey’den, bu sefir emeklisinden başka cesaret edip sigara alan olmadı. Genel müdür, Mutena Bey’in çakmağından sigarasını ateşlerken diğerleri gözle kaş arasında garın asma saatine bakarak yavaş yavaş ayaklarını üşüten, vücutlarını çamaşırlarından ayırıp serinletmeye başlayan bu sıkıcı ve soğuk ânın ne zaman biteceğini tespitte çalışıyorlardı. Karşılıklı teşekkürlerden sonra sigaralar yakılmış ve içilmeye başlanmıştı.

Mutena Bey, genzine kaçan ve kırk yıllık müzmin öksürüğünü yenileyen dumanları çıkarmak ister gibi sarsılarak, kızararak bir-

kaç defa öksürdü. Bu öksürük, esneme gibi, aniden etraftakilere si-rayet etmiş ve uğurlayıcılar inceli kalınlı hafif hafif öksürmeye başlamışlardı. Bu manzaradan fena halde sıkılan genel müdür:

“Beyler, bir ricada bulunacağım!” dedi, “Allah aşkına beni kır-mayınız, avdet buyurunuz. Zira çok üzülüyorum.”

Aşağıdakiler gerek işin çoğunun gidip azının kaldığını, gerek-se dönmenin yakışık almayacağını düşünerek hep bir ağızdan:

“Mümkün değil... mümkün değil, beyefendi!” diye itiraz etti-ler. İçine Allah isminin karıştığı bu emre itaat eden ve bu itirazla-ra sesi karışmayan bir kişi vardı. Dakikalardan beri donmuş bir adam gibi, bir heykel vakarıyla şapkasını koltuğunun altına sıkış-tırıp dikilmiş duran odacıbaşı Kâmil yavaşça şapkasını başına ge-çirdikten sonra sert bir hareketle genel müdürünü selamlarken o tatlı taşralı şivesiyle:

“Güle güle git, güle güle gel beğüm!” diye mırıldanarak yüz-geri edip postallarını sürüye sürüye yürümeye başladı.

İşte, nihayet çan çalıyordu. Vagonların kapıları kapanıyor, kol-lar pencerelere uzanıyor, pencerelerden başlar dışarı çıkıyor, men-diller sallanıyor ve ortalık birbirine karışıyordu. Derken acı acı öten ince bir düdük sesi... Vagonların sallanması, tekerleklerin ha-reketi... Ve yavaş yavaş ilerleyen vagonlarla beraber ileriye doğru yürüyen insanlar...

Şefkati Bey’le arkadaşları, tiren perondan çıkıncaya kadar, mü-tebessim bir yüzle el sallayarak genel müdürlerini selamladılar. Ti-ren gözden kaybolunca ilk defa şapkasını çıkararak gayet ciddi bir yüzle arkadaşlarına veda eden Şefkati Bey oldu:

“Beyler, banliyö tireninin kalkmasına bir şey kalmadı. Bende-niz müsaadelerinizi rica edeceğim.”

Cevap beklemeden koşar adım ilerledi. İkinci perona geçerken bir gazeteci çocuktan *Akşam* gazetesi aldı. Gar saatine baktı: Va-kit tamamdı. Yolu kısaltmak için demiryolundan geçerek ikinci perona vardı. Nefes nefese banliyö tirenine atlamasıyla beraber ti-renin hareketi bir oldu. Bermutat her taraf hıncahınç doluydu. Sa-hanlıkta ayakta duracak kadar boş bulunduğu bir yere, memnun, yer-

leşti. Sırtını duvara vererek geniş bir nefes aldı. Tiren perondan çıkarken gözleri tekrar ışıklı gar saatine ilişti. Saniyeleri, dakikaları gene bir anda yutuvermişti. Gayri ihtiyari ona başını salladı. Bu arada, bir an genel müdürün şimdi sere serpile yataklı vagonda nasıl rahat edeceğini, içi burkularak düşündü. Bu düşünce biraz insanlık haysiyetine dokunur gibi oldu. Fakat bu üzüntüsü çok sürmedi. Çünkü kendisi henüz baremin beşinci derecesinden bir memurdu. O ise ikinci dereceden maaş alan bir genel müdürdü. Haset etmenin manası yoktu. Genel müdür, dönüşünde bir üst dereceden maaş vereceğini de vaadetmişti. Demek ki o zaman dördüncü dereceden bir memur olacaktı. Biraz da Allaha şükretmek gerektili.

Şimdi bir an evvel evine, sıcak odasına ve sobanın arkasında onu bekleyen yemek tepsisinin başına kavuşmaktan başka bir şey düşünmüyordu. Bir sigara yaktı. Gazetesini açtı. Başına, havadislerle bakmadan, günlerdir merakla takip etmekte olduğu *Milyonlar Peşinde* adlı tefrikayı bularak okumaya başladı.

—

Bekir Sıtkı Kunt

Yataklı Vagon Yolcusu

BİR AY İZİNLE GİTTİĞİ İSTANBUL'DAN, karısı ve kızıyla, Ankara'ya dönüyordu. Hayatından memnundu. Uzun, yahut izinle geçtiği için kısa, yarı güneşli, güzel bir sonbahar ayını, her dakikasından ayrı bir zevk alarak, bütün yüreğiyle sevdiği İstanbul'da, karısının o sıkıcı terzi, kunduracı dükkânlarına ve akraba ziyaretlerine onu da beraber sürüklediği günler müstesna, hemen hemen avare, dilediği gibi boş ve rahat geçmişti.

Karısının giyim kuşam israfına, bütün bir ayın yiyip içme, gezip dolaşma masrafına ve karısından kaçamak yaptığı iki gecelik (topu topu iki gececik) Beyoğlu âlemlerine rağmen, hâlâ cüzdanında bir miktar para vardı ve yataklı bileti portföyündeydi.

16:25 vapurunun Haydarpaşa'ya bıraktığı Ankara yolcuları arasında, trende yerinin emin olmasından dolayı, derin bir iç huzuruyla garın mermer merdivenlerinden ağır ağır çıkıyor, kendisini dört-beş yaşlarındaki cılız kızının elinden sıkı sıkıya tutan kısa boylu şişmanca karısı ve iki şişkin bavulu üst üste bağlayıp sırtına almış olan markalı bir istasyon hamalı takip ediyordu.

Yataklıdaki yerlerine kolayca yerleştiler. O, dudaklarında tüten bir sigara ile, içine çektiği dumandan fevkalade zevk alarak, kır karışmış başı açık, trenin kalkmasına kadar peronda dolaşıyor ve ellerinde yer kuponlarıyla acele acele yürüyen, yolda okuyarak va-

kit öldürmek düşüncesiyle üçer beşer gazete ve mecmua alan, yer yer kümeler halinde toplanan yolcular ve geçiriciler arasında bir tanıdık var mı? diye gözleriyle araştırmalar yapıyordu.

Bir an bir tanıdık yüz fark eder gibi oldu. Dikkatle baktı, hafızasını yokladı. Evet, o olacaktı. İşte karşısındaki adam da onu görmüş, tanımış ve ürkek bir baş eğişiyle selam vermişti. Bu, arkadaşlarından birinin odacısıydı. Arkadaşını dairesinde ziyarete gittiği günler odacıyı tabii birçok defalar görmüş, yüzü ve şekli aklında kalmıştı. Paltosunu ve şapkasını alan, cigarasına kibrit yakan, susadıkça temiz bir bardakla su getiren bir adamdı, hizmet ehli, terbiyeli, biraz budalaca yüzlü bir adam!

Çoktan görülmeyen bir dost gibi, sıcak bir kabul, odacının selamına karşılık verdi, laf olsun diye de, “Ne o,” diye seslendi, “buralarda ne dolaşıyorsun?”

Öbürü bu sestten cesaret aldı. Yavaş yavaş sokuldu. Söylemek istemeyen fakat sorulduğu için, terbiye icabı, söylemek mecburiyetinde kaldığını hissettiren bir eda ile, ilkin, “Sağlığınız beyim,” dedi. Sonra duraklayarak, kekeleyerek sözlerine devam etti:

“Şey... hiç... yani... hasta bir annem vardı. Ağırлаşınca bana mektup yazdılar. Dairenden izin aldım, buraya geldim. Sizlere ömür, göçtü zavallı...”

Durdu, yüzünde büyük bir keder okunuyordu:

“Şimdi... şimdi,” dedi, “işime döneceğim. Fakat, şey... bir yol parası bulamadım, ah, bir bilet parası bulabilsem...”

Karşısındaki anlamamazlıktan gelerek:

“E, yani?..” diye sordu.

“Yani, bana bir insaniyet, bir yardım yapamaz mısınız? Ankara’ya dönünce size bu parayı tabii iade ederim...”

İlkin zihni bu “parayı iade ederim” cümlesi üzerinde durdu. Laf mı bu! Parayı iade edecek! Pöhh!.. Bir fakir odacıya verilen para geri alınmaz!

Dudaklarındaki cigarayı yere tükürdü, ağzı birden acılaşıvermişti.

Bir anda odacıya karşı garip bir soğukluk ve nefret hissetti. Fa-

kat aynı an içinde yüreğinde tuhaf bir yumuşaklık da duymadı değil! Bu birbirine aykırı iki hissin karışık tesiri altında, önce kendi nefisini düşündü. Akıllı portföyündeki yataklı biletine kaydını. Cüzdanında parası vardı. Vazifesine dönünce de işlemiş aylığını hazır bulacaktı.

Annelerin ölümü pek hazin ve acı bir şeydir. Fakat bereket versin, kendi annesi çoktan ölmüş, bu yara çoktan kapanmıştır.

Muhtaç insanlara yardım etmek, onlara el uzatmak... Bu bir insanlık vazifesidir. Fakat bu vazife ile hiç karşılaşmamak ne kadar daha iyi!.. Fakir bir insandan mümkün olan yardımı esirgemek! Bu, daima vicdanı rahatsız edecek bir şey olur. Odacı tabii üçüncü mevki ile gidecek... Üçüncü mevki bileti nihayet on liranın içindedir. Fakat keşke yüz lira, üç yüz lira, beş yüz lira olsaydı. O zaman içinden en ufak bir eza bile duymadan bunu reddedebilirdi. Keşke ona hiç rastgelmeseydi. Yahut kendisi parayı vermek üzere elini cüzdanına götürürken odacı, yer yarılıp yerin dibine girse—hadi bu olmayacağına göre—bari düşüp sekteden geberiverse!..

İnsanın kafası, dünyanın en esrarlı, en müthiş, en muzlim kutusudur. Bütün bu düşünceler bir an içinde, ziyanın süratinden bin kat daha ziyade bir süratle, kafasından gelip geçti.

Trenin hareketine pek az bir vakit kalmıştı. Odacı süklüm püklüm haliyle, fakat oltasına balık dokunduğunu hisseden bir balıkçının sakın ve emniyetli duruşuyla bekliyordu.

“Peki, hemen gidebilir misin?”

“Tabii giderim. Zaten bir tanıdığa rastlarım da biletimi alırım ümidiyle istasyona gelmiştim.”

Ani bir hareketle odacının eline bir on liralık uzattı. Öbürü teşekkür etmeğe bile vakit bulamadan, gişelerin bulunduğu yere doğru koşarak uzaklaştı.

Trenin kalkmasına iki dakika var! Bir dakika kaldı! Fakat gelen yok... Gözlerini bir nişan hedefine dikmiş gibi dikkatle bakıyor, ama odacıdan eser yok!..

Vakit müsait olsa, ta gişeye kadar gidip bakacak... o kadar hayret ve merak içinde...

Tren memurları vagonların kapılarını kapıyorlar. Son saniyede yataklı vagona atladı. Tren kalktı.

Tren pencerelerinden peronda toplananların, hele güzel ve süslü kadınların kokulu mendillerini ve birer beyaz güvercin yavrusuna benzeyen, zarif ellerini sallayışlarını seyretmek pek hoş bir şeydir. Bu, asıl kendi yolcuları için olduğu kadar, herkes için, her yolcu içindir de!.. Fakat o, bu defa, bunun farkında bile olmadı. Akıllı fikri pis, kirli odacıdaydı. Vücudunun üst kısmını pencereden sarkıttı, başını ileriye doğru uzattı, hep aynı noktaya, gişelerin bulunduğu salonun kapısına baktı.

Bunun ne faydası var?..

İçini nedamet bir kor gibi yakıyordu. Fakat birden hatırladı ki, onu gözleriyle beklerken bakışı bir aralık yataklının pencerelerinden kendisine bakan kızına çevrilmişti. Acaba tam o sırada trene geldi de ben mi görmedim, diye düşündü ve karısına sezdirmeden üçüncü mevki kompartımanlarını dolaşmağa karar verdi.

Koridorlardaki kalabalığa sürtünerek dolaşmayı, vagondan vagona geçmeyi sevmezdi, ama çaresiz ta en öndeki, lokomotifin arkasındaki vagona kadar, zincirli ve sarsıntılı sekiz-on aralıktan zıplayarak üçüncüye gitti. Her kompartımana, yer arayan ayakta kalmış bir yolcu gibi, dikkatle baktı. Tahta kanapelerde birçok insan vardı. Bağdaş kuran, yan yatan, birbirinin omuzuna dayanan, çerez yiyen ve kırk yıllık ahbap gibi senli benli konuşan bir halk... (Halkın bu tekellüfsüz kaynaşması ne güzel şey!) Fakat her cinsden, her boydan haşır neşir olan bu halk arasında asıl kendi aradığını bulamadı. Helâlâr aklına geldi. Öyle ya... Oraya gitmiş olabildi. Dakikalarca kapılarında durarak içlerinden çıkacak olanları bekledi; hayır, yok, yok!..

Onu bulmaktan ümidini kesince, birden, Ankara'da, Yenışehir'deki apartmanlarından kalkıp eski şehirdeki mahalle aralarında dolaşmağa benzeyen, bu seyahat içinde seyahati yapmağa kendisini mecbur eden kızının deminki bakışına kızmağa başladı. Ama bu kızgınlık çok sürmedi. Çünkü kendi kızıydı ve kızını çok severdi.

Öfkeli ve bedbin olarak yataklındaki yerine döndü. Suratı asıktı. Canı sıkılıyordu. Nasıl da on lirayı bir atmamacanın zavallı bir serçeyi kapışı gibi, hiç aman vermeden kapıp kaçırvermişti. Hani, on lira için değil, pokerde elli lira, yüz lira kaybettiği geceler bile bu kadar fenasına gitmemişti. O oyundur, kazanmak da kaybetmek de şans işidir. Fakat bu öyle mi ya!..

Şimdi yalnız odacıya değil, bütün insanlara kızılıyordu. Tuhh!.. İnsan oğlu ha!.. Hilekâr, düzenbaz, dolandırıcı, yalancı, mendebur mahluklar!..

On liraya karşılık olsun diye, karısının lokantalı vagona, yemeğe gitme teklifini reddetti. Kadın şaşırıldı. Fakat bundan bir şey anlamadı.

Gece, yatağına uzandığı zaman, on lira bir burğu olmuş beynini deliyordu. Katiyetle hükmediyordu ki, odacı parayı alınca arkasına bile bakmadan doğru vapura atlayıp Galata'ya geçmiş, bir meyhanede kafayı tütsüledikten sonra (bu nevi meyhaneler ve buraların müdavimleri gözlerinin önüne geliyordu), şimdi pis bir fahişenin koynunda yatıyor. Pis bir fahişe, ama bu bir dişidir, değişik bir kadındır. İçinde kıskançlığa benzer yakıcı ve kirli bir his kabarıyor... Hem de kendi parasıyla!..

Halbuki ne kadar itimat verici, sakın bir hali ve saf bir yüzü vardı. Ne kadar acıklı bir tavır almıştı. Zaten kendisini kandıran şeyin bu saflık ve budalalık manzarası olduğuna hükmediyordu. Meğer asıl böylelerinden kaçınmalıymış!

Geçen gün kızı bir yapma kuş görüp almak istemiş, fakat kendisi artık fazla masraf oluyor diye, kızının gözyaşlarına ve tepinmelerine bakmayarak bunu almamıştı. Halbuki alsaydı, cüzdanında şimdikinden daha az para olacak değildi.

Gece ne kadar uzun sürüyor ve bu tren tıkırtıları ne kadar asabına dokunuyor. Daracık yatakta bir yandan öbür yana dönüyor, kıvranıyor, bir türlü uyuyamıyor. Karnı aç, dili paslı, avuçları yanıyor. Ona öyle geliyor ki, bütün bir tatil ayından vücutça ve kafaça ettiği istifade, bu gece güme gitmiştir.

Bir aralık, içinde dayanılmaz bir darlık hissetti. Zâhir kâbus bu

olmalıydı. Aklından ne kadar çıkarmak istese, yine de odacının sarı ve kirli suratını görüyor, dilini çıkararak kendisiyle alay ettiğini zannediyordu. Bu hayali kovmak için başının ucundaki lambayı yakmak istedi. Ya üstte yatan karısı uyanır da, ne var diye sorarsa... Adam sen de... ona bir doğru-yalan uydurmak kolaydır. Lambayı yaktı. Tahmin ettiği gibi karısı uyandı:

“Nen var?” diye sordu.

“Hiç... şey... galiba tahtakurusu var, ona bakıyorum!..”

Sabahleyin, bir ara yarı daldığı uykudan pek yorgun ve halsiz uyandı. Artık kanıksamıştı. Geceki saçma sinir bozukluğuna şaşıyordu. Ne kötü bir gece geçirmişti. Halbuki değer miydi?

Ankara garına indikleri zaman ihtiyarsız tekrar odacıyı hatırladı. Şimdi olsaydı, bavulların otomobile taşınmasına yardım ederdi!

—

Naim Tıralı
Tren, Bir Garip Aile,
Genç Kız vs...

TRENİN ANKARA GARI'ndan kalkmasına altı dakika kalıncaya de-ğın, yolcu vagonlarının basamaklarında bile, ayakta duracak yer yoktu. Fakat tam o sırada, bir banliyö vagonunun, en sonuncu arabanın arkasına bağlanması üzerine, ayaktakilerden çoğı yer bulmak imkânına kavuştu.

Birkaç dakika içinde, ikinci mevki banliyö vagonu, şaşılacak bir şekilde doldu. Önce kimse oturduğu yerden kımıldamamıştı. Ancak trenin hareketinden sonradır ki, sıra ile öbür kompartımanlara girip gelenler, tanıdıklarına emaneten bıraktıkları eşyalarını taşımaya başladılar.

Biz birkaç öğrenci, hemen oracıkta tanışıp, birer bavul ya da büyükçe çantadan oluşan yükümüzü taşımak için, karşılıklı yardımlaşarak, bulduğumuz yerlere yerleşiverdik.

Önümüzde ve arkamızda oturanların yalnız seslerini duyabiliyor; ayağı kalktıkça kadın ya da erkek, güzel ya da çirkin olduklarını fark edecek kadar kısa bir süre yüz yüze geliyorduk. Henüz aramızda fazla açılmamıştık. Bunun için de, daha çok havadan sudan konuşuluyordu. Oysa ki, dördümüz de aynı şeyleri düşünüp, aynı şeyleri arzulamaktaydık... Hiç değilse çevremizde birkaç

genç kız bulunmalıydı: Şöyle şen ve şakrak. Liseli ya da üniversiteli. Hatta kendisini fazla beğenmiş, ortaokuldan ayrılma güzelce bir daktilo da olabilirdi.

Muhayyelelerimizin bu çeşit uydurularıyla, her birimiz ayrı ayrı oyalanırken, karşımızdaki dört kişilik yere, üç kadın, bir erkek, iki küçük çocuktan oluşan bir aile yerleşti. Daha önceden oradaki pencerenin kenarına oturmuş bulunan genç tıbbiyeli, bir süre beledikten sonra, kemanını ve öbür eşyalarını yeni gelenlerin korumasına bırakarak, kalkıp dolaşmaya gitti.

Kaba saba görünen kadınlar, gayet kötü giyinmişlerdi. Üzerlerindeki elbiseler, sanki vücutlarının kendilerince mahrem sayılan yerlerini örtmek için biçilmişti. Kadınlarımızın çoğu gibi ufak tefektiler. Ağustos ayının sıcağına rağmen, ne mantoları eksikti, ne de renkli kalın çorapları. Başları sarılı olduğu halde, saçlarının bir kısmı örtülerinin dışındaydı. İki küçük, eteğinden ayrılmadıklarına göre, en gençlerinin çocukları olmalıydı. Birisi dolaşıyor, ikincisi ancak ayakta durabiliyordu. Öbür kadınlardan yaşlı görüneni, içlerinden birinin annesi idi herhalde. Daha genciye, yüzünde birkaç günlük sakal bulunan, saçları makinaya vurulmuş, uzun boylu, ablak suratlı, gözlüklerinin ardından aval aval bakan, mahkeme mübaşiri kılıklı herifin karısıydı. Gelir gelmez, başını kolları arasına alarak yattı. Sonra dolgun kalçasını biraz geri kaydırarak, kocasına oturabilecek yer bıraktı. Sol elinde, yarısı çürümüş, rengi kurşunleşmiş bir limon vardı. Tren tutmasına karşı. Alnının üstüne de yaşmak sarmıştı sıkıca.

Karşımızdaki kanepeye yerleşmiş olan bu acayip ailenin, kocaman sepetleri, biçimsiz bohçaları, kontrplaktan bavulları ve hepsinden tuhafı, tam beş tane su testisi bulunuyordu. Eşyaları yukardaki filelere koyduktan sonra, testilerin beşini de pencerenin iç yanına dizdiler. Kiminin ağzı kırık, kiminin de kulpu. Sepetlerinden birkaç bakır kap çıkarıp, gereğinde küçük bir masa işlevini gören, dört köşe, cilalı tahta parçasının üstüne bıraktılar.

Tren, hiç acele etmeden, bozkırda ağır ağır ilerliyordu. Zaten Kayseri'ye dek, çok da sık olmayan istasyonlarda bir süre durup,

yeniden hafif ve tekdüze takırtılarla yola koyuluyordu.

Yemek vaktinin geldiği, herkesin çıkını açmaya başlamasından anlaşılmıştı. Yolculuk için hazırlanmış nevalesi olmayanlar ise, en son istasyonlardan aldıkları ekmek, peynir ve börek gibi yiyeceklerden atıştırmağa başladılar.

Karşımızdakilerin, trene binip yerleşmelerinden bu yana, çeneleri hep oynamaktaydı. Dirseklerinde kocaman yamalar bulunan ceketini çıkarıp asmış olan erkekleri, gömleğinin kollarını sıvamış ve çakısıyla meyvalar, salatalıklar soyarak, tıknıma işlemine daha da hız vermişti. Çocukların ellerine de birer armut tutuşturmuşlardı. Onlarsa temizlik nedir bilmiyorlar, bir yandan sümükleri akar-ken, öte yandan da armutların suları ağızlarının çevresine yayılıyordu.

Büyüğünün, gelip bizim aramıza karıştığı bir sırada, annesi hoşnutluğunu belirten bir tavırla:

“Bak ağabeylerin seni sevdiler, yanlarında dur” diyerek, şaşıl-sa bir pişkinlikle gülümsedi.

Bağdaş kurarak oturan bu kadının yüzüne dikkatle bakınca irkiliverdim, inanılmayacak bir biçimde Leonardo’nun *La Joconde*’una benziyordu. Fakat bu zayıf, bezgin çehreli, temizlikle hiç ilişkisi olmayan, siyah başörtülü genç kadınla göz göze gelince, daha başka şeyler de düşünüyordu insan. *La Joconde*’un, bunca yıldan sonra, herhangi bir kopyasını seyrederken bile, birtakım yüce duyguların etkisi altında kalınırdı. Oysa ki bu kadın canlıydı. Fazla dikkatle bakılınca, cinsellik farkından kaynaklanan bir ürperti ile elektriklenmemek elde değildi.

Bu garip aileyi oluşturanların, gece yatma zamanı gelinceye dek ağızları boş durmadı. Üstelik fazla kirlenen ellerini de, herkesin içinde, testilerden vagon döşemesine su dökmekten çekinmeyerek yıkadılar. Pis sular, trenin meylettiği tarafa doğru akmaya, arabayı bir bulaşık yerine çevirmeye başladı.

Yanımdaki arkadaşlardan bazılarıyla, şöyle bir hava almak için, saatlerdir oturmakta olduğumuz yerden kalkarak, öndeki arabalara doğru yürüdük. Koridorlardan zorlukla geçiliyordu. Bir ara-

lık, Ankara Garı'nda, yakınlık duyarak bakıştığımız, sevimli kumral kızcağızı, ikinci mevki kompartımanların birinde görünce, dünyalar benim oldu sanki. Basma giysisiyle, gösterişsiz bir albeniye sahip olan genç kıızı seyredebilmek için, uzun süre oralardan ayrılamadım. Annesinin yanında kendisine bakılınca, o denli utanıyor, büzülüyordu ki... Bu, onu daha da güzelleştiriyor, çekingen bakışlarını her yakaladığımda, yüzü pembe pembe oluyordu.

İneceği istasyondan bile haberim yoktu. Yalnız gözlerimiz karşılaştıkça bir tuhaflaşıyordum. Ayağımın altındaki döşeme yer değiştiriyor, içimden sıcak bir şeyler kayar gibi oluyordu.

Birkaç saat sonra, belki de bütün ömrümüz boyunca birbirimizi görmemek üzere ayrılacaktık. Kendime bir an için bu denli yakın duyduğum kızcağızla, hiç olmazsa bir çift laf edebilseydik diyordum. Koridordaki pencereden birlikte sarkarak, hep aynı değişmezlik içinde uzanan bozkırı, göz alabildiğine seyretsek, bembeyaz küçük ellerini avuçlarımda tutarak, ona oracıkta düzenlediğim güzel sözler söylesem. Hava kararınca da, bol yıldızlı gecede, birkaç dakika gökyüzüne baksak ve sevdiğim şairlerden aklımda kalan dizeler mırıldansam...

Bunlardan hoşlandığını belirten bir gülümsemeyle:

“Artık çok geç oldu...” diyerek ayrılıp gitse.

Omuzlarının üstüne dökülen kumral saçlarını görsem en son. Ve hepsi bu kadar olsa yeter diye düşünüyordum.

Arkadaşım kolumu dürterek:

“Amma da daldın be!” dedi. “Haydi biz gidelim, biraz da öteki çocuklar dolaşsın, çok bekledik.”

Canım çekmeyerek yürümeğe başladım. Bizim vagona varınca bir de ne görelim? Karşıımızdakilerin yaşlısı, gelip yerimize uzanmış, uyumuyor mu?

Arkadaşlarımız hafif bir sesle:

“Ne yapalım, söz dinletemedik. Kaldırın da yerinize oturun” diye mırıldandılar.

Elimle sırtına dokunarak:

“Hişt! Teyze izin verir misiniz?” dedim.

Kadın, başını kaldırır gibi yapıp:

“Hııı... Ne oluyor?” diye söylenerek, yeniden uyumaya koyuldu.

Bu kez daha sert dürterek:

“Teyze Hanım, kalkın da yerlerimize oturalım!” dedim.

Kadın uyanarak, yüzümüze karşı gerindikten sonra, kalkıp yerine geçti. Oraya da büyük çocukları yatmıştı. Ağız kenarlarındaki armut suları üstüne sinekler konmuştu. Çocuk yarı uyanık, burnunu karıştırıyor ve kirli parmaklarını, yaslanmış marokenin üstüne sürüyordu. Pislikle bağışıklık peydah etmiş görünen aile bireyleri, yemek artıkları üstünde uçuşan sineklerden de rahatsız olmuyorlardı. Adamın karısı, kusmak için, arada bir başını pencereden dışarı sarkıtıyordu.

Yaşlı kadının yerine yerleşmesinden bir süre sonra, tren yavaşlayarak durdu. Su şişeleri boşalanlar, koşuşarak aşağı inip, istasyondaki çeşmenin başına toplandılar. Sularını bitirmiş olan karşıımızdakilerin erkeği de iki testiyle yola girince, yaşlı kadın telaşla çıkıştı:

“Nereye gidiyorsun? Bırak şu testileri. Neyin nesi olduğunu bilmeden, her önümüze gelen suyu içmeyelim. Sen başkalarına bakma. Pis sudur belki bu. İçilmez!”

Adam da bilinmez ne düşündü. Başını sallayarak yerine oturdu. Zaten trenin hareketine de bir şey kalmamıştı. Az sonra, yine serinletici bir esinti, pencerelerden içeri dolmağa başladı.

1946

Leylâ Erbil

Konuşmadan Geçen Bir Tren Yolculuğu

“Bir kimse saçı sakalı ağarmadan yüz yaşına kadar yaşamak isterse cevizi tayyip, ak fülful, kara fülful, zencefil, sekakali lisan, asfuru helile, kırlangıç otu, udül kahir, udüs salıp, aksırık otu, behmeni ahmer otlarının her birinden bir miktar iyice dövdükten sonra peteğinden yeni alınmış balla macun yapıp sabah ve akşam aç karnına ceviz iriliğinde yemelidir,” derdi Tekvin ninem.

Yüz yaşındaydı, bir sabah, ölene değin yedirdi bana da macunundan. Pembesi ağarmış dişetlerine taktı son lokmasını o sabah, yutmaya uğraştı, yutamadı, sonsuz bir kahkaha atacakmışçasına açtı ağzını, babam yetişip soktu kollarını o çukura; o, ucu bucağı belli olmayan, ancak tanrıyı ve günahı anmak için aralanan, vaktiyle her türlü deniz, hava, kara hayvanlarını, kabukluları, perde ayaklıları parçalayarak yutan, son yıllarda tarhana çorbası içen, kapalıyken içindeki ayetlerin duvarlarına çarpa çarpa yankıdığı o derin çukura soktu kollarını, gırtlığı tıkayan topağı tutup bir ucundan çekti dışarı. Uzun, katı, katranlı çubuklar saçaklandı, uzun ömürlü kapkara saçlar parça parça havalandı yastıktan, uzun uzun zıplaştılar, bir vakitler onca yiğidin canını yakan koygun yeşil gözler gerilip ceviz iriliğinde, yırttılar gözkapaklarını, uzun uzun tit-

reştiler ve canını verdi ninem.

Yüzyıllardır koyup kotarılmaktan dibi tutmuş, ağırlaşmış, atalar yadigârı kararmış, kutsal çanağı fırlattım bahçeye pencereden. O pencere, Tekvin ninemin kemikleri buruşuk yeşil ellerini uzatıp, ipekböceklerimize parlak yapraklarını kopardığı dut ağacıydı. Önce gövdesine vurarak yaraladı onu, ardından arılarımızın –ninemle benim– çarparak kovanına yerlere çalındı. Dışarı fırlayan süründen biri ayrılıp süzülerek boynumdan gizlice içeri, sol mememin peteğini soktu. Ceviz iriliğinde kabaran ucu emdi ve tükürdü an-nem ve dedi, “Tekvin’in ruhudur cezalandıran seni, ne denli emsem alamam ağunun tümünü oradan, yüreğine işledi, dolaşacaksın böyle bağışlayası seni.”

Açık sarı ilkokul kuşları, papatyalar koyu beyaz, yedi yaşımı o sabah.

Sağ olsaydı ninem, şurada oturmuş olsaydı karşımızda şimdi, bir başka em (ilâç) salık verirdi size bayan: Her ayın (gökteki ayın) ilk çarşamba günü, yedi tane inciri yarıp içine şu duayı yazarak (dua usumda kalmadı) aç karnına yemeli, kurtulur şişmanlıktan, soluma darlığından insan, incelir ve gençlenir. Çenesini bağlayamadı babam, ak bir tülbentle ve dedi: “Kapanmıyor gözleri de ayrılmış çuvallarından havadan bakıyorlar.” Babam ufak bir bakkalcıydı, satardı çörek otu, pirinç, şeker, meyan kökü, üzerlik tohumu. Tütün, ince boğa kemüğü, sedef otu, mastaki. Balmumu, güllap, zerdeçal ve kızıl şap, irili ufaklı çuvallar içinde, ve çok para yaptı ninemin hayır duasıyla ve bakkalının duvarına astığı âyetiyle ve bu paralarla kolejde okuttu beni. O ayet şuydu: BİSMİLLAHİRRAHMANİRRAHİM VE GULİL HAMDÜLİLLAHİ SEYRÜ-KİM AYÂTİHİ FETARİFÜNEHA VEMA RABBÜKE Bİ GAFİLİ AMMA TÂGLEMUN.

Hava pek güzel değil mi bayan? Gök sümbül mavisi sarı, şunlar okullarına giden köylü çocukları, toprak da katı mı katı, burarlarda ne mercimek yetişir, ne bakla, ne kantaron mürkü yakı yapmaya. Boşuna uğraşmayın: “Nereden nereye efendim, yolculuk hoş geçsin, konuşmadan geçmez ki!” diye tepinerek. Gündem: Elli yıldır biriktirdiğimiz paralarla kat satın almaya gitmek, en küçük

kızın doğumunda bulunmak, bel ve baş ağrıları, amatlar ve torunlar ve oğullar. Pah!

Neden atmıştım o çanağı bahçeye... Evi temizlemek için mi nemin anılarından, kutsal macunla birlikte her sabah ve her akşam yaşanan ölüm korkusundan arınmak için mi dirimimize ayak bağı olan...

Eskişehir (Dorylaeum) İskender (Alexander) burada çözüvermiş kördüğümü, with a bold blow of his sword, Anadolu bu topraklar, insanları göçüren üzerinden milyonlarca, Tekvin ninemi bile, hoşgörerek, susarak, yarı gülümser, seyrederek, sabırla... Sabırla ve düşman, çekiyor beni de bağrına zerdali, timur hindi, badem, turp, koruk ve soğanlarıyla benevşe kökü, koca yemiş kökü (sidik zoruna iyi gelir) ve gülleriyle. Bir ermiştir bu topraklar, sürgünü olduğum üzerlerinde.

Gelelim size bayan, en iyisi girin tabutunuza –çamdan yapılır tabut– orta ve güney Anadolu’da mı çoktur çam? Oğlanın biri yapıştı bile koluna tabutun, ağlıyor da. Ne konuşaydım sizinle? Öteki oğlana haber ulaşamadı, Almanya’da çalışana. O orada. O topraklarda... Brant, Luther, Kant’ı göçürmüş. Makinalarından biri önündedir Schiller, Hölderlin, Telemann ve Bach’ın. Konserve kapaklarını deler aman vermeden. Hegel, Schelling, Marx, Hoffmann’ın konserve kapaklarını, oğlunuzun burnuna dayadıkları tezgâhın başında trink! trank! delinir kapak. Ankara keçileri bunlar püskül püskül onlar da sahip bu topraklara ve değiştiriyorlar dünyayı (!) Gene de oğlunuzun orada iş bulması mutlu kıldıydı sizi doğru söyleyin, gurur bile denilebilir buna. Sivas’ta (Sebastea) bir çağda 4000 Ermeni suvarisinin canlı gömüldüğü, 1919’da Atatürk’ün kararlı ve çetin çizmelerinin ezdiği topraklarda bir oğul. Trink! Trank! düşer kapak. Üst üste beş oğlan. Tanrı isteyene vermez, biz de dört kızmışız. Ninem demiş anneme, dinletememiş: “Bir kadın oğlan doğurmak isterse tavşan beynini on dirhem çakal ödünle eze, bir fincan suda kaynata ve gebeliğinde her akşam bununla belden aşağısını uva.” Başegmez cıvalı bir kadındı annem, babam öldükten sonra bakkal.

Uzun boylu, esmer, çatı katını andıran çenesi olan, portakalları kabuğuyla yiyen bir başkaldırıdır oğul. Sevgililerin kalçalarını da portakal kokutur o yüzden. Çok haklı bir biçimde yatıyorsunuz tabutta. Toprakları tınaklarıyla eşeleyerek evinin çukurunu atmış, içine girmiş, boyundan büyük çukura, orada kalmış, artık çıkamayan dışarıya, gelen geçene seslenen: “Alın beni kucağınıza, çıkarın beni buradan!” diye uzatıp kollarını koca kadın! Döndükçe tekerlekler taştan taşına vuran başını tabutun, Trink Trunk! Trink Trunk!

Öyle katı ki toprak incecik beyaz bir tabaka bile koparamıyor yeller üzerinden. Kimi vakit de insan bulamasa kökünü toprakta, vuruyor denizlere. Deniz dümdüz görünecek günün sonuna doğru uçuk mavi balkımlarla. Tam kıyı serüvencilerine yakışır bir gün diyeceğim içimden o zaman. İçimden... bir insan yüzüyle karşılaştığımda böyle karıncalar üşüşür beynime, onlarla konuşacağıma, çıkaracağıma dilin tadını, bir dilsizcesine kargışlanmış, Tekvin ninemin ruhuyla.

Doğuya gideceğim ben; Van Gölü kıyılarına, el güneşe siper edilerek bakıldığında göl mavisinin görülemeyeceği, su kokusunun erişemeyeceği yerlere, uyup sesine omuriliğin içindeki tükenmeyen, her sabah kendi kendisini yaratan, dipdiri uzlaşmazlığın. Oralarda aratacak kendisini biliyorum, Van dolaylarında, aranıp duracağım bulana dek... NEYİ? Rastlayana mı yoksa... NEYE? Ninem yürek yanmasına meryem kökü, zeliha otu, ekşi tere kökü bolca kaynatılar içireler derdi, hayz tutuğu olan hatunlara da iyidir derdi... Yürek yanması mı bu bendeki?.. Hayz tutuğu muyum yoksa?..

Ninem öldükten çok sonraları bir genç kızkene artık, sol peteği arı sokuğu, sızıldayan ya da sızıldadığını sanan korkuyla “ölür müyüm!” diye için için, 17’nci baharında örneğin insanlaşmaya uğraştı o günler, henüz kesmediğim umudumu onlar gibi olmaksan, delikanlılarla ilişki kurmaya bile yeltendiğim o günler... hıh! neler çekiyor insan yaşarkene şaşarsınız bayan... Bir gün yazdım bir delikanlıya bir mektup şöyle: Okuduğum kitapları birisiyle ko-

nuşmalıyım. Size yazmak içimden gelirken kadın doğmuşum diye kendimi tutup yazmamak, onuruma dokunur benim. Ayrıca bu, hem toplumun bana sormadan koyduğu yasaklara boyun eğmek, hem de benim kadınlığımı çok önemsemem demek olur. Bense aşmışımdır bu soy saplantıları çoktan. (Neler yazmışım!) Ben aştığıma yemin ederim, giderek diyebilirim ki kadın olmanın çok ötelelerinde, ola ki bir yarı tanrıyım ben. Buna inanmanızı isterim. Benimle arkadaşlık etmeyi göze almanın ilk koşuludur bu. Ne dersiniz buluşalım mı? Evet BULUŞALIM. Bu sözcüğü kullanmaktan korkmuyorum, altında başkalarının niyeti yatmıyor çünkü. Ve böyle bir dostluk kuramadan ölürsem gözlerim açık gidecek (tıpkı Tekvin nineme benzemiş koygun yeşil gözlerim) (böyle bir dostluk kuramazsam ölmek! demek ki insanları değiştirmeyi kuruyorumuşum daha o vakitlerden bir peygamber, bir hakan, kahraman gibi) kendimi kargışlayacağım, ölene dek yapayalnız dolaşacağım topraklarında ülkemin, bir çilekeş olarak, aşağılayacağım kendimi (kurnazlıktı bu elbette yalnızlığın, aşağılanmanın ve çile çekmenin kişiye getireceği yeni güçleri bilmektir) sürünerek, bir solucan denli sürünerek bu topraklar üzerinde. (Örneğin Ağrı (Ararat) dağında orası ki traditional resting place of NOAH's ark – GENESİS: 8) kimbilir ola ki ülkemin sınırlarını da aşarak dolaşacağım ama buna cesaret edemem sanıyorum, olsa olsa yakınlarda [Artashat'ta (Artaxata) aranıcam, eski Ermenistan'ın başkenti olan, giderek Nakhichevan'da ki çok eski bir Ermeni söylentisine göre o kenti de ilk Nuh kurmuş. Neden ille de Nuh'la ya da Ermeniyle ilgili yerler? (Oralarda yer-gök magenta rengi olur, evler doğadan saklar varlıklarını penceresiz, ağaçlar yoktur ıhlamur, erikli kayısı, ipek-böcekleri, mavi serçeler, arılar sarı ağularıyla.)] Böyle yani benim sandığımca kendini yüceltebilmiş bir kişiyseniz, –öylesiniz bunu fakülteye gidip gelirken raslaştığımız 8.15 vapurunun güvertesinde gözünüzü denizden ayırmamanızdan, nerdeyse görmemenizden insanları, bakmamanızdan onlara (çünkü onları çok iyi tanıyor sunuzdur, bıkmış tiksinişmişsinizdir onlardan benimleyin) (oysa şimdi onları sevememenin acısını ödemiyo r muyum ben!) sakal

koyvermenizden kıvrıcık, kirli gömleklerle ve kravatsız dolaşmanızdan, yani insanlarla uzlaşmazlığınızdan, bir de durmadan taşıdığınız kitaplarınızdan anlıyorum— saat 14.00’te Baylan Pastanesi’ne gelin.

İMZA

Bir Yolcu Dost Kardeşiniz.

Babanızla da dolaştınız bu toprakları siz bayan; Bursa, İznik (Bithynia) 1326, Konya (Iconium) Apostle Paul’un yetiştirdiği aziz Thecla’nın köyü o vakitler, Lystra, ermiş Paul’ün doğduğu topraklar, İsa doğmadan 41’de Antonius’un Kleopatra’ya teslim olduğu. Ne rahatlamıştır teslim olduktan sonra Antony kimbilir! Ben şimdilik oralara güneye inmeyeceğim, kararlıyım ama bulamazsam ilerde... NEYİ?..

Uçuk mordur ilkyazları güneyin. Bir öğle sabahı, güvertesinde Kadıköy vapurunun, ikinci mevki sıralardan birine oturup dalmıştı; *Gil Blas de Santillane’in Maceraları*. Sabri Esat çevirisi, şöyle başlıyordu: “Okuyucu dostum, hayatımın macerasını dinlemeden önce, sana anlatacağım şu hikâyeye kulak ver.” Baylan’a gelmişti. Sonraları, yıllar sonra bile, çünkü yıllarca dostluk ettik onunla —o da benimleyin kendisini yüceltmış biri imiş!— ne çok gülmüşüzdür o tümceye ne var gülünecek oysa: “Okuyucu dostum, hayatımın macerasını dinlemeden önce sana anlatacağım şu hikâyeye kulak ver...” Binde bir insanlara benzeyerek güldüğümüz olurdu böyle işte. Ah! o, ne çok umutlandırmıştı beni bir vakitler!..

Sadece bir kat alma isteğiniz sizin bayan. Ne bayağılık. Küçük oğlanda Münih’te bir ay kaldınız. Alman gelin anca barındırdı sizi, oğlunuz gelinden gizli bir de palto aldı size ucuzluktan 100 Marka, işte şuraya karşıma, etiketini okuyabileceğim biçimde astınız onu —nasıl yaşanır bunların arasında— yakası kürklü bir palto. O gün bir de Semahat’a rastladınız Münih’in ortasında ikinciyi doğururken ebeyi çağıran size, Zile’de (ZELA). (Ah bu insanca olaylar bunca

tiksindirirken beni nasıl bir ermiş olacağım ben!) Semahat: “Hayat ne tuhaf tesadüflerle dolu, Cavidan ablacığım, akla gelir miydi hiç!” Düşünün ki o Zela’da Ceaser, Pontus kralını yenmiş, İsa’dan önce 47’de demek ki Kleopatra’nın Antonius’u teslim almasından altı yıl sonra oluyor bu, ve demiş: “Veni, vidi, vici.”

Üçüncünün uyuzundan çok çektiniz, oysa uyuzu hamama götürüp keselemeli, keselenen yere kaynatılmış loboda kökünü 100 dirhem balla karıştırıp sürmeli. Cavidan adlı biri olmaya nasıl alışır insan, bunu düşünüyorum şimdi. Zamanla alışıyor her şeye kişi, sanırım biz daha sonraları gülmemiştik öyle içten: “Okuyucu dostum kulak ver...” Sevmek iyi edermiş insanları. Ben hiç mi sevilmedim? Neden? Nedir SEVGİ? Kendilerini topluma adayabilmiş kişiler, din şehitleri, halkı kurtarmak için can verenler, SEVGİ midir açan yüreği?.. Münih’te Tübingen Strasse’nin ortalık yerinde sevgi midir Semahat’la öpüştüren sizi? Yoksa yaşamanıza çıkan tuhaf rastlantılar mı kucakladınız? Tabutun içinden dışının sızısını belli ederek konuşmaya bahane arayan, şişmanlıktan soluksuz, yol boyunca hayat hikâyesine kulak vermemi isteyen?

Lenin’in sürgün kaldığı evi gezmiştik onunla –Baylan’a gelmişti o gün, nasıl gelinir öyle Baylan’a– Müzeyi bir gün gezmiştik; uzundur müzeler, çıkmaz sokakları vardır günün sonuna doğru koridorlarda. Bomboş istedim bir an duvarları, boyasız istedim, ışıksız. Son aylara doğru –ayrılmamızın son aylarına– hep geceyi bekler olmuştu sevişebilmek için. Yorgun kumdan örtüsünü atıyordu üzerine yarı tanrı bedenimin gece ve ben köşeye çekilip bakıyordum yüzüne. Oradan, gözlerimi ayırmadan baktığımda pantuflarını andırıyordu yüzü ninemin, sakalları, kurdelesı deriden. Son günü de bir yorgunluk (yıllarca hiçbir şey yapmamanın, konuşmamanın, sevişmemenin yorgunluğu) kahvesi içelim dedik Waldhaus’ta, kahveyi kırmızı örtünün üzerine devirdim. Aldı titreyen ellerimi eline evire çevire öptü ve dedi: “Hayır ben sadece arkadaş olarak kalamam seninle...” Ne çok duydum bunu güngide, ey denize bakan yorgun saçlarını taramayan hiç, arıların kanat gerdiği bedene gölge düşüren kara gözleriyle. Ona dedim işte bü-

tün magentan dışarı vurdu ama beni dinle, bir çare biliyorum bu illet için: 100 dirhem oğul otu, 100 dirhem pelin, bir kaşık balla macun edilir, kösnüyü alır, senin dilinle “seviyi” kökünden söker götürür beyaz ırmaklara akıtır – aynı em tuzlu balgama da iyi geliyor ne tuhaf! Dinlemedi çıktı gitti. Yaşarken ne sıkıntılar çekiyor insan bayan. O gitti, büsbütün mutsuz oldum; aradıklarımın tümünü bulmuşum onda meğerse –aradıklarım neydi bilmiyorum ama onda vardı– özellikle beni bırakıp gitmesi onda vardı. Bir tek yüzünün ninemin pantuflarını andırırılığı, bir de ellerimden başka yerlerime de dokunmayı kurması durmadan, sıradan adi kişilermişiz denli. Bunu da söylemiştim ona: dünyevi kışkırtılara karşı beş dirhem ham mahmude, beş dirhem hintal, beş dirhem sabır döğülür, yoğrulur sinâmeki suyuyla, biber tohumu büyüklüğünde haplar yapıp günde üç tane içilir. Kötülük ağacından kanımıza geçeni süzer, savurur bulutlara... Tekvin ninem ölmezlik macununun yanı sıra, “Yarım tanrılık üzerine olsun,” der, yuttururdu bunu da...

Bitlis ve Tekman’ı da dolaşacağım. 4’üncü yüzyılda Ermenistan’mış Tekman. Denize dönük biri değildi o, hayır. Tekman’da artık yaşlanmış, boyun eğmiş biri olarak rastlanır ona, aba giysiler içinde, özsuyu çekilmiş dal uçlarından.

Annem de sizin gibi dört kız doğurmuş bayan, ne yapacağını bilmeden. Beni doğurmuş örneğin, ben ne olacağım şimdi iyice umutsuz durumum bunca deneyimlerden sonra... Bir vakitler kendimi topluma adadığım günlerden birinde, sizin büyük oğlandı, yürüyordu önümde bağırsa çığırşa. Gidiyoruz Beyazıt-Hürriyet Alanına Turan Emeksiz’in fotoğrafı bir sopanın ucunda, sopa oğlanın elinde, benim elimde çiçekler, çiçekleri kokladım ve bir taş yığınının dibine attım, bir daha yapmasınlar diye... 16’sında evlenmiş anam, o yıllar hep öyle, kocanız ateşi sağnak bir yüzbaşı o sıralar. Kadınlar, kadın, erkeğin bencil kavından koruyun kendinizi iki vukiye zeytinyağı, ak günnük, ham kehribar ve kirpi yağı ile. Bir akşam üzeridir. Antakya’dan (Antioch) çıktınız yola. Antioch scene of St. Paul’s first ministry, Roma İmparatorluğu’nun Roma ve İskenderiye’den sonra gelen üçüncü büyük kenti idi. Antakya

“Christian” sözcüğü ilk kez burada kullanıldıydı bilir misiniz? Ve sizin bilmem kaçınıcı oğlanın makadı durup dururken çıkardı da dışarı bulamamıştınız çaresini, bey o sıralar binbaşı, Amasra denizi iyi gelir dediler. Amasra (Amastris) Ortaçağın Venedik kalyonlarına açık bu hür limanı, şimdilerde Nato’nun bir deniz üssüdür, tuz soğuğu çivitlidir, soktunuz oğlanı iyi gelmedi, işte o oğlanla yürüdük Taksim’e yıllardan bir yılda, elinde bu kez Vedat Demircoğlu’nun fotoğrafı. Yumruklarımızı sallayarak bağırdık: “Katiller doymadınız mı kana, kemiğe, sinire, beyine, omuriliğe, paraya!” Üstümüze saldırdı katiller gene, köprücük kemiğimi kırdılar. İşte o anda çok insanlaştım birden: “Ne vuruyorsunuz be!” diye, kaçtım bir otel sundurmasına, senin oğlan da tutundu acıyan omuzuma sızarak gözünden kanlar. Biriktik oraya bağırdık: “Katiller, hırsızlar, satılmışlar!” O kalabalık, bastılar göğüslerine oğlanınızı, ağlaştılar ve bağıştılar. Altı çocuk doğurmak bencillik aslında, polis dağıtıyor insanın kafasını, biz ise kaçışıyoruz bağırarak, çığırarak insan gibi öç alacağımıza onlardan, vuralım dağlara, kuralım hamaklarımızı, gövdelerimizden kedi balı sızdırıyoruz acımayan bir yara, her vakit dönüp yorgun döşeklerimize handin sarp dağlara! sarp dağlara!..

Yaşamak, yenmek zor mu aslında? Yenilmek daha bir güzel mi kimi vakit? Kimi vakit direnmenin yorgunluğundan mı bir teslim olabilsem diyorum Antonius’un Kleopatra’ya. Teslim olsam mutluluk mu? Akılevlerine giriyor insanlar, ters bürs oluyor inançla dinsizlik, düşünle gerçek, seviyle kin, em’ler, cezaevleri üstelik, üstelik hiçbir tutkum da kalmadı kendim için ve altı çocuk doğurmuş biri siz, uzatıp romatizmadan kıvrılmış bir erik dalını andıran kolunuzu, gazetesini okumakta ve sövmekte olan eşine —o çukurdan çıkabilmek için uzatılan kolu— şimdi de, “Ayol seninkiler kıymış paraya yüz lirası var bu vazunun!” dersiniz. Kolun ucuna takılmış yamru yumru bir sarmısağı andırır yumruk. Babası Galiçya’da can vermiş bir asker kızı. Bu tiksintiyle olamayacağım bir ermiş, bir rahibe?.. “Sizinle yer değiştirelim beni tutar,” diye, en iyi yeri kappan her yolculuğunda birinin altından, ve Kartal’da uçaksavar si-

tesinden kat almaya koşan... İşte Gebze (Lbyssa) Hanibal burada kıymıştı canına (182 B.C.). Bir hançer mi soktu yüreğine ucu ağulu, sol göğsünün peteğinden fışkırdı kan, bulaştığında toprağa magenta rengi... Şaşıyorum şaşıyorum nasıl dayanıyor insan dayanmamış mıydı Hanibal?.. Ak köpeğin başını fırın külhanında iyice pişirip beynini çıkarsaydı sarı katran ve yumurtanın akıyla karıştırarak bir bez üzerine serseydi, güneşte kurutup beze emdirseydi, alna sıkılı yedi gün yedi gece gezseydi, yedinci gün çıkarsaydı –tanrı yedinci gün dinlenmişti– dünya işlerine hiç şaşırmazdı, sevinmezdi, gücenmezdi, tanrı görüşü bağlardı gözbebekleri...

Bir hançerle son vermeyeceğim ben günlerime. Güneye de gitmeyeceğim şimdilik. Doğuya uçsuz bucaksız toprak zamanlarına karışacağım, magenta rengi toprakla gök arasında supsus, kim olduğu hiçbir vakit anlaşılamayacak olan bir gezgin, bir yoldaş, bir dinsiz, bir sürgün her şeyleri bilen, hoşgören –hoşgörebilecek miyim?– seven –sevebilecek miyim?– bir mümin, bir sadık bir kan-kardeşiniz olarak oralarda o yabancısı olduğum topraklarda, hiç tanımadığım atalarımın gömülü olduğu, akıtacak kansız sarı ağusunu bedenim gözlerimde büyük benekli sırtkan bir balık, mavi köpürüğünün yelpazesini sallandıracak ağzında Tekvin ninenin...

1969

Mustafa Kutlu

5402

*Bütün demiryolu çalışanlarına
ve bütün buharlı tiren âşıklarına*

MEŞELERİN YAPRAKLARI KAN-KIZILA ÇALAR, palamutlar yağmur gibi yağar yarlardan, yarpuzlar kurur. Toy kuşları turnaların peşine takılır. Irmağın suyu titreye titreye çekilir. Deli poyraz azgınlaşır. Güz gelir...

Yaylacılar sürüleri indirirler. Çan sesleri gece boyu inim inim iniler; uzar gider içine işler adamın. Kavallar susar, ırmağın türküsu ağıda döner. Ufuklar küle belenir, güllere gönüllere bozartı düşer. Güz gelir...

Göçler toplanır, denkler tutulur, tahta bavulların ipleri çekilir. Yapraklar bir bir düşer, dağları tipi tutar, çimen çiçek görünmez olur, yaylaların şenliği biter.

Akşam olur, gün yıkılır, derin derelere karanlık iner. Dağların doruklarından sini gibi bir ay, ağır ağır yükselir.

İşte bu sırada uzaktan uzağa bir tiren sesi. Bir çığlık; ayrılığın, hasretin, gidip de dönememenin sararmış fotoğrafı.

Ben o zaman ateşle yanan alnımı cama dayarım. Yağmur kırbaç gibi iner tepelere. Süzülen damlaların arasından, aşağılara, vadede ışıltılarla kıvrılıp giden demiryoluna bakarım. Kara tiren az

sonra karanlığın içinden o büyüğü projektörünü yaka yaka çıkıp gelecektir; küçük istasyonda gözyaşlarını yağmura karıştıran, dudakları titreyen, birbirine sarılan bir avuç yolcu ile onları uğurlayanları bir süre aydınlatıp, sonra bir kısmını koparıp alarak çekip gidecektir.

Geride düğümlenen hıçkırıklar, yağmurun dinmeyen sesi ve yalnızlık. Kimse kıpırdıyamaz. Ta ki kara tiren tünele doğru kıvrılan tepenin ardında kaybolan son vagonun son penceresindeki son kırmızı fenerini söndürünceye kadar. Geride kalanlar bir süre birbirlerine bakarlar, sonra kırılğan, küskün ve yorgun; neşesi tükenmiş, ışığı sönmeye yüz tutmuş evlerine, ocaklarına dönerler.

Güz sarı yapraklarını giden tirenin ardından uçarur. Kara tirenin karanlığa savurduğu duman tuhaf bir geniz yangısı, unutulmayan bir koku ile gurbetçileri uğurlarken; geride kalanları sonsuz bir bekleyişin kapısına bırakır.

O küçük istasyonda, gurbetçi köylüler, sepetler, çuvallar, haşlanmış yumurtalar, kırmızı ve yeşil bayraklar, makasçı düdüklüleri, izine giden askerler, yabani güvercinler, vagonlar ve raylar arasında ne kadar kalmışım.

Lokomotifin yürek ürperten homurtusu, üzerinden sular damlayan yağlı-kara görüntüsü, beyaz buğulara bulanmış koca gövdesi, çocuk kalbimde sevimli bir dev imajı barındırıyor.

Onu rüyalarımnda sevgi ve hasret ile yaşıyorum. Bazen kendimi alamayarak banliyö duraklarında, sigara izmaritleri ve raylar arasında uzun süren o düdük sesini yeniden yakalamak için saatlerce dolaşıyorum.

İçimdeki çocuk 5402 numaralı marşandiz katarına doğru koşuyor. Lokomotifin lambasının altında, ayyıldızlı kokartın kenarından iki yana doğru açılan rayları bir siyah martı gibi hayal ederek, onun kanat uçlarına bir kez olsun dokunmak üzere nefes nefese koşuyor. Lokomotif bu çırpıntılı koşuya karşılık beyaz istim buharı fışkırtarak beni kucaklamaya hazırlanıyor.

Ve o çelimsiz, dizleri yara içinde, avuçlarında böğürtlen moru lekeler, başı üç numara tıraşlı çocuk bu beyazlığa sevinçle atılıyor.

Buğular arasından makinist Haydar, iki kolunu yana açarak iri-yarı bir masal kişisi gibi çıkıyor; isten, kömür tozundan, terden ve dumandan kararmış, ocak önünde kızıl alev ile yanmış yüzünde dişlerinin inanılmaz beyazlığını parlatarak beni kucaklıyor.

Makinist Haydar'ın ter ve tiren kokan kucağında kayboluyorum. Birlikte emektar marşandizin üstüne tırmanıyoruz. O pırasa gibi çelimsiz kollarımla düdüğe, evet düdüğe asılıyorum. Marşandiz binlerce tıslama, öksürük ve yaşlı gövdesinden taşan gıcırıtlarla yürüyor. Pencereden başımı çıkarıp küçük istasyonun üzerindeki evimize, evimizin önündeki bahçeden bize el sallayan kız kardeşime ve ablama doğru haykırıyorum.

Bekleme odasının buzla kaplı camlarını hohlayıp açıyorum. Dışarıda kar, camlarda buzdan kanaviçe desenleri. Yıpranmış ahşap sıralarda Deli Dursun derin bir uykuya dalmış yatıyor. Ortadaki garip şekilli soba soğumuş. Üzerinde gövdesi simsiyah bir çay demliği.

Sıvaları yer yer dökülmüş bu bekleme odalarından kimler gelip geçti, hangi sözler sarf edildi, sevinçler üzüntüler yaşandı. Kara tiren bütün bu birikintiyi, bu insan tortusunu nasıl yığdı buraya, ve neden sonra acaba niçin kendi kaderine terk edip gitti.

Bundan böyle sıvalar dökülür, boyalar çatlar, şu döküntü soba çaydanlıkla birlikte pılı pırtıyı toplayıp çeker gider buralardan. Böylesine ayaz bir gecenin sabahında Deli Dursun dahi öldüğünden bihaber büzülüp kalır köşesinde.

Çatıdan kılıç gibi buzlar sarkar, bir köpek kuyruğunu paçaları arasına sıkıştırıp sarsak adımlarla su deposunun arkasına dolanır.

Peşine asker yüklü bir posta tireni çıkagelir. Uykulu gözler, hâki üniformalar, beyaz fanilalar ve karlara bata çıka koşup duran postallar, ellerde şişeler, bidonlar ve mataralarla istasyonun önündeki çeşmeye birikirler.

Meraklı bir ses sorar,

“Neresi bura?” diye.

Titrek bir çocuk sesi,

“Cebesoy”, “Dumanlı”, “Güllübağ”, vb. gibi bir ad söyler.

Kar yağar, yağar...

Irmağın üzerini buz kaplar.

Serçeler donar dallarda, “pıt” diye yumuşacık karlara düşerler.

Posta katarı dinlenir bir süre; su alır, ocağını ateşler. Askerler ellerini hohlayarak bir koşu itiş kakış kompartımanların ağır koku sıcaklığına sığınır.

Etrafta ne salepçi vardır, ne simit, ne çörek.

Gözalabildiğine uzanan bembeyaz tepelikler, tepelerde ince çizgili ağaçlar, bodur fundalıklar, çalılar. Ve gri göklerin altında yı-lankavi uzanan tiren yolları.

Posta katarı istasyondan koltuğunun altına iki sıcak somun sıkıştırıp bir demli çay içtikten sonra ağır ağır kalkar. Lokomotif bir-biri peşi sıra patlattığı öksürükler ile gökyüzüne siyah dumanlar üfürür. Tiren gitmektedir artık.

Ufkun beyazı, gökyüzünün gri bulanıklığı ve tepelerdeki ağaçların ortasından gitgide açılarak koyuluğunu yitiren bir duman izi beni peşinden sürükler.

Elimde yün eldivenler, yanaklarım koştuktan kızarmış, peşimde fingerdek bir fino köpeği, dizlerime vuran karı yara yara istasyona doğru yokuş aşağı koşarım.

Geride ne kalmıştır.

İzmaritler, portakal kabukları, gazete artıkları.

Belki tam sayfalı bir *Yeni Sabah* gazetesi yakalarım. İri punto ile atılmış manşetleri okurum.

Hareket memuru Refik Bey kırmızı şapkasını çıkarır. Babam iskambil kâğıtlarını karıştırır. Makasçı yün başlığını bir yana bırakır, ellerini oğuşturarak sobaya doğru gider.

İri bardaklara çay konacaktır.

Kimbilir ne zaman bitecek bir iskambil, bir domino partisi başlayacaktır.

Ben ayyıldızlı camların desenlerine, TCDD Demiryolu Şebekesi ve İstasyonları haritasına, manyetolu telefonlara, tıkır tıkır işleyip kendi başına şerit çıkaran telgraf aletine dalarım.

Soba üzerindeki demlik cızırdamaya başlar. Dışarının soğuğuna karşılık içeride baygınlık veren, kuştüyü yorganları çağrıştıran bir sıcaklık vardır. Ve istasyon şefinin tavukları dışarıda gıdaklar.

Kıymet Abla üst kattaki odasında radyoyu açar. Zeki Müren bir şarkı okumaktadır. “*Uzayıp giden o tiren yolları...*” Etli kuru fasulye mutfaktaki maltızda kaynamaktadır. Çocuk bezleri soba kenarındaki iplerde kururken duvardaki takvim, takvimdeki deniz, denizdeki yelkenli Kıymet Ablayı uzaklara, ilk gençlik heveslerine doğru uçurur. Kıymet Abla beyaz gelinliği ile bir ekspres trenin en ardına takılan yataklı vagon penceresinden başını çıkarır.

Boşluğa doğru, ufukta kaybolmuş, ardında belli belirsiz bir duman izi bırakmış posta katarına doğru, o katarda sarsılarak yol alan Beykozlu onbaşı İlhami’ye doğru el sallar.

Oysa ne ipekli mendil var ortalıkta; ne gözyaşı, ne mektup. Belki hasret, belki gurbet bile tükenmiştir. Manyetolu telefonlar, çürüğe çıkarılmış bir marşandiz lokomotifi ile birlikte buğulu bir âleme göç etmişlerdir.

İstasyonun üstündeki o küçük ve yalnız ev. Tek başına bir ev. Önü bahçe, arkası tepecik. Niçin oradayız?

Galiba babamın nahiyedeki görevi gereği. Münasip bir ev bulunamamış; hem ayrıca sık sık vilayete gidip gelme var.

Babamla birlikte ırmak kıyısına iniyoruz. Dallarda buz parıltıları. Yılğınlara bağladığımız oltaları çekiyoruz. Bir-iki kiloluk sazlar, bıyıklı balıklar oltaları gere gere geliyorlar. Annem vazgeç şu balık sevdasından bey çok pis kokuyor dedikçe, biz babamla bu kıpırtısız kış günlerinde ırmağa doğru gitmekten vazgeçmiyoruz.

5402 manevra yapıyor.

Ardında bir dizi kara vagon.

Dağ köylerinden yün başlıklı köylüler bir sürü indirmişler. İri çoban köpekleri vakur duruşları ile etrafı kolluyor.

5402'nin her yanı yağ içinde. Gençirisi bir makinist yardımcısı, elinde üstüpüler ve yağdanlık bir o yana bir bu yana gidip geliyor.

Lokomotifin tıslamalarına paralel olarak yüzlerce borusundan, deliğinden sıcak buharlar fışkırıyor. Deli Dursun raylar arasında kömür topluyor.

Elimde, ayağымda tatlı bir sıcaklık, karıncalanma. Balıkları babama verip tirene doğru koşuyorum.

Az sonra makinanın içindeyim. Sanki bir uzay gemisi, bir denizaltı, bir masal cenneti.

Ocağın açık ağzından neredeyse beyaza doğru evrilen bir kıvılsarı ısıltı yayılıyor. Büyülenmiş gibi o cehennem ağzına dalıyorum.

Ateşçi Bekir tütün sarıyor; deri yeleğinin cebinden sarı bir ayva çıkarıp bana uzatıyor.

İliklerim ısınıyor sanki.

Bu sıcaklık, bu macera sürse diyorum. Alıp götürse beni, bilmediğim diyarlara, görmediğim yerlere...

Çocukluğımın uzanıp giden karlı beyaz bozkırlarında hep bir tiren sesi var. Bu tiren beni hayal iklimlerinde dolaştırmaktadır. Ama nedense ırmak boylarından, uzun kara ağızlı tünellerden, dik kayalı boğazlardan, çıplak tepeler arasından sıyrılıp şehirlere, kalabalıklara, evlere apartmanlara ulaşmayan bir tiren.

O hep kırlarda, ovalarda yol aldı.

Yalnız, bir başına, dumanı ve düdüğü ile rüyalarımı çizip geçti.

Sonra ansızın bir sabah bahar çıkageldi.

Bir kardelen toprağı vardı. Ardından sarı çiğdem, nevrüz ve dağ lalesi.

Sakanın kafesini balkona çıkarmıştık.

Dağ alıçları, ahlatlar, bahçemizin mürdüm erikleri çiçeklenmişti.

Irmak boz-bulanık akıyordu, coşmuştu. Dağlarda karlar eriyordu. Annem bahçedeki ocakta sac kurmuş bazlama yapıyordu. Koyunlar kuzulamıştı, elimde yarısı yenmiş bir bazlama, yanımda o küçük köpek, tüneli gören tepeye oturmuş 5402'nin geçmesini bekliyordum.

Bu tünele birkaç kez kız kardeşimle beraber el ele tutunarak girmiştik. Kalbimizin gümbürtüsü tünelin taş duvarlarında yankılanıyordu. Bilmem ne kadar ileriye gidebildik.

Ya bir yarasa uçuşu, veya bir kaya güvercininin şakırtılı kanat vuruşu bizi yüz geri etti. Nefes nefese tünelden, karanlığın esrarlı ve korkunç atmosferinden kaçıştık.

Bizi makasçı Mehmet Amca karşıladı. Yanında yeşil bayrağı, uç vermiş çimenlere otumuştur. Bir yandan sigara içiyor, bir yandan tuhaf bir türkü mırıldanıyordu.

Anlamıştı; yumuşak bir tonda bir daha tünele girmememiz gerektiğini ihtar etti.

Sonra etrafı taze söğüt dalları ile süslenmiş bir drezina geçti önümüzden. Demiryolu insanların mütevekkil, çilekeş, tirenin ve ray sesinin ritmi ile zikreden eğilip doğrulmalarını izledik. Sanki drezinanın koluna karşılıklı bastıklarında “Ya Hayy” diye soluk veriyorlardı.

Drezina geçip gitti önümüzden.

İstasyona doğru yürüdük.

Kardeşim ablam için mor sümbül topluyordu.

Her yan çimene-çiçeğe kesmişti.

Ah bu bozkırın kısa süren baharı.

Güzün ağıtlarla, uzun havalarla, gözyaşları arasında geçip giden tirenler, baharda oynak türküler ile dönüp gelirdi.

Yoncalar biçilecek, arpalar başağa duracaktı.

Gurbetçiler yeni kasketleri, boğazdan ilikli beyaz mintanları, lacivert fiyakalı ceketleri ve yeni bavulları ile dönerdi.

İstasyonda mutlaka gelenleri karşılayacak heyecanlı bir kalabalık olurdu.

Babam bize o yıllarda pasta gibi görünen francala ekmekleri,

bisküviler, cam misketler, kimbilir ne zaman kaybolacak lastik toplar ile vilayetten dönerdi.

Ben raylar arasında kurşun parçaları toplardım. Sonra bunları istasyon şefinin oğluyla birlikte biriktirir, az sonra geçecek 3.35 tireninin önü sıra raylar üzerine dizerdik. Tiren geçip gittikten sonra ezilmiş, parlamış, birer levha haline gelmiş kurşunları toplar bunlardan metal oyuncaklar yapardık. Bu oyuncaklar neydi acaba? Neye benzerdi?

Akşama doğru muvakkat demiryolu işçilerinin kaldıkları vagon evin ışıkları yanardı. Bir petrol lambasının ölgün ziyası camlardan dışarı taşardı.

Oradan, yani tepedeki evimizden, bu küçümen vagona dalar giderdim. Ara sıra bir bağlama sesi, gecenin kıpırtısız karanlığına doğru bir içli türkü yankılanırdı.

Geç kalmış bir 9.40 tireni bütün bu görüntüyü kısa bir süre kapatıp etrafa patırtılar, koşuşturmalar, telaşlı sesler yayar; sonra yine aynı manzaranın sükûneti avdet ederdi.

Bir gün bu vagon evin daracık kapısından içeri baktığımda, ilk gördüğüm tahta duvara çivilenmiş bir çocuk resmi oldu. Bir dergi sayfasından mı, *Hayat* mecmuasının ortasından mı, Saatli Maarif Takvimi'nin artık geçmişte kalmış bir nüshasından mı gelmişti, bilemem. Lakin gürbüz ve gülen bu çocuk fotoğrafı, bu perişan vagon evin içine bir istikbal, bir aydınlık gelecek, bir umut ve sabır ilahisi fısıldıyordu. Duvardaki çivilere asılmış elbiseler, çamaşırlar, sepetler ve torbalar; yer yatakları, partial ayakkabı kümeleri, su küpleri ve kapacak; acınası hallerine rağmen çocuğun gülücüğüne sığınmış bu demiryolu dünyasının münzevi duyarlılığını, alçakgönüllü direnişini sergiliyordu. Kırık bir çay demliği içinde bir demet papatya vardı.

Çinkonun mavisi, papatyanın beyazı.

Onlar, o demiryolu adamları, lacivert üniformaları, sarı parlak kokartlı şapkaları, fesrengi apoletleri ile süregelen bir asaletin son temsilcileri sayılsalar da; benim için hep el örgüsü yün kazaklar, yün başlıklar, buz tutmuş bıyıklar ve beklemekten, ufukları gözle-

mekten donmuş heykeller olarak kalacaklar.

Bozkırın bu küçük istasyonu neyi bekler?

Hep gelip geçecek olan bir şeyi bekler.

Hayat sanki ve sadece bir “an”dır. Gelir geçer...

Bir nefes, göz açıp kapamakla tamamlanan bir süreç.

Yeşil yandı geç, kırmızı durulacak demektir.

Sonu sonu bir saatlik telaki vardır belki.

Bir dinlenme “an”ı, bir muhasebe.

İşte küçük istasyonların serencamı.

Oraların gerçek sahipleri aslında terk edilmiş vagonla, yağlı travers yığınları, kararmış metruk su depoları, saçaklarda birikmiş is ve kurum, rayların ışıltısına karışan gençlik hayalleridir.

Bu siyah-beyaz fotoğrafın anlattığı hikâyeye, gitmekle katedilecek bir yol değil; sabırla, beklemekle varılacak bir menzildir.

Beklemek... Neyi?

Her tiren bir yığın umut, hayal, ihtiras ve arzu yüklenip gelir. Ardında düş kırıklıkları, gözyaşları, hayıflanmalar, bir tutam ağarmış saç bırakıp gider.

Ben de bir gün yolcular arasına karışıırım. İçimde oynak uçurtmalar. Üçüncü mevki kompartımanların tahta sıralarına otururum. Babam vilayete dava takibine giden köylülerle konuşur. Elimde bir dilim yafa portakalı, vagon penceresinden birbiri peşi sıra kayıp giden telgraf direklerine, tellerde donup kalmış kargalara, uyuz akasyalara ve biçilmiş tarlalara bakarak şehre gitmenin garip, dayanılmaz heyecanını yaşıyorum.

Bitmez tükenmez tünellere girip çıkarız. Köylülerin sigara uçları kırmızı kırmızı yanıp söner. İçeriye dumanlar dolar, bir kurum parçacığı kaçan gözlerim yaşarır. Kara tirenin o garip, unutulmaz kokusu her yanıma kuşatmıştır artık.

Başlarında atkıları, beyaz başörtüleri ağızlarını örten kadınlar, yanakları güz elması renkli aslan gibi gelinler, kopul oğlanlar ve mısır püskülü saçlı kız çocukları, çuvallar, sepetler, tandır ekmekleri, tulum peynirleri ve bir salkım üzüm arasında mütevekkil, korkulu, heyecanlı beklerler.

Neden sonra biri ağzını ve midesini tuta tuta, koridorda bir o yana, bir bu yana çarpa çarpa tuvalete doğru gider.

Irmak kıyısındaki tarlalarda çift sürenler, tepelerde koyun-kuzu otlatanlar, değirmenden dönenler, gelip geçen tirene el sallar.

Bu ıssız topraklardan dumanlarını savura savura gelip geçen tiren yıllar yılı belleklerden silinmeyen seyirlik bir oyun gibidir.

Hatta belki bir efsane gibidir. Bütün ışıklarını yakmış, karanlığı yarıp geçen, her bir vagonunda, basamağında, pencere ve koltuğunda yüzlerce hikâye, dram, bilmece saklayan bir antoloji.

Ben, elim babamın elinde, sarı-mavi-yeşil-kırmızı ampullerin aydınlattığı bahçe sinemalarının önünden, cıvıl cıvıl aydınlık vitrinleri ile şehrin anacaddesinden, tatlılarla dolu pastanelerden, gazozlardan ve oyuncaklar arasından binbir heyecan ile geçerim.

Ve belki ilk defa geçerim.

Babam Optimus marka bir gazocağı alır.

Köylüler beş numara gaz lambası şişelerini boyunlarına asarlar. Ablam için Örenbayan nakış iplikleri, kız kardeşime Sümer basması mor çiçekli bir elbiselik, anneme bir çift iskarpin ve koltuğumun altında köy okulları için *İlkokuluma* kitabı.

Tiren bizi alıp yaza götürür.

Harmanlara, sığırcık kuşlarına.

*Başaklardan kundağın,
Bağ-bahçe solun sağın,
Ağlama güzel çocuk,
Anan orak biçiyor.*

Tiren bizi hep bunlara götürür. Tünelden çıkıp tepeyi kıvrılınca o neşeli düdüğünü çalar. Annem, ablam, kız kardeşim evimizin önündedirler. Çılgık çılgılığa el sallayarak onlara doğru atılıyorum. İşte bu sevinç, bu pırıl pırıl çocuk neşesi hep o tirenlerin, o dumanların, o efsanevi istasyonun hatırasıdır.

Böylece kavak fidanları boy atar.

İstasyonun sahipsiz köpeği altı yavru doğurur.

Kıymet Abla nahiyenin tahrirat kâtibi ile evlenir.

Güneş haftalar boyu, lekesiz mavi gökte gülümser, başaklar altın rengine döner.

Artık gölgelere sığınmanın vaktidir. Terli lokomotifler su deposunun altına uzanırlar. Kalın borulardan neredeyse bir değirmen arkı su, sağa sola damlacıklar fışkırtarak süt gibi akar. Bir süt çağlayanı altında kalır kara tiren.

Taze söğüt dalından düdüğümü son bir kez öttürdükten sonra, artık dayanamaz olup saklandığım gölgeden fırlayıp giderim.

O süt çağlayanı altında neşeli çığlıklar ile zıplayıp durur, keten gömleğim ve kısa pantolonum ile sırlıslıkam olurum. Lokomotif ile birlikte devasa bir küvette, bir ırmak göletinde, bir ışık seli içinde yıkanıp çıkarız.

Meğer köpeğim Gümüş dahi birliktedir.

Su altından tiril tiril çıktığımızda bütün istasyon ahalisi hali-mize gülecektir. Babam bile kendini alamayıp gülecektir. Bir küçük istasyondan böylesine gülümseyen, çocukluğumun tavanarasında unutulmuş kaç fotoğraf var acaba?

Yaz günleri ıssızlığını, garipliğini, terk edilmiş görüntüsünü kaybeder istasyon. Tirenler daha kalabalıktır. Sığır taşıyan tahta vagonların çatlaklarından, kapı aralarından, enlemesine demirli daracık pencerelerinden iri gözlü Kars tosunları dehşet içinde baklarlar.

Açık vagonlara ot ve saman yüklenir. Daha yüksekçe bir vagonun çatısından bu yumuşak otlar, samanlar üzerine atlayışlar yapar, kalecilere taş çıkartırım.

İkinci gölgeleri uzadığında odacı, istasyon şefinin minyatür havuzla, yediveren güllerini köpürten ufacık asma çardağının altını sulayıp süpürür. Şef bekâr hayatının yalnızlığını, bu küçük istasyonlarda geçen gençliğini, kırılan şakaklarını portatif masaya yayarak bir küçük rakı açar. Orada, akşamı getiren sesleri dinleyerek kimbilir hangi sahillerin özlemi içinde demlenmeye başlar.

Ben buğday çuvallarından dökülen daneleri gagalayan serçeler, güvercinler arasından onları ürkütmemeye çalışarak ayaklarının ucuna basa basa geçerim. Şef bir ara kızaran gözleri ile bana doğru bakar, ama göremez.

Yaz, saman tozlarını, karpuz kabuklarını, şehirden ırmak kenarındaki gözelere mesire için gelen şamatalı kalabalığını ve beyaz pamuktan bulutlarını toparlayarak göç hazırlığına başlar.

Tatilini tamamlayan öğrenciler, tiren pencerelerinden sarkan şarkıları, mevsimlik aşkları ve memleket hatıraları ile, annelerinin kuru köftelerini, puf böreklerini yiyerek geçip giderler.

Muvakkat demiryolu işçilerinin vagon evi kapanır. İstasyona ot ve saman taşıyan at arabaları görünmez olur. Şefin çardaklı havuzunun suyu yosun tutar; içindeki balıklardan çoğu ölür. Havuzun büyüğü fıskiyesi üzerindeki pin-pon topunu fırlatmaktan vazgeçer.

Çok geçmez şimal rüzgârlarının serinliği duyulmaya başlar. Bir gün başımızı gökyüzüne kaldırdığımızda leylekleri katar katar göçerken görürüz.

Tabiat içine çekilir, yorganına bürünür.

Düğün, dernek dağılır.

Evli evine, sıçan deliğine deriz artık.

Irak cephelerde, çöllerde, dağ başlarında, bilinmedik diyarlarda yıllarca süren bir uzun savaşın yedi yerden yara almış yorgun gazileri gibi, bizim 5402 de gün gelir sefere çıkamaz olur. Onu artık kurtuluş umudu kalmamış bir hasta misali köhne karanlıklı, rutubetli bir cer atelyesinin unutulmuş bir köşesine çekeceklerdir.

Belki emekliye ayrılmış ve ardından hacca gidip dönmüş sakallı bir makinist, atelyedeki eski muavinlerini, yardımcılarını, ateşçi ve yağcı dostlarını görmek için uğradığında, o unutulmuş köşeden kırık, küskün bir fısıltı işiterek dönüp bakar.

Eski dostlar bir an için göz göze gelirler.

Makinist titreyen çeneleri ile sarsak adımlarını birleştirip ona doğru atılmayı, onu bir yerinden kucaklamayı, okşamayı geçirir

aklından. Sonra cayar, umarsız hamleyi içine gömer, ıslanan gözlerini siler, alacakaranlıkta belli belirsiz bir veda selamı gönderir sadece.

Makinist karanlık atelyenin ışıklı kapısına, güne ve güneşe, hayatın hay huyuna doğru sırtını kamburlaştırmış bir emekli olarak yürürken, 5402 köşesinde derin bir “âh” çekerek son nefesini verir.

Galiba bu yüzden müzeler soğuktur.

—

Ahmet B ke

İzmir Postası'nın Adamları

ESKİ CEVİZ, BELİNDEN EN AZ YİRMİ YIL ÖNCE atal yapıp uzattığı yorgun kolunu yanı başındaki istasyon binasının kiremitlerine dayamış, son yapraklarından sıyrılmayı bekliyordu. Kış kapısına gelip dayanmıştı. Sabahları dalgacı kargalardan ve ürkek serçe sürülerinden başka uğrayanı yoktu. Üzerinde kalan birkaç kurtlu meyvesi de, eli kulağında yere düşmek üzere zayıf saplarında sallanıyordu.

Kınalı gövdesi, o bekleyenlerin, gidenlerin, kirli mendilli yolcuların el koyup sırtlarını dinlendirdikleri, dibinde cigaralarını söndürdükleri yaşlı bedeni, zamanının sonunu bilmeden orta yerde geriniyordu.

Az ilerisindeki eğik boyunlu çeşmeden yosunlu yalağa sızan ince sular cevizi yıllarca kudurtmuştu. Katmer katmer açmış, silkinmiş, her bahar dar gelen kazağını biraz daha çatırdatmış ve şimdi neredeyse bir dönümlük alana hükmeden bir gölgeye dönmüştü.

Ama bir gram et bin ayıp örter. İnsanı sersemleten kokusuyla yeşil damarlı yapraklarından uzakken kocamışlığı biraz daha ortaya çıkıyordu. Egzamalı bacaklarını sıvamış, külünü sararmış parmağıyla yeni beliren rüzgârlara vermiş bekliyordu. Olsun. Ne fark

eder ki? Kim bilecek, kim bakacak da görecekti onun bu hallerini? Zaten etrafını saran kocaman efkâr bulutunun arasında yitip gidiyordu.

Misal, şu tabela... Boyası çatlamış, grisi uçmuş, giriş kapısının hemen üstünde çivilerinden sıkılmış “Akhisar Tren Garı” yazısı. Ya da istasyon şefinin camında geçen bahar açmış ama şimdi kuru gövdesinde toz pamuklarının biriktiği, dibinde bilet tırtıklarının yığıldığı aslanağzı saksısı. İçeride kararmış bekleme oturakları. Oturakların dibindeki aşınmış döşemeler. Duvarda hava akını ikaz renklerini gösteren sivil savunma afişleri. Onların yanında lacivert mürekkeple düşülmüş tarife çizelgeleri. Bilet gişesinin dayanmaktan parlamış pervazı. Pervazın altında ters çevrilmiş çöp tenekesine tünemiş tekirin mırıltılı rüyası. Yolcuların kasaba kokan ayak sesleri. Seslerin vurup durduğu lokomotif armalı, Rus malı kocaman duvar saati. Saatin geriye sarıp duran tik takları.

Daha mı? Neler neler, geçmiş arefeler, bayramlar, milyon kez inip kalkmış tantanlar, gelmiş kışlar, gitmiş zemheriler, sergen çatlatan sıcaklar, hatta yıllar oluyor Cerci Reşat'ın yarılmış kamından gelen kanlı zırlıklar.

İşte hepsi bir çırpıda dökülüveren bütün bu unutulmuşluklar arasında ihtiyar cevizin kim farkına varırdı ki? Tutun, birisi vardı. Bununla da kalmıyor iş. Bunları oturup dökecek haylaz bir yazar lazım ki, o da bu istasyonda bulunmaz. İlaç olsun diye bile geçmez buralardan.

Neyse, bu lakırdılar aslında fanilerin bileceği naneler değil. Çünkü hayatta bir Huda'nın bir de Devlet Demir Yolları'nın işine karışılmaz. Zira ıskalanan yaşamlarla, rötar yapmış trenler bir elmanın iki yarısı gibidir.

Evet, aynen de öyledir. İnanmazsanız bu çerçevesi kırık, eskimiş yağlıboya tablonun hemen köşesinde, yani cevizin istasyona uzak ucunda duran banka bakın. Daha doğrusu, bankta oturan iki adamı işaret ediyorum.

Kırk yıl geçince karıkoca birbirine benzermiş derler ya, bir o kadarlık yarenlikten sonra birbirlerinin hem aynası hem de ahret-

liği olmuşlardı. Bakmayın sırt verip oturduklarına. Küslükten değil de çok beklemekten bu dar halleri.

Kirli yağmurluğuna sarınmış, Hayati marka kasketini dizine oturtmuş olanının adı Fethi'dir. Mirasyedi derler onun için, ama yalandır aslında. Belki de hayatı boyunca çalışmadığı içindir, kim bilir?

Eğer çatıdaki büyük odasında yaşadığı, diğer iki katını bekâr öğretmenlere, havacı astsubaylara üç kuruşa kiraladığı eski konağı soruyorsanız, bu varlık adamı eşek kulağı gibi ne uzatır ne de kısaltır. Tapu Müdürü babasının mübadelede giden bir Rum sarıktan “hap edip” üstüne yazdırdığı ahşap binaya taşındıklarında ortalık aylarca çalkalanmıştı. Ama çok geçmeden kınalı saçlı anasının dediği çıktı ve “ahlarla” gelen mal onları da güldürmedi. Babasının seneyi devriyesi geldiğinde annesini gömeli iki gün oluyordu.

Koca evde yapayalnız kalmıştı. Babadan kalan üç-beş kuruş para suyunu çekince büyük yağhanede ikinci kâtip olarak işe başladı. Çabuk sıkıldı. Daha sonra Havuzlu Çarşı'da el kadar bir aralıkta gazete bayii devraldı. Sabahları erken kalkmak zor gelince boş raflara Gripin, kekik suyu, karın ağrısına birebir kurutulmuş ayva danası bağları, mevsimine göre içi kımıl kımıl sülük dolu eski ispiro şişeleri dizdi.

Sonra kokuculuğa merak saldı. İçinde türlü esansların çalkalandığı, kararmış ahşap çerçevesi, kirli aynalı, koltuk altına bile sığacak zavallı bir koku sandığına dükkânı devretti. Pazarları dolaştı, köylere gitti, cumaları çarşı camilerinde “fıs fıs” yaptı.

Kokular tükenince İzmir'e, Kemeraltı'na gidip tedarik etmesi gerekti. Gerekti ama bu işi de bırakmak daha kolayına geldi.

Onca aylaklığına ve konağın aşınan ahşap örtüsüne aldırmadan komşu teyzelerin onu baş göz etme sevdası iyice ayyuka çıktığında imdadına celp kâğıdı yetişiverdi. Güle oynaya askere gitti Fethi. Daralmaktan, bayram çatapatı gibi patlamaktan kurtulmuştu bu el kadar yerde.

Ama iyi ki de askere gitmişti. İyi ki de Saros Körfezi'nin en so-

nuna bakan eski süvari kışlasına teslim olmuştu. Çünkü orada, o saatten sonra ömrünün yarım elması olacak adamla karşılaşmıştı. Laz Osman'la yani. İşte şimdi onun hemen yancağzında, üç kat içine kaçmış gözleri ve yarısı beyaz bıyığıyla oturan âdem oğlundan bahsediyorum.

Fethi, düzgün elyazısının yüzü suyu hürmetine kapıldığı kırmızı “onbaşı” kazığını çarşıcı üniformasına diktirmek için bölüğün terzihanesine girdiği gün Laz'ı görmüştü.

Yerden bir selam verdi önce. Zira cebinde pek az parası vardı. Alttan alıp biraz tertip muhabbeti yapınca işi bedavaya getireceğini düşünmüştü. Ne de olsa o gün Gelibolu'ya inecek, Hakimefendi Hamamı'na gidip bir güzel keselenecekti. Yani derdi günü kese parasını daha nizamiyeden çıkmadan kaptırmamaktı.

Ama Fethi o gün hiç dışarı çıkmadı. Akşama kadar Laz Osman'ın yamuk ağzına asılı olan gülümsemesinin altında, ufacık bölük terzihanesinde oturdu. Bu adam neredeyse hiç konuşmuyordu. Uç uca eklediği sigarasını arada kül tablasına indirip ha bire dikiş makinesini pedallıyor, son hızla yırtık yazlık çadırları, bozulmuş ekmek torbalarını, yeşil asker elbiselerini, bölük astsubayının bilmem kaç tane yakalığını dikip duruyordu.

Ertesi gün yine geldi Fethi. İspirto ocağında subay odasından aşırılmış bir külah kahveyi pişirip içtiler. Akşam içtimasından sonra telleri aşırıp uçsuz bucaksız ayçiçeği tarlasının kahverengi toprağına oturdular.

Yemekhanede, yan yana taşındıkları yatakhane, çarşı izinlerinde çaktırmadan indikleri mahzenden bozma zuladan meyhanelerde Fethi bardaktan boşalırcasına konuşurken Laz Osman durmadan gülümsüyordu.

Gece ile gündüzün iç içe geçmesi gibi, birinin suskunluğu diğerinin durmayan çenesini tamamladı. Tek kişi olmuşlardı sanki.

Dahası var. Fethi'nin delik cebinin doyuramadığı gırtlak, Laz sayesinde şenlenmişti. Kabiliyet her yerde altın bilezikti. Asker söküğü, subay paçası derken koynundaki cüzdanına giren kuruşlar ikisini de gül gibi geçindirir olmuştu. Helvayı ortadan bölüp aynı

limonla ezdiler sizin anlayacağınız.

Teskereyi aldıkları gün tahta bavullarıyla aynı otobüse bindiler. Doğru Akhisar'a.

Eski konağın bir odasına Laz yerleşti. Bodrumda yıllardır toz içinde duran, Rum saracın satmaya fırsat bulamadığı fiyakalı koşum takımlarını satıp elden düşme bir dikiş makinesi aldılar. Osman yaman terziydi ama suskunluğu gitgide azıp sonunda dilsizliğe kadar varmıştı. Neyse ki Fethi'nin çenesi gelen müşterileri eylemeye yetiyordu.

Durgun sular gibi akan zamanları, Feriye'nin hayatlarına girmesine kadar pek iyi geçti aslında.

Feriye güzel kadındı. Konağın arka bahçe duvarına dayalı tek katlı evde kocasıyla yaşırdı. Erik ağaçlarına gerdiği iplere çamaşırlarını asarken başı açık olurdu hep. Dalgalı sarı saçlarını bilek gibi örer, ensesinden koynuna doğru akıttırdı.

Cerci Reşat'ın istasyon önünde beyaza kesmiş ölüsünü bulduklarında iki aylık gebeydi Feriye. Taşlara vurdu başını. Ağlamaktan kirpikleri döküldü. Haftasına da çocuğunu düşürdü. Katili bulunmadı garibin. Düşmanı da yoktu. Daha doğrusu düşmanını kimse bilemedi.

Birkaç ay sonra Laz Osman yarı delirmiş Feriye'yi alıp iki parça eşyasıyla konağa getirdiğinde herkes rahatlamıştı. Ortada kalmış bir dulun başı bağlanmıştı sonuçta. Eh Laz yakışıklı sayılmazdı, üstelik hayli büyüktü yaşı, suskunluğu da cabası. Ama kadın açlıktan ve yalnızlıktan kurtulmuştu. Belki de yiten aklı sıcak bir yatakta geri gelirdi.

Ama mahalleye inen bu "iyi oldu" havası Fethi'ye hiç bulaşmadı. Önce terzi dükkânının kararmış ahşap tezgâhının üzerinde duran pırıl pırıl makası fark etti. Son moda, parmak yerleri boğumlu, eli nasırlaştırmayan bu yeni çeliği garipsedi. Dükkâna düşen akşamüzeri ışığı, makasın cilalı yüzeyinden yansıyıp tavana nohut kadar düşüyordu.

İçki koptu Fethi'nin. Yine de konduramadı aklına gelenleri. Ortalığın altını üstüne getirdi. Çekmeceleri boşalttı. Kumaş pırtıkla-

rıyla dolu çöpü döktü, eşeledi. Laz Osman'ın kulağının arkasına sıkıştırdığı kalemine ve yüzünden düşürmediği gülümsemesine eşlik eden eski makası bulamadı bir türlü.

Oysa Laz kaç kere tavsayan cıvatası yüzünden kumaşın en düğümlü yerinde açılveren o Bursa işi alete ağlar gibi bakmıştı da Fethi bir koşu demirciye gitmişti.

Akşam çöktüğünde Osman'ın kapısına vardı. Yüzünün yeşili karanlıkta bile seçiliyor olmalıydı ki Laz kapıyı açar açmaz başını eğdi. Ardından uzun paltosunu giyip eşliğe çıktı. Gecenin sessizliğinde istasyona yürüdüler. Cevizi geçip şimdi oturdukları yere çöktüler.

Fethi ağzını açmadan ağlamaya başladı. İçini çeke çeke, kirli yakası ıslanana dek zırladı. Laz, cebinden çıkardığı mendile attığı düğümleri çözüp eski makası aralarına koydu ve o güne kadarki en uzun, en çaresiz konuşmasına başladı.

Her şeyin başı, sonu Feriye idi. Geceler boyunca onları ayıran duvarın üzerinden bakışmalarını, sabaha karşı soğuk yataklarına dönerlerken döktükleri gözyaşlarını anlattı. Kadın gözleriyle her gece ona yalvarmıştı. Laz kendini yastıkların altına, kat kat yorganlara sardıkça Feriye gelip soymuştu onu.

“Bana bak,” demişti. “Beni gör de çıkar bu kuyudan.” Yetmemiş rüyalarına girmişti. Hangi kapıyı açsa, kapasa, hangi köşeye kaçsa karşısına çıkmıştı. Dizlerine kadar sıvanmıştı. Kıymık gibi içine girip sarı iltihaplarla akmıştı.

Yarı uykulu, deli koşmasıyla geçen gecelerin sabahında yine Feriye açmıştı gözkapaklarını. Memelerinin süte varmış kokusuyla uyandırmıştı Laz'ı.

Bütün bunlar yetmezmiş gibi, Feriye silik hayaliyle gündüz vakti üstelik, Laz'ın makasının önüne yatmış, dikiş yüzüğünün içinden çıkmış, iğnelerini toplayan mıknaatısı olmuştu. Mezurasını açtığında Feriye'nin sesi kara santimlerle uzamıştı: “Al beni. Kurtar içimden.”

Sonunda Osman'ın gidip gelen aklı kilitlenip kalıvermiş, kap-kara donmuştu. Tüm çıkar yolları bir kör tapanın dibinde bitmişti.

Fethi, o gece, kanı kurumuş eski makası Soma kömürü taşıyan bir tren katarının karanlığına attı.

Kalktılar, yan yana geri döndüler.

Haftasına Feriye sır oldu. Mahallenin kadınları, “Reşat’a do-yamadı. Gitti kendini Şarлак’taki kör kuyuya attı,” dediler. Ama ben biliyorum, İzmir Postası’nın son vagonuna bindi. Fethi yemin aldı ağzımdan. Gece de olsa bilmez miyim onun o sarı saçlarını?

Laz Osman bu gidişten sonra dükkânı boşladı. Bir ucu beyaz bıyığını bıraktı. Her öğleden sonra İstasyona, trenden inenlere bakmaya geldi. Ardından Fethi de alıştı bu bekleyişe. Yıllarca ce-vizin altında iki heykel gibi eskidiler.

Bu akşam da oradalar. Ama siz göremeyeceksiniz, birazdan gi-decekler. İki yanlarında iki eski çanta, avuçlarında ikinci mevki bi-letleri. İzmir Postası’nı bekliyorlar. Az kaldı vakitleri. Son tantanın çanı duyuluyor. Birazdan burada olur tren.

Laz, Feriye’yi bulmayı umacak, Fethi de bu rüzgârın esintisine kaptıracak kendini.

Ben gişeyi kapatacağım. Çekmecedeki bilet paralarını sayıp demir dolaba kilitleyeceğim. Siz bütün bu olanları bilmeden evle-rinize, ocaklarınıza çekileceksiniz. Ama onların bize değmeden akan hayatları İzmir Postası’nın fırfırlı ışığı gibi sazların, gece kuş-larının arasında akıp gidecek.

Eski ceviz gerinecek. Yarının rüyasını şimdiden görecektir.

Şubat 2004, Buca

Ethem Baran

Uzak Yakınlıklar

DÜKKÂNIN ÖNÜNÜ SULAYIPEŞİĞE OTURDUĞUNDA bir fesleğen koku kalmıştı geride. Yandaki berberin güneşe çıkardığı fesleğenden gelmişti koku. Cihangir bir elinde su bidonu diğerinde süpürgeyle dükkânın önünü sularken fesleğene yaramaz bir çocuğun saçlarını okşar gibi şöyle bir dokunmuştu.

Çarşı, yeni bir güne, yeni kismetlere açılmanın telaşıyla hareketleniyordu.

Bu üçüncü yazıydı. Çıraklıktaki üçüncü yaz. Orta sona geçmişti. Okul tatil olunca geliyor, okullar açılana kadar çalışıyordu. Paranın nasıl kazanıldığını öğrenmesini istiyordu babası; hem mahalledeki diğer çocuklar gibi it taşılayıp gezmekten iyiydi. Kazandığı parayla da dilediği gibi kitabı alıyor, *Tarkan*, *Bonanza*, *Mister No* gibi dergileri takip edebiliyordu. *Tommiks*, *Kaptan Swing*, *Mister No*, *Kızılmaske*... onların hepsi tamamıdı da şu *Teksas*'a bir türlü akıl erdiremezdi eskiden. *Teksas*'ta Teksas diye biri yoktu, Çelik Bilek vardı. Ee, öyleyse bu Teksas neyin nesiydi? Amerika'da Teksas diye bir yer olduğunu bir kovboy filminde görmüştü de mesele hallolmuştu.

Bonanza'yı sırf kapakları için alıyordu. *Mister No*'nun da çizgilerine hayrandı. Bir de *Mister No* alışıldık kahramanlara benzemiyordu; kendisi pilottu, küçük bir uçağı vardı, müşteriler onu kandırır, başını olmadık belalara sokarlardı. Olağanüstü bir yeteneği filan da yoktu, herkesten dayak yerdı ama bütün bunların dışında, bu maceralar günümüz şehir ve kasabalarında geçtiği için çizgileri yaşanan hayatı yansıtan çizgilerdi. Cihangir bir sokak resmi filan çizeceği zaman o resimlerden yararlanırdı. Kendisinin yazıp çizdiği *Kara Tren* adlı çizgi romanı için bu tür dergilerden malzeme topluyordu. Ağanın kızını kaçııp dağa çıkan ve eşkıya olan, eşkıya olunca da bir dolu maceranın içine sürüklenen bir kahramanı anlatıyordu bu çizgi romanda. Dağda geçen ve eşkıyalar ile jandarmaların kaçma-kovalama sahnelerinde at çizimlerine ihtiyaç vardı; onu da *Tarkan*'la hallediyordu. *Tarkan*'da her türlü at çizimini bulabiliyordu; koşan, atlayan, yıkılan. Karşıdan çizim, yandan, arkadan, yukarıdan çizim, her türlü... Dövüş sahneleri de çok işine yarıyordu.

Tipleri çizmek çok zordu. Bir karede çizdiği tip öbür karedekine benzemiyordu. Hele aynı tipi sağ yanından, sol yanından, arkadan çizmek daha da zordu. O yüzden ilerlemiyordu çizgi roman. Ama çam ağaçlarını, dalları, kenarlarındaki görüntüleri içlerine alıp tersine yansıtan dere ve gölleri, dağ kulübelerini, çiftlik evlerini çizmeyi seviyordu. En çok da tren resimlerini... Özellikle lokomotif. En zor olanı oydu zaten. Buhar kazanı, bacası (üstünde kara dumanlar tabii), tekerler ve tekerlerin üzerinde çaprazlamasına (onlara piston deniyor değil mi?) pistonlar, bacanın önünde yolu aydınlatmak için koca bir lamba (far yerine), sonra makinistin durduğu yer (şoför mahalli yani)... Gerisi kolay. Gittikçe küçülen, birbiriyle uç noktada kesişen iki çizgi; aralarına, dik ve birbirine paralel inen kısa çizgiler (vagonlar arasındaki boşluğu belirtmek için bu çizgiler bize doğru yaklaştıkça kalınlaşacak ve iyice yakınlara gelindiğinde karalamaya dönüşecek), al sana vagonlar... Pencerele için de birkaç dokunuşla lekeler oluşturdu mu, tamamdır.

Çizgi romanının ilk sayfasını çok fiyakalı hazırlamıştı: Çok yakışıklı bir adam, at üzerinde tabii; sırtında tüfeği, göğsünde mermiler, ayağında çizmeler; arkasında dünyalar güzeli bir köylü kıızı. Kızın resmi bütün gökyüzünü kaplıyor, yani iç içe resimler. Hepsinin önünde *Bonanza*'nın kapağından aşırma bir buharlı tren. Sayfadan fırlayıp ortalık yere düşecekmiş gibi. Sağda solda başka bir sürü figür daha; jandarmalar, eli silahlı köylüler filan...

Kapağını daha güzel hazırlayacaktı. Hem de renkli olacaktı. Yalnız renklendirmenin nasıl olacağını daha doğrusu hangi teknikle olacağını bilmiyordu. Suluboyayla bir-iki deneme yapmıştı ama istediği sonucu elde edememişti. Suluboya doğal olarak pek solgun, cansız kalıyordu. Kapak dediğin şöyle *Bonanza*'nın kapağı gibi olmalıydı; canlı, pırıl pırıl, rengârenk. Yağlıboyaya benziyordu ama değildi, başka bir teknikti. Baskısı da farklıydı. Ustasına sormuştu bir gün. Onların dört renk baskı olduğunu söylemişti ustası. Dört ana renk ayrı ayrı basılıyordu. Dört renk tamamı da yine de dört renkten nasıl bu kadar farklı renk çıkıyordu ona pek akli yatmamıştı. Kendileri sadece iki renk baskı yapabiliyorlardı. Onu da kırk yılda bir. Kırmızı ya da siyah. Mavi boyaları da vardı ama bugüne kadar hiç mavi baskı yapmamışlardı. Arada bir iş çıkarsa, makineyi iyice yıkar, temizlerler, hiç siyah boya bırakmazlardı. Sonra kırmızı boyayı hazneye doldurur, biraz da merdanelere sürer, kolu yavaş yavaş çevirerek boyayı yayarlardı. Merdaneler iyice boyaya doyunca kalıbı takar, kalıbın da boyayı almasını sağlamak için makinenin kolunu çevire çevire merdaneleri döndürürlerdi. Bu işlem de bittikten sonra Salih Kalfa belini dikleştirip parmağını ağzında ıslatarak ilk kâğıdı alır, büyük bir özenle yerine yerleştirirdi. Makine bir-iki kez tam oturmadan gidip gelir, Salih Kalfa bu arada kâğıdın ve kalıbın konumunu kontrol ederdi, tamamsa, kolu indirirdi. Deminden beri tam kapanmadan gidip gelen kâğıt koyma yeri bu kez kalıba tam oturup tıkırtı diye bir ses duyulunca Salih Kalfa üzeri basılan kâğıdı çekerek incelemeye alırdı. Onun bıraktığı kâğıdı bu sefer Cihangir alır bir de o incelerdi. Artık anlıyordu provalardan. Salih Kalfa ilk birkaç baskıyı yaptık-

tan sonra makineyi Cihangir'e bırakıyordu. Sağ elinin işaretparmağını ağzında ıslatıp sağ tarafındaki kâğıt tomarından aldığı kâğıdı elini avuç içi dışarı gelecek şekilde çevirerek bir ağız gibi açılan yere bırakıyorsun, bu arada ağız kapanıyor, sen yine sağ elinle kâğıda uzanırken sol elinle, kapanıp açılan yerden basılı kâğıdı alıp sol tarafındaki tepsiye bırakıyorsun; bu böyle devam ediyor, dans eder gibi, ritmik hareketlerle. Al-bırak, basılsın (tıkırt), al-bırak... Şaşırsan, gözünü makineden ayırırsan ya da herhangi bir şeye dalarsan Cihangir gibi parmağını kısıtırırsın, sayfa çizgisi parmağına oturur, peşinden de oraya kan oturur ve kimselere söyleyemezsin. Saklar gezersin.

Renkli baskı işi bittikten sonra makineyi tekrar yıkar, siler, tekrar siyah boyasını verirlerdi. Haftada üç gün çıkardıkları *Hakikat* gazetesinin yazılarını genellikle Salih Kalfa dizirdi. Kısa yazıların dizgisini Cihangir'e bırakırdı. Kasadaki küçük gözlerden kurşun puntoları alıp sütun genişliğine göre ayarladığı kumpasa dizmek, dizilen satırın üzerine kadrat atmak çok hoşuna giderdi. Hızlandıkça daha da hoşuna gidiyordu. Baskı yapıldıktan sonra kalıbı söküp harfleri yerlerine dağıtmak Cihangir'in işiydi. Üstteki kadrati alıp yerine koyacaksın, işaretparmağının uzunluğuna sığacak kadar kelimeyi—artık kaç kelime olursa—alacaksın, bir göz atımı sürede hemencecik okuyup her harfi kendi bölmesine atacaksın. Elin, yazı kasasının üstünde görünmez bir hızla dolaşacak. Bir süre sonra öyle bir alışırırsın ki, harflerin yerini bakmadan bilirsin; hatta bakmasan bile harfin yanlış bölmeye düştüğünü anlarsın. Cihangir'in en sinir olduğu şeydir elini attığında yanlış harf çıkması. Salih Kalfa hızlı dağıtacağım diye bazen elinden düşürür, her bir harf bir yere dağılır. Bir-iki tanesini bulur, gerisini bırakır. Cihangir aslında belli etmeden yarışırdı Salih Kalfa'yla. Amaç onun hızına yetişmek. Salih Kalfa da Osman Usta'ya yetişmeye çalışıyor. Osman Usta'daki de ne hız be! Pek çalışmaz, kahveden çıkıp dükkâna gelmez ama çalıştığı zaman da iyi çalışır. Ellerini görmezsin.

Öğleden sonraya pek bir işleri kalmaz. Osman Usta zaten kah-

vededir, Salih Kalfa teybe Hakkı Bulut'un kasetini koyup ezbere bildiği şarkıları defalarca dinler, ayna karşısında saatlerce saçlarını düzeltir, Cihangir eğer dergi filan okumuyorsa eşige oturup çarşığı seyre dalar.

Çıraklığa ilk başladığında neredeyse bütün günü bu eşikte geçiyordu. Temizlik, getir götür işleri, kahveden çay söyleme dışında pek işi yoktu. O zaman yaşlı bir patronları vardı, Neşet Bey. Osman Usta onun yanında çalışıyordu. Askerden yeni gelmişti, Kıbrıs'tan. Zaten Neşet Bey'den matbaayı devralınca "Deniz" olan matbaanın adını "Girne Matbaası" olarak değiştirmişti. Neşet Bey her sabah erkenden gelir, kahvaltısını matbaada yapardı. Cihangir bir koşu gidip karşı dükkândan çeyrek ekmekle bir dilim beyaz peynir alır, kahveden de bir çay söylerdi. Neşet Bey çoğu zaman o çeyrek ekmeği ve bir dilim peyniri bile bitiremezdi. Artıkları kâğıda sarıp çöpe atarken içi giderdi Cihangir'in. Yufka ekmek ve yağsız çökelekle yaptığı kahvaltısı aklına gelirdi. Bir keresinde Neşet Bey gittikten sonra çöpten artıkları çıkarmış ama içi almadığı için yiyememişti.

Dükkâna misafir ya da müşteri geldiği zaman çay söylemeye giderdi. "Kendine de söyle," derlerdi. Çoğunlukla söylemezdi. Söylediği zamanlar da içmiyormuş gibi yaparak, kimseye göstermemeye çalışarak içerdi. Herkesten sonra bitirirdi; bitmesini istemezdi.

Sabahları işe gelirken önlerinden geçtiği henüz açılmamış dükkânlardan yansıyan kimsesizlik duygusu, içindeki yalnızlığı büyütür, sokakların ıssızlığını artırır. Kapalı dükkânların aylarca dokunulmamış tozlu vitrinlerinin hiç değişmeyen görüntüsü, kimselerin oturmadığı koltuklar, büyük dolaplar, raflar, masalar, sandalyeler ve ne işe yaradığını, nerede kullanıldığını bilmediği bir sürü eşya, tamamen yabancı olduğu bir dünyanın hiçbir zaman sahip olamayacağı nesneleri gibi görünürdü gözüne.

Erkenci lokantaların önünden geçerken burnuna hep aynı kokular takılır, bu kokuların kendi mutfaklarındaki kokulara hiç benzemediğini buruk bir duyguyla ayırırsardı.

Lokantalarda, cam kenarında oturanların porselen tabaklarda içtikleri, rengini tam anlayamadığı ama üzerine gezdirdikleri salçanın kırmızısıyla çekiciliği artan çorbaları görürdü. İlk başta çıkaramamıştı ne çorbası olduğunu. Sonraları, lokantaların camlarında yazan mercimek, tavuk suyu ve ezogelin çorba yazılarını okuyup bir-iki sıkı gözlemden sonra yanında çeyrek dilim limon da bulunan o çorbanın mercimek olduğunu anlamıştı. Annesinin pişirdiği mercimek çorbasına benzemiyordu bu çorba. Annesine söylediğinde “Ben de pişiriyorum ya size...” demişti. Öyle değildi, değişikti; tanesi yoktu bu çorbanın, mercimek filan gözüküyordu içinde. Tabağı ekmekle sıyırdıklarında kenarlarda bulaşığı kalıyordu. Annesi bilmiyordu nasıl olduğunu. Bilse yapmaz mıydı?

Düşleri öylesine derin ve zengindi ki, annesinin ya da arkadaşlarının bunu kavrayamadığı durumlarda ufaldığını, ufaldıkça dağıldığını ve belirsizleştiğini duyumsardı Cihangir. Çevresinde oluşturduğu kalın kabuk hem kendisini dışarıya karşı koruyor hem de dış etkilerin onu yıpratmasını, kırılğanlığını artırmasını ve yaralanmasını önliyordu.

Babasının çok sevdiği bir artistin adıymış Cihangir. Yakışıklı mı yakışıklı, dal gibi bir oğlanmış o artist. Çok iyi dövüşüyormuş. Öyle bir atlayıp zıplıyor, öyle bir taklalar atıyormuş ki... Vurduğunu deviriyormuş. Hiç ölmüyormuş.

Babası sinemayı çok seviyordu. Arkadaşlarıyla bir olup gidiyordu akşamları. Bir defasında “Artık büyüdün,” diyerek Cihangir’i de götürmüştü “o biçim” filmlerden birine. Babasının arkadaşları da vardı. Cihangir’in gece ilk sinemaya gidişiydi bu. Daha pahalı olan balkona bilet almışlardı. Filmin bir-iki yerinde “öyle” sahneler vardı. Adamla kadın uzun uzun öpüşüyorlar sonra perde kararıyordu. Yalnız filmin baş kadın oyuncusu göğüsleri çıplak dolaşıp duruyordu ortalıkta. Cihangir babasının yanında çok utanmıştı. Babası ise hiçbir şey olmamış gibi gevrek gevrek gülerek: “Onlar neydi öyle be! İnek memesi gibiydi mübarek... Lömbür lömbür...” demişti çıkışta. Arkadaşlarından biri de –neydi adı, Bünyamin abi mi?– “Ulan rezil olduk çocuğun yanında; böyle

cinslikler de hep senin başının altından çıkar zaten,” diyerek sinirlenmişti. Oysa Cihangir ne filmler görmüştü. Hele bir tanesinde bir havuz sahnesi vardı, karının her yeri görünüyordu, orası bile... valla!

Babasına kızmıştı bir seferinde ninesi. Göğsünü çıkarıp ağlaya ağlaya ilenmişti, “Aha bundan emdiğin sütüm haram olsun!” diye. İlk o zaman görmüştü bir kadın göğsünü. Utanmış, gözlerini kaçırmıştı. Bir de çocuğunu emziren kadınların göğüslerini görüyordu yalandan, öylesine, bir an...

Bu sene matbaaya gelmeyi kendisi istemişti. Önceki seneler, hele ilk sene çok zoruna gidiyordu. Sıkılıyordu matbaada. Akşam olmuyordu bir türlü. Geçen sene biraz daha alışmıştı sanki. İşleri öğrenmiş, Salih Kalfa'ya yardım etmeye başlamıştı. Bir şeyler becerdikçe de daha çok hoşlanır olmuştu.

Kendisine defterler yapıyordu. Birkaç resim defteri, bir hatıra defteri (kalın, bordo ciltli), bir de siyah ciltli roman defteri... Romanının adı hazırды: *Gurbet...* En büyük puntolarla kitabının adını yazmış, altına da biraz daha küçük puntolarla *Yazan: Cihangir Yağmur* yazmıştı. Bu yazıdan sekiz-on nüsha çoğaltmış, nüshalarından birini roman defterinin ilk sayfasına yapıştırmıştı. Aynı yöntemi çizgi romanı için de uygulamıştı. *Kara Tren* yazısını bir kâğıda, *Yazan-Çizen: Cihangir Yağmur* yazısını ayrı bir kâğıda basmıştı. Çünkü bunları kesip araya resim koyacaktı.

Romanının konusu az çok belliydi: Köyünden çıkıp şehre çalışmaya giden bir delikanlının başından geçenleri anlatacaktı. Roman, delikanlının istasyonda tren beklediği sahneyle başlayacaktı: Şöyle kızıl-sarı dökük bir sonbahar. Esmerleşmiş, ürperen, hısrıdayan yapraklar. Sarısı bol bir güneş, kül mavi, kirli sarı bir gök. Sık ağaçlar arasında kaybolmuş bir istasyon. Raylar boyu uzanan derin bir sessizlik. Delikanlının duyguları, geride bıraktığı köyü, anası, babası, kardeşleri, sevgilisi (sevgilisi olmasın, şehirde bulsun sevgiliyi), şehirle ilgili hayalleri. Sonra, uykulu tepelerin ar-

dından kan ter içinde çıkıp gelen tren.

Bir filmde görmüştü: Zengin bir adam, koskoca bir salonda maket trenlerden oluşan bir dünya kurmuştu. Tepeler, vadiler, yalçın kayalıklar, karanlık ağızlı tüneller; dere kenarlarından, boğazlardan bir yılan gibi kıvrılarak akan, istasyonlarda duran, demir köprülerden geçen trenler... Hele o sivri çatılı istasyon binaları...

Hayatında hiç görmediği trenleri böylesine sevmesi tuhaf değil miydi? Hani denizi görmeden sevmek gibi...

Bir keresinde babasından duymuştu “Kara Tren” türküsünü:

“Kara tren gelmez m’ola

Düdüğünü çalmaz m’ola”

Meğer babasının sesi ne kadar güzelmiş! Sonra kaç kere yalvardıysa da söylememişti babası.

Ondan mıydı yoksa tren sevgisi?

Kendini çayırılık bir tepede oturup, tepenin eteğinden geçen trenleri ve tren gittikten sonra derin bir ıssızlığa gömülen rayları seyrederken düşlerdi. Bazen arkadaşları da olurdu yanında. Demiryolunda yürürlerdi. İki taraflı yüksek otlar, ilerde yayvan tepeler. Şu dönemecin arkası istasyon. Sarı boyalı taş bina. Sivri çatı. Küçük, çocuk gözüne benzeyen pencereler. İlerde, otlar arasında kaybolmaya yüz tutmuş kör bir hatta tek başına, yalnızlığa, çürümeye bırakılmış kara bir vagon. Ve illaki akasyalar...

Ama önce şu çizgi romanını bitirmeliydi.

Karşıdan gelen ustasını gördü. Oturduğu eşikten kalktı. Daha Salih Kalfa gelmemişti, usta şimdi gene söylenirdi, “Bu kadar da olmaz ki canım, her gün her gün...” diye... Salih Kalfa’nın yüzüne bir şey demezdi ama. O da biliyordu başka kalfa bulamayacağını.

Osman Usta:

“N’aber Cihö?” dedikten sonra berbere girdi.

Şimdi bir maç muhabbeti başlatırlar, usta bu arada bir traş olur, sabah çayını da orada içerdi.

Cihangir, güneşte ısınmış kum gibi kaynayan yapracıklarını

ışıldatan fesleğene bir kez daha dokundu, gidip yine eşiğe oturdu.

Karşıdaki taksi durağının en sevdiği arabası yaylana yaylana geldi. Beyaz bir İmpala. Gemi gibi. Sahibi uzun boylu, karayağız, ayakkabılarının topuğuna basarak yürüyen bir adamdı. Genelevde dostu olduğu söylenirdi. Kadın telefon edermiş, bu da gidip alır gelirmiş; kadın çarşıda alışveriş yaptıktan sonra tekrar bununla dönermiş. Bir keresinde bu, esnafın biriyle kavga etmiş kadın yüzünden; adam ters mi bakmış, bir laf mı etmiş, her neyse...

Adam İmpala'dan inip durağın arkasındaki kümesin kapısını açtı. Güvercinler sakın sakın çıktılar dışarı. Kanatlarını hafif hafif yelpazelendirerek ayaklarını yerden azıcık kesip sevinç gösterisi yaptılar.

Cihangir kuşlara dalmışken bir müşteri geldi, selam verip içeri daldı. Cihangir hemen yandaki kapıdan kafasını uzatıp ustasını çağırırdı. Ustası pudralanma aşamasına geçmişti.

Hemen geldi, müşteriyle konuşmaya başladılar. Büyük bir işti ve aceleydi. Adamın söylediği sürede bitmesi imkânsızdı.

Cihangir çay söyleyip geldi.

Ustası işi almıştı. O arada Salih Kalfa gelmiş, kısa bir selam verip hemen makinenin arkasına geçmişti; üstünü değiştiriyordu.

Müşteri gittikten sonra Osman Usta ilçeye telefon etti, oradaki matbaacı arkadaşıyla konuştu. Anlaştılar. O ilçenin adını ne zaman duysa yüreği hoplardı Cihangir'in. Çünkü orada tren vardı. Demiryolu... İstasyon... Sisler arasında, dağlar ardında, kitap sayfalarında, resim defterlerinde görünüp kaybolan, düşlenen, yazılıp çizilen iki kelime; aslında birbiriyle iç içe geçmiş tek görüntü, büyümlü bir şey/ler...

"Yerköy'e hiç gittin mi?"

Ustası ona soruyordu, Salih Kalfa'ya değil. Yüreği oynadı yerinden.

"Gitmedim usta."

"Kolay. Gidersin. Garajlardan minibüs kalkıyor. Yerköy'de inince, birine sorarsın, gösterirler. Çağlayan Matbaası. Benim selamımı söyleyeceksin. Seni bekliyorlar." Bir kâğıda yazdığı örne-

ği uzattı: “Bunu Ayhan Usta’ya ver, basıp sana verecekler.” Sonra cebinden para çıkartıp verdi.

“Haydi göreyim seni!”

Hani yabancı bir kasabada, güneş altında yanan bir otobüs terminalinde veya bir benzin istasyonunda araba beklerken, toz nasıl da kokar garipsi, yabancı... Sanki bizleri, buraları unutma, her gittiğin kasaba, her gördüğün benzin istasyonu tıpkı böyle koksun; toz toprak, lastik, benzin, mazot, yağ karışımı bu yol kokusu her gittiğin yerde yakana yapışsın der gibi bir koku... İşte o kokuydu Cihangir’in burnundaki. Ne burnu, içindeki... Ta içine sinmişti. Şimdiden başı dönmeye, midesi bulanır gibi olmaya başlamıştı.

Ne kadar beklediğini bilmiyordu. Sanki koca gün bu minibüsün içinde bitecek gibi geliyordu ona. Araba dolu görünsün diye içerde oturtuyorlardı yolcuları. Güneş tam gözüne vurduğu için gözünü açamıyordu ve terlemeye başlamıştı. Neyse ki bir-iki yolcu daha geldi ve minibüs hareket etti. “İşte serüven başlıyor,” diye düşündü. Bir hayali daha gerçekleşecekti. Böyle düşününce başka hangi hayalinin gerçekleştiğini ne yaptı ne ettiyse çıkaramadı. Ol- sun, önemli değildi; şimdi biri gerçekleşiyordu ya...

Şehir hemen geride kaldı. Issızlığın ortasına düştüler.

Ekinleri biçilmiş tarlalar ve yer yer yeşillikler arasından uzanan yol, rasgele atılmış bir ipi andırıyordu.

Akasyalar, iğdeler, söğütler yol kenarında, dere kıyısında.

Telgraf direkleri, asfalttan ayrılan tozlu yolların ucunda toprağa bulanmış köyler, arada bir taze yeşil bostanlar.

Alıç ağaçları. Bozkır.

Yol ovayı ortasından ikiye bölüyordu. Aydınlık göz kamaştırıyordu. Uzun süre bakıldığında insanın gözü nemleniyordu.

Kasaba uzaktan Toprak Mahsulleri Ofisi’nin güneşte parlayan gümüş renkli silosuyla gösterdi kendini.

Cihangir dikkat kesildi.

Birdenbire çıktı karşılarına demiryolu. Bir ucu kavakların ara-

sında kayboluyor, bir ucu önlerindeki kara yolunu kestikten sonra kasabanın eskimiş, ufak tefek yapılarının arasından içperlere doğru uzanıyordu. İstasyon o tarafta olmalıydı. Cihangir hiçbir ayrıntıyı kaçırmamak için gözünü dört açmış dört bir yana bakıyordu.

Hemzemin geçitten sarsıntılarla geçtiler. Cihangir dönüp bir kez daha baktı demiryoluna.

Minibüsten inene kadar onu buraya getiren işi hiç düşünmemişti. Şimdi matbaayı bulması gerekiyordu. Çarşı olduğunu tahmin ettiği yöne doğru yürüdü. Yürek burkan bir yoksulluk ve renksizlik vardı etrafta. Bozkırın bozu sinmişti her yere, her şeye... Eskimiş tentelerle güneşten korunmaya çalışan dükkânların önünde, gölgelere sığınmış bıkkın insanlar... Gençten birine Çağlayan Matbaası'nı sordu. Az ilerdeydi.

Kendilerinininkine benzeyen küçük bir matbaaydı. Bir pasajın içinde, karanlık bir yerdi. Onlarıki iyiydi; hiç olmazsa önü açıktı, bütün çarşayı seyredebiliyordunuz.

Selam verip girdi. Onu bekliyorlardı, nerede kalmıştı? Araba beklediğini söyledi, elindeki örnek kâğıdı uzattı. Akşama ancak biterdi; isterse oturup bekleyebilirdi.

“Yok, ben bir dolaşıp geleyim,” dedi, çıktı.

Geldiği yoldan gerisin geri giderek demiryolunu buldu. Rayların parlaklığı ve traverslerin yağlı kara renkleri şaşırttı onu. İstasyonun bulunduğunu tahmin ettiği yöne doğru yürüdü. Arada bir geriye dönüp ilerde iki ucu birleşen raylara bakıyordu.

Rayların kenarından, otları eze eze istasyona geldi.

İstasyon binasının arkasında çitle devrilmiş küçük bir bahçe vardı; soğan, maydanoz, domates, boylarını çitten yukarı uzatmış bir bölük ayçiçeği ve mısır... İki ağaç arasına gerili ipe asılmış çamaşırlar...

Güneşin altında suskun, sinmiş, yorgun bekleyen istasyon binası.

Yabani güvercinler dolaşıyordu peronda – aralarında haddini bilmez serçeler; hangarın çatısına inip kalkıyordu yüzlercesi.

Arpa ve buğday depolanan serin, karanlık hangarlar.

Bir kenara yığılmış yağlı, kararmış traversler.

Terk edilmiş bir vagon.

İstasyona tepeden, beton ayaklar üzerinden bakan su deposu.

Birbirinin üzerinden geçen, kesişen, kıvrılan raylar.

Her gördüğü nesneyi, görüntüyü belleğine çizdi, orada çoğalttı, başka görüntülerle birleştirdi. Serüven devam ediyordu.

Bir saat kadar ileri-geri, istasyonun her yerini gezdi. Üniformalı birkaç demiryolcu gördü; onların çay içmelerini, yemek yemelerini izledi. Bekleme salonu ürperticiydi; sanki buralara daha önceden hiç insan ayağı değmemiş, insan sıcaklığı sinmemiş, duvarlarında insan sesi yankılanmamış gibiydi. Zorlu bir kış atlatmış da, dökülen sıvalarının, çatlak, kirli camlarının, boyalarından soyunmuş kırık dökük tahta sıralarının utancıyla bunu her an ve kapıdan giren herkesin yüzüne vurur gibiydi. İçini tuhaf bir duygu kapladı. Tren düdükleri, fışkıran buharlar arasında heybetle puflayan lokomotifler, koşturan insanlar... Bir rüyanın uyandıktan sonra da devam eden puslu izdüşümleri...

Ortalarda pek kimse görünmüyordu. Ara sıra bir-iki üniformalı demiryolcu, tulumları içinde elleri yüzleri kara, yağa bulanmış birkaç işçi...

Fazla dikkat çekmemeye çalışıyordu. Bekleme salonunun önünde, büyük pencerenin altına sindi; sırtını duvara yaslayıp çömeldi.

İçindeki tuhaf duygu ağırlaştıkça ağırlaştı; içinde, bir türlü boşaltamadığı bir nefes biriktikçe birikti. Nerden geldiği belli olmayan, aslında çok iyi bildiği ama nedense çıkaramadığı bir türkü usuldan sokuldu; çayırılık bir tepenin üstünde oturup biraz aşağısından kara dumanları, homurtuları ve tıkırtılarıyla geçerken rayları zangırdatan trenleri birer birer uğurladı, bir alışılmışlık edasıyla uzaklarda kaybolan raylar bir an sessiz kaldı; işte o sessizliğin ortasında, hani o yabancı koku vardı ya, işte o koku gelip oturdu yüreğinin başına; bu arada yollar boyu uzanmak, bir yerlere gitmek isteyen o türkü gelip yapıştı yakasına.

*

Akşama kadar matbaayla istasyon arasında gitti geldi.

Hava kararmak üzereyken o matbaanın çırağıyla birlikte paketleri garaja taşıdılar.

Kasaba geride kaldığında, uzaktan uzağa bir tren düdüğü duyulur gibi oldu Cihangir.

—

Faruk Duman

Pancar Vagonları

İŞÇİLER

Yüksek tavanlı bir evimiz vardı. Demiryolu işçileri öylesine büyük taşlarla örmüşlerdi ki, duvarların kalınlığı insanı hayrete düşürürdü. Evimizin duvarları. İçinde devasa tüneller barındırıyordu da haberimiz yoktu. Tünellerin içinde amansız tutsaklar vardı sonra. Savaş yıllarında oracığa tıkılmış, nasılsa unutulmuş tutsaklar. İnim inim inliyorlardı. İşte böyle acayip, böyle inanılmaz duvarları vardı evimizin ve boyu kısa olduğundan tavanı temizleyemezdi annem. Babam zaten hiçbir iş yapmazdı. Horozların ötüşüyle birlikte kalkıp İkinci İşletme Başmüdürlüğü'ndeki işine giderdi. Hava kararmadan da dönmezdi.

Babam uzun boylu ve yakışıklı biriydi, ama dış görünüşüyle çelişirdi. Yaşlı bir adam gibi davranırdı:

“Gömleğimi giydir...”

derdi anneme, ama bunu bir komutan edasıyla söylemezdi. Sanki giyinmek için gücü yoktu da sırf kollarındaki bu amansız güçsüzlük yüzünden bunu isterdi. Böylece sesi belli belirsiz çıkardı ve utanırdı. Annem de yıllarca, sessiz bir acıma duygusuyla hizmet etti babama. Ama bilinen oydu ki evin en güçlüsü annemdi. Bir erkek çocuğu gibi büyütüldüğü için bütün zorlukların üze-

rine yüreklilikle giderdi annem. Hiçbir şeyden yılmazdı. Kömür vagonlarına tırmanabilirdi örneğin. Pancar vagonlarına. Etekliğini bir eliyle toplar, vagonun tamponlarına bir sıçrayışta çıkardı. Başka kadınlar... Annem elinin kirlenmesine aldırılmazdı, mazotun üstüne bulaşmasına. Vagona çıkar, seslenirdi:

“Küreği at!”

Küreği atardım ben ve annem başlardı çalışmaya. Kömür. Çuvalın sırtlanıp eve götürülmesi bana düşerdi tabii. Sonra annem. Görevini yerine getirmiş bir kumandan edasıyla inerdi vagondan. Yanakları is içinde, kapkara bir kumandan.

Yaz başlarında boyacı işçiler gelirdi evimize ve her tarafı boyarlardı. Evimizin (Devlet Demiryolları Lojmanları) yüksek tavanını bile boyarlardı. İşçilerin ulaşip da boyayamayacakları yükseklikte bir tavan yapılamazdı. Sonra işçilere çay demlenirdi ve onlar neredeyse saat başı mola verirlerdi çay içmek için. Boyanan bizim evimizdi, ama komşulardan bile çay gelirdi. Pakizanım Teyze vardı. Durmadan çay getirirdi. Annem ona kızardı:

“İşi yavaşlatıyor!”

derdi, ama bir yandan da, ondan geri mi kalacaktı, mutfağa giderdi. Suyun kaynayıp kaynamadığına bakardı. Pakizanım Teyze dişlerini döker, ıslıl ıslıl o duvarlara bakar, gürültüyle gülerdi. Sonra çıkıp giderdi tabii. Giderdi, ama (kapı komşumuzdu, pencerelerimiz birbirine bakardı), annem, sanki o her an yeniden gelebilirmiş gibi bir tedirginlikle yapardı ne yapacaksa. Onunla yarışır-
dı. İşçileri kaçırmaya çalışırdı Pakizanım Teyze’nin elinden (Pakizanım Teyze’nin çayları bir çeşit yatırımdı oysa, evinin özenle boyanmasını isterdi).

İşçilerse, evimizle birlikte kendilerini de boyarlardı sanki. Sankisi fazla. Düpedüz boyarlardı kendilerini. Palabıyık. Kimisi zayıf, incelip belinden kopacakmış gibi işçiler. Sonra kara kuru, bir deri bir kemik. Boyarlardı. Şöyle tüneğe benzer bir sahne kuruverirlerdi kendilerine. Zayıf olanı:

“Şöyle eğil biraz,”

diye seslenirdi, sonra sahneye çıkardı ötekinin yardımıyla. Artık orada Palabıyık mı olurdu, yoksa Çakal mı? Birisi eğilirdi, Zayıf sahneye çıkabilirdi diye. Eğilir, sırtında yüzlerce kiloluk bir beygiri taşıyormuş gibi buruştururdu yüzünü ve ardı arkası kesilmeyecek gülüşmeler başlardı o zaman. Kahkahalar, el şakaları, yakası açılmadık küfürler... Salonumuzu bir sirke çevirirlerdi. Akıl almaz becerilerin sergilendiği rengârenk bir sirk. Kimisi bir cambaz olurdu ve uçsuz bir ipte, kadınların yüreğini ağzına getirirdi. Bu cambaz, bir yandan o inanılmaz yeteneğini sergiler (o Allah'ın belası ipte yürür), bir yandan da elindeki üç topu çevirirdi. Topların biri yükselir biri alçalırdı tabii ve yükselen top evimizin eski rengini alır giderdi. Alçalan her top da göz kamaştırıcı bir şampanya rengine çevirirdi duvarları. Böylece ışıklar yanıp sönerdi işte. Aşağıda kimisi gülen, kimisi ağlayan, birbirinden yetenekli aktörler dolanırdı. Dolanıp cambazı gözetlerlerdi ve zaman zaman onlar da, artık yetenekleri neye uygunsa, böyle birbirinden ürkütücü hareketler yaparlardı. Kimisi bir ateş çemberinin içinden mi uçuvermezdi, kimisi aslanların ağzında mı ısıtmazdı ellerini...

Kapıların biri açılır, biri kapanırdı. Açılan her kapıyla içeri giren çıkmak istemezdi bir daha. O zaman annem ellerini birbirine vurur, “Hadi bakalım, tiyatro oynatmıyoruz burada,” derdi. Böylece çıkmak istemeyenler çıkar, içeriye yeni seyirciler doluşurdu. Olup biteni pencereden izleyenler de olurdu ve zaten çok geçmezdi Pakızanım Teyze gelirdi:

“Çay getirdim, biraz dinlenin,”
derdi.

Annem öfkeyle kızarırdı böylece.

Palabıyık İstasyonu

Ama annem kızarsa kızsın. İşçiler için bal gibi bir mola anlamına gelirdi bu.

Palabıyık vardı. Palabıyık evimizi ne zaman boyasa, işe önce kendi bıyıklarından başlardı. O kabarık, dehşetli bıyıklar. Uzun.

Nasıl olurdu, bilmezdik. Boya tenekeleri daha açılmamıştır. İrili ufaklı kutular, fırçalar. Bir duvara dayalıdır. Ama her çalışmadan sonra yıkanıp temizlendiği için apaktır. Önemlidir. Eh! Demirbaştır. Her şey yerli yerindedir, ama Palabıyık, nasıl yapmışsa, bıyıklarını boyamıştır. O devasa bıyıklar, o gösterişli şampanya rengine bürünmüştür. Palabıyık'ın yüzüne bambaşka bir anlam vermiştir. Palabıyık, elinde çakısı, öfkeli bir savaşçıya dönüşüvermiştir işte ve inanılmaz bir güvenle hazırlanmaktadır. Teneke kutular açılır:

“Teyze, biraz su lazım,”

der Palabıyık, ama işin bütün dehşeti yitip gider o zaman. Savaşçının sesi, bir tavuğunki gibi güçsüzdür. Yersiz bir çekingenlikle söylemiştir bunu çünkü, hayvani vücudundan beklenmeyecek bir utangaçlıkla. Böylece gülünç de olmuştur kuşkusuz; annem de:

“Tabii,”

derken ister istemez gülmüştür.

Sonra Çakal vardı. Niye çakaldı? Söylediklerine göre bir vakitler bir işler çevirmişti. Devletin demirini birileri çalmıştı, o da göz yummuştu buna, ama ne göz yummak. Allah herkese Çakal'ınki gibi bir suç işlemeyi nasip etsin: Demiryolunun içinde şu,

BU SAHALARDA GEZMEK
RAYLARIN İÇERİSİNDE DOLAŞMAK
TEHLİKELİ VE YASAKTIR

isimli bölgede işçilerin bir barakası vardı. Gıcırdayan sandalyeler, amansız bir ayak kokusu, çiçekler, pas ve bitmek bilmez küfürler, gülüşmeler. Geçip giden trenlerin gürültüsü, bu gürültüye karışan başka sesler, karıştırılan çaylar, kokular kokular... Bu alan tel örgülerle çevriliydi, içeri kimse alınmazdı:

“Yasak!” derlerdi hemen ve inanılmaz bir vurdumduymazlıkla uzaklaşıverirlerdi. Ağızlarında bir düdük. Gider, çok uzaklarda çalınan bir başka düdüğe yanıt verirlerdi. Eller cepte, kasket gözleri neredeyse kapatmış (böyle anlaşırlardı ve eğer anlaşılamazlarsa düdük işine ara verir, birbirlerine dakikalarca küfrederlerdi).

Ama Çakal'ın baraka nöbetçisi olduğu günler sorun çıkmazdı. Çakal eskicilere kurşun ve demir satıyordu. Rayların arasına dö-külüp kalmış devasa travers vidaları, kurşun mühürler (bunlarla yük vagonlarının kapıları mühürlenirdi, hoş, kolayca sökülürdü), fren parçaları, demirler demirler... Bunları tel örgülerin arasından uzatıyordu Çakal karşı tarafa ve oradan uzatılan parayı cebine indiriyordu. Gerçi demirin fiyatı ne olacaktı, iki, bilemedin üç şişe bira içebilirdi, ama hırsızlık hırsızlıktı. Ama bir gün bambaşka bir alışveriş başladı. Bir eskici kıza:

“Bir kere verirsen... Anlarsın ya,” dedi Çakal.

Sonra hemen her nöbet günü, tel örgülerin içinde, travers yığın-larının arasında, alışverişlerini memnuniyetle sürdürdüler. Böy-leydi. Ama İkinci İşletme Başmüdürlüğü bunu affetmezdi, Çakal'ı boyacı yaptılar...

Pancar vagonları gelirdi. Gelir, evimizin açıklarında biraz bek-ler, sonra giderdi. Apansız. Nereye giderdi? Şeker Fabrikası İşlet-meleri'ne gittiğini duymuştuk. Demek fabrika pancara doymazdı, haftada iki treni yutardı. Hem, yuttuğu bu trenlerin pancar yüklü doksan vagonu mu olmazdı, doksan dokuz vagonu mu? Demiryo-lunda durup sayardık vagonları, sonra,

“İki yüz,”

derdik yüksek sesle.

“Vay be...”

diye şaşırdı artık yanımızda kim varsa, hem nereden bilecek, iki katını söyleyiverirdik. Ama imansız, bitmek bilmez bir yılan gibi akıp giderdi tren ve kendi çevresinde dolanıp durduğunu bile düşünürdük. Uçsuz bir çember olup bizi içine almıştı sanki, üste-lik Şeker Fabrikası İşletmeleri diye bir şey de yoktu. Bir yere gi-demezdi yani, bizi sarar, korur:

“Şu pancarın tadına baaak!” diye avaz avaz yalvarırdı.

Herkes oradadır. Annem de oradadır. Üzerinde kat kat, rengârenk bir giysi. Ayaklarında bir terlik. Terliğin o ince uzun deliklerinden sarkmış kahverengi çoraplar. Dirî, kendine güvenli adımlar. Gelmiş, yük vagonunun o sinsî tamponlarına bir sıçrayışta çıkmıştır. Sonra basamakları tırmanmış, artık oradan elini uzatıp pancara dokunmuştur. Bir kök kokusu. Toprak, şöyle iri, şişko bir havuç ya da sapından tutulup uzatılmış sakızdan koca bir armut gibi. Annem kolları sıvamış,

“Tut!”

demiştir ve bir bir atmaya başlamıştır pancarları.

Pancar Pışirmenin Üç Yolu

1. Gerekli malzeme: Bir peynir tenekesi, beş kap su, bir kucak akasya odunu, ateş, sekiz-on pancar. Peynir tenekesi (babam bunu bize yol atölyesinden getirirdi, atölye işçileri de Demiryolu İşçileri Sendikası Kooperatifi'nden alır, bu tenekelerden kendilerine maltız yaparlarmış) su ile doldurulup ateşe konur. Güzel yandığı ve uzun süre dayanabildiği için akasya odununu tercih etmeli. Su biraz ısınınca, daha önce yıkanıp temizlenmiş (kesinlikle soyulmamalı) pancar tenekenin içine düzgün bir sırayla konur, beklenir.

2. Gerekli malzeme: Bir fırın, sekiz-on pancar. Pancar temizlenir (çünkü toprağın içinde yetişir, vagonlara da temizlenmeden yüklenir), yıkanır. Sonra tepsiye yerleştirilir ve fırının düğmelerine basılır, beklenir.

3. Gerekli malzeme: Bir kucak akasya odunu, ateş, sekiz-on pancar. Ateş yakılır ve (bu, bizim, arkadaşlar arasında en çok uyguladığımız yöntemdi, çünkü kolaydı) üzerine pancar konur, beklenir.

Annemin, “Tut!” diye her seferinde yinelemesine gerek yoktu tabii, ama o bunu işinin bir parçası olarak görüyordu. Bu uyarıyı bir kez kaçırırsa, pancar düşüp tuzla buz olacaktı sanki. Sonra torbamız dolardı elbette, giderdik. Evde yoğun, neredeyse katılaşmış

bir boya kokusu. Biz geldiğimizde Zayıf, Palabıyık ve Çakal, çoktan gitmiş olurlardı. Salonun ortasına toparlanıp üstü örtülmüş eşya, bir kenara sıralanmış boya kutuları, fırçalar, malzemeler, üzerinde DMO (Devlet Malzeme Ofisi) yazılı demirden bir kutu. Bırakıp gitmiş olurlardı, sanki gelip:

“Daha bitirmemiş mi bunlar?”

desin diye babam. Hem de bunu, işin yavaş ilerlemesi boya kutularının suçuymuş gibi (onlara nefretle bakarak) söylesin diye:

“Daha bitirmemiş mi bunlar?”

“Yarın biter dediler.”

“Yarın biter... Gevezelik etmişlerdir.”

“Etmediler.”

“O Çakal’ın boyadığı duvardan hayır mı gelir... Pezevenk!”

İşte akşam. Akşamın yavaşlığı, babamın hareketlerindeki o yavaşlık yüzündendi. Gözünü televizyondan ayırmazdı. Yemeğini yerd. Sonra yine yavaş hareketlerle (geç olmuştur tabii) yatak odasına geçer, yatağa oturur:

“Gömleğimi çıkar...”

derdi anneme.

Herkes susardı o zaman, yalnız:

“Vuvvv... Kimse yok muvvv...”

diye eserdi rüzgâr, duvarların içindeki o devasa tünellerde.

ÜÇ HAYVAN

En büyük korkum kertenkeleydi benim. Kertenkele. Evimizin çatısında gezerdi, kaynaşırdı. Açık yeşil, kahverengi, benek benek, tel tel. Öbürleri korkmazdı. Yasin korkmazdı örneğin. Artık o berbat göbeği yüzünden mi korkmazdı. Sırtır, dişler önde:

“Yiycen mi lan?”

derdi Yasin, ben de (bilmem ondan mı, yoksa elindeki o iğrenç, kıvrır kıvrır hayvandan mı) tiksintiyle bakardım. Yüzümü buruştururdum. Geriye çekilirdim ister istemez, hayvanın bana bir şeyler

sıçratacağını düşünürdüm. Böylece korkardım da, sıçratacağı şeyin beni devirebileceğine inanırdım. Kimbilir, kahverengi, pis kokulu bir sudan tiksiniirdim. Kertenkelenin, kötülüğün biçimi olduğunu düşünürdüm tabii. Kötü yürekli biri, akla zarar değişiklikler geçirip kertenkeleye dönüşmüştü. Dolayısıyla ömrü kısalmış, o kısacık ömrü boyunca da kıvranıp durmaya mahkûm edilmişti. Bana neydi. Babam benimle dalga geçerd, gülerek:

“Bereketli yerde yaşar bunlar,”

derdi, böylece benden başka kimsenin böyle bir korkusu olmadığını düşünürdüm (hem bizim mahalleden başka barınacak yer bulamamışlardı sanki, dağ taş kertenkele doluydu). Bana özgü bir korkuydu yani bu, içime kapanmış, kendime böyle tuhaf bir korku yaratmıştım. Besbelli onun esiri olmuştum. Gözlerimin önünde büyüyüp küçülen, uzayıp kısalan arsız bir kertenkeleye dönüşmüştü her şey.

Yaz ortasında, İkinci İşletme Başmüdürlüğü’nde çalışan memurlar (müdür yardımcıları, müdürler, şefler, yani yöneticiler) Mesleki Eğitim Semineri için başka kentlere giderlerdi. Babam da giderdi, o zaman annem nedense suratını asar, bir yandan babamın bavulunu hazırlar, bir yandan da:

“Her sene her sene...”

diye söylenirdi, ama babam bununla hiç ilgilenmezdi tabii. Ne bavulun hazırlanmasıyla ne de annemin her sene her senesiyle ilgilenirdi. Kaşlarını çatır, önündeki gazeteyi inanılmaz bir ciddiyyetle okur ve anneme:

“Pijamalar temiz mi?”

derken acayıp gülünç olurdu. Ertesi sabah kalkıp giderdi ve kimseye:

“Allahaısmarladık,”

falan demezdi.

Bir haftalık bir seminer. Sonra yorgun argın dönerdi ve döndüğünde elinde

DEMİRYOLLARI
PERSONEL YÖNETMELİĞİ

başlıklı bir kitapçık bulunurdu. Anladığım kadarıyla babamın bu kitapçıkları okuyup iyice öğrenmesi gerekiyordu, ama nerede. Vitrinin çekmecesinde özenle saklanmış bir kitapçık. İşte sonu bu olurdu hepsinin.

Seminer dönüşü bambaşka bir adam olurdu babam. Bu acayip, uzak adam, böyle yılda bir ortaya çıkar, tuhaf, alışılmadık hareketleriyle bizi şaşkına çevirirdi. Eşyanın yerini değiştirirdi. Olmazdı. Bir de şöyle denerdi. Sanki yıllar olmuştu. Yıllar önce yaşadığı, sonra bir gün bırakıp gittiği bir yere geri dönmüştü. Şu koltuğun esas yerini arıyordu böylece. Saksıların. Ama hiçbir değişiklik aradığını vermiyordu ona da bu yüzden elleri titreyip duruyordu, tuzluğu deviriyordu. İşte utangaç, eski bir evden gelmişti de yabancılık çekiyordu, ama çok sürmüyordu bu. Bir daha bir yıl görünmemek üzere çekip gidiyordu. Elbette, gerçek babam geliyordu o gün ve:

“Pantolonu ütüledin mi?”

diyordu anneme.

İki Havyandan Nasıl Korkulur İstasyonu

Kış aylarında bütün kertenkeleler ölürdü. Bu yüzden kışın güvencece olurduk. Kar yağsın ya da yağmasın. Hiç fark etmezdi. Onlara rastlayamazdık. Taşların altında, çatıda, rayların arasında, gizli bir uyku gibi. Belki saklanırlardı, saklandıkları yerde de üşümezlerdi. Üşümeyince donmaz, böylece yazın yine dağılıverirlerdi ortalığa ve ayakkabılarımı dışarıda, kapının önünde unuttuğum o amansız yaz geceleri benim azabım olurdu.

İşte kendimi eşikte bulurdum ansızın, pabuçlarımı giymem gerekirdi. İrili ufaklı yaratıklar çevremde dolanıp dururlardı o zaman, korkulu bir ormana çevirirlerdi her yanı. Sesler gelirdi ve bu sesler kabarıp gürler, asla anlayamayacağım bir dille küfürler yağ-

dırırlardı bana. Neden bilmem, ayaklarımı o pis pabuçlara geçiriverirdim hemen, yani onlara direnmezdim. Boyun bükerdim öyle, ne yapayım. Böylece parmaklarımın ucunda bir avuç kertenkele, yumuşak, ıpslak kıvranırdı. Parmaklarımı ele geçirirlerdi, kıvrar-nıp durmaya zorlardı. O zaman ayaklarımın, benim isteğim dışında hareket ettiğini, pabuçlarımı dövdüğünü görürdüm. Kimbilir bu bütün vücuduma yayılırdı çok geçmeden, ben de pis, dayanılması güç bir kertenkeleye dönüşürdüm.

Sonra ikinci hayvan gelirdi. Bu ikinci hayvan, kuşkusuz, kurbağaydı ve (kurbağa daha dürüst bir hayvandır, sinsice davranış-ları beceremez, bunu öğrenemez, ötüp durur öyle) o da gelip ayakkabımın öbür tekine girmiş olurdu. Islaklığını, kayganlığını ve en önemlisini, ötüşünü verirdi o da, parmaklarım buna da direnemezdi elbette. Kurbağanın ötüşü de bende biçimlenirdi çok geçmeden:

“Vrrraak! Vrrraak!” diye mahalleyi ayağa kaldırırdım. Benimle dalga geçenler mi olmazdı o zaman:

“Ne ötüyon lan?” diye gülüşenler mi?

Ben de çaresiz, yanıt verirdim onlara, verirdim ama nasıl:

“Vrrraak! Vrrraak!”tan başka bir ses çıkmazdı ağzımdan. İmkânı yok çıkmazdı.

Tabii yaz sabahları EKMEĞE KİM GİDECEK kavgası yaşanırdı evde ve ben bu kavgayı kaybettiysem dışarı çıkar, pabuçlarımın önünde eğilir, içeri, ayakuçlarına doğru korkuyla bakardım. Yetmezdi tabii. Yetmezdi, bir çubukla ezmeye çalışırdım ayağın ucundaki kertenkeleyi. Islık çalardım:

“Allah işe yaramaz hayvanlar yaratıyor.”

“Öyle mi, neymiş?”

“Mesela kertenkele.”

“Kertenkelenin işe yaramadığını ne biliyorsun?”

“Ne işe yararmış?”

“Yavrularını besler.”

“Beslemese ne olur.”

“Ölür.”

“Kim ölür, yavrular mı, kertenkele mi?”

“Hepsi.”

“Hepsi niye ölsün? Beslenemediklerine göre yavrular ölür. Kertenkele niye ölecekmiş?”

“Üzüntüsünden.”

“Kertenkele üzülmez.”

“Niye üzülmesin?”

“Kötü de ondan. Kötüler üzülmez.”

“Saçmalama. Herkes üzülür.”

“Sen saçmalama.”

Yasin:

“Yiycen mi lan?”

diye gülerdi, ama bu çok sürmezdi, akşam vaktiyse gözlerini kısar, Deli Ramazanların evine bakardı. O zaman zavallı, tel tel gevşemiş o kertenkele yere düşerdi. Bir süre cansız, ipince bir taş gibi durur, sonra sıçrayıp gözden yiterdi. Bizim Deli Ramazan’ın iflah olmaz bir kızı vardı. Neriman’dı. Gerçi zeki bir kızdı, ama babasından (ondan deliliğin mantığını almamıştı iyi ki) şu vurdumduymaz davranışları almıştı. Pencerenin önünde soyunurdu. Soyundukça, görüntüsü ıslık ıslık, o incecik tül perdeye yansırı. Önde Yasin, ağaçlara sine sine giderdik. Neriman’ın soyunma vakti gelirdi. Hava kararır. O zaman onu ileride artist yapmayı düşünürdüm işte; beyazperdenin içinde öyle kocaman ve cüretkâr dans ederdi. Kollarını kıvıra kıvıra açar, iki yana uzatır, böylece sırtındaki o gereksiz pelerini atardı. Her yanda ışıklar parlayıp sönerdi elbette ve bir:

“Bravoo!”dur giderdi.

Dansçı gözlerini mi kırpamazdı o zaman, dudaklarını büzüp âşıklarının binlercesine birden öpücükler mi göndermezdi. Sonra o hayran bakışlar karşısında, görmüş geçirmiş bir kadın olup acı acı mı gülümsemezdi? Ama kollarını kıvırıp gerdan kırmaya da devam ederdi. Artık kalçalar yutkunurdu keyiften ve dansçı kendisinin oraların tek hâkimi olduğunu bilirdi. Zaten bunun verdiği rahatlıkla gevşerdi ya, gevşeyip iştahlı bir yemiş gibi açılırdı ya:

“Ufff...”

diye iç geçirirdi o zaman Yasin.

Ama çok geçmezdi, Neriman, geceliğini giyinmiş, giderdi.

İşte böylece benim için üçüncü hayvan olurdu Yasin. Pencerenin önünde gözleri açılıp büyüdü. İflah olmaz iştahı yüzünden yüzü kızarır, damarları fır fır dönerdi. Artık elleri onun isteği dışında hareket ederdi ve tırnaklarını ağaç kabuklarına geçirirdi. Renkten renge girerdi. Soluk alıp verişleri hızlanırdı ve burnundan işitilmedik sesler çıkardı. Bu sesler öylesine çoğalıp garipleşirdi ki, onun vücudunda yüzlerce hayvan bir araya gelmiş olurdu. Zavalı. Dünyayı tanımakta öyle zorluk çekerdi. Ayağını nereye basacağını bilmezdi ve ellerini ne yanda tutacağını. Adım atmakta zorlanırdı, bacakları bir atın yavrusu gibi titrerdi. Neler olduğunu da bilmezdi ve ister istemez, her seferinde yeniden karşılaştığı bu tuhaf duyguya:

“Ufff...”

diye yanıt verirdi.

Gerçi, hakkını yemeyelim, pabuçlarımın içinde Yasin’i boşuna arardım.

KULÜBE

Demiryolunun içinden upuzun yük vagonları geçerdi. Artık nereden yüklenirdi bunlar ve oradan oraya ne taşırıldı. Önemli değildi. Önemli olan, vakitsiz geçerdi bu trenler (tabii, bizim için vakitsizdi de işçiler her şeyi bilirdi). Geçince de uykularımızı mı bölmezdi, duvarlarımızı mı sarsmazdı. Uzaktan bir ineğin böğürtüsü duyulurdu da bu inek nazlanır, geçip gitmek bilmezdi.

Yol kenarında bekçilerin kulübeleri bulunurdu. Gece bekçileri. Yük vagonlarını kollarlardı, makas değiştirirlerdi (demiryolunda birden çok hat bulunduğu için, en azından rayların kesiştiği bölgede, çarpışmalara bu şekilde engel olurlardı). Gecenin işten artakalan saatlerinde de ya uyuklar ya da sohbet ederlerdi. Gülüşme-

ler, imalı sözler, el şakaları, iftiralar:

“Sonra?”

diye merak ederlerdi birbirleri hakkında anlatılanları ve zaten ne anlatılsa inanırlardı. Sözgelimi, Amca’nın başına şöyle bir iş gelmişti (tabii bu biraz da bu saçma sapan hikâyeyi uyduranın kendi arzusuydu): Amca bir gün bir kız bulmuştu. Esmer, güzel bir kızdı bu ve Amca’nın aklını başından almıştı. Artık nereden gelmişti ve adı neydi, bilinmiyordu. Upuzun saçları vardı (elbette, bunlar anlatılırken Amca kızarıp bozarıyor, karşı mı çıksın, tatlı tatlı mı dinlesin, bilemiyordu). İşler öyle ilerlemişti ki, buluşmaları gerekiyordu, ama nerede buluşacaklardı. İşte bir gece nöbet sırasında kızı bir yük vagonuna çıkarmıştı Amca ve iki sevgili orada kendilerinden geçmişlerdi. Alçalıp yükselmişlerdi, tren dağları tepeleri aşmıştı. Farkına varamamışlardı. Uzak çiftliklerde atlar mı kışnememişti bu sırada, çağılayanların dibinden mi geçmemişlerdi. Ot kokmuşlardı. Ağaç. Uyuyup kalmışlardı.

Bir de uyanmışlardı ki, tren sınırı geçmiş, bir komşu ülkede gelip durmuş.

“Sonra?”

diyorlardı, ama ne olacaktı, bu kadardı işte.

Kış. Günler kısa. Hava soğuk. Ne yapacaksın? Böyle günlerde Amca’nın kulübesine giderdik. Amca gelip geçen kömür vagonlarından kulübenin yakacağını sağlar, kömürü de dirhem dirhem yakar, “Tüh...” derdi bir yandan da, ama bunu sobayı yakmak zorunda olduğu için değil, soğukta ayak parmakları şişip kızaracak diye söylerdi. Engel olamazdı da. Ne yaparsa yapsın. İsterse ayaklarını sobanın içine soksun. Çok geçmezdi, soğukta önce kaşınır, sonra sızlar, sonra kızarıp birer havuca dönüşürdü parmakları. Bu yüzden her aşamada bir “Tüh...” geçirirdi.

Çok görmüş geçirmişti. İkinci İşletme Başmüdürlüğü’nün en eski işçilerindendi. Çok şey bilirdi:

“Burada neler olmadı ki...” derdi çayını yudumlar yudumlamaz ve aşağı yukarı şöyle bir cümleyle başlardı anlatmaya:

İŞTE TOPAL'IN ACIKLI HİKÂYESİ

Şu Topal'ın bir oğlu vardı. Futbol delisiydi de Topal onun geceleri sayıkladığını söylerdi. Çocuk takım kaptanı mı tartışırdı, sağ-açık oynayacağım, diye söylenirdi. Bence, bir futbol delisi için hayatta hiçbir şey o 8 numaralı forma kadar değerli olamaz: 8. Kâğıdın üstünde bile ne kadar anlamlı. Yalnızken bile. En önemlisi 8 numaralı formayı kapmak, böylece sahanın en gizlisi olursun. Ortada gizlendiğini sanırlar da aslında hışım gibi kıvrılır, rakip kalenin önünde belirirsin. Olmazsa hızla döner, kalecine destek olursun. 8, sahanın bütününe ele geçirmiş. Artık gücü mü yetmezdi, yoksa ondan iyileri mi vardı da kaptanla tartışırdı, böyle sabahı ederdi. Topal böyle anlatırdı (tabii Topal topal değildi o günlerde, demiryolu çavuşuydu, yol işçilerinin amiriydi yani). Anlaşılan futbol vurdumduymaz bir hastalık olup bulaşmıştı çocuğa da iyileşmeye niyeti yoktu. Kimbilir nasıl hafifliyordu koştuğunda, bu yüzden durmak bilmiyordu. Hem durup da ne olacaktı, sahanın tozunu atıyordu böylece. Ayağında bir emir eri gibi dönüp duruyordu top. Yetenekli ve utangaç bir emir eri. Oyunda “Hayvan!” diye çağırırlardı onu.

Hayvanların evi eski, koca taşlarla örülmüş, bu yüzden yaz-kış soğuk bir evdi. En eski lojmandı. Sonrakiler, neydi, yapay duvarlarla örülmüştü. İncecik. Biri duvarın dibinde uyusa, soluğu öbür odada öterdi. Sesleri öyle geçirirdi:

“Memura reva gördükleri eve bak...”

derdi işçiler, hakları da vardı. Boş vakitlerini Topal, evini izleyerek geçirirdi böylece. Bahçeye çıkar, dizlerinden birini bükerek, eli çenesinde, uzun uzun bakardı. Bir kusur bulamadı diyelim:

“Oğlum, çık şu çatıya bak, kırığı var mı?” derdi o zaman.

Soğukta bir kedi gibi sinerdi ev. Bulunduğu yerde küçüldükçe küçülür, o koca taşların ağırlığı altında ezilirdi. Hele kar yağsa,

camlar ıslıl ıslıl, bembeyaz bir duvar olur titrerdi. Öyle ki, bacası tütmeğe erinirdi, karda büzülmüş, kalırdı.

Bizim buralardan kömür vagonları geçer. İşte Hayvan'ın bacağını da bu vagonlardan biri kesmişti. Nasıl, geceydi tabii, imansız bir kar yağıyordu, nasıl acıyla bağırıyordu oğlan. Kesik kesik. Yıldızlar parlayıp sönmüştü işte bir an için, kar taneleri havada donmuştu. Kimbilir, adı sanı bilinmez bir kuş vardı da civarda, irkilip canını kurtarmıştı. Sonra, kimin elinden kurtulduysa artık, dönüp onu korkutmak istemişti de öyle garip bir güçle bağırıyordu. Güç müydü? Güçsüzlük müydü? Hangisiydi? İkisinin tuhaf karşılaşmasından mı çıkmıştı bu ses? Ama böylece başının çaresine bakmıştı da çocuk, ellerinde kömür karası, hafifçe gülümsemişti. Kömür çaldığında. Vagonun inatçı lekeleri. Sonra Hayvan'ı ve artık o davetsiz hastayı, işte soğukta sinmiş o eve götürdüler.

Topal'ın, yani Hayvan'ın babasının hikâyesi bundan sonra başlıyor. Ama, karısı güçlü, kararlı, oturup kalkmasını bilen bir kadındı Topal'ın. Şöyle biraz kısa...

derdi Amca, sonra ansızın kalkar, “Tüh..?” diye çıkıp giderdi, Topal'ın hikâyesi de böylece, daha başlamadan biterdi. Sonra Topal, evimizin duvarlarına, şu inanılması güç tünellere hapsolürdü da, orada zavallı, kayıp bir kahramana dönüşürdü. Gece boyunca inlerdi tabii. İnler, kendi yarım yamalak hikâyesini anlatmaya çalışırdı. Ama anlatamazdı. Onca gürültünün içinde, acınası bir mırıltı olabilirdi yalnız...

—

Tomris Uyar

Yaz Suyu

KAÇ YIL ÖNCEYDİ? YEDİ.

Bandırma ekspresi bugünkünün aynı. Bir değişiklik yok. İçersi havasızdı yine. Cigara dumanları ortalıkta dönenip duruyordu. Kimi yolcular, bezgin bir yürekle denklerinin üstüne çökmüşlerdi. Her zamanki gibi. Kimileri sahanlıkta durmuş dışarıyı gözlüyorlardı. Nereden geldiklerini, nereye varacaklarını düşünüyorlardı. Hava değişimine gidiyorlardı askeri okul öğrencileri. Şakalaşıyor, istasyonda baktırdıkları falları tartışıyor, gülüşüyorlardı. Okuldan kurtulmanın sevinci mi baskındı yüreklerinde, gencecik yaşta çürük sayılmanın üzüntüsü mü, belli değildi. Herkesin duyguları karmaşıkta zaten. Vagonlara girenleri hemen etkisi altına alan bir kimse-sizlik, sahipsizlik acısı baskındı yalnız.

Ama yaz günüydü ne olsa. Haziran başlarıydı. Trene iki yandan usul usul vuran rüzgâr, sağaltıcı ihlamur kokusunu getiriyordu. Gözler hafifçe kapandığında, trenin sallantısı, bir çarpıp bir yiten günışığı dilimleri herkese iyi geliyordu.

Vagonda gürültüler kesilmişti. Açılan, buruşturulup atılan gazete kâğıtlarının hışırtısı dinmişti. Köfte, yumurta, domates, peynir, yeşil biber yiyenler, öğle yemeğinden artanları ikindi kahvaltısı için ayırmış, çıkınlarını titizlikle sarıp sarmalamış, kâğıtları buruşturup pencereden savurmuşlardı. Ucuz kolonya kokusu geli-

yordu. Yaşlılar yerlerinde kıvrılmışlardı. Daha gençler başlarını kollarına dayamış, kestiriyorlardı.

Aydın sahanlıkta duruyordu. Bir cigara yakmıştı; arkasında uzayıp giden yola bakıyordu. Gözleri yarı aralıktı. Arkadaki yol şeridi uzadıkça, evden ayrılmanın tedirginliği de azalıyor, birbaşınalığa alıştığını duyuyordu Aydın. Yepyeniydi düşleri. Eskiden, kendi adına düşlediği gelecek, nedense hep geçmişiyile bağlantılı olmuştu; babaeviyle. Oysa evden ayrılışının ilk basamağı sayılan bu tren yolculuğunda, geleceğe ilişkin düşleri, geçmişten kopuk, bağımsız uzanıyordu önünde. Konya yoktu, Denizli yoktu artık. Geriye dönmek yoktu. Emeginden, bileğinin gücünden başka hiçbir güvencesi yoktu. Önce İstanbul'da bahtını sınavacaktı bir, sonra askerlik... Bilinmedik bir serüvene atılan bir delikanlının duyabileceği gizemli seslere bıraktı kendini, trenin sallantısına kulak verdi. Ara sıra sızlıyordu içi evet. Ortaokulu bitirebilseydi hiç değilse, adam olsaydı şöyle.

“Öbür oğullarıma hiç benzemezsin sen,” derdi babası sık sık – hem öfke hem de belli belirsiz bir gurur sezilirdi sesinde. “Hiç benzemezsin. Zaten küçüklüğünden belliydi senin köylük yerde edemeyeceğin.”

Öküzleri dürtüyordu sözgelimi. Önce, işten kaytarmak için yalandan ağladığını sanmışlardı ama sonra inandılar. Hayvanların canını yakmayı içi götürmüyordu bu oğlanın. Duyulmuş şey değil. O yaştaki oğlanlar bayırlarlardı öküz dürtmeye. “İçli çocuk bu,” dediler tanışları babasına. “Bu, doğuştan, filimlerde gördüğümüz şehir oğlanı. Bize benzemiyor. İyisi mi, sen okut bunu.”

Ortaokuldayken arkadaşlarının aşk mektuplarını Aydın yazardı. Manileri hep bol uyaklıydı...

Tam o sırada kızı gördü. İlerde, pencerenin yanında oturuyordu. Baş, camdan vuran ışıktaki pırıl pırıldı. Saçlarının her teli, ayrı ayrı yumuş, taranmıştı sanki. Taçyapraklarına gömülü duran bir papatya gibi aydınlıktı. Mavi-kırmızı çiçekli, alçakgönüllü bir basma giysi vardı üstünde. Yakası beyazdı. Giysisindeki çok renkliliğe son veren, böylece yüzünün içtenliğini, temizliğini büsbütün

ortaya koyan beyaz bir yaka. Bir dergi tutuyordu. Besbelli, kimseyle konuşmak zorunda kalmamak için almıştı dergiyi, okuduğu yoktu. Dalgın dalgın çeviriyordu sayfaları. Aydın'ın gözleri uzun süre takılı kaldı kıza. Bir ara göz göze geldiler. Aydın, utançla gülümsedi. Kız da güldü.

Tren hızla ilerliyordu. Yolculuk sonlarına doğru kurulan telaşlı dostluklar pekiştiriliyordu. Yerler değişilmiş, herkes yeni edindiği arkadaşın yanına oturmuştu. Adresler verilip alınıyor, kartlar uzatılıyor, böreklerle kalan köfteler değiş tokuş ediliyordu. Sahaneliğe girip çıkanlar, geçerken birbirlerinin omuzlarını tutuyorlardı çekinmeden. Vagona giren yabancılar, düşman bakışlarla süzülüyordu.

Bir ara bir el değdi Aydın'ın omuzuna. Döndü baktı: o kızdı.

“Patladım sıkıntıdan,” dedi gülerek. “İki çift laf edecek kimse yok. Yanımdaki yer boş, gelin oturun isterseniz.”

Öne geçti, yürüdü. Bacağı, sağ bacağı aksıyordu iyiden iyiye. Gerçekten aksıyor muydu, yoksa trenin sarsıntısına karşı koyabilmek için iki yana tutuna tutuna yürüyüşü mü yanıltıyordu gözü?

Aydın, nedenini anlayamadığı bir sıkıntı duydu. Kızın yanına ilişircesine oturdu.

Kız, çantasındaki torbadan bir cigara böreği çıkardı, uzattı.

“Ben yapmadım ama,” dedi gülerek. (O gülünce Aydın'ın tedirginliği geçiverdi.) “Sağolsun annem, son anda tıkıverir bunları. Hâlâ çocuğum onların gözünde. Koskoca kız oldum, ağabey baskısı, baba baskısı... En küçük olmamın payı da var ama asıl...”

Durdu, Aydın'ın gözlerinin içine bakarak ekledi:

“... asıl, sakatlığım yüzünden.”

Aydın, deminki tedirginliğinin garip bir korkuya dönüştüğünü duydu. Bu adsız duygulara, kızın topallığının yol açabileceğini düşününce utandı; yutkundu, gülümsedi:

“Öğrenci misiniz?”

“Enstitüye gidiyorum. Çiçek-şapka bölümüne. Kendi entarilerimi dikecek kadar dikiş biliyorum tabii.”

“Ben de İstanbul'a iş bulmaya,” dedi Aydın. “Kışın askere gi-

deceğim, o da çıksın aradan.”

Börekler bitmişti. Hemen bir elbezi çıkardı kız. Şaşılacak bir rahatlıkla Aydın'ın ağzının kıyısında kalan börek kırıntılarını sil-di.

“Kışlar güç geçiyor,” dedi. “Yazışalım en iyisi. Şu, bir arkadaşımın adresi. Eve de yazabilirsiniz ya...”

Kalkmak. Hemen kaçmak gerek. Gitmek. Kızın üstünde kurduğu bu garip egemenlikten hemen kurtulmak.

Yapamadı Aydın, onun uzattığı kâğıda İstanbul'daki amcasının adresini yazdı.

Haziran başlarıydı.

II.

Derken yenge, mektuplar sıklaştı. İnsan askerdeyken, mektup kad-ri bilir. İki yıl mektuplaştık kızla. Hep düşünmüşümdür: aklımdan asıl geçenleri hiç yazamazsın mektuba. Karşındakinin bekledik-le-rini, istediklerini yazarsın ki mektupsuz kalmayasın. Kendi zara-rına hep, onun yararına. Bir sevgili düşlemişsindir yıllardır, boyu-na ona yazarsın aslında. Kız da kafasındaki sevgiliden bilir senin mektubu.

Dur, karıştırdım lafı. Nereden nereye. Ha, kararlıyım, onu an-latacaktım sana. Kırkağaç'a o yüzden gidiyorum. Mektupta yaza-madıklarımı kızın yüzüne söyleyeceğim. Namuslucası bu. Kusu-ra bakma, diyeceğim, yol yakinken dönelim; çok uzadı bu mektup işi. Doğru dürüst tanımıyoruz bile birbirimizi. Trende gülüştüğün her erkekle, her kızla evlenecek olsan...

Kumkapı'da bir meyhanede garsonluk ediyorum, ne var ki eli-me geçen para bir evi geçindirmez. Gözüm de açılmış o iki yılda. Bir kere, okumadığıma yanmıyorum artık. Elin züppeleri baba pa-rasıyla okumuş da adam mı olmuş, değil mi? Sonra biliyorum, yüksek okul aslan ağzında. Yani liseyi bitirip memur olsaydım, en çok bugünkü kadar kazanırdım zaten. Yani gerçekleri görmeye başlamışım. Kim kimin sırtına binmiş, kim kimin avantasından ge-

çiniyor. Çiçek-şapka dersi gören bir taşra kızının benden neler isteyeceğini, neler umacağını biliyorum artık. Gelgelelim, rakkadana karmak da gelmiyor içimden. Allahın sakatı, yazık.

Kırkağaç'a vardığımda öğleydi. Lacivertlerimi çekmişim; tek yabancığım bu lacivertler ama ceket omuzuma asılı.

Gittim, kahveye oturdum. Biraz ötede, kırdan, yoldan ırak bir ceviz ağacı var. Onun altında buluşacağız kızla. Son mektupta öyle kararlaştırdık. Bir saat de boş vaktim var daha. Nasıl geçecek?

Ansızın, o gün trende duyduğum korku bastırıyor. Yanlış mı yaptım buralara gelmekle? Küçük yer. Issız. Kızla görseler, bir şey sanırlar.

Kahvedeki delikanlılar kötü kötü süzüyorlar beni. Yabancılar diyorum, ondan belki. Boyunbağımı düzelterip bir orta şekerli istiyorum. Derken gençten biri seğırtiyor yanıma:

“Selamünaleyküm ahabap,” diyor. “Nereden böyle?”

“Aleykümselam,” diyorum, “İstanbul’dan.”

“Birini mi arıyordun? Yardım edelim.”

“Yok,” diyorum. “Gezmeye geldim.”

“Gel bir beş yapalım vaktin varsa.”

Bu adamı gözüm mü bir yerden ısıyor, birine mi benzetiyorum, çıkaramıyorum.

Bir ara tavlardan kaldırıyor gözlerini, dik dik bakıyor:

“Biz de hayırlı bir iş için geldin sandıktı. İstanbul’dan birini bekliyoruz da. Seni lacivertli görünce... Her neyse.”

Bir mars o, iki mars bir oyun ben. Kalkıp dışarı çıkıyorum. Sık sık arkama bakıyorum yürürken. Gelen yok.

III.

Kız, ceviz ağacının altındaydı. Beyaz bir başörtü bağlamıştı başına. Aydın uzun süre tanıyamadı onu. Yüzü aklında kaldığı gibi değildi. Bacağı sakat olmasa, başka biri idi. Ağlamaktan gözleri şişmişti.

“Son mektubunu ağabeylerim yakaladılar,” diye girdi söze.

“Çabuk git buradan. Söyledim, aramızda bir şey yok, yalnızca mektuplaşıyoruz dedim, inanmadılar.”

Aydın ceketini koluna aldı, şaşkınlık ve çaresizlik içinde ağacın gölge yerine çöktü. Kız başörtüsünü çıkardı, onun altına serdi. Kolları çürük içindeydi ama yakınma yoktu sesinde. Yazgısını kabullenmiş gibiydi.

Sustular. Bu olay çıkmamış olsaydı, konuşacakları bir şey yoktu zaten. Mektupla konuşmaya alışkındılar.

Aydın'ın gölgeyi kollayıp her kımıldayışında kız da kalkıyor, başörtüsünü onun altına seriyordu.

“Akşama seni yemeğe bekliyorlar,” dedi sonunda. “İstemiyorsan gelme sakın. Seni zorlamak aklımın ucundan geçmez.”

Aydın, ardından başörtüsüyle koşuşturan topal kızcağıza baktı:

“Neden gelmeyeyim?” dedi kesin bir sesle. “Nasıl bir gece kalacaktım Kırkağaç'ta. İznim var. Gelir anlatırım durumu seninkilere. Çekinecek ne var? Elimi bile değdirmedim ki sana.”

O eski gündekine benzer bir ışığa geçti kızın yüzünden:

“Seviyor musun beni yine?”

Aydın mektuplarda söylemeye alışmıştı nasılsa. Bir eksik bir fazla, ne fark ederdi?

“Seviyorum tabii,” dedi.

IV.

Tam bir zengin sofrasıydı yenge. Hani bir kuş sütü eksik dediklerinden. Kız giyinmiş, süslenmiş, boyanmış. Beline bir çiçek de takmış. Öğlenki o ağlamaklı, zavallı kız nerde, bu nerde?

Kahvede tavra oynadığım delikanlı, ağabeyiymiş meğer. Kadehini kaldırırken güldü:

“Yamansın abi,” dedi. “Ağzından alamadık bir türlü. Güzel ama. Erkek adam sır vermemeli. Aferin.”

İçki şişeleri, yemekler birbirini izliyor. Bir gevşekliğe girmişim ki aklın durur. Çaresizim. Kısıtılmışım.

Ansızın babası karışıyor söze:

“Ne iş yapıyordun sen oğul?”

“Garsonum Kumkapı’da,” diye atılıyorum telaşla. (Nedense bu garsonluk dalgasını tutmayacaklarına güveniyorum.)

“Sermaye vereyim sana,” diyor. “Kendi dükkânını aç. Benim küçük oğlan boşta. Al onu da yanına, adam et.”

Sözlerin gidişini kavrayamıyorum. Boyuna alnımı oğuşturuyorum.

“Teşekkür ederim ama,” diyorum, “işimden hoşnutum şimdilik. Kimseye borçlanmak da istemem.”

Kız ayağa fırlıyor ansızın, mutfağa anasına yardıma koşuyor.

“Açık konuşalım, kızımız kusurludur,” diyor baba fısıldarcasına. “Bunu borç kabul etme. Hem kızım seviyor seni.”

Bir daha gelmeyecek bir an bu biliyorum. Ya şimdi konuşurum, ya hiç. Bir daha ele geçmez. Doğru sözcükleri bulmaya çabalıyorum:

“Kusuru önemli değil,” diyorum, “iyi bir kız, yalnız ben hiç...”

“Aferin oğlum,” diye kesiyor sözümü, (sırtıma vuruyor), “ben de bunu beklerdim senin gibi onurlu bir delikanlıdan.”

Kalkıyor.

Kızına sesleniyor.

İki altın halka çıkarıyor cebinden. Elimi yakalıyor.

Kıza bakıyorum; bir şey söylesin istiyorum. Çıt yok. Gülüm süyor.

Elimi öylece uzatıyorum. “Olmaz böyle şey,” diyorum kendi kendime, “nasılsa gerçeği anlarlar sonunda.”

İnanmazsın yenge. Nikâh memurunun karşısına çıkana kadar hafife aldım işi. Bir şey çıkacaktı mutlaka. Böyle saçma iş olmazdı. Bak, beş yıl geçti aradan. Daha alışamadım. Bir şey çıkacak diye bekliyorum. Bu beş yılda ailece yerleştiler benim eve. Sermayeden geçtik, bir de pirinç, zeytinyağ falan yolluyoruz Kırkağaç’ taki akrabalara kendi cebimizden.

Çiçek-şapka yapmayı, entari dikmeyi hepten boşladı hanım.

Bir giydiğini bir daha giymiyor. “Masrafı biraz kıssak... Bak bu garsonluğun yoktur garantisi. Şimdi iyi, ama bir gün çalışamazsam tamam” desem, hemen sakatlık konusunu açıyor. Çekiliyor bir köşeye, ağlıyor. Suratı hep bir karış zaten.

Hadi acıyorum yeni baştan.

V.

Haziran başlarıydı. Yaz suyu çıkageldi. Bahar dallarını, dağılmış yaprakları kendine kattı. Denizlerin ölü yerlerinde harelenen mazot birikintilerini, çöpleri silip süpürdü.

Taze bir solukla geldi yaz suyu: dönemeçleri rüzgârladı, suları burgaçladı, arıttı, dolaşır kıldı.

İlkin kendi başınaydı ama kısa sürede yayıldı, dağıldı, kıyıyı sardı, etkiledi. Bir dahaki hazirana kadar görünmemecesine.

Önce balıkçılar ayırdettiler bu gelişi. Renkli ağlarını kıyıya serip onarmaya koyuldular. Sonra kıyıdaki sıralar doldu; çocuklar bacaklarını denize soktular. Karşı kıyıyı saran buğu yer yer sıyrıldı.

Bir tankerin tok sesi çöktü suyun dibine. Havaya, bir tren düdüğünden artakalan onulmazlık duygusunu bıraktı.

Acı, kısa sessizliklerle nokta nokta belirlendi Aydın'ın genzinde. Sonra o noktalar teker teker yandı. Eğildi; sinek pislikleri, içki lekeleri, balık kılçıklarından sıvaşmış yağlarla dolu örtüyü çekti masanın üstünden, içeri girip bir yenisini, temizini aldı, serdi. Çatal, bıçak, tabak getirdi, koydu. Çiçek getirdi bir bardağın içinde. Koydu.

Birbirlerini gerçekten seven, bir yemek süresince bile olsa gerçekten sevecek bir kadınla bir erkek için hazırladı masayı. Durdu. Bekledi.

Temmuz 1973

Ayfer Tunç

Kar Yolcusu

GÜN ÇOKTAN AĞARMIŞTI. Doruklarına kara bulutların çöktüğü dağlar soğuk bir mavi altında ışıldıyor, sanki böylece günlerdir yağın karın gece boyunca verdiği molanın bitmek üzere olduğunu anlatıyordu. Dünyanın başka yerlerini ısıtmaya hazırlanan bir demet cılız güneş ışığı, ezelden gelip ebediyete gidiyormuş sanılan demiryolunun üzerinde soğuk soğuk parlıyor, doğanın bu kendi halindeki el değmemişliğini dağıtıyor, parçalıyordu.

Gece boyunca geçen bir-iki tren demiryolundaki karları ezmiş ve onları buz haline getirmişti. Raylardan yansıyan ışık, Eşber'in, dağlar arasında unutulmuş kasabanın biraz uzağına düşen iki gözlü, yalnız ve gamlı lojmanın pencerelerine doluyor, çatısı teneke kaplı lojmanın yüz adım kadar uzağındaki makas kulübesi ise, az sonra bütün gökyüzünü kaplayacak olan ağır ve kederli bir bulutun gölgesinde kalıyordu.

Eşber bu mahzun odayı iyice ağlamaklı kılan kuzineye kalın bir meşe kütüğü attı, sobanın kapaklarını iyice kapattı. Buz gibi soğuk suyla doldurduğu güğümü üzerine koydu. Kuzinenin içindeki kor, kütüğün için için yanmasını sağlayacak, güğümdeki su ısınacak, akşam olunca Eşber, karın örttüğü ayak izlerini sanki varmış gibi takip ederek evine dönünce, sıcak suyla elini yüzünü yı-

kayacak, üzerinde su içen geyiklerin resmedildiği duvar halısına sırtını dayayarak oturacak, ucu yanık kibritlerini, tutkalını, sigara paketini yanına alacak, akli kurtların seslerinde geceyi geçirecek ve ertesi gün dünün aynısı bir güne daha başlayacaktı.

Derin vadilerin arasından geçerek, vahşi akarsuların kıyıları boyunca kıvrılarak geldiği ancak karlar eridiğinde belli olan demiryolunun bambaşka hayatlara uzandığını aklına getirmeden; uf-kunu çevreleyen bu yalçın dağların ardında bir şey yokmuş, bütün dünya onun hayatını belirleyen eşyalardan ve süzülmemiş, kaba duygulardan ibaretmiş gibi, kendi huzursuz ve dar çemberinin içinde yaşamaya devam edecekti.

Deri gocuğunu, başlığını ve eldivenlerini giymeden önce, takvim yaprağını kopardı, ezan saatlerini, peygamberin fitne üzerine bir hadisini, doğacak çocuğa isimleri, günün yemeğini, Uhud savaşının çok kısa özetini okudu, aklında bir satır bile kalmadı. Elinde tuttuğu bu kâğıt, sıradan bir takvim yaprağı değil, bahara kaç gün kaldığını gösteren ve zamanın geçmekte olduğunu hatırlatarak onu ayakta tutan bir belgeydi. Bahar bir rüya değildi. Bu kâğıt parçası, bahara erişmek için ayaküstü sayılamayacak kadar çok gün olduğunu anlatmakla beraber, baharın varlığını kanıtlıyordu.

Yatıp kalkmakla, mercimek çorbası pişirmekle, yanık kibrit biriktirmekle, bunlardan ev yapmakla, makas kulübesinde oturup geciken trenler için telefon etmekle, yeşil-kırmızı bayrakları son-suza uzanan beyazlığı en haşmetli halleriyle bozan trenlere doğru sallamakla, makinistlerle selamlaşmakla, onlardan gazete istemekle, tuz, şeker, kibrit sipariş etmekle, geceleri görüntüsü daima karlı bir televizyonun başında uyuyakalmakla, odanın ortasına kocaman bir leğen koyup yıkanmakla, kar getiren bulutların arasından aniden güneş ışınları süzüldüğünde aynasını jiletini alıp dışarıda tıraş olmakla, çay demleyip içmekle, bahçede patates ve lahanaya yetiştirmekle, tavukları yemlemekle, kar küremekle, pazar günleri kasabaya yürüyüp oradan peynirle köy ekmeği almakla, günde sadece üç-beş kelime konuşmakla geçemeyecek kadar uzun ve ağır bir kışın varlığı, işte elinde tuttuğu bu takvim yaprağında

yazılıydı. Senelerdir yaşadığı bu yıpratıcı kışlar hayatını ağır bir hastalığa, ölümün kıyısına gidip gidip gelmeye benzetiyordu.

Yakın çevrede kimseler olmadığı için kilitlemeye gerek duymadığı kapıyı çekip çıktı. Gece boyunca evinin çevresinde dolaştıklarını duyduğu kurtların ayak izlerini görünce gülümsedi. Günün doğmasıyla yeniden başlayan kar sabaha karşı durmuş; iki odalı evinin ardiye gibi kullandığı bir odasında beslediği üç tavuğun kokusunu aldıkça çılgına dönerek kapısını tırmalayan kurtların ayak izlerini henüz örtememişti.

İyi ki kurtlar vardı hayatında. Gözlerinde vahşi ışıltılar gördüğü, avlandıkları zaman beyaz ve sağlam dişlerinden kan sızan kurtlarla arasındaki mücadele, giderek yaşama nedeni olmuş, sonu muhakkak ki kanlı bitecek tuhaf bir oyun haline gelmişti. Tüfeğini yokladı, onların parlak gözlerindeki vahşeti hatırladı.

Vaktiyle genç ve duru olan yüzünü paslı bir sarıya çeviren, habis bir ur gibi ruhunu kemiren bu öldürücü yalnızlığın en büyük avantajı, yaşamayı bir oyun haline getiren şey, kurtlarla arasındaki bu ilişkiydi. Yalnızlık ona dayanılmaz baş ağrıları veriyordu. Bu yüzden buldukça afyon yutuyor, böyle zamanlarda uçurumun üstüne gerilmiş bir ipte yürüyen cambaz gibi kurtların kendisine yaklaşmalarına izin veriyor, evinin etrafını sarmalarından, ömrünü bir makas kulübesinde tüketmeye başlayalı beri anlamlandıramadığı hayatını tehdit etmelerinden hoşlanıyordu. Dağlardan inen delice aç kurtların geceyi yırtan ulumalarından korkan tavuklar bağırıyor, tavukların bu zavallı sesleri kurtları daha da çıldırtıyor ve Eşber penceresini açıp kendine bir pençe atımı kadar yaklaşmış olan bir kurdun parlak gözüne tüfeğiyle ateş etmekten büyük zevk alıyordu. Böyle gecelerin sabahlarında karda kurtların kanlı ayak izlerini buluyordu. Doğa ona yılın çok uzun bir zamanı boyunca bir tek renk bahşediyordu: Beyaz. Bu körlük gibi bir şeydi. Oysa gözünden vurulmuş bir kurdun bıraktığı kanlı izler ve onların sessizliği bölüp parçalayan ulumaları ona varlığını hatırlatıyordu. Kurtlar olmasa, bu sessiz beyazlığın içinde kendini yok sanacaktı.

Kurtları düşünerek makas kulübesine doğru yürürken, karda

kaybolmaya hazırlanan koyu maviyi ansızın gördü. Ne bahar sabahlarında, ne yaz akşamları güneşin kızılığ eridikten sonra gökyüzüne egemen olan maviliğe hiç benzemiyordu bu mavi. Belki kibritlerin ilk alevlendiği sıradaki maviyi andırdığı söylenebilirdi. Gözlerine inanamadı. Unutulmuş dağlar arasında uzakta gördüğü bu mavilik, hayatında hiç almadığı bir hediye idi sanki. Usulca başlayan karın giderek soldurduğu maviye gitti, bir muhabbet kuşunu avcuna alır gibi şefkatle kucakladı; makas kulübesine değil, evine doğru yürürken dizlerine vuran bu koyu mavi kumaş içini tarifsiz bir sevinçle doldurdu.

Sonra gece oldu, ilerledi. Karanlık, dağların arasında uzak köylerde, küçük kasabalarda kederli halleri içinde yaşayanlara kendi gamlı yüzlerini gösteren bir ayna gibi etrafı sardı. Eşber'in sabah kucaklayarak evine getirdiği ve gelip geçen trenleri hiç umursamayarak başında beklediği, üstüne yün battaniyeler örttüğü Fidan, donmaktan kurtulmuş, rahat ve huzurlu bir uykuda kaybolmuştu. Uzaktan uzağa kurtların ulumaları duyuluyordu. Ancak Eşber onları duymuyor, yüzü hiç görmediği kadar güzel ve duru olan bu kadının uyanmasını bekliyordu.

Fidan aniden uyandı. Yüzünden ölümcül bir korku geçti. Sonra dehşet ve şaşkınlıkla karışık bir duygu haliyle odaya hızla göz attı. Geyikli duvar halısını, kuzinenin üstünde kaynayan mercimek çorbasının tüten dumanını, mırıltılar halinde sesi gelen televizyonu, üstündeki yanık kibrit evini ve ayakucuna oturmuş ona gülümseyen Eşber'i gördü.

Bu gülümsemede korkutucu, kaçıp kurtulmak duygusu uyanıracak bir şey yoktu. Tam aksine masumdu, kırıktı, epeyce mahcuptu. Bu gülümsemenin onu bir cehennemden başka bir cehenneme götüreceğine ihtimal vermedi; tuhaf bir rahatlama duydu, ağlamaya başladı.

Eşber aylardır korkunun kovaladığını bilmediği bu genç kadının boğulurcasına ağlayışının dinmesini bekledi, sonra fısıltıyla, "Korkmayın bayan," dedi. "Benden size bir kötülük gelmez." Bu sözler Fidan'ı yatıştırdı, sağ elini geyikli duvar halısına uzatıp ge-

yıklere dokundu. Geçirdiği karanlık ayların finali olan sabahı ağlayarak düşündü.

Onu dağlar arasındaki bu tuhaf eve atan trene bindiğinde hâlâ korkuyordu. Ama ağırdan başlayan ve giderek hızlanan tren musikişi ona kurtuluşu müjdeliyor sanmış, oturduğu kompartımanı sepetleri, naylon çantaları, denkleriyle doldurmuş, yüzlerinde yenilmiş ve kırgın ifadelerle birlikte bir iç huzuru da taşıyan ailenin varlığı ona güven vermişti. Uzağa gidecekti, çok uzağa. Bu büyük ülkenin karlarla kaplı öbür ucunda, güvenli bir kardeş evi onu sarıp sarmalayacak, aylardır yakasını bırakmayan korku, o evde her şeyi ısıtan sobanın üstüne düşen bir buz parçası gibi hızla eriyecekti.

Genç yaşta kirli bir geçmiş biriktirmiş, parlak ve şatafatlı bir hayata hemen ulaşabilmek için girdiği çıkmaz yolun sonunda, karşısına ölüm korkusu çıkmıştı. Gece boyunca yarı uyur yarı uyanık bir halde yaşadıklarını düşünmüş, kimi zaman dehşet içinde uyanmış, kimi zaman uykusunun arasında kurtulduğunu ve güvenli bir hayata adım attığını görmüştü. Ama bütün bu yarım uykuya rağmen kompartımanı dolduran kalabalık ailenin indiğinin farkında olmamıştı. Bu yüzden sabah kendini havası iyice ağırlaşmış kompartımanda yapayalnız bulunca dehşet içinde kalmıştı. Savunmasızdı, ölesiye korkuyordu.

Peşindeki adamlar trenin yarararak ilerlediği bu sonsuz beyazlığın aksine kara ve gerçektiler. Tarzları karanlıktı. Boyunu aşan işlere kalkışmış olmanın ağır hesabını ona ödetmeye kararlıydılar. Gece boyunca varlığıyla ona güven veren aile gibi bir aile bulup onlara sığınmak, böylece kendini biraz olsun güvende hissetmek ümidiyle treni dolaşmıştı. Ancak, kalın ve küt parmaklarıyla yağlı bıyıklarını buran ve parlak gözlerinde açık bir şehvet okunan bir yığın adamdan başka kimse yoktu trende.

Onlar kalabalıktılar. Aradığı güvenli sığınağı, ülkenin unutulmuş topraklarına doğru cesur bir yolculuk yapan bu gözü kara trende bulamayacağını anlamış, paniğe kapılmıştı. Şehvetle bakıyor da olsalar, ürkütücü ezici de olsalar, varlıklarıyla onu koruya-

caklarına inandığı adamların en kalabalık olduğu bir kompartımana girip oturmaya karar vermişti.

İşte ne olduysa, o sırada olmuştu.

Silahının pırlıltısı gözünü alan adamı tanımıyordu, daha önce görmemişti, ama peşindekilerden birinin gönderdiği, yolunu kesmekle görevlendirilmiş biri olduğunu anlaması uzun sürmemiştir. Kısa bir an içinde adım adım ona doğru yaklaşan, devetüyü bir paltoyu omuzlarına almış, dar ve çıkık alnında upuzun, kalın bir hat gibi duran kara kaşları hemen göz alan bu adam onlardandı. Duruşuyla, tavriyla, acelesiz ve küstahça yaylanarak yürüyüşüyle, hepsinden önemlisi, hiçbir ifade taşımadığı sanılan ama yaklaştıkça, vahşet arzusu okunan gözleriyle bu adam, bu trende ancak onun peşinde olabilirdi.

Adamın tetiğe basması ile onun kapıyı açıp kendini aşağı atması aynı anda olmuştu. Yumuşak karın içine yuvarlanırken tren musikisine karışan bir el silah sesi daha duymuş, gözlerini huzurla yummuştu. Ölse bile önemi yoktu artık. “Onların” eline geçmemiştir. O anda ölmüş olsaydı eğer, bu hal, ölüme çok huzurlu ve sakin bir gidiş olarak tarif edilebilirdi.

Şimdi günlerdir kaskatı kesilmiş vücudunun alabildiğine yumuşadığını, adeta pelteleştiğini hissettiği bu garip odada, gönül rahatlığıyla ağlıyor, ölümün kıyısından dönmüş olduğuna inanamıyordu. Eşber’in uzattığı bir tas çorbayı içerken gözyaşlarını dindiremiyordu.

“Sağol,” dedi. “Hayatımı kurtardın.”

Eşber cevap vermedi. Bu briket ve taş, tahta ve çamur karışımı evin etrafını saran vahşiliğin aksine, yumuşak ve utangaç bir gülümseme ile baktı. Onun âleminde hayat, sık sık kurtarılan bir şeydi. Kurtlarla her oyununda kendi hayatını bir kez daha kurtarıyordu. Bu yüzden teşekkürle değmezdi. Fidan çorbasını içti, gözyaşlarını sildi ve hayatını kurtarmış olan bu sarı benizli adamın karşısındakine neşe veren beyaz dişlerine baktı. Güvende olduğundan emindi artık. Eşber çay demledi, aynı sandalyeye bağdaş kurdu ve

demiryolunun yanında ne aradığını soran bir ifadeyle yüzüne baktı. Kasaba epeyce uzaktaydı, tren yolunun yakınında değildi, hem olsa da dağlar arasında kendi hayatını sessizce yaşayan küçük kasabada tren durmazdı. Mavi mantolu kadın nasıl olup da onun bu mahzun, ağlamaklı evine uzanan bir yola düşmüştü?

Fidan konuşması, bir şeyler anlatması gerektiğini hissetti ve küçük bir hikâye uydurdu. Avukat olduğunu, hapse attırdığı bir adamın kardeşlerinin peşine düştüklerini ve onu tam öldüreceklerken kendini trenden attığını söyledi.

Eşber buna hemen inandı. Görüntüsü daima karlı olduğu için sesini dinlemekle yetindiği televizyondan anladığı kadarıyla, büyük ve karışık bir dünya vardı dışarıda. Orada insanlar çok kalabalıklı. Kurtlarla arasındaki savaşa benzer, acımasız bir savaş hüküm sürüyordu. Adının Fidan olduğunu söyleyen bu ince ve güzel kadının yüzündeki korku izleri de bunun bir kanıtıydı. Dağların ardındaki dünyaya dair bir yığın soru sordu. Başka türlü bir vahşeti anlamaya çalışıyordu. Fidan, Eşber'in ruhunu okşayan yumuşak sesiyle cevaplar verdi, kalabalık şehirlerle ilgili ve karanlık hikâyesini güçlendiren bir sürü şey anlattı. O gece Fidan'ın çantasında kalan iyi cins sigarası bitti, Eşber'in kötü sigarasından içti ve buna çabucak alıştı.

Gecenin geç bir saatinde kurtların sesini duydu. Bu ölümcül oyunun müptelaları birer birer gelerek evin etrafını sardılar, tavuklar korkuyla gıdıkladılar. Kurtlar ulurken Eşber hiç istifini bozmadı. Fidan'a korkacak bir şey olmadığını söyledi, kurtların arzıyla bekledikleri oyuna girişmedi. Sonra Fidan'ı gürül gürül yanan sobanın bulunduğu sıcak odada bıraktı, tavukların bulunduğu odaya kendine bir yatak serip yattı.

Eşber o gece ilahi bir armağana kavuştuğuna inandı, huzur içinde uyudu. Fidan ise gece boyunca hesaplar yaptı. Peşindeki adamları ihbar etmişti. Onların yakalanacağı ve kendisinin de öldüğüne inanacakları kadar uzun bir zaman boyunca bu garip evde yaşayabilir, yaşadığına dair izleri silebilir, bundan sonra, yaşadığı şehre geri döndüğünde ne yapması gerektiğini düşünebilirdi. Geyikli

duvar halısına elini dayayarak ve gözlerini karanlığa dikerek öylece yattı. Sürekli yer değiştirerek, her an ölümle burun buruna gelecek yaşadığı günlerin ürpertisiyle eli ayağı buz kesti. O anda, kurtların korkunç sesleri, şehirde yaşadığı vahşet duygusunun yanında masum bir şarkı gibi kalıyordu.

Sabah uyandığında Eşber'i sobayı doldururken buldu. Sarı benizli adam çoktan kalkmış, çayı demlemiş, alabildiğine sessiz hareketlerle misafirinin uyanmasını bekliyordu. Köy peyniriyle, köy ekmeğiyle kahvaltı ettiler. Sonra Eşber pencereden makas kulübesini gösterdi ona. Orada olacaktı. Korkacak bir şey yoktu. İsteddiği bir şey varsa söylemesini istedi. Makinistlere ısmarlayabilirdi.

Fidan o günü keyifle geçirdi. Uzun bir süreden beri ilk kez huzuru tatmıştı. Bütün gün divanda uyudu, uyandığı anlarda hayatta olduğuna inanamadı.

Ertesi günlerde kar bir yağdı, bir durdu. Yağdığı zamanlar durduğu zamanlardan fazla oldu. Kimi zaman, iki metrekarelik makas kulübesinde oturup gelen geçen trenlere bayrak sallamaya giden Eşber'i daha iki adım atmadan bir kardanadama benzetti, kimi zaman güneş ışıklarıyla karıştı, dağların üstüne altın tozu serpilmiş gibi oldu. Fidan evden hiç çıkmadı, Eşber'in her sabah iyice dolurup yaktığı sobaya odun attı, geyikli duvar halısına bakarak kendini ve geleceğini düşündü, öylece oturup durmaktan sıkılsa da, bu saklanmanın yaşaması için şart olduğuna kendini inandırdı. Kendini buna inandırırken Eşber'in kibritlerini birer birer yakıp üflüyordu.

Her akşam yaptıkları uzun sohbetler Eşber'in yüzündeki sarılığı yavaş yavaş gidermişti. İçine tuhaf bir neşe dolmuş, kurtları unutmuştu. Hayata karşı garip bir bağlanma hissediyordu. Artık var olmak için kurtlara ihtiyaç duymuyordu. Her akşam konuşan, gülen, yemek yiyen bir kadın; evini, hayatını, kafasını doldurur olmuştu. Maaşını önemsemeye başlamıştı. Artık makas kulübesine doğru gelirken iyice ağırlaşan trenlerin makinistleriyle daha çok konuşuyor, onlardan gazete, kitap, meyve, iyi çay ve sigara getir-

melerini istiyordu. Değişmişti. Her zaman ölümcül bir yalnızlığa gider gibi ayaklarını sürüyerek gittiği evine yaşamak arzusuyla dolup taşarak gidiyordu. Makas değiştirecek bir treni kulübesinde beklerken, pencereden görünen lojmanına bakıyor, içinde bir kadının oturmakta olduğu aklına yeniden geliyor, bu duygu içini coşturuyordu.

Fidan'ın güneşli ısıltılar saçan saçlarını, güldüğü zaman sadece bir yanağında beliren gamzeyi, ellerinin kar gibi beyaz olduğunu düşünüyor; göğsünde bir boşluk, ancak onun güzel kokulu saçlarını bastırırsa dolacağını sandığı bir boşluk hissediyordu. Onu taşkın bir neşeye sevk ederek trencilerin dikkatini çekmesine neden olan da, sıcak ve sarışın başı bastıramadığı için derin bir sızı duymasına neden olan da, o içindeki bu boşluktu.

Bazen evinde bir kadının yaşadığını kimsenin bilmiyor olması onu anlaşılmaz bir coşkuya sürüklüyordu. Bu gerçek, bütün dünyayı ilgilendiren müthiş bir sırmış gibi heyecanlanıyor, o kadının varlığını dağlara doğru haykıramamak, bu olağanüstü şeyi kimsele söyleyememek ağır bir yükmiş gibi altında eziliyordu. Bazen de gecelerini dolduran şakrak bir kadın sesinin, rastlantıyla tenine değdiğinde ateşe değmiş gibi yandığı beyaz ve ince parmakların gerçek olmadığı; bütün bunların kör eden beyazlık karşısında ağır ağır ölen aklının bir uydurması olduğu sanısına kapılıyor, ikide bir bu gerçekliği sınamak için kulübeden çıkıp koşarak eve gidiyor, soluk soluğa vardığı evde, Fidan'ı neden geldiğini soran gözlerle karşısında bulunca, derin uykusundan uyanmış bir uyurgezer gibi şaşkın, cevapsız öylece kapıda dikiliyordu.

Aynı gün içinde türlü türlü ruh hallerinden geçiyordu. Artık gelmesine az kalmasına rağmen baharı da beklemiyordu. O kış, bahar beklenmedik bir biçimde evine gelmişti zaten. Bu beklenmedik baharı nasıl memnun edeceğini bilemiyor, ona canının ne istediğini sormaya utanıyor, gece boyunca her hareketini, arzu ettiği şeylerin ne olduğunu anlayabilmek ümidiyle takip ediyordu.

Susmaya alışmış, sanki bir kutuya kapatılmış gibi sıkışmış olan bu yürek açılmıştı, durmaksızın konuşuyordu. Eşber'in konuşması

bir silsile takip etmiyor, daldan dala atlıyordu. Uzak ama sıcak bir kasabada oturan ablasının r'leri söyleyemeyen kızından, karların erirken çıkardığı sese geçiyor, makinistlerin huylarından, maaşların azlığından, ama burada fazla para gerekmediğinden, yakın bir köydeki koyun peynirinin lezzetinden söz ederken birden dağları basan kuş sürülerine atlıyor, sessizliği dağıtan sesleri, dağların ruhunu anlatıyor, bu sıçrayışlar, garip tanımlar Fidan'ı ürkütüyordu.

Yalnız bunlar değildi Fidan'ı ürküten. Eşber'in gözlerinde aşk görmeye başlamıştı. Konuşurken Eşber'in onu dinlemediğini, gözlerine, ellerine, vücuduna dalıp gittiğini, her lokmayı yuttuğunda, Eşber'in kendi yutmuş gibi, sigaradan her nefes çektiğinde Eşber'in kendi çekmiş gibi garip bir hale büründüğünü görüyor, unuttuğu korku başka bir kılığa bürünerek ağır ağır içine sızıyordu.

Bir gece kasabanın ne tarafta kaldığını sordu. Eşber eliyle belirsiz bir yönü işaret ederek, "Şu dağın arkasında..." dedi. Sesinin tonunda hiçbir zaman ulaşamayacak bir dağ tarif etmiş olmanın marazi üstünlüğü vardı. Öyle tuhaf ve ürkütücü bir ifadeydi ki yüzüne hâkim olan, Fidan masumca sorduğu ve cevabını alamadığı bu soruyu bir kez daha sorup, kasabanın hangi dağın ardında kaldığını öğrenemedi.

Bu kederli evin hiç duymadığı kadar çok ses ve sözle birçok uzun gün ve gece geçti.

Fidan, artık gitme zamanının geldiğine karar verdi. Peşindeki bir yana, ona artık ıstırap veren bu biteviye beyazlık, bazen durmaksızın yağarak evi yutacağını sandığı kar, her gece etrafta dolaşan ve seslerinde bir kan çağrısı taşıdıklarını hissetmeye başladığı kurtlar, Eşber'in giderek marazi bir hal alan tutkunluğu, birbirinin aynı geçen günler onu neredeyse peşindeki karanlık adamlar kadar korkutmaya başlamıştı. Eşber'in âşık gözlerle ona bakmakla yetinmeyeceğini, hayatına ortak etmek isteyeceğini hissediyordu. Başka bir hayatı yaşamaktı bu, kendine olmayan bir elbiseyi giymekti. Son gece sadece bunları düşündü, hiç uyuyamadı ve bu yüzden kurtların seslerinin sandığından daha vahşi olduğunu fark etti.

Ertesi sabah çay demlemek için odaya giren Eşber, Fidan'ı tren-den kendini attığı sırada omzunda olan ve birkaç adım ötesine yu-varlanan çantasını eline almış, onu taşıırken dizlerine vurdukça içi-ni tarifsiz bir sevinçle dolduran mavi mantosunu giymiş bir halde görünce bembeyaz kesildi.

“Ne oldu?” diye sordu. “Niye giyindin?”

“Gideyim artık,” dedi Fidan. Sesine olabildiğince tatlılık ver-meye çalışarak, “Her şey için sana minnettarım. Ama bu kadar mi-safirlik yeter. Annem babam beni arıyorlardır. Merak etmişlerdir. Beni trene bindirir misin?”

“Olmaz,” dedi Eşber. “Olmaz, mümkün değil, gidemezsin.”

“Neden?”

Eşber uzandı, Fidan'ın çantasını çekip aldı, divanın üstüne fırlattı.

“Sen bana geldin...” dedi, olup bitene inanamıyormuş gibi ba-karak.

Gerçekten inanamıyordu. Fidan ona gönderilmiş bir bahardı, boş günlerini, suskun saatlerini doldurması, acıklı yalnızlığını gi-dermesi için ilahi bir şekilde karşısına çıkan, ona ait olan bir şey-di. Onun böyle göz göre göre gitmesine dayanması, onu eliyle tre-ne bindirmesi mümkün değildi. Şaşkın bir yüzle, alabildiğine yu-muşak bir sesle:

“Burada rahat değil misin?” diye sordu.

Yüzünde bütün tasarruf hakkını saklı tutan iyi niyetli bir sahi-bin kölesine bakışı gibi tatlı, masum, ama bir o kadar da acımasız bir ifade vardı.

Fidan o an aralarında müthiş bir savaşın başlayacağını ve bu sa-vaşın ancak birinden birinin ölümüyle biteceğini anladı. Dizlerinin bağı çözüldü, korku adamları peşindeyken ayakta kalan, direnen, ev ev, sokak sokak koşturan, her geceyi başka bir çatı altında ge-çiren, amansız koşuya günlerce dayanan vücudu, bu yumuşak ve sakin soru karşısında bir anda çözüldü ve yere yığıldı.

İlk yaptığı şey susmak oldu. Dağların ve karların aklını adeta emdiği, sonra kendine ait bir parça olarak, kendi haline bıraktığı

bu adamı konuşarak ikna etmesine imkân olmadığını hissediyor, bu yüzden hiçbir şey söylemiyordu. Zihnine iğne gibi batacak bir sözün, garip bir âlemin meczubu olan bu adamı çılgına çevirebileceğinden korkuyordu. Onun eline düşmüştü, bu sonsuz beyazlığın hâkimi Eşber'di. O gece, ertesi gece ve sonraki geceler boyunca sustu. Eşber konuşuyordu. Kendine ait anlatacakları çoktan bitmiş olan, Fidan'ın gitmek istiyorum dediği günden beri, yüzü yine perde perde sararan bu adam, takvim yapraklarından aklında kalan ne varsa, büyük ve kalabalık şehirlerden gelen tren görevlilerinin anlattıkları ne varsa, sesini dinleyip düşlerinin uzak yerlere açılmasını sağlayan televizyondan duyduğu ne varsa hepsini birer birer anlatıyor, ama ne yapsa Fidan'ın gülümsemesini, yanğındaki o dokunmak hatta öpmek istediği gamzenin belirmesini sağlayamıyor ve kahroluyordu.

Fidan ertesi gün evden çıkıp kar altında öylece dikildi. Beyaz ve üzerinde hiçbir işaret olmayan bir labirente düşmüş gibiydi. Doğru neresiydi? Batı ne taraftaydı, kasabaya nasıl gidebilirdi? Bu soruların cevaplarını bulamıyor ve gerçek bir tutsak olduğunu anlıyordu. O, burnu havaya dikili bir halde belki koklayarak, belki hissederek bir çıkış yolu bulmak için bütün varlığını doğaya teslim ederken, Eşber makas kulübesinin nefesiyle buğulanmış camından onu izliyor, hastalıklı bir gülüş, yüzündeki acıklı ifadeyi daha da artırıyordu. Artık hayatının anlamı, ona zamansızca gelen bu baharı korumak ve sonsuza kadar elinde tutmaktı. Gözünü evinin kapısından ayırmıyor, Fidan çıkacak olsa hemen yanında bitiyor, onun için hediyeler ve taze meyve ısmarlıyor, bütün bunlara karşılık alamasa da, hayatın böyle sürüp gitmesinden hoşlanıyordu.

Fidan gündüz geçen trenlerin ona yararı olamayacağını anlamıştı, gece geçen bir tren dikkatini çekti. Vakit gece yarısına yaklaşıırken bu mütevazı tren sessiz sedasız geliyor, homurtusu usulca eve sızıyor, pencereleri geceyle örtülü olan evin camlarına, yolcu vagonlarının ışıkları hızlı görüntüler halinde yansıyor. Eşber gece boyunca geçen başka bir tren olmadığı için akşamdan ona yol verip evine geliyor, hafif bir yokuş çıkarak karla kaplı düzlüğe ula-

şan tren Eşber'in evinin önünden geçerken iyice yavaşlıyordu. Fidan kurtuluşunun bu trende olacağını hissediyor, ama ona binip gitmenin yolunu bir türlü bulamıyordu.

Bahara çok az kalmış olmasına rağmen kışın iyice ağırlaştığı bir geceydi. Kuzine odun kütüklerini yalayıp yutuyordu. Camlar ince bir buz tabakasıyla kaplanmıştı. Eşber'in üstüne bir sessizlik gelmişti. Makinistlere ısmarladığı portakalların kabuklarını ince ince kesiyor, sanki sustuğu için bu haliyle Fidan'a gözdağı veriyordu. Halinde sabrının sonuna gelmiş bir sahip edası vardı. Fidan onun bu halinden korkmaya başlamıştı.

Sessiz sedasız gelen ve dağların arasından geçerek kalabalık, ışıklı, güvenli şehirlere giden trenin sesini beklerken kurtların ulumalarını duydu. Yine dağlardan iniyorlardı. Fidan bir an onların özgür olduklarını düşündü. İsterlerse bir trenin peşinde saatlerce koşabilirler, isterlerse ölebilirlerdi. İçini çekti. Eşber ise bu bitmeyen suskunluktan ince bir öfke duymaya başlamıştı. Kurtların ulumalarını duyunca yerinden kalktı, Fidan'ı şaşırtan bir şekilde pence-reyi açtı. Sanki kırık buzlarla dolu bir hava odaya doldu. Fidan soğuktan ve bu vahşi ulumalardan ürperdi. Eşber her gün makas kulübesine giderken yanına aldığı tüfeğini duvardan indirdi ve kurtların evinin etrafını sarmalarını, ona yaklaşımlarını bekledi. Tavuklar yine gelmekte olan tehlikenin korkusuyla bağırışmaya başlamışlardı. Eşber camdan sarkarak kurtlara bağırıyor, onların dikkatini çekiyor, Fidan geldiğinden beri oynamadığı ve çok özlediği oyuna hazırlanıyordu. Kurtlar pencerenin önüne yakın bir yerde biriktiler. Sesleri ürperticiydi. Fidan'ın eli ayağı titriyordu. Ölecek gibi korkuyor ve ne yapacağını bilemiyordu. Eşber tüfeğini doğrulttu, bir kurdun gözüne nişan aldı, tam ateş edecekken Fidan "Yapma!" diye bağırarak Eşber'in üzerine atıldı. Tüfek patladı, incecik bir kıvılcım gökyüzüne doğru sanki bir iz bıraktı. Kurtlar dağıldılar.

Günlerden beri ilk defa Fidan'ın ağzından çıkan bu kelime Eşber'i sersemletti. Sanki Fidan'ın canını yakmış gibi acı duydu, tüfeğini elinden attı, perişan bir yüzle ona baktı. Ne olduğunu kav-

rayamadığı bir tuhaf hal içindeydi. Yere çöktü, aralıksız olarak Fidan'a bakmaya başladı. Sanki ondan bir emir bekliyordu. Garip ve acıklı bir hali vardı.

Fidan gözlerini yumdu, gözünün önünde iki resim belirdi. Birinde kurtlar vardı; çelik ışıltılı gözleri, güçlü çeneleri ve sivri pençeleriyle, içini ürperten ulumalarıyla kurtlar, diğerinde Eşber. Öyle ürkütücü bir resimdi ki bu, makas kulübesinin camında aralıksız kendisini gözlüyor, sağ elmacıkkemiğindeki seğirme, hastalıklı gülüşünü daha da korkunç bir hale sokuyordu.

Kurtların hafiflemiş ulumaları arasında yokuşu çıkmakta olan trenin sesini duydu. O trende bir kompartımanda yolcuların yufka ekmeğinin içine kötü kokan bir peyniri sarıp yediklerini, dalgın bakışlarını uzakta bir noktaya diktiklerini, ağır ağır sigara içtiklerini, trenin camlarında kendi gamlı yüzlerini gördüklerini düşündü. Onlar sabah olunca aydınlık ve kalabalık bir şehirde trenden incekler, yüklerini sırtlayarak şehrin çamurla kaplı damarlarına dağılacaklar, hayatın onlar için hazırladığı sahnelerde yerlerini almak üzere kalabalığa karışacaklardı. O hayatın içinde karanlık yüzlü adamlar da olsa, her zaman bir kurtuluş ümidi bulunabilirdi. Bu, kendisini bekleyen ölüm tehlikesine bile özgürce yürümekti. Çok kısa bir an içinde bütün bunlar aklından geçti, gözlerini açıp Eşber'e baktı. Eşber büyülenmiş gibi oturuyordu.

Bu büyülenme ânının fazla sürmeyeceğini hissederek birden yerinden fırladı. Üstünde ince bir kazak, ayağında çorapları vardı. Müthiş bir cesaret ve güçle kapıyı açıp kendini dışarı attı. Az sonra tipiye dönüşecek bir kar yağıyor, onu hayata götürecek tren nazlı nazlı geliyordu. Karlara bata çıka koşmaya başladı. Kurtların seslerini duyuyor, ama tuhaf bir şekilde onlardan hiç korkmuyordu. Sanki az önce gözlerini kurtardığı bir kurt onu bütün tehlikelerden koruyacaktı.

Trenin evin önündeki demiryolundan geçmekte olduğunu gördü. Bu homurtular saçan demir yığınının, tekerleklerinden kıvılcımlar fışkıran mucizevi taşıta ulaşmak için koşuyor, ama dizine kadar battığı kar onu engelliyordu. Eşber'in gecenin karanlığında

yankılanan sesini duydu. Ses değil, canhıraş bir feryattı bu. “Gitme!” diyordu. Onu çağırıyordu.

Trenin kapısına kadar gelmişti, uzanıp açmayı başardı, ama bir türlü binemiyordu. Trenin yanı sıra koşuyordu. Eşber’in ona çok yaklaştığını hissediyor, soluğunu neredeyse hissediyor, ama arkasına bakmaya korkuyordu. Sonra bir elin kazağına tutunduğunu ve onu aşağıya doğru çektiğini hissetti. Bu ölüme çekmekti. Fidan o trene binemezse öleceğini hissediyordu. Eşber’in güçlü elleri onu kazağından çekerken, trene binmeyi başardı ve buz kesmiş ellerinin bütün gücüyle trenin kapısındaki demir kola yapıştı. Kar gözlerine doluyor, trenin yarattığı buzlu bir rüzgâr gücünü kesiyordu.

Kurtların çılgınca artan seslerini duydu. Az sonra arkasından onu çeken güç kayboldu. Fidan ardına baktığında, kurtların Eşber’in çevresini sardıklarını gördü.

İlk kez tanık olduğu bu oyunu kimin kazandığını düşünmek istemedi.

1999

Hüsnü Arkan

Nisa

BENİM ÇOCUKLUĞUMU, TOZA BULANMIŞ, sağanaklarla yıkanmış kurşuni akşamüstü trenleri yarıp geçti. Sonbahar ovasıyla sonbahar göğünün birleştiği yerde, babamı resmi lacivert takımıyla içine alan ufuksuz kış beyazında, yaz öğlelerinin zamanı unutturan sırça kafesinde, iç çekişlerle, iniltilerle kaybolup giderlerdi.

Babam o trenlerin makinistiydi.

Bazı sabahlar yolunu şaşırır, Soma istasyonunda iner, eve dönüp kahvaltı masasına otururdu. Uzakta, sarsılarak ilerleyen lokomotifin başka hiçbir şarkıya benzemeyen şarkısını dinlerdik. Çığlıklar, dumanlar, vişne reçeli, yeşil zeytin ve anamın mutlu yüzü...

Yaz tatillerinde o çığlığın içine girmişliğim de oldu.

Anam küçük yeşil valizi elime tutuşturur, “hadi bakalım,” derdi; istasyona kadar yürürdük. Orada beni lokomotife bindirir, babama yabancı biriymiş gibi gülümser, peronda küçülüp yok olurdu. Anamdan ayrılmak kötüydü ama lokomotifin içinde bunu düşünmezdim. Hatta dönüp ona bakmak bile aklımdan geçmezdi.

Yol boyunca dereler, söğüt gölgeleri, akşam serinlikleri, sabah aydınlıkları, gece yalnızlıkları, tütün tarlaları, pamuk tarlaları, tarlalara dağılmış kadınlar akardı. İki yanda köyler, kasabalar, başka ve anlaşılmaz hayatlar akardı. Ellerleriyle rüyalarına dokunabilen bir çocuk daha ne ister?

Bu yolculukların sonunda, babam beni Basmâne Garı'nda amcam emanet ederdi. O gar bütün saraylardan daha büyüktü. Amcam bir kral naibiydi. Gösterişli lacivert ceketinin düğmeleri babaminkinden daha parlaktı.

Genellikle neye sevineceğimi bilemezdim. Amca çocuklarını göreceğime mi, o büyük ve denizli şehre vardığıma mı, yoksa o hülyalı yolculuğa mı? Bunların hepsi birer şenlikti. Tıkır tıkır giden o makine, şenliğin bando takımıydı. Yolda gördüklerim, balonlarla, krepon kâğıtlarıyla süslenmiş çocuk dünyamın cambazhanesinde, yüzlerine hayret ve şaşkınlıkla baktığım yaratıklardı. Denizle bir kez daha karşılaşmak olağanüstüydü; Nisa'nın beni öpmesinden bile güzeldi.

O zamanlar, dünya acıklı bir çocuk hikâyesi gibiydi; çünkü duyduğum, gördüğüm her şeye hüznler yakıştıran bir çocuktum. Bunun için özel bir çaba harcamıyordum; her şey kendiliğinden oluyordu. Bir bakmışım, bir oyunun içinden ölüm çıkmış... O kelimeyi alıp diğerlerinin üstüne koyuyordum ki, anlamı büyüsün... *"Ustam öldü, ben satarım..."* Ustam niye öldü? İncecik bir adam mıydı, makinist miydi, babama benziyor muydu? O öldükten sonra hemen onun yerine geçip yağ, bal satmak yakışık alır mıydı?

İçimden trenler geçiyordu. Her saat geçiyordu. Sanıyordum ki, o yolcular o büyük yapıya, Basmâne Garı'na varıp kurtulacaklar... Babam hepsini koruyacak, amcamın evine yerleştirecek; kuzenlerle hemağuş olacaklar, sonsuz mutluluğa karışıp kaybolacaklar.

Oysa insan bazen gerçekten kayboluyor. İlkokul arkadaşlarımız gibi, adını unuttuğumuz çocuklar gibi; adımızı unutanlar gibi... Sonsuz genişlikte bir ormanda yokluğa karışıyorlar; trenlere binip gidiyorlar. Kitaplarını, defterlerini, podyalarını, yakalarını almadan gidiyorlar... Nisa gibi gidiyorlar. Komşular, ermiş dedeler, evliya nineler, her şeyi bilen babalar, anneler, abiler ve ablalar onlar için hiçbir şey yapmıyorlar.

Nisa benden iki yaş büyüktü ama aynı sınıftaydık; okula geç yazdırmışlardı. Yan yana geldiğimizde endamıyla bizlerden ayrılır, yetişkin bir kız gibi dururdu.

O benim koruyucumdu. Sınıfa girerken yakamı düzeltir, kalemini kaybettiğimde kalemini verirdi. Bazen kaba şakalaşmaların, incitici sözlerin içine ellerini uzatır, beni çekip çıkarır, güvenli, ılık bir odanın sim işli şiltelerinden birine oturturdu.

“Ona böyle davranmayın, kendinizden utanın!”

Boyum herkesten kısaydı. Gözlüklüydüm, içime kapalıydım; alay edilmeyi hak ettiğimi düşünüyordum. Tek üstünlüğüm trenleri biliyor olmamdı.

Yolculuklarımı yalnızca Nisa’ya anlatırdım. Sözün nasıl açıldığını şimdi hatırlamıyorum.

Okulun bahçesindeki banklardan birinde otururuz. Oraya nasıl gittik, ilk kim oturdu, bilmiyorum. Beni yanına mı çağırdı, sınıftan birlikte mi çıktık; hiçbir şey hatırlamıyorum. Sanki onunla hep oradaymışız, başka bir yerde karşılaşmışırmışız gibi.

“Dünya sandığımızdan biraz daha büyük, Nisa! İçimizde neler olup bittiğinin kimse farkında değil ya; öyle... Şimdi bir sisin içindeyiz ya, çocuğuz, önümüzde ne var göremiyoruz ya; öyle... Koku-lu silgiler umut vericidir ya, niye umut verdiğini bilmiyoruz ya; öyle... Yeni bir kalem, yeni bir kitap, yeni bir defter; bir şeylere kıymet vermenin anlamlı olduğunu henüz akıl edebiliyoruz ya; öyle... Henüz yetişkinlerin kaçırdığı hiçbir trene bilet almamışız ya; öyle... Sabahları uyanıyoruz ya! Aklimızdan o anda geçen bir yığın şeyin zamanla bizden bir tren gibi uzaklaştığını ve bir daha geri dönmediğini anlayamıyoruz ya; öyle... Bazen saçlarıma dokunuyorsun ya; işte dünya o kadar büyük. Sen gülümserken daha büyük... Yanağımdan öptüğünde çok büyük...”

İlkokulu bitirdiğim yıld. Temmuzun yirmi biri... Sıcak, nemli bir gün... Gömleğimin yakası enseme yapışmış ama gıkımı çıkarmıyorum.

İzmir’e yakın istasyonlardan birinde, babamın bir arkadaşı görevi devralınca lokomotiften inip trene geçtik.

İki kompartımanın birbirine bağlandığı yerde babam helaya girdi.

Bağlantı bölümü lokomotiften de gürültülüydü. Ayağımın altındaki zemin ileri geri, sağa sola hareket ediyordu. Kompartımanların kapıları açılıp kapanıyor, girip çıkanlar yanımdan geçiyorlardı. Kapının yanındaki tutunmalığa yapışmıştım.

Sonra, açılan bir kapının aralığından onu gördüm. Önce ben-zettiğimi sandım. Kapı bir daha açılınca dikkatle baktım. Oydu...

Yüzü bembeyazdı. Yanağındaki allığa, dudaklarındaki ateş kı-zılı ruja, gözlerindeki koyu sürmeye karşın, bembeyazdı. Kaybet-tiği bir şeye bakıyordu. Trenle birlikte başı sallanıyor, birbirine ek-lenen tıkrıtlarla birlikte, sanki kendi kendine söyleniyordu.

Bir an göz göze geldik. Çılgılık atar gibi gülümsedi. Tutunduğum demiri bıraktım. Sallanarak, savrulurak ona doğru yürüdüm.

Gelinlik giymişti. Kravatlı adamların, parıltılı elbiseler giyin-miş kadınların arasındaydı.

Tanımadığım bir kadın adımı söyledi. Başka şeyler de söyledi ama şimdi hatırlamıyorum.

Nisa bana baktı.

“Güzel miyim?” dedi.

Utandım.

Güzeldi.

—

Behçet Çelik

Tren Elbet Kalkacak

KONDÜKTÖR TRENİN ZAMANINDA KALKMAYACAĞINI söylediğinde yemekli vagonu uğultu kapladı. Söylenmeye, demiryollarını eleştirmeye başladılar; sözü hükümete, hatta çokuluslu şirketlere verdirenler oldu. Ne rötâr, ne bu konuşmalar keyfimi kaçırabilir. Belki içimden onlara söylev çekerim, ama yüzüm asılmayacak. Tren yolculuğunun ve rayların o tekdüze ritminin aklıma geldiği andaki gülümsemeyi koruyacağım.

Cesaretim olsa, “Hadi kompartımanda, koltukta olanları anlarım da,” derim söylenenlere, “sizi anlamıyorum. Yemekli vagondasınız. İçki seviyorsanız, söyleyin bir şeyler; üzeri demiryolu armalı bardaklarla getirsinler. Sevmiyorsanız çay söyleyin ya da kahve, olmadı su. Göğün giderek artan kızılılığına bakarak yudumlayın içkinizi. Düşünün o kadar da gerekiyor mu gideceğiniz yere bir an önce varmanız.”

İlginç bir trendir bu. Tam mesai saatinin bitiminde, daha gün batmadan kalkar. Şehrin uzağındaki büyük banliyölere uğrayıp öyle çıkar şehirden. Yemekli vagonun müdavimleri de bu banliyölerde oturanlardır çoğunlukla. Benim gibi birkaç uzun yol yolcusu dışında hepsinin en fazla iki saat sonra evlerinde olacakları-

nı duyuran izleri var. Gevşemiş kravatları, evrak çantaları, poşetlerden sarkan ispanak demetleri...

“Siz de bilmiyor musunuz sanki?” diye sormak isterim. “Evleriniz almayacak yorgunluklarınızı. Akşam haberleri, karınız ya da kocanız, kim bilir kime küsüp surat asan kızınız, nerede, kiminle olduğunu, ne halt yediğini bilmediğiniz oğlunuz.”

Ama tren alır yorgunlukları. Birbirinin benzeri istasyonlar. Koyu gölgeli atkestanelerinden gelen hışırtı, uzak binalarda yankılanan o tiz düdük sesi. İstasyon bahçelerinin تنها sıralarına oturup soluklanmak gerekmez günün yorgunluğunu atmak için. Geçerken bir an görmek yeter. Bir gün o atkestanenin altındaki sıraya oturup trenin getireceği birisini bekleyeceğimi düşünürüm. En fazla bir telaş dolaşır bedenimi. Yorgunluk falan kalmaz.

Bunları içimden değil, söylenip duranlara söylesem, “Oğlum,” diyecekler, “belli ki acelen yok. Beklemek senin gibi avareyken güzel gelir insana.”

Acelem mi yok? İçinizde en çok acelesi olan benim. Bu tren beni evime götürmüyor, asık yüzlü olmanın kıdem sayıldığı, her köşesi can sıkı kutulardan birine gitmiyorum. Tren beni sevgiliye götürüyor.

Dün gece konuştuk. Ben trene buradan, ilk istasyondan bineceğim, gün batarken. Gün doğarken tren onun kasabasına varmış olacak, o da oradan binecek. Son istasyona kadar bir saat çay içecek, kahvaltı yapacağız yemekli vagona.

Yeni uyanmış, gözümü bozkırın ufkuna dikmiş olacağım, o kasabasının istasyonunda beklemeye başladığında. Tam trenin yavaşlamaya başladığı an, kıvrıkcık saçları ve sırt çantasıyla onu seçeceğim. Tren duracak, o binecek.

“Ne güzel olur,” dedi bunu anlattığımda. Bu cümleyle daldım uykuya. Uyanır uyanmaz da fırladım dışarı. İşe gitmeden gara uğrayıp biletimi aldım. Onu aradım, uyandırmak pahasına.

“Akşam biniyorum. Sabaha görüşürüz,” dedim.

Telefonu kapatmadan bir şey daha söylemek geçti içimden. Utandım, söyleyemedim. Onun da utanmasından, üzülmesinden

korktum. Söyleyemedim dilimin ucuna gelen şeyi. “Geçen seferkiler gibi olmasın,” diyemedim. Bu trene çok bindim, bu akşamki gibi neşeyle. Ama trenin onun kasabasına girdiği hiçbir sabahta, onun saçını, sırt çantasını seçemedim uzaktan. Birlikte çay da içemedik. Trenden iner inmez aradım. Ya uyanamamış ya bir işi çıkmış, bana haber verememişti. Hiçbir gün dönüş trenini beklemedim. İlk otobüse atladım. Otobüsler onun kasabasından geçmiyor. Gerçi bozkırdaki her kasaba benim için bir, hepsinde o var sanki. Hepsinde, evinden işine yürüdüğü beş dakika içinde üzerine yapılan bakışlardan gün boyu kurtulamayan, genç bir kadın yaşıyor.

Bu kasabalarda güneş hep bozkırda batar. Yere düşmüş, olgun bir şeftali gibi dağılarak. Genç kadın o saatlerde ufka bakmaya dayanamıyor, yatıp uyuyor. Rüyasında deniz görüyor, ufkun sarı-kızıl değil, yeşil-mavi olduğunu. Uyandığında yatsı çoktan okunmuş, kasabanın sokak lambaları dışında göz kırpan tek tük ışığı kalmış oluyor. Görülme korkusu olmadan balkona çıkabiliyor bu saatlerde; yıldızlara bakıyor, onlardan medet umuyor sanki. “Bu gece ne yapsam?” diyor. Ben ararsam, benimle konuşuyor. Aramazsam, ne yapıyor bilmiyorum.

Yarın öncekiler gibi olmayacak. Öyle olmasın diye tren istasyona girerken gözlerimle onu aramayacağım. Elimdeki kitaba bakacağım, tek cümlesini anlamadan, kim bilir kaç sayfa çevireceğim. O çoktan binmiş, yanıma varmış olacak. “Bak bu kez nasıl geldim? Beklemiyordun di mi?” diyen bakışlarla gülümseyecek.

Tren kalkmış bile. Söylenenler söylenmeyi bırakmış, yemeye içmeye dalmışlar. Masamdaki üç adam da yan masadaki adamı dinliyorlar. Az önce söylenenlerden biriydi bu. Şimdi neşeli. Siyasetten konuşuyor, ama tuttuğu takım galip gelmiş birinin maç sonrasındaki heyecanı var sesinde. Pek de kibar. Garsondan birayı istemiyor, “istirham” ediyor; uzak masadaki tanışına eğilerek selam veriyor. Şövalyeleri andırıyor selamı. Aslında her şeyiyle bir şövalye bu adam. Uğrunda savaştığı bir şeyler var. Trenin hareketiyle bir muharebeden daha zaferle çıktı. Biraz gecikmiş de olsa, her şey planladığı gibi olacak. Bu kadar çok ve bu kadar kibar ko-

nuşmasa, bir de benim yeterli cesaretim olsa:

“Ah sevgili şövalye,” diyeceğim, “bütün şövalye hikâyeleri zaferle biter, doğru. Peki şövalyelere ne olur? Üç-beş gün, övünerek son savaşlarını anlatırlar. Oysa, ne son savaş diye bir şey var, ne de yegâne deli şövalyeninki dışında adınızı anımsayan kaldı.”

Yemekli vagon iyice doldu. Önce, yalnızca, bizim gibi trene yemekli vagon dan binenler vardı. Sonra yerlerine yerleşip çantalarını bırakanlar geldi. Masada iyice sıkıştık. Buna biraz da ben neden oldum. Genç bir kızla genç bir oğlan yemekli vagona geçmiş, kaygılı bakışlarla oturacak yer arıyorlardı. Belki de birlikte çıktıkları ilk yolculuktu bu. Oğlan zor ikna etmişti kızı.

“Trenin yemekli vagonunda bira içeriz, sigara böreği yeriz,” demiş, öve öve bitirememişti eski yolculuklarını. Oysa şimdi yer yoktu! Kendimden beklemediğim bir acarlıkla:

“Biraz sıkışsak da *çocuklar* otursa,” deyiverdim. “Çocuklar” dediklerimden en fazla üç-beş yaş büyüktüm. Buna şaşıp da mı ne yaptıklarını bilemediler, masalarında bir kız olması mı çekici geldi, bilmem, ânında sıkışıverdiler.

“Buyrun böyle oturun,” dedim çocuklara. Teşekkür edip oturdular. Masadaşlarım kendi dünyalarına çekilmediler hemen, kızla oğlana bakıyorlardı. Çocuklarsa bize rahatsızlık vermişler gibi, mahcup ve sessizdiler. Üstelik bira ve sigara böreği değil, çay istediler garsondan. Onları bir de ben bakışlarımla sıkımayayım diye hafif yan döndüm. Unutmuşum; bizim şövalye ile yüz yüze geldik.

“Çok kalabalık,” dedi. “Niye ikinci bir yemekli vagon koymazlar ki?” Bir şey söylemeyip yalnızca gülümsedim. Gülümsememi yorumlamayı ona bıraktım. Tahmin ettiğim gibi, bunu bir sohbet çağrısı sanmış ve anlatmaya başlamıştı. Onu dinler görünüyordum, ama dinlediğim bir başkasıydı.

Ansızın ortadan kaybolmalarımın nedenini sorduğu bir akşam, tren yolculuklarımı, bozkırdaki sevgilimi anlattığım bir arkadaşımı karşımda oturan.

“Ya bırak bu kızın peşini ya da git kasabasına, çık karşısına. ‘Ben geldim,’ de,” diyordu.

“Davet etmiyor ki nasıl giderim?”

“Saf mısın yahu? Ne daveti bekliyorsun? Sevmiyor musun?”

“Seviyorum.”

“O zaman bir sabah in onun kasabasına.”

“Gel demeden gitmem.”

“Sevmek mi lan seninki, sinameki herif!”

Bilmem ki! Herhalde şövalye soyundan gelmiyorum. Arkadaşımsa şövalyelik bekliyordu benden. Birkaç kez sormuştum sevgilime, “Geleyim mi?” dedim. Her seferinde kısa ve kesindi yanıtı: “Hayır.”

Bu kesinlik bazen beni de kuşkulandırıyor, ama kapılıp gitmiyorum kuşkuya. Sonra bu kuşkuyu yenecek şeyler geliyor aklıma. “Trene binmem,” demiyor ki; o da istiyor, ama ya uyanamıyor, ya işi çıkıyor. Onu aradığım geceler, uzun uzun konuşuyoruz. Evet, o beni aramıyor, ama olsun, aradığımda anlatıyor, anlattıklarını dinliyor ya!

Şövalye ruhlu arkadaşşımsa onu zorlamamı, sıkıştırmamı istemişti. Benim sevgim de, onun sevgisi de böyle anlaşılacaktı. Gidip onun istemediği bir şeyi yapınca onu seviyor olacaktım, o da istemediği bir şeyi yapanı kovmayınca beni seviyor olacaktı. Olacak şey mi bu? Aklım bir türlü almadı. Şövalye mantığı bu olsa gerek.

Arkadaşımanın akli da benim yaptıklarını almıyor olsa gerek. Kim bilir, belki de nasıl tanıştığımızı anlatmalıyım; bir de benim penceremden görebilir o zaman yaptıklarını ve yapmadıklarını. Hiçbir şey istemeden ve beklemeden birkaç gün geçirdiğimizi anlatsam, yarınmış, o kasabasına ben İstanbul’a dönecekmişim düşünmeden; belki biraz anlar yolculuklarımı. Bu da yetmez. Şimdi nerede ve ne yaptığını bilmediğim başka bir kadınla, yıllar önce, “Yarın, yarın,” diyerek “şimdi”yi yitirdiğimizi de bilmeli. Her ilişkinin, biten bir önceki ilişkinin eksik bıraktıklarını tamamlamak için başladığından söz etmeliyim. Bu yüzden her seferinde yeniden doğar gibi olduğumuzu ve içimizde bir şeylerin asla ölmediğini, ama değişip durduğunu anlatmalıyım.

Nice sabırsız bekleyişten, sancılı geceden, uzun uzun söylenmelerden sonra bu trene vardığımı da anlatmalıyım. Bu trene, kalksa da, kalkmasa da. O sabah binse de, binmese de... Ben atlıyorum ya trene, sevinçle bakıyorum ya penceresinden. Biliyorum, tren elbet kalkacak. Bunu bir gün, kibar ama geveze şövalye de öğrenecek.

Sevgilim de, benim trenin kalkacağından emin olduğum kadar geleceğine inandığım gün binecek trene.

—

Hasan Ali Toptaş

Çift Çizgi

UZUN SÜREDİR YOLCULUĞA ÇIKMADIĞIM İÇİN, İzmir'e giderken her şeyi olduğundan derin, olduğundan çizgili ve karmaşık göerek yaşamı abartacağımı düşünüyordum. Daha trene binmeden, garda bile başlayabilirdim bu işe; çantamla bedenimi o kanepeden o kanepeye sürükler, yalnızlığımı bekleme salonundaki kalabalığın içinde azaltmaya çalışırken kederli kederli sigara içer, sonra da rayları sağıma alıp onlarla birlikte yürürken, gökyüzü bir kame-raymış da yüzümü yakın çekime almış gibi, delik deşik bakışlarla uzaklara bakabilirdim.

Ama hiçbirini yapamadım bunların. Ne garı abartabildim, ne treni, ne de kendimi. Belki de öyle ustaca abarttım ki, kendim bile farkına varamadım.

Tren hareket edeceği sırada, kompartımanda bir şişman oturdu karşıma. Oturur oturmaz da, yüzünü pencereye döndü. Bakışlarında yazılanları okumamdan korkuyordu sanki. Garın karanlıkta eriyen köşesinde, kendim kadar yalnız bir akasyaya takıldı gözlerim. Şişman, çingene bohçasına benzeyen çantasını dizlerinin üstüne yatırdı. Akasyanın yapraklarında, belli belirsiz bir rüzgâr geziniyordu. Çantasının fermuarını açtı şişman. Yapraklar titreşe titreşe karanlığa gömüldükçe, karanlık yaprak hışırtısına boyanıyor-

du. Bu alışverişi, kompartımanın penceresinden bir sigara tütütrek alkışlamayı düşündüm birden.

Bu sırada şişman, iki elimi es geçerek burnuma doğru sigara uzattı. Parmaklarım sigaraya yaklaşıırken, şair bir dostumun dize-si geçti içimden: “Bir kent terk edilirken sigara içilir sayın yolcu-lar.”

Şişman, kaşlarını elmacıkkemiklerinin üstüne yığarak uzun uzun emdi sigarasını. Bakılamayacak kadar korkunç bir yüzü var-dı. Onun böyle bir yüzü taşımaktan yorgun olup olmadığını dü-şündüm bir süre. Sonra, hiç kimse sürekli korkunç olamaz, diye geçirdim içimden, beyni bedenini birazcık rahat bıraktığında, bu bakışlar pamukşekerine dönüşebilir.

“İzmir’e mi?” dedi bana.

“İzmir’e,” dedim.

“Tren yolculuğunu severim ben,” dedi ağzından saçılan du-manların arkasından.

Gitmek fiilinin altını çift çizgiyle en güzel trenler çizebilirmiş ona göre. Otobüs koltuğunda Ramses gibi kıpırdamadan oturanla-ra, yolculuk ediyor denemezmiş doğrusu. Sonra, trenler her zaman bir sır taşıma olasılığı taşırlarmış. İnsanlar vagondan vagona geç-tikçe, tuvalete, restorana gidip geldikçe, ilginç şeylerle karşılaşa-bilirmiş insan.

“Haklı olabilirsin,” dedim ona.

Bu kadar esnek bir haklılığı kulakları işitti ama, gözleri kabul etmedi. Dövecekmiş gibi, ters ters baktı yüzüme.

“Bak dinle,” dedi.

Bir ay öncesine, onun İzmir’den Ankara’ya geldiği güne gittik sonra. Yağmurlu bir gündü o gün, anlıyor muydum? Şu, bitişikte-ki kompartımandaydı şişman. Karşısında, somurtkan bir kız var-dı. Kızın yanında da, ayaklarının dibindeki televizyonu bakışla-rıyla yoklayıp duran, aklına düştükçe de eğilip düğmeleriyle oy-nayan, doğuştan kınalı –yani yüzünde kurumuş kestane mevsimi taşıyan– yaşlı bir teyze oturuyordu.

Kız öyle dalgındı ki, pencereden gelip geçen onca manzaradan

bir virgüllük gölge bile düşmüyordu yüzüne. Kulaklarını rayların şakırtısına yaslamış, öylece, içini dinliyordu.

Aslında, kömür kokulu trenlerle şehirden şehire taşınıp durmaktan bıkip usanmıştı bu kız. Gelgelelim, teyzesinin aklını çelip de otobüs bileti aldırılmıyordu bir türlü. Kara ve inatçı bir katır yaşıyordu bu buruşuk kadının içinde. Teyzesi olmadan, tek başına yolculuk da edemezdi. Can borçluydu ona. Babası delirmişti yıllar önce. Teyzesinin dediğine göre, dünyada ne kadar pabucu yırtık şeytan varsa hepsi gelip babasının akıl sofrasına oturmuşlardı. Şeytanlar aylarca kalkmamışlardı oradan. Babasının aklına, koro halinde işemişlerdi sonra. Kanlı sidik damlacıkları gözlerinin akına sıçrayınca, birdenbire bağırmaya başlamıştı baba. Ne bağırması, evin önünde eşine eşine, tıpkı bir öküz gibi böğürmüştü düpedüz. Böğürünce de, herkes palas pandıras koşup ona bakmıştı. Kadınlar, çocuklar ve köpekler sökün edip gelmişlerdi sokaklardan. O, babasından korkmuştu. Kara bıyıklı, iğrenç bir yüzü ilk o zaman tanımıştı.

Ne anasını ne babasını görebilmişti o günden sonra. Ana, ona gösterilmeden toplanmış, kanlı bir et yığını halinde toprağa gömülmüştü. Babası da elinde titreyip duran bir baltayla götürülmüş, bir daha da geri getirilmemişti.

O günden bu yana, teyzesi olacak şu pisliğin elindeydi. Kimin koynuna gireceğine o karar verirdi. Ne eder eder, her allahın günü erkek bulurdu ona. Perde arkalarında, parklarda, yan odalarda, garlarda ve cadde köşelerinde pazarlığa tutuşur; kızın diriliğinden söz açar, değirmen taşı kalçalar, bal peteği dudaklar der, şu kadar süre ya da şu kadar kez diye mırıldanır, sonra da küfre bulanmış bir yığın parayı alıp cebine indirirdi. Kız uyuyunca defalarca sayardı onları, sanki saydıkça çoğalıyormuş gibi. Puflaya puflaya gidip bankadaki fincan gözlü veznedara teslim ederdi sonra da.

Beş kuruşu beş düğüm içinde gizleyen, ömrünün yarısını para saymakla, öteki yarısını da erkek aramakla geçiren, Azrail'in gözünden kaçmış lanet bir insandı teyzesi. Onun bunun terli yatağından o geçiyormuş, rakı sofralarına o meze oluyormuş, cacık ko-

kulu ağızlarda onun dudakları gevelenip onun meme uçları çiğneniyormuş gibi, ne zorluklarla kazanılıyor diyerek paranın kuruşunu koklatmazdı ona.

Şişman, burnunu elindeki gazetenin ortasına gömmüş, yaşlı kadına bakıyordu. Kadının yüzündeki kestane mevsimi solmuştu biraz. Şişmanın dediğine göre, öldürüleceğini sezmişti sanki. Bakışları ürkek kuşlar gibi televizyonun üstüne konuyor, oradan kanepeye sıçırıyor, sonra pencere camına çarparak yere düşüyor, yerde bir süre gezindikten sonra da, arada bir kızın yüzüne doğru uçuyordu.

Deli, derdi ona. Deliydi, evet! Hiç kuşkusu yoktu, kafasının içinde beyin diye yüz elli gram kıyma taşıyordu bu kız. Öyle olmasa, şimdiye dek bir zenginin aklını çelip hem kendini kurtarırdı, hem teyzesini. Ama, evlenmek denince, Ekrem geliyordu onun aklına. Ekrem dediği de, mahalle bakkalı. Şöyle, yumuk gözlü, kum patatesi gibi bir şey. Delinin ipiyle kuyuya mı inilir; mahalle bakkalını kendine layık görüyordu demek ki. Göremediği çok şey vardı oysa. Bal sinekleri gibi bacaklarına, kalçalarına ve memelerine üşüşen onca gözden, teyzesinin payına bir yerleri dişlemek, bir yerleri okşamak isteyen ufacık bir erkek bakışı bile düşmediğini göremiyordu sözgelimi. Yaşlılık korkusunu tanımamıştı daha yüreği. Oysa, çok değil, beş on yıl sonra erkek sinekler bile uçmayacaktı yanından. İşte o zaman, papatya gözlü veznedara teslim ettikleri paralarla geçineceklerdi.

İkide bir havlıyor, ikide bir erkeklerin ağzından çalınmış ipsiz sapsız küfürler savuruyordu ama, yatsın kalksın, teyzesine günde beş vakit şükretsindi deli kız. Her şeyi, bir paket yağ karşılığında Ekrem'e memelerini okşamak kadar kolay sanmasıydı. Teyzesi olmasa, tek başına her şeyi yüzüne gözüne bulaştırır, önüne çıkan her erkek yaratıkla yatardı. Sokaklarda nereden gelip nereye gittiği bilinmeyen birçok insan vardı, iki adımda bir kimlik yoklaması yapıldığına ne bakılıyordu? Kim bilir bu insanların her gün kaçına kelepçe takılıyor, kaç adımda izleniyor, kaç dışarıya salınıyordu? Ya bunlardan biriyle aynı yatakta yakalanırsa ne olacak-

tı? Fuhuş suçunu bir yana bıraksın, versindi bakalım hangi örgüte üye olduğunun hesabını verebilirse.

Küçük sarsıntılar, kesik çuflamalarla durdu tren. Dışarıdaki Ege baharından içde kokuları sızdı kompartımana. Kız sessizdi gene de. Şişmana göre, böylesine derin bir sessizliği ancak büyük gürtlülere hazırlanan ruhlar taşıyabilirdi.

Kız, şişmana baktı gözücuyla. Sigarasını, sivri topuklu ayak-kabıllarının altında ezdi. Sonra, bir daha hiç gelmeyecekmiş gibi, kompartımanın kapısına doğru yürüdü. Keten gömleğinin içinde kıpırdanan memeleriyle sağa sola kıvrılan incecik beli, şişmanı çağırıyordu sanki.

Şişman da kalktı yerinden, teyzeyi kompartımanda tek başına bırakıp koridora çıktı. Ekşi ter kokularının, camlardan dışarıya sarkan başsız bedenlerin, çantaların, sepetlerin arasından telaşla yürüdü. Kızı yitirdi birden. Aşağıya indi. İplik iplik yağan yağmurda, koşuşan insanlarla ıslak düdük seslerinin içinde gezindi bir süre. Gişelerin önünde bekleyen çocuktan bir simit aldı. Açlığını tokluğunu düşünmeden, simidi ağzına götürdü. Susam kokusunu duymuştu ki, iki el silah sesi yayıldı ortalığa. Simidi ısıramadı. Trene koştu hemen. İnsanlar koridoru tıkamıştı. Vardığında, kompartımanın vişne rengi perdeleri titreşiyordu hâlâ. Teyze yerde, televizyonun dibinde yatıyordu. Eli düğmelerden birine uzanıp çevirecek gibiydi. Pörsümüş memelerinin arasından taşan paralar kana bulanmıştı.

Şişmana doğru uzattım sigara paketini.

“İşte böyle,” dedi alırken.

Sonra, ağzından saçılan dumanlarla birlikte, kaşlarını elmacık-kemiklerinin üstüne yığdı gene. Gözlerini kısarak bir ay öncesine gitti geldi. Kızın ardından yürüdü, onu kaybetti, tren düdüğünü duydu, susam kokusunu içine çekti ve iki el silah sesini dinledi. Bir soru işaretinin beynini oyduğu belliydi.

“Kızın sessizliği, iki el silah sesine gebeymiş demek ki,” dedi. “Teyzesini öldürmeyi düşünüyormuş.”

“Teyzeyi kızın öldürdüğünü nereden biliyorsun?” dedim ona.

“Bu işi o yapmalıydı,” dedi. “Hem, kızı bir daha gören olmadı oralarda.”

Trenimiz İzmir’e girerken, ne tuhaf, şişmanın anlattığı öyküdeki gibi iplik iplik bir yağmur başladı. Bakışlarımı gecenin içine dikip öyküdeki kızı düşündüm. Yüzünü çizmeye çalıştım karanlığın yüzüne. Omuzlarına sapsarı saçlar akıttım sözgelimi, gözlerine mavi sessizlikler damlattım. Dudaklarındaki diş izlerini aceleci bir rujla kapattıktan sonra, yanaklarına iki hınzır gamze oydum.

O sırada, şehrin ışıkları geçmeye başladı camdan. Yarı karanlık çatılar, ağaç uçları, ıssız sokaklar ve sesler geçmeye başladı. Kompartımandaki insanlar da birdenbire hareketlenmişlerdi.

“Geldik,” dedi şişman. “İyi geceler.”

“İyi geceler,” dedim.

Tren, Basmane garında durmuştu. Çantamı omzuma atıp bir süre gezindim garın ıslak betonunda. Gidip bir kanepeye oturdum sonra. Kız da bizimle birlikte yolculuk etmiş de az sonra trenden inecekmiş gibi, bekledim. Yolcular, arkalarında derin bir sessizlik bırakarak İzmir caddelerine dağılınca, yavaşça kalktım yerimden.

Sonra, birdenbire trene doğru yürümeye başladım.

“Heeey,” diye bağırdı bir görevli. “Heey şişman, nereye?”

“Ceketimi unutmuşum,” dedim ona.

Trene bindim. Koridor bomboştu. Bitişliğimizdeki kompartımanın önünde durdum. Dikkatle bakınca, vişne rengi perdelerin titreştiğini gördüm. Sonra, kapıyı açtım.

Teyze, kanlar içinde yatıyordu.

—

Erdal Öz

Kuklacı

TREN, BİR DEMİRSİ GICIRTIYLA DURDU. Masanın üstündeki şişe sallandı. Tıkırdadı. Su yoktu içinde. Ayazlı bir karanlıkta, donmuş bir gece fenerinin ayazlı, buz tutmuş solgun ışığı altında kırmızı şapkalı bir trenadamı duruyordu. Kara paltosunun kalın yakasını kaldırmış, iyice içine gömülmüştü. Arkasındaki istasyon yapısı ışıksızdı. Gece fenerinin donmuş ışığıyla az aydınlanıyordu. Bu az aydınlıkta kâğıttan yapılmış gibi duran bir örtüyle örtülü pencere yarısı, onun altında da boş, büyük bir saksı vardı. Başka da bir şey yoktu.

“Neresi?”

Homurtuydu. Deri ceketli adamdı soran. Kimbilir kaçınıcı uykusuna geçerken, yattığı yerden sarsıntıyla gözlerini aralamıştı.

“Bilmem,” dedim.

Yüzüme bakmadı bile. Karşıma, iki kişilik boş yere boylu boyunca uzanmış, bir eliyle de başını avuçlamıştı. Öylece dondu kaldı yeniden. Şişman bir uzunluktu. Gece feneri sallandı az. Kırmızı şapkalı adam, yeşil bir ışık yaktı elinde. Tren, büyük büyük soluklandı, bir çığlığın ardından tıkırdadı demirsi gıcırtilar içinde; sallandık. Sonra, kırmızı şapkalı adam, kırmızı şapkalı adamın elindeki yeşil ışık, gece fenerinin ayazlı buz tutmuş ışığında yaşa-

maya çalışan pencere yarısı, boş büyük saksı geriye geriye gitmeye başladı. Sonra bir karanlıktı başlayan, hep oydu.

Gökte ninnili bir yıldızdı; buğuları silmeden de görebiliyordum. Kimi pencerenin sağında, kimi de solunda oluyordu. Ama hep orada oluyordu.

Deri ceketli adam, deri ceketinin içinde deri kokuyordu. Yakasının açıklığındaki az az inip kalkan göğsü, yığınlaşmış kıllarla onu, hayvanlığına daha bir yakınlaştırıyordu. Trenin demir gıcır tılı duraklamalarında ağzını oynatıyor, tren eşit aralıklı salınımlarına yönelince o da uzayıp kopmayan sızıntılı salyalarıyla dördüncü, beşinci uykularına gömülüydü. Az saçlı başına, yukarıda bir çengele iliştirilmiş, koyu çizgileri kesişen sarı-mavi bir boyun atkısının püskülleri dokunuyor, ama onun uykulu, salyalı, deri kokulu, katı yaşamasına bir şey katamıyordu. Karşımdaydı, upuzundu. Deri ceketinin alttan ikinci düğmesi kopuktu. O düğmesiz aralıktan, açık yeşil, kirli gibi gömleği görünüyordu. Her keresinde, düğmelerini sayarken o kopuklukta duruyor, deri aralıktan içeri girip açık yeşil, kirli gibi gömleğinde dolaşıyordum. Yine de kaç taneydi düğmesi, bilmiyorum. Deri ceketinin o ılımlı bitiminde yağmurdan ıslanmış gibi görünen kadife pantolonu başlıyordu; ütüsüzdü, bacaklarının kalınlığını gizlemiyordu. Altı kauçuklu, kalın ama biçimsiz ayakkabıları vardı. Ayağının o taraklı büyüklüğü, biçimsizliği içinde, öyle tedirgin günlere gömülmüşlüğü yoktu adamın. En güzeliydi bu. Onu hayvanlığından soyutlayıp aradığımı, istediğime daha iyi uyguluyordu.

Kapı açılıverdi. Korkar gibi oldum.

BİR KADINLA BİR ADAMIN GİRECEĞİNİ BİLİYOR GİBİ OLDUM.

Bir trenadamı kapıdan başını uzattı.

BİR KADINLA BİR ADAMIN GİRECEĞİNİ BİLİYOR GİBİYDİM.

Nedensiz korkar gibiydim. Böylesi birçok yaşamışlığım var gibiydi. Yaşadıkça, düşündüğümü, bildiğimi yaşamak, tıpkısını yaşamak, beni birçok olumlu sandığım yargılardan çekip alıyor, daha başka, ama bana daha gerçek gibi gelen yeni bir olumlu duru-

mun içine atar gibi oluyordu.

BİR KADINLA BİR ADAM GİRECEK GİBİYDİ.

Trenadamının başı, görmez gözlerle beni atladi, deri ceketli adamın üzerinde durdu.

“Yeri neresi bunun?” dedi.

“Bir kadınla bir adam mı?” dedim.

Dik dik baktı; ölen babam gibi baktı, onu sevmedim.

“Bir kadınla bir adam,” dedi.

Korkuluydu bu.

Bana bakıyordu trenadamı. Gözleriyle deri ceketli adamın yerini sorduğu neden sonra aklıma geldi.

“Bilmiyorum,” dedim, “şurası belki de,” dedim. Karşımdaki yeri gösterdim. “Geldiğinde şurada oturmuştu bir ara. Ama bilmem ki...”

Deri ceketli adam, donmuş uzunluğu içinde kaskatı uyuyordu.

Tren sallandı. O zaman, çoktandır trenin durmakta olduğunu anladım. Cama baktım; buğulu, kayıp giden soluk ışıklarla doluydu. Buğunun ötesinde buğulu ışıklar, karanlıklar akıyordu. Elimle sildim; bir trendi yanımızdan geçen ya da bir trenin yanından geçiyor olmalıydık. Bir trendi, buğulu, ortası silinmiş bir karşı camda iki adamdı, bir er yeşiliydi, boş, buğulu bir camdı, yine boş bir buğulu camdı, ama bu kere bir şeyler yazılmıştı cama parmakla. Sonra karanlık ya da az ışıklı camlar geçti. Sallanıyordum. Giden bizdik. Bir istasyondur böyleyse arkamızda kalan.

“Bayım. Bayım.”

Trenadamı, deri ceketlinin başındaydı. Arkasındaki kapının aralığından genç bir ADAMın şapkalı başını gördüm. Onlardı işte. Bir kadınla bir adamdı. Kadın arkada olmalıydı. Kadının nasıl olduğunu biliyor gibiydim. Ama bir türlü “kadın işte şu” diye çizemiyordum. Onu gözlerimin önünde.

Deri ceketli adam, kimbilir kaçınıcı uykusunun sonlarına doğru uyandırıldı. Trenadamıydı onu uyandıran. Homurtuyla doğruldu yerinde deri ceketli adam, ağzının salyalarını elinin ötesiyle sil-di, daha uykularda gezinen, uyanmamış asık bir yüzle karşıma, ca-

mın yanına oturdu. Yarı aralık, şişkin, uyumaklı gözlerinin aralarından kapıyı gözlüyordu. Trenadamı:

“Tamam bayım,” dedi yeni gelen adama, kapıdan çıktı.

BİR KADINLA BİR ADAMIN GİRECEĞİNİ ÖNCEDEDEN BİLİYORDUM.

Kapıdaki şapkalı adam, görmediğim kadına bir şeyler söyledi dudaklarıyla, sonraelindeki iki bavulla kapıdan içeri girdi, yukarılara, bavul koyacak yerlere baktı: Bir portakal, bavul yerindeki ağın içinde gidip geliyordu. Büyük bavulu güçlkle kaldırdı adam. Kalkıp yardım etmek isteği geçmedi içimden. İkinci, yeşil bavulu kaldırırken, kapı, beklediğimi yaşayıverdi: KADINDI. Korktum. Biliyordum onu. Tanıyor gibiydim. Bütün çizgileri bildiğimdi. Burnu az kalkıktı; bildiğimdi. Sesi, iki kaygan, yosunlu taşın sürtüşmesinde çıkıyordu, ilk duyuşta yadırgıyordu kişi; ama bildiğimdi. Gözlerinin patlaklığı biçimsizdi, bunu o da biliyordu, biliyordum. Saçları uzundu, kumraldı, ama yakışıklandı yine de. Çiçek bozuydu yüzü. Yanıldığım yerleri, göğsü, bacakları oldu. Mantosunun altında göğsünün bacaklarının doyulmaz güzelliğini buldum. Karşıma, kapının yanına oturmuştu. Onu sıkıntısızca gözleyebiliyordum. Adam şapkasını çıkarıp tam karşısına, yanıma oturmuştu. Yüzünün, bavul kaldırmaktan kızardığını sanıyordum. Dönüp bakسام kıpkırmızıydı. Sigara çıkardı. Bildiğim kadın da içerdi sigara. Adam kadına sigara paketini uzattı, kadın almadı. Bir kızgınlık inip kalktı yüzüne. Adam, beklediğim gibi paketten bir sigara aldı, kadının dudaklarına sıkıştırdı: Titremişim. Kadın, kızgınlığını patlak gözlerinin arkasına itip gülümsemeye çalıştı. Adam, kadının sigarasını yaktı. Kadın ince, solgun iki soluk çekti sigaradan, dumanı içine çekmedi, yumuşak, açık dudaklarının arasından dışarıya üfledi; sonra başını sıkıntıyla deri ceketli adamdan yana çevirdi, dik dik baktı. Anladım: Deri ceketli adam, gözlerinin olanca açıklığı içinde kadını gözlüyordu. Kadının gözlerini, öylesine gözlerinde bulunca, başını eğdi, kıpırdadı, durumunu değiştirdi, başını arkaya dayayıp hemen uyudu. Deri ceketinin alttan ikinci düğmesi kopuktu yine. Kadının patlak gözlerini gözlerimde bulmak

korkusuyla başımı camın buğusuna çevirdim, elimle bir yer açtım buğuda, kadını böyle de görebiliyordum camdan. En çok da buna sevindim. Başımın cama düşen gölgesinde kadının görüntüsü yiti-verdi birden, iki-üç karanlık ağaç geriye geriye yıkılı yıkılıverdiler. Bir dönemeçteydik. İleride lokomotif, alateş yanıyor gecenin altında, ayazın altında. Kızgın, ama soğukta üşüyen, aksı, delice du-manlarını görüyordum, al aldı. Uzaklarda bir-iki ışıktı canlı gibi olan ya da bana öyle gelen. Başımın gölgesini geriye çektim. Yeniden gelip cama oturdu kadın. Ellerini sıkı sıkı sokmuştu ceplerine. Birden, geldi geleli ellerinin ceplerinde olduğunu düşündüm. Bunu düşünmek bile belirsiz korkulara saldı beni. Sigara dudaklarında yarılanmıştı. Bana bakıyordu. Beni tanıyacakmış gibime geldi bir ara. Ama nereden? Ben onu tanıyor muydum ki? Ama yok, sanmıyorum. Sonra eğildi, sigarayı tükürdü yere. Bütün aşağılıklar, kızgınlıklar onda gibiydi. Camın ortasındaydı.

“Sizi tanımıyorum, ama biliyorum,” dedim içimden.

Camda oturuyordu.

“Burnunuzun böyle az kalkık olduğunu biliyordum,” dedim içimden.

Kadın, camda, öyle susuyordu köşesinde. Gözlerini yummuştu.

“Gözlerinizin patlaklığını da biliyordum. Yüzünüzün çiçek bozuğu oluşunu da biliyordum.”

Kadın, camda susuyordu hep.

Başımı çevirdiğimde onu uyur gibi buldum. Ama uyumuyordu.

Bundan sonra olacak bütün davranışları biliyordum. Gizli bir güçle, olacakları düzenleyen ben gibiydim. Yönetici olmak korkutuyordu. Her şey elimde gibiydi. Bütün bu insanlar birer kukla gibiydiler elimde, iplerini parmaklarımda tutuyordum. İşte şu anda şu durumu ben yaratmıştım. Bu deri ceketli adam, yine salyalar akıtan açık ağzıyla uyuyordu. Böyle olması gerekiyordu. Ödevi buydu onun. Yanımdaki adam, yeni bir sigara yakmıştı. Aralanmış, yorgun, ama hiçliğini bilmez gözlerle yukarılara, bavulların ara-

sında sallanan portakala bakıyordu. Kadın karşımdaydı. Ellerini hep böyle ceplerinde tutacaktı, uyur gibi yapacaktı. Elleri ceplerindeydi işte, uyur gibi yapıyordu işte kadın; istediğim gibi, tam isteğime uygun. Az sonra bu düzeni değiştirecektim. Elimdeydi bu. Korkuluydum. Anlamsız bir yarı-Allah gibiydim. Bu yarı-Allahlık beni insan olmaktan alıkoyuyordu. Bilinmezdi belki de insanlığımı yaklaştırıyordu, insanlığımı bir değer katıyordu belki de. Ama bir yarı-Allah da olsam hiçbir şeyi düşünemiyordum, biliyordum ama düşünemiyordum. Kocaman hiçbir şeylerle boğuşan bir garip yarı-Allahtım. Hepsi buydu işte.

Tren, uzun uzun düdük çaldı, düdük sesi gecede sönüp gidince yeniden çaldı uzun uzun. Camdan bakınca, başımın gölgesinde uyuklayan kadının uykulu görünümünü elimle silip büyük ışıkları gördüm. Bekliyordum: Deri ceketli adam gözlerini araladı, sağına soluna baktı, sonra iyice açtı gözlerini, saat cebinden köstekli bir saat çıkarıp baktı, deri ceketini düzeltip ayağa kalktı. Kadın gözlerini aralamıştı. Öyleydi. Öyle olmasını istiyordum. Kadın, gecenin yarısında gözlerini açacaktı. Camın ötesindeki büyük ışıklar büyüydü. Birden çoğalıverdiklerini gördüm, birden ışıkların içinde buldum kendimi; evler, elektrik direkleri, ağaçlar, kapılar, yollar, bacalarla çevreleniverdik. Tren, yeniden o acı sesiyle buz tutmuş geceyi birkaç yerinden bıçaklayıp çatlatıverdi. Deri ceketli adam, camı silip baktı, bir daha baktı, döndü, asılı boyun atkısını, takılı olduğu yerden aldı, boynuna sardı. Gözü gözüme değdi. Sonra bavulunun üstündeki kırışık kalın paltosuna uzandı, uzanırken gömleği dışarıya çıktı, düzeltmedi, paltosunu giydi, bavulunu indirdi, yerine oturdu. Tren yavaşlamıştı, büyük, gümüşten bir istasyon yapısının önünde durdu. Birkaç kişinin ayazı unutup koştuıklarını gördüm. Deri ceketli adam, bavulunu yerden aldı. Bekliyordum: Kapıya doğru yürüdü, tam kapıya elini uzatmıştı ki, kadının bağırıldığını duydum. Ayağa fırlamışım. Adam, kapıyı açtı, kekeleyerek: “Özür dilerim,” dedi suçsuz gözlerle.

Kadın, bir ayağına, bir ona bakıyordu, kızgındı. Yanımda oturan adam da, bir şeyler geveledi ağzında.

“Acıdı mı?” diye sordu.

“Acıdı,” dedi kadın. “Eşek gibi adam. Kör mü ne!”

Deri ceketli adam, bir kere daha özür dilemeyi gereksiz bulmuş olmalı ki, ardından edilen sözlere aldırmadı bile, çıktıktan sonra da kapıyı kapatmayı unutmadı.

Bana baktıklarını gördüm, utandım. Yerime oturdum. Yerime otururken kadının gözlerinin başka başka olduğunu gördüm: Biri yeşildi, öteki topraksıydı. Korktum yeniden. İpler parmaklarımdaydı. Biliyordum, kadının gözlerinin böyle değişik oluşunu da biliyordum. İpler parmaklarımı sıkıyordu. Kadın ayağına baktı. Öyle yapmasını istiyordum; baktı. Az bir şey kalmıştı önümüzde. Bu “az bir şey” daha bir aydınlığa çıkıyordu içimde. Neler yapacağımı daha iyi biliyordum. Yine de büyüktü korkum. Düşünemiyordum çünkü.

Adam, boşalan yeri gösterdi:

“İstersen camın yanına geç,” dedi kadına.

Kadın başını yukarı attı, istemedi. Sustular.

Korkuyordum. Onlar da korkuyordu; bunu biliyordum. Konuşmuyorduk.

Neden sonra tren kalktı. Gecenin ikinci yarısındaydık. Dışarıya çıkmak istedim. Tam o sırada adam, beklediğim gibi:

“Dışarı çıkalım mı?” dedi kadına.

Kadın bir şey söylemeden kalktı. Elleri yine sıkı sıkı ceplerindeydi.

Çıktılar.

Çıkmadan önce kadın, kapının karanlık camında uzun uzun kendisine baktı. Onun gibi. O total adam gibi. Aradaki benzerliği biliyor gibiyim:

Akşamlardan bir akşamdı. Tipiden kurtulmak için büyük sinemanın giriş yerine sığınmıştım. Duvarlardaki büyük aynalar, kalabalığı çoğaltıyordu. Birden bir şişman, total adamın, üstündeki karları silkeleyerek içinin bütün karanlığıyla soğuğu, karı, tipi kapıdan içeriye taşıyıpverdiğini görmüş, yeniden üşümüştüm. Total bacağına sürüye sürüye salonun ortasına doğru yürürken, bir yan-

dan da ısınmak için olmalı, hem ıslık çalıyor hem de ellerini oğuş-turuyordu. Sonra birden orta yerde duruverdiğini görmüştüm. Topal adam olanca gücüyle olduğu yerde kalıvermişti. Aynalardaki topal adamlar da durmuştu. Onunla birbirlerine düğümle-nip kalı-vermiştiler. Topal olan bacaklarına en karanlık gözleriyle bakmış-lar, bakmışlardı. Sonra topal adam, duvarların üzerinde kadınları öpen yakışıklı adamlara bakmadan, olduğu yerde geriye dönmüş, karanlığını, topal bir bacak gibi yeniden dışarıya sürüklemiş, yiti-vermişti. Ama aynalardaki topal adamlar hiç uzaklaşmamışlardı.

Birden o topal adamın durumu geldi aklıma nedense. Olanlar, olacaklar daha bir aydınlığa çıktı içimde. Ama korkuluydu. Titre-dim yeniden. Geldi geleli kadının ellerini ceplerinden hiç çıkar-madığını düşündüm yine.

Sıcaktı içerisi, dışarıya çıktım. Açık camın önündeydiler. Yel, kadının karanlıktaki serin saçlarına vuruyordu. Karanlıktaydılar. Üşümüyorlardı ama susuyorlardı. Öteki kapalı camın dibine gidip dayandım. Bekliyordum. İpler parmaklarımı sıkıyordu. Birden adam, bir yerlere gitti, tek başına kaldı kadın. Bir ara üşüdü sanı-yorum. Kör bir karanlığı gözlüyordu, üşümesinin içinde. Gözleri-min, üzerindeki ağırlığında sıkıntıyla yoruldu, bir ara bana baktı, yine karanlık dağlara çevirdi gözlerini. Ama, patlak gözlerinde ya-nıp sönen kızgın ışıltıyı yakaladım sanıyorum. Daha da duramadı, aralık kapıyı ayağıyla açıp içeriye girdi. Ayakları korkulara saldı beni. Olacakları görür gibi oldum bir ara. Bu benim için yeni bir şeydi. Şimdiye kadar bilir gibi olmuş ama düşünememiştim. Kar-nımda bir yerlerim açıldı kapandı. Bacaklarımda bir yerlerim açıl-dı kapandı. Bacaklarımdaki çürük yorgunlukta doğrudum, yavaş-ça kapıya gittim, az bekledim. İpler ellerimdeydi, parmaklarımı sı-kıyordu. Parmaklarımı oynatıverdim, kapıyı birdenbire ardına ka-dar açıverdim. Tamamdı: Kadın var gücüyle çılgılığı bastı, ağlaya-rak dışarıya fırladı. Korkularım taşlaşmıştı. Bitkindim. Kıpır-dayamıyordum. Beklediğim olmuştu işte. Bildiğimdi. Bundan son-ra olacakları da biliyordum: Kadının çılgılığına kapılar açılacaktı, yarı uykulu gözlerle adamlar koşuşacaktı, sonra trenadamları ge-

lecekti, kadına soracaklardı.

“Bu adam...” diyecekti kadın, “bu adam...” diyecekti, “şey...” diyecekti.

Elleri yine sıkı sıkı mantosunun cebinde, ağlayacaktı hep. Anlayacaklardı: Ben kadına sataşmış, onu öyle yalnız bulunca da akla ilk gelen o kolay işi yapmak istemiş olacaktım. Kadının ağlamasından, kekeleyesinden, konuşmamasından, benim böyle sağır duvarlar gibi susup kalmamdan, onlar da akla ilk gelen o kolay işi yapmak istediğimi sanacaklardı. Ama hep susacaktım ben. Anlatamazdım ki, “Ben bir Allah gibi her şeyi biliyordum” diyemezdim ki. “Bütün bu olanlar benim isteğimle oldu” diyemezdim ki. “He-piniz de kuklasınız” diyemezdim ki. Parmaklarımdaki ipleri gösteremezdim ki onlara. İnanmazlardı ki. “Kadın ilk olarak ellerini ceplerinden çıkarmıştı, iki eli de bileğinden kopuktu” diyemezdim ki, yapamazdım ki bunu.

Kapıda öylece durdum. Önce o bir yerlere giden adam koştu geldi, sonra kapılar açıldı, adamlar koştu yarı uykulu gözlerle, sonra da nereden çıkıp geldilerse trenadamları geldiler, çevremize doluştular, kadına sordular.

“Bu adam...” dedi kadın, “bu adam...” dedi, “şey...” dedi.

Her şey istediğim gibi oldu. Kadın da ben de bir şey söylemedik. Çevremize doluşanlar, düşündüğüm gibi kendilerince her şeyi anladılar, anladıklarını sandılar, beni alıp götürdüler.

Ama parmaklarımdaki ipleri kimse görmedi sanıyorum.

—

Fikret Ürgüp

Van

TREN YOLU BURADA BİTİYOR. Üst üste, set set tren yollarında eski vagonlar bırakılmış. Eski tahta vagonların, doğru dürüst olanlarında oturanlar var. Bazısına bayrak asılmış, üzerinde “belediye”, “okul”, “D.D. Yolları” diye yazılı olanlar da var. Yarı aydınlık yarı karanlıkta bir tren kalkıyor. Tahta vagonlar duman rengini almış. Tahtaların araları ayırık. Kurumuş, çürümüş tahtalar birbirini tutmuyor. Kalkan trende eski zaman üniformalı askerler. Kırmızı kalpakları var. Tahta tüfekleri, apoletleri de var. Burada gece, gündüz, yaz ve kış birbirinin aynı. Kuru bir soğuk toprakları çatlatmış, kaskatı yapmış. Vagonların bırakıldığı setler ve tümsekler çırılçıplak, ağaçsız; taş mı kaya mı, çürümüş demir mi, belli değil.

Açık artırmayla odun kömür satıyorlar. Kilosu 10 lira. Çok para. Fakir halk bu parayı duyunca odun kömür almaktan vazgeçiyor. O zaman, satıcı: “Onun için açık artırmaya çıkardım. Alamayacağınızı anlayınca iştahlanmayın diye. Hep öyle oluyor. Geliyorlar. Alamıyorlar. Onun yerine buz alıyorlar. Kilosu 1 liraya. Buzu kırıp kırıp bahçede erimeye bırakıyorlar. Erirken bir duman çıkar. Buhar olur buzdan, evin çevresini ısıtır. Soğuk düşer biraz. Evin içi de biraz ısınır.”

D.D. Yolları vagonunu meyhane yapmışlar. Çok yaşlı, hepsi bir deri bir kemik, yüzlerine kara, derin çizgiler kazılmış, eski zamanların tanıdık tren memurları, makasçıları, biletçiler, şuraya buraya oturmuşlar. Kimisi çömelmiş, kimisi ayakta durup da eğilerek tahta masaya dirseklerini dayamış. Hemen hepsi orada yapılan kırmızı şaraptan içiyor ve gürültü ediyorlar. Acayip sesler çıkarak, gülüyorlar mı, ağlıyorlar mı, haykırıyorlar mı, kavga mı ediyorlar, delirmişler mi belli değil. Hepsi birden delirmişler denebilir; ihtiyarlık bunaması olmuşlar. Hepsi adamakıllı sarhoş ya da çok halsizlikten mi ayakta duramıyor, sallanıyorlar. Birbirlerine çarptıkça, bir ağaca asılmış da rüzgârda sallanan insan veya hayvan kemiklerinin birbirine çarpınca çıkardıkları tokurtulu sesler çıkıyor. Çarpınca hırlaşıyorlar, kediler gibi. Yoksa hoşlarına gidiyor da gülüyorlar mı? Çoğu ağzını açınca dişsiz. Kimisinin ağzının karanlığı içinde iki kurumlu diş var. “Tren memurluğundan dişler böyle kurumlu olur” diyor aralarından biri, yeni gelen bir yabancıya. Bazı lafları anlaşılıyor. Kapkara ihtiyar memurlardan biri ötekine: “Karnını açıp bakacağım karının. Oğlana gebeyse bırakacağım doğursun. Oğlan olursa yatağıma alırım, arkamda yatar da ısıtır beni. Kızsa bırakmayacağım doğsun. Alıp çıkaracağım karnından. Kızı ne yapayım? Yatağıma alamam ki. Arkamda yatıramam ki.” Dinleyen: “Evet, evet,” diyor. “Ben de babamın arkasında yattım. Sırtı üşümezdi. Başka çare yok bu soğuğa. Yoksa kemikler donar da kırılmaya başlar.” Onları dinleyen başka bir ihtiyar sarası tutmuş gibi çılgınlık atmaya başlıyor. Kendini alamıyor gülmekten, katılırcasına. Çişini de tutamıyor, ama gören yok ya da aldırmıyorlar. Vagonun döşemesi zaten kurum dolu, hışır hışır ve ıslak. Pislik belli olmuyor. Yabancı olacak genç bir adam, duvara dayalı bir iskemlede başı göğsüne düşmüş uyuyordu. Yeni gelen sordu: “Sarhoş mu?” İhtiyar tren yolcularından biri, “Yok,” dedi, “şakalaşalım derken, boynu kırıldı.” Başka bir tren yolcusu ihtiyar: “Buranın soğuğu böyledir. Kemikleri donar alışmayanın. Cam gibi kırılır.” O yabancından başka uyuyan ya da ölmüş yoktu. Yeni gelen yine sordu: “Ya siz böyle hep hora mı tepersiniz? Yorulmaz mı-

sınız?” Kasketli bir eski tren memuru onun kulağına eğildi: “Biz uyursak donarkalırız. Onun için bu kan şarabını içeriz burada. Ağırlaşan olursa bir yolunu bulur uyandırırız. Çimdikleriz, tokatlarız, küfür ederiz, güldürürüz, ağlatırız ama bırakmayız burada uyusun. Bazımız evine gider de uyur. Bir oğlu vardır mesela, onun sırtına yapışır da ısıtır. Ya da odun kömürü almıştır bir şey satarak. O zaman bir uzun uykuya dalar, uyanır yine gelir buraya. Burada birbirimizi uyutmayız.” Bunları söyleyen o kadar acayip görünmüyor, lafları anlaşılıyordu. Kendini tanıttı: “Ben emekli Şef dö Gar Sabahattin Kaş,” dedi. “İsterseniz size Van’ı gezdireyim.” Yeni gelen teşekkür etti ve “Ne biçim şakaydı?” dedi, boynu kırılmış genç yabancıyı göstererek. Emekli şef dö gar, işi ciddiye aldı: “Gençler gafil olur,” dedi. “Kara, sıska bir ihtiyarla inada girişti. Bu moruk sarhoş dedi, atıp tutuyor. Küfürleştiler. Araya girdik. Kavga dövüş tatsız olur burada. Küfürlerini geri almadılar. Kol güreşi yapsınlar dedik, yaptılar. Dirseklerini masaya koydular. ‘Başla!’ denir denmez, genç yabancı çarpıldı tabii ve iskemlesinde tersine bir perende attı. Kafa üstü yere düştü. Dedim ya buranın soğuşuna alışık değil. Boynu cam gibi donmuş, küt diye kırıldı.” Şaka derken şef dö gar doğru dürüst konuşuyordu ve söyledikleri anlaşılıyordu. Şaşmamak, şaşmaya kalkışmamak lazımdı. Bu ölü iskeletlerde bir de bilek kuvveti! Patırtı, gürültü, şarkılar, küfürler ve deli saçmaları arasında, dikkat edilirse bazı anlamlı, aydınlatıcı laflar da geçiyordu. Eski trencilerden bir ihtiyar (Fenerci imiş. Makas yerlerinde o zamanlar, geç diye fener sallarmış geceleri trenlere) çok yaşlıya benziyordu: “Ben gittim de geldim,” dedi. “Kaç defa. Artık gitmek yok işte oraya. Artık! Bizim tren yolu oradaki ne denk gelmez. Ya oradaki çöker aşağı ya bizimki yükselir. Ondan işte hep vagonlar burada birikti. Geriye gidemezler bu vagonlar. Yerden alçak, yerden yüksektirler.” Trencinin işaretli lacivert ceketi eskimiş, pis ama aslı gibi kalmıştı. Yeni gelenlere bir oyun teklif ettiler. İçlerinden hangi ihtiyarı seçerse onunla eski usul pehlivan güreşine tutuşursun. Kim kazanırsa ona sınırı kaçak geçireceğini söylüyordu, o akli başında istasyon şefi. Kim kazandı? Şim-

di onu bileni bulmak kolay olsaydı bulunurdu ve sorulurdu. Tam o sırada bir tren gelmişti. Uykularını bitirmişti gelen trenciler. Meyhaneyi doldurdular. Birisi hıçkırarak ağlıyordu. Ondan daha ihtiyar görünen başka bir trenci ağlayanın başını göğsüne bastırmış saçlarını öpüyordu.

Bir karanlık bastırdı. Kurum rengi. Nefes almak zorlaştı. Gezgini yabancıya ne oldu, hâlâ bilinmiyor. Hükümet, araştırma, soruşturma için oradaki polisleri görevlendirmişti fakat oraya gönderilmiş polislerin hepsi hastalıklı polislerdi ve sanki hava değişimine gönderilmiş gibiydiler. Kiminin kasketi yoktu, kiminin çizmesi. Bazı polislerin kıyafetleri daha da bozuktu ve ceketlerinin pantolonlarının düğmeleri kopmuştu. Oralarını buralarını elleriyle kapıyorlardı. Polis komiseri olacak sakallı, başı açık biri durumu anlattı. Çok dindar bir adamdı. “Bir geyik indi gökyüzünden,” dedi. “Siz belki görmediniz, nur içinde bir geyik yavrusu. Yüce tanrıya tapanların partisinden, öteye göçenlerden haber getirdi. O zaman anladık ve bıraktık ne olmuşsa olmuş. O gezgin imansızın birisiymiş.” Komiserin sözleri meyhanedeki trencileri birkaç misli coşturdu. Keyifli sarhoşların keyifleri arttı. Hüzünlü olanlar hıçkırarak ağlamaya başladılar.

Kapıdan yabancı biri girdi. Boynunda bir fotoğraf makinesi asılıydı. Gazetelerden biri göndermiş olacaktı. Durmadan resimler çekiyordu, tabii flaş yakarak, o karanlıkta. En iyisi fotoğraf almaktı, olayları sonradan incelemek için. Çünkü başka çıkar yol yoktu, aydınlatacak bu gibi kayıpları, deliliği, serseriliği falan. Ne söylense kimse inanmazdı, burada yaşayanların ne biçim yaratıklar olduklarına ve neler yaptıklarına gazete fotoğrafçısı olacak adamı bulup çektiği resimleri görünce her şey aydınlatılmış olacak. Fotoğrafçının lambası parladıkça ihtiyar trenciler çığlıklar atıyorlardı, gıdıklanmış gibi ya da nasırlarına basılmış gibi. Şuradan, buradan, ince kalın çığlıklar çıkıyordu. Herkesin gözleri kamaşmıştı. Gözlerini uğuşturuyorlardı.

Gözleri kamaşan ihtiyar müşteriler çığlıklar atmaya başladılar

ve meyhane büsbütün karıştı. Zaten kalabalık artmıştı. Uyanıp gelenler ve vazifeli polisler birbiri üstüne deste deste, kımıldanıp duruyorlardı.

Fotoğrafçı genç bir adamdı. Sessiz sedasız. Kimseye bir şey sormuyordu. Kendine güvendiği belliydi. Ahbaplığa girişmiyor, hiçbir oyuna geleceğe benzemiyordu.

Makinesi acayıptı. Objektifi küçük bir soba borusuna benziyordu. İhtiyarlar arasında okuyup yazma bilenler, görüp geçirmişler, fotoğraf makinesine teşhis koydular. İki teşhis vardı. Radarlı dediler. Röntgenli dediler. İkisi de korkutucuydu. İçlerini mi okuyordu, yoksa onları başka yola mı götürecekti bu adam, makinesiyle? Aralarında isyan edenler, bu oyuna gelmek istemeyenler vardı. Fakat duraklamışlardı. Laf attilar, olmadı. Şaka ettiler, olmadı. Küfür ettiler. Fotoğrafçının kılı bile kıpırdamadı.

Etrafı bir korku almıştı. Bağırıp çağırıyorlardı. Kendilerini tutamıyorlardı, fakat içlerine bir korku girmişti. Çünkü ne olduğunu, ne olacağını kestiremiyorlardı. Karanlık koyulaştı. Adam gönderip sahici istasyon lambası getirttiler ve tavana astılar. Böylelikle, hiç olmazsa olan biteni, aralarında kim sarhoş, kim cıvıtıyor, kim ipucu verebilir, hiçbir şeyi gözden kaçırmayacaklardı.

İstasyon lambasının, eski petrol lambalarındaki gibi turuncu bir ışığı vardı. Fotoğrafçı bir ara kayboldu. Yine geldi. Bu sefer başka bir makineyle. Ağır bir makineydi. Boyuna kayışla değil de zincirle asılı olduğuna göre, çok ağır olsa gerekti. Yine flaşlar yakarak resim çekmeye başladı. İşine çok bağlı genç bir adamdı. İşinden başka hiçbir şeyle ilgilenmiyordu.

İhtiyar trenciler ne yapsalar olmuyordu. Korku, koyu bir sis, kurumlu, kömür tozlu bir sis gibi gittikçe ağır basıyordu ve sesleri de yavaş yavaş sindirdi. Ortalığı alışılmamış bir sessizlik kapladı. Yalnız fotoğrafçının yaktığı flaşın çıkardığı acayip ses vardı şimdi. Flaş her çıktığında ihtiyarlar ellerini gözlerine götürüyorlardı. Bazıları da kollarını havaya kaldırıyorlardı, “teslim olduk” der gibi. Kara suratları daha da buruşmuştu. Benzetmek istenirse, çoğunun suratları şimdi, pastırma yapmak için kurutulmuş, yani

önce havalandırılıp sonra çeki taşı altında ezilerek iyice suyu alınmış işkembeye benzetilebilirdi.

Sessizliğe gömülmeden önce en son lafı polis komiseri olacak adam söylemişti: “Dinsiz imansız herif kaybolduysa gazetecilere ne oluyor? İşleri mi yok hergelelerin? Kalkıp buralara kadar fotoğrafçı filan yolluyorlar. Komünistler! Komünist bunlar! Ben söylüyorum. Komünist işte!” Komiser bayağı haykırmıştı bu lafları söylerken. Ve tek tük homurdanan, saçmalayan sarhoşların da sesleri donup kaldı. Fotoğrafçının kılı kıpırdamamıştı. Nerenin, neyin resmini aldığını kestiremiyordu kimse. Sahiden belki de radarlı falan olsa gerekti makinesi. Çünkü boynuna asılı ağır makine adamı bazen öne çekiyor, düşecekmiş gibi oluyor ve o durumda bile flaş yakıp o pis, çatlak, kurumlu döşeme tahtalarının resmini alıyordu. Oradaki ihtiyarlar değil, başkaları, genç ve ayık insanlar bile gelse fotoğrafçının ne yaptığını, ne için öyle yaptığını anlayamazlardı. Genç fotoğrafçı bazen de sırtüstü düşer gibi oluyor, yere seriliyor, yine flaş çakıyor, objektif nereyi isterse oranın, tavandaki lambanın, köşedeki örümceklerin, pencerenin içindeki bakır maşrapanın, yalnız o memlekette rastlanan küçük bir serçe boyundaki kara sineklerin ve kim bilir daha nelerin fotoğrafları alınmış oluyordu. İhtiyarlar içmeyi kesmişlerdi. İçmedikçe de kanları soğumaya başlamıştı. Çok feci bir korku aldı ortalığı. Dayanılmaz bir korku. Ölüm korkusu. Şaraplar bardaklarda kalmıştı. Ellerini uzatıp alamıyorlardı. Genç fotoğrafçı usta bir bale artisti olsa gerekti. Ya da pandomim. Akıl almaz hareketleri vardı. Usta ve çevik, ritmik hareketleri yaparken kimsenin, belki kendisinin de beklemediği anlarda flaş çakıyor, resim alınıyordu. Nerenin, kimin, neyin resmi ve niçin alınıyor? Bunu fotoğrafçı bile bilmiyor gibiydi. Yüzünden öyle anlaşılıyordu. Sessizlik en koyulaştığı zaman beklenmedik bir şey oldu. Birdenbire nereden ve nasıl vagona girdiğini kimse görmemişti. Geyik geldi. Herkes donakaldı. Komiserin gördüğü geyik olacaktı. Üzeri beyaz damgalı, boynuzları karmakarışık, koskoca bir alageyik! Anlaşılmıştı. Keramet falan değil, bas-bayağı anlaşılmıştı.

İşin en inanılmaz tarafı, öyle sineklerin, örümcek ağlarının resmini bile çeken fotoğrafçı, koskoca geyikle ilgilenmemişti. Bir tek resmini bile almadı. İhtiyarların sesleri çıkmıyor, ağızları açılmıyordu, fakat hepsinin içinde dolaşan hınç dolu bir nefes vardı. İçlerinden “domuz komünist” diyorlardı. Bereket işler daha bu kerteğe gelmeden, kanları soğumaya başlamadan akıl etmişler, içlerinden birini Şahin Hoca’ya göndermişlerdi. Uyandırısın getirsin diye. En ihtiyarlarından biri olan o ihtiyar tren makasçısına Şahin Hoca derlerdi. Çok görüp geçirmiş olacak, bazıları onun için ermiş de derdi. O işte hiçbir şeyi ıska geçmez, olanı olduğu gibi görürdü. Olacağı da gördüğü olmuştı. O unutulmaz kol güreşini de kazanan tabii oydu. Bekliyorlardı, ne zaman gelecek diye. Ya gelmezse! Ya, uykuda donmuş da kaskatı kesilmişse! Olamazdı böyle şey. Ya olmuşsa! Herkes kulak kesilmişti. Bekliyorlardı. Bir tren sesi duyuldu. Hepsinin tanıdıkları bir tren sesi. Yokuş çıkan bir trenin solukları yaklaştı, yaklaştı, yaklaştı. Neredeyse lokomotif bacasından çıkan koyu duman aralarına girecekti ve rahat nefes alacaklardı. Tren yokuşu tırmandı. Durmadı. Geçti. Yokuş aşağı gitmeye başladı. Bir radyo sesi duyuldu: “Kız seni bana vermezler! Kız seni bana vermezler!” Öyle kuvvetli geliyordu ki radyo sesi. Ama hemen kesildi. Geçen tren yokuş aşağı frenleri boşaltmış gidi vermiş olacaktı.

“Bu herif kurnaz” diye düşünüyordu ihtiyarlar ve içlerindeki korku büsbütün artıyordu: “Kurnaz ya! Onun için böyle debelenip duruyor. Buranın soğuşunu çaktı. Donmamak için numaralar yapıyor. Yoksa neyin resmini çektiği belli değil, kendi de bilmiyor. Düşüp kalktıkça flaş çıkıyor, resim çekiyor. Ama saçma sapan.”

Geyik, geldiği gibi kimse fark etmeden kaybolmuştu. Haberci döndü. Kırık camlı pencereden girdi. Çünkü iki kapının önü de üst üste yatmış ihtiyarlarla tıkanmıştı. Haberci yalnızdı. Buz kestiler. Öldü, dedi haberci, son nefesinde: “Milli Emniyet’ten,” dedi. Hepsinin gözü fotoğrafçının üzerine dikildi. Neden korkmuş olduklarını anladılar hiç değilse! Yine de kimsenin eli şarap bardağına uzanamıyordu. Böyle giderse ne olacağını da biliyorlardı. Sonra,

bir şeyler daha oldu tabii. (Yaşamak için, yaşamaya devam için.) Bir yabancı çalgıcı çıkageldi. Olanlardan habersiz. Masaların en üstteğine çıktı. Bir elinin üzerinde amuda kalktı. Öteki eliyle ağzına bir müzik aleti götürdü ve üfledi. Bir ses çıktı, bereket kimse duymadı. Kimse kalmamıştı. Kemikleri donduran bir soğuk vardı. Evet, hepsi gittiler, ortalık bomboş kaldı. Öylesine bir boşluk ve yalnızlık ki anlatılamaz. Boşluk kendi kendini kemiriyordu sanki. Hepsi gittiler, kayboldular. Meyhanenin içi boşaldı ve yalnızlık diye bir şey kaldı. Nedir yalnızlık?

İstasyon lambası da sönmüştü. Camı kırık pencereden bir gece kuşu girdi. Arkasından bir yarım ay. Bir simidin yarısı kadar küçük ama parlak, ışıl ışıl bir yarım ay, meyhane vagonunun ortasına yerleşti ve kaldı.

Sonradan birçok şeyler öğrenildi. O gelen yabancı Şahin Hoca'yla güreşmemiş, korkmuştu herhalde. Ama içindeki hınç ve isyan yüzünden olacak, bir gece Şahin Hoca'nın evine gitmişti. Gittiği zaman da Şahin Hoca zaten zor ısıniyordu, kimsesiz yatağında. Yabancı büyük bir ustalıkla hocayı derin uykusundan uyandırmadan kapkara sert sakallarını tıraş etmişti. Ve bu hocanın sonu olmuştu. Haberci geldiği zaman ona söylemişti.

Herkesler ortadan çekilince o boşluk! İşte onun bile resmini çekmişti o fotoğrafçı.

Ama o da yok olmuştu. Kasabanın birinde kapısı tokmaksız bir otel odasında buldular defterini ve resimleri. Ne Milli Emniyet'miş ne bir şey. Deli filan da değilmiş.

—

Ayhan Bozfırat

İstasyon

BÜYÜK BİR İSTASYONDA DURDU TREN. Adam oturduğu yerde uyukluyordu. Ansızın açtı gözlerini. Kondüktör içeri girmişti:

“Burası,” dedi kondüktör.

Oysa bir sonraki istasyonda inecekti o. Bunu kondüktöre söyleyecek oldu. Kondüktör düşündü. Bir rahatsızlıkla çevresine bakındı. Sonra ona doğru eğilip, yavaş sesle:

“Gözlerin büyük senin,” dedi.

Bunun, “inmelisin” anlamına geldiğini anladı öteki. Nedenini öğrenmek istedi. Kondüktör bavulları indirmeye başlamıştı bile. İş kesindi. İster istemez kendisi de, öteki bavulunu indirmek üzere kalktı. Onun inmeye razı olduğunu anlayınca, kondüktör çıktı kompartımandan.

Bol, beyaz ışıkların altında istasyon, yan yatmış bir kavanoza benziyordu. Trenler sülük gibi.

Oldukça kalabalıktı ortalık. Kalabalıkta herkes birini arıyor, kimse aradığını bulamıyordu. Bu arada yanlış kucaklaşmalar da oluyordu. Yanlışlığı anlayınca, yanlış kucaklaşanlar hemen ayrılıyorlardı kucakladıkları kimselerden. Kimi, kucakladığı kimseyi hemen unutup yeniden beklediği kimseyi aramaya başlıyordu. Ki-

mi de bir kenara çekilip, trenle zeminin birleştiği çizgiye dikeyordu gözlerini.

Onun bir bekleyeni yoktu. Böyle bir önce inilen istasyonda esasen olamazdı da. Bir hamal arıyordu sadece. Bavulları ağırdı. Kurşun gibi. Bakındı sağına soluna, hamala benzer birini aradı. Göremedi. Kendi yüklendi bavullarını. Bavulları çok ağırdı. Kurşun gibi ağır. Durdu bir süre. Gene hamal aradı, gene bulamadı. “Çaresiz,” dedi, “bir istasyon boyu taşınacak.” Kurşun gibiydi bavullar. İki kolunda iki kurşun, perondan dışarı çıktı.

Biraz yürüdükten sonra ağaçlı bir yol başladı. Ağaçların arkasından tren yolu devam ediyordu. Tren yolunu izleyecekti. “Böylece bir sonraki istasyon,” dedi. Hızlı hızlı yürüyordu. Ağaçlar seyrelmeye başlamıştı. Bavulları kurşun gibiydi. Kollarındaki uyuşmadan anladı, epey yol almış olmalıydı. Ağaçlar da seyrelemişti iyiden. Yalnız, tren yolu korkusuz, kesintisiz ve tek başına uzuyordu. Gökte ay yusuvarlaklıktı. Onu ve rayları ağır ağır izliyordu. Durdu. Tren yoluna baktı uzun uzun. Hep türküler vardı tren yollarında. Tüm türkülerden daha dokunaklı. Ama şimdi tüm türküler susuvermişti. Raylar ay ışığının altında ürperti verecek biçimde parlıyordu. Ay ışığının korkutucu olduğunu bir kez daha fark etti.

Yeniden yürümeye koyuldu. Epeyce gitti. Gene bakındı çevresine. Ağaçlardan birinin arkasından bir adam çıktı. Kucağında bir ceset vardı adamın. Ceset dimdikti. Biraz yumuşak olsa canlı sanılırdı. Hiç kımıldamıyordu. Ağaçtan gibiydi. Gözleri açıktı cesedin. Bir noktaya bakıyordu dik dik. Korkunç bir donukluk vardı gözlerinde. Çok şey biliyor da susuyor gibi. Taşıyıcı somurtuk, ağırbaşlı, bir yere götürüyordu cesedi. Bavullarını indirmeksizin baktı cesedi taşıyan adamın arkasından bir süre. Ceset taşıyıcı ağır ağır ilerliyordu karanlıkların içinde. O da yoluna devam etti. Bavulları kurşun gibiydi. Kolları uzamıştı. Sonra bir adam daha çıktı karşısına, kucağında bir ceset. Şaşırdı, “Bu da nedir,” diye düşündü, “gecenin karanlığında kucaklarında ceset yüklü adamlar.” “Morg,” dedi sonra kendi kendine. “Morga götürüyorlar, gece gi-

der morga cesetler belki.” Hem düşünüyor, hem yürüyordu. Yolda ağaçlar tek tüktü artık. Tren yolu gene korkusuz, kesintisiz, tek başına akıyordu.

Birkaç adam daha çıktı ayrı ayrı ağaçların arkasından kucaklarında cesetlerle. Cesetler dimdik, kımıldısız. Ceset taşıyıcılardan biri homurdanıyordu. Cesede homurdanıyor olmalıydı. Başka bir şey yoktu homurdanacak. Yorulmuştu. Bavulları kurşun gibiydi. Gene de şaşkın şaşkın cesetlere bakıyordu. Sonuncusu gevezeydi ceset taşıyıcılarının. Adamın soru dolu bakışlarını görünce durdu. Konuşmak istiyordu belli. Konuşmak için durdu:

“Tren kazası,” dedi, “cesetleri topluyoruz.”

Adam:

“Korkunç bir şey,” diyecek oldu.

“Yoo, yoo... ne önemli, ne de korkunç,” dedi son ceset taşıyıcı. “Sadece bir rastlantı.”

“Neden gizli götürüyorsunuz?” dedi adam.

Ceset taşıyıcı yavaşça gülümsedi. Soruyu gereksiz bulduğu belliydi:

“Tren idaresi için iyi değil,” dedi. “Kazaların çokluğu ürkütür halkı. Onun için cesetleri saklamak gerek. İyi karşılanmaz halkça. Bu da tren idaresinin hoşuna gitmez.”

Durdu, sonra ekledi:

“Haklı tren idaresi.”

Adam tatmin olmamıştı:

“Gündüz olsa herkes görür ama,” dedi. “Tren idaresi o zaman ne yapacak?”

Ceset taşıyıcı gene gereksiz buldu soruyu. Ama gevezeydi, cevap verdi:

“Rastlantılar gece olur çokça. Karanlıklar rastlantılar için en uygundur. Gündüz azdır rastlantı. Onun için çok kaza olmaz. Kazalar az olunca da tren idaresi suçlu sayılmaz.”

Sonra kucağındaki cesede baktı gülümseyerek. Cesedin gözleri açıldı. Bir noktaya bakıyordu dik dik. Adamdan yanaydı sanki. Ceset taşıyıcı usulca kapattı cesedin gözlerini. Daha elini çeker

çekmez, ceset gözlerini yeniden açtı. Ceset taşıyıcı omuz silkti gü-lümseyerek. “Bana ne” der gibilerden adama baktı. Adam da dik-katle cesedin gözlerine bakıyordu. Gözlerini ayıramıyordu cesedin gözlerinden. Sonra gözlerini ceset taşıyıcıya çevirdi:

“Gece gören olursa ne olacak?” demek üzereydi. Fakat ceset taşıyıcı yürümeye başlamıştı bile. İş vardı. Önemli bir iş. Cevap veremezdi. Soramadı adam başka hiçbir şey. Yürüdü o da tren yo-lu boyunca.

Ortalık yavaş yavaş ağarıyordu. Ağaçlar sıklaşmaya başlamış-tı yeniden. Uzaktan evler görünüyordu aralıklarla. “Sonunda gel-dik” dedi kendi kendine.

Kente girince düşündü. Evi nasıl bulacaktı şimdi. Gerçi adresi vardı evin. Ev önceden bulunmuştu ama, kenti daha önce hiç gör-memişti. Yürüdü ellerinde kurşun gibi bavullarıyla, bir sabahçı kahvesine doğru. Birtakım adamlar vardı kahvede. Kimi başını masaya dayamış uyukluyor, kimi iskemleye gevşekçe oturmuş, ayaklarını bir başka iskemleye dayamış, kollarını gevşekçe yanla-rına sarkıtmış uyuklamıyordu. Uzaklara bakıyorlardı anlamsız, kı-pırdamayan gözlerle. Gözleri, cesedin gözlerine benziyordu. İrkil-di yeniden. Bavullarını yere koydu. Telaşla cebinden adresi çıkar-dı, kahveciye uzattı. Kahveci adrese baktı dikkatle. Parmağı ile uzaklarda bir yeri gösterdi. Adam yeniden bavullarını aldı yerden. Şimdi büsbütün ağırlaşmıştı bavullar. Gösterilen yöne doğru yü-rümeye başladı.

Evin önüne gelince bavulları yere koydu. Korkarak zile bastı. “Uyuyorlardır belki” diye düşündü. Bir süre sonra yaşlı bir kadın açtı kapıyı. Yaşlı, şişman bir kadın. Onu bekliyordu. Adamın bir şey söylemesine fırsat vermeden:

“Göstereyim odanızı,” dedi.

Hemen merdivenlerden çıkmaya başladı. Adam yerden aldı ba-vullarını. O da kadının arkasından merdivenlere doğru yürüdü. Çıktılar, çıktılar, çıktılar. Kadın birkaç kat çıktıktan sonra iyice tıs-lamaya başlamıştı. Adamın elinden kaçıp merdivenlerden yuvar-lanacak gibiydi bavullar. Odası en üst kattaydı. Kentin en yüksek,

en dar eviydi bu. Bütün evler ondan cüce, ondan şişman. Bir tek odaydı evin üst katı. Kent, tüm ayrıntılarıyla görünüyordu pencere-
relerden. Bir pencereye doğru ilerledi adam, ilk kez elleri bavul-
suz. Masmavi bir deniz görünüyordu pencereden. Deniz durgun,
sessiz, alabildiğine uzanıyordu. Çok uzaklarda denizin mavisi ile
göğün mavisi birleşiyordu. Onun yanındaki pencereden baktı.
Bahçe içindeki evlerin kırmızı kiremitleri görünüyordu. “Görüntü
burada da güzel” dedi adam. Üçüncü pencerenin önüne gelince ir-
kildi birden. Tren yolu görünüyordu seyrek ağaçlar arasından. Ka-
dın anladı durumu:

“Gece tren yolu görünmez bu uzaklıktan,” dedi.

“Gündüz?” diye sordu adam.

Kadın:

“Gündüz önemli değil,” dedi. “Gündüz ilginç çok şey vardır.
Bakmazsın o tarafa.”

Anladı adamın bakacağını.

“Önemli değil,” dedi yeniden. “İlk gören için önemlidir çok
şey.”

Adam:

“Karımla çocuğum gelecek bir süre sonra,” dedi.

Kadın durakladı. Elini çenesine götürdü:

“O zaman,” dedi, düşündü, dudaklarını büzdü. Durdu bir süre
öylece. Sonra elini çekti çenesinden:

“Bu pencereyi kapatırsın bir perdeyle. O zaman görmez karın,”
diye ekledi.

Arkasından:

“Çocuğun kaç yaşında?” diye sordu.

Adam:

“Üç,” diye cevapladı.

Kadın eliyle ayarladı çocuğun boyunu:

“Pencereden dışarıyı göremez,” dedi. “Ama karın... Kadınlar
gevezedir. İyi değil tren yolunu görmesi. Tren idaresi hoşlanmaz
bundan.”

Gene elini çenesine götürdü. Tren yoluna uzun uzun baktıktan

sonra, gözlerini adamın yüzüne çevirdi. Birinci pencereyi göstererek:

“Gemiler geçer sık sık,” dedi. “Gemiler, yelkenliler... Onları seyreder karın. En güzelinin geçmesini bekler.”

Sonra hafif gülümseyerek ekledi:

“Aslında en güzeli hiç geçmez. Ama beklemek oyalantıdır. Mutlu bir oyalantı hem.”

Adamın bir soru vardı gözlerinde. Anladı:

“Doğru,” dedi, “beklerken bazen sıkılabilir insan. Süslü kuşlar vardır perdelik. Onlardan alırsın. Karın onu seyredince perdeyi açmayı düşünmez. Kadınlar süslü şeyleri sever.”

Sonra emredici bir sesle:

“Perde iyice süslü olmalı ama,” diye ekledi.

Adamın gözleri tren yolundaydı. Kadın kuşkulandı:

“Sen de kendi yaşantına sokmamaya bak gördüğün şeyleri,” dedi. “Unutmaya çalış.”

Kapıya doğru ilerledi. Merdivenlerden inmeye başladı. Üç, dört basamak indi. Sonra arkasına döndü, adama baktı. Adam hâlâ pencerenin önünden ayrılmamıştı. Kuşkusu arttı:

“Yaşantına sokmamaya bak,” dedi. “Unutmaya çalış. Hoşuna gitmez tren idaresinin. İyi olmaz. Tehlikelidir sonu.”

Adam hiç duymamış gibiydi söylenenleri.

Kadın başını çevirdi. Ağır ağır merdivenlerden inmeye devam etti.

—

Sait Faik

Müthiş Bir Tren

KIRAATHANENİN CAMLARI ÖNÜNE OTURMUŞLARDI. İki arkadaşıtlar. Nargilelerinin marpuçlarını emerek susuyorlardı. Zayıf olanı lülenin ateşini nargilenin ağızlığıyla düzeltti. Bir-iki nefes daha çekti. Marpuçu sardı. Nargileyi önünden itti. Bu yüzü karanlık, karışık bir adamdı. Kalın kaşları vardı. Bu kaşların altında kirpiksiz iki kahverengi göz sanki bir boşluğa bakıyordu. Önündeki çaydan bir yudum daha aldı.

— Rüyamda mı gördüm? Yoksa bir seyahatte mi başımdan geçti? Böyle şey olur mu olmaz mı? Oralarını geçelim. Böyle bir vak'ayı rüyada da görsem yine başımdan geçmiş sayılır. Başımdan geçmemiş olsa içimden, rüyamdan, hülyamdan geçer miydi? Küçük bir istasyonda tren bekliyordum. İstasyon Maltepe mi, Kartal mı, Pendik mi hatırlayamıyorum. Yağmur durmadan yağıyordu. Bekleme yerindeki insanların hepsi mahzun, hepsi sarı, hepsi sü-kûtiydi.

Raylar yağmurdan ve istasyonun sarı ışıklarından keskin keskin parlıyordu. Sağımda yapraklarını çoktan dökmüş ağaç iskeletleri; karşımda, rayların ötesinde susmuş, kederli bir şehrin gökyüzüne vurmuş bulanık sarı ışığı, arkamda istasyonun sarı yolcu-

ları, dört tarafımda sessizliğin içine düşen muttarit bir yağmur pırdırası.

Beklediğimiz tren bir türlü gelmiyordu. Bir aralık ikinci mevki bekleme yerine girmiş, hiç konuşmayan yolcuların arasında, pencerenin önünde yağmura dalmıştım. Tam bu sırada istasyona bir tren geldi, durdu. Trenin geldiğini gören yolculardan hiç kimse yerinden kalkmamıştı. Ben kalktım. Perona çıktım. Trene doğru yürüdüm. Baktım, bu lüks bir trendi. Bütün vagonları yataklıydı. İçerde kitaplarına ve gazetelerine dalmış, lüks içinde, kadifele-re gömülü insanlar oturmuştu. Tevekkeli ikinci mevki yolcularından kimse yerinden kalkmamıştı. Vagonların penceresinde profilleri gözüken yaşlı genç yolculardan hiçbiri tenezzül edip de bu sessiz istasyona başını çevirip bakmadı. Dikkat ettim. Bu kadar lüks ve kadifeler içinde olmasına rağmen bu trenin içindeki yolcular hep kederli insanlardı. Kimsenin yüzü gülmüyordu.

Bir aralık vagonlardan birinde bir hareket oldu. Kısa boylu bir kadın ayağa kalktı. Camdan dışarı baktı. Sonra çıkma kapısına doğru yürüdü. Geldi tam önünde durduğum kapıyı açtı. İstasyonda sanki bir simitçi, bir sucu arıyormuş gibi etrafa baktı. Ne sucu ne simitçi göremeyince çekilirken yüzüne dikkatle baktım. İlikle-rime kadar ürperdim. Bu benim on sene evvel karımdı. Oydu. Muhakkak oydu. İşte beresi, işte beraber aldığımız, eşini hâlâ üzerimde taşıdığım pardösü. O gün satıcı kıza:

“Olsun, nolacak? Erkek pardösüsü olsun. Şimdi moda. Bana da ondan verin bir tane, aynı renk olsun,” demişti.

Aynı renk kumaştan, adeta on iki yaşında bir çocuk pardösüsü denecek, beli kemerli gri pardösüyü sırtına geçirmişti. Az daha “Nadide, Nadide” diye bağıracaktım. Sonra aklım başıma geldi. Kendi kendime, “Hiç böyle şey mi olur?” dedim. “Olur a, başka bir kadın da böyle bir erkek pardösüsü giyebilir, başka bir kadın da bere takabilir.”

Kadın içeriye çekilmek isterken istasyon yolcularından birinin ayak sesiyle tekrar kapıyı açtı. Ayak sesi gelen tarafa doğru yine baktı. Oydu. Bu Nadide’den başkası olamazdı. Tıpkı onun gibi ba-

kıyordu. Bu sefer kat'i olarak içeriye çekilmeye karar vermiş gibi kapıyı kaparken aralıkta bir çocuk hayali gördüm. Çocuk büyük yeşil gözleriyle gözümün içine bakıyordu. Tiril tiril titredim... Bu oğlum Hasan'dı. Onu üç sene evvel *kızıl* elimden almıştı.

“Hasom, Hasom!” diye atıldım.

Ama kapı kapanmıştı. Zorladım açıldı. Şimdi kompartımanların koridorundaydım. Mavi bir ışık etrafı sarmıştı. Hiçbir kompartımandan ses sada gelmiyordu.

Bir kompartıman kapısını açtım. İçerde üç kişiydiler. Bir kadın, bir zabıt, bir de lacivertler giymiş bir sivil. Sanki beni görmemiş gibiydiler. Zabitin omuzlarına attığı boz renkli kaput yamalıydı. Başında bir kabalak vardı. Kendi kendime, “Neden kabalak giymiş bu zabıt acaba?” derken dikkatle yüzüne baktım. Bu Çanakkale’de gözümün önünde vurulan en iyi arkadaşım Hüsnü’yü. Elinde çakı, bir elma soyuyordu. İşini bitirince yanındaki kadına soyduğu elmanın yarısını çakısının ucuna batırarak uzattı. Yanındaki kadın tatlı bir gülümsemeyle utanarak elmayı alınca bu kadının da Hüsnü’nün ölümünden sonra verem olup ölen nişanlısı Mediha olduğunu gördüm. Nefesim kesiliyor, laf söylemek istiyor, söyleyemiyordum. Öteki sivil adamda kimi göreceğim diye onun tarafına döndüm. Mektepteki musiki hocamızdı. Beni pek severdi. Genç yaşında bir fıtık ameliyatı sonunda ölmüştü.

Öteki kompartımanlara da koştum. Bir tanesine daldım. Ölmüş olduklarını şimdi hatırlayabildiğim bir sürü tanıdık oradaydı. Konuşmadan yüzüme bakıyorlardı. Bir bana, bir de köşede yüzü okuduğu gazeteden gözükmeyen bir adama döndürüyorlardı gözlerini. Bu adamın yüzünü göremiyordum. Yalnız kır saçları görünüyordu. Gazeteyi şöyle bir kaldırdı. Babamdı. Rengi soluktu. Göz göze geldik. Yüzüme sanki kabahatliymişim gibi baktı. Bir şey söylemek, acı bir şeyler söylemek istiyormuş gibiydi. Sonra vazgeçti. Kaşlarını ben bir şey söylersem çok kızacakmış gibi çatı. Yine gazetesini yüzüne kapadı. “Baba,” diyebildim. Yerinde bir sarsıldı. Gazeteyi hışırta ile açıp kapadı. Gözlerini, o çok çekindiğim baba gözlerini bir ilanın üstüne dikti. “Bir tek laf daha iste-

mem, kâfi. Yaptığın terbiyesizliği biliyorum. Bir daha yapmamağa bak ve sus” der gibiydi.

Öteki, kendilerini çoktan unuttuğum ölümler gözlerini, babasına kafa tutmağa çalışan çocuğa, bana dikmişlerdi. Utandım. Kapıyı kapadım çıktım. Öteki kompartımanlara camlardan baktım. Hep tanıdık ölümlerdi. Birdenbire bir ufacık kompartımandan hafif hafif sesler geldiğini duydum. Kulak verdim verdim. Karımın sesiydi. Birisine,

“Böyle olmayacaktı baban, yazık! Çok yazık!” diyordu. Koş-tum. “Nadide, Nadide!” diye bağırdım. Küçük Hasan’ım beni pencerenin önünde görünce her zamanki gibi gülmek istedi. Sonra birdenbire yüzü buruştu, asıldı. Annesi kulağına bir şeyler söylemişti. Elini uzattı. Vagonun koridora açılan camının penceresini yüzüme çekiverdi.

Kapıyı zorladım açılmıyordu. “Açın, açın!” diye bağırdım. “Nadide, Hasan, benim canım,” dedim. Cevap vermiyorlardı. Kapıya yumruklarım ile vurmağa başladım. Camları yumrukluyordum. Kırılmıyordu. Koridoru çılgın gibi koştum. Bir memur bulup kompartımanı açtırmak istiyordum. Girdiğim kapının camından baktım kimseler yoktu peronda. Yine karımla oğlumun bulunduğu kompartımana koştum. Eğilip istorun aralığından baktım. Onları gördüm. Ana oğul birbirine sarılmışlardı. Karımın rengi korkudan bembeyazdı. Hasan sinmiş ağlıyordu.

Bir memur bulur da kapıyı açtırırım diye istasyona indim. Biraz yürüyünce lüks tren hiçbir düdük çalmadan hareket etti. Koşmak, trene yetişmek istedim. Ama koşamıyordum. Ayaklarım sanki tutmuyordu. Olduğum yerde çivilenmiş gibiydim. Baktım, lüks tren, içinde ışıklar ve sessizlikler taşıyarak yağmurla birlikte uzaklaşıp gitti.

*

Adam susmuştu. Karşısındaki arkadaşı hikâyeyi kesmeden sükûnetle dinlemişti. Yüzlerini tekrar caddeye çevirdiler. Dışarda yağmur şiddetlenmişti. Hikâyeyi dinleyen sordu:

— Tren geçtikten sonra yağmur dindi mi?

Hikâyeyi anlatan buz gibi soğumuş çayından bir yudum aldı. Başını kaldırıp sokağa şarıl şarıl akan yağmura baktı. Cevap vermedi.

—

Murathan Mungan

Makas

“Ayrı iki kalkış yerinden aynı anda hareket ederek birbirine doğru –saatte şu kadar hızla– ilerleyen iki tren ne kadar sonra karşılaşır?”

*Asıl sorun: ne kadar sonra karşılaşır,
ilk karşılaştıklarından?*

I.

Dumanlara, sislere, homurtulara, ısıklara boğulmuş güvercin gri-si bir tren garın ortasında bekliyor. Kirli bir sabah. Gar kalabalık. Güneşi bulutlar gizlemiş. Yağmur öncesinin hüznü havası sarmış ortalığı. Küçük, kedi adımlarıyla ilerliyor. İpinin üzerinde ilerleyen bir tel canbazının gerginliği içinde. Ses yükselticilerinden hırıltılı duyurular yükseliyor: Trenlerin gideceği yerleri, yönleri sayıyor; kalkış saatlerini bildiriyor. Bir garın her günü olağan görüntüsü, alışlageldik görüntüsü yineleniyor.

(Müthiş bir trendi.

Dalıp dalıp gidiyordum.

O zaman da...)

Yüksek tavanların büyüttüğü uğultular arasında çocukluğuna değgin apaçık sesler duyuyor. Kesik kesik görüntüler görüntüler... diriliyor gözlerinin önünde. Donmuş görüntüler. Belleğinin ve ya-

şamının orasına burasına serpiştirilmiş, ya da hep orda duran. Bekleyen. Hızlanıyor. Telaşla koşuşan insanların arasından kendini, çocukluğunu sıyırmaya çalışıyor. (Aynı zamanda iki yanı tozlu kitap raflarıyla dolu dar koridorlardan) Bu trenin son tren olduğunu düşünüyor. Geç kalmaktan –bu kez de, son kez de geç kalmaktan– korkuyor. (Tren ışıkları: Çanlar onun için çalıyor) İlerlerken tökezliyor. (En büyük korkusu) Gar, büyük serüvenler düşündürür insana. (Ona da düşündürüyor) Garlar, rıhtımlar, havaalanları, otobüs terminalleri, duraklar, mola yerleri –çayların şirketten olduğu yerler–, bekleme salonları... Ayrılıklar... Hasretler... Kavuşımlar... Birbirini tanımayan yüzlerce, binlerce insan daha birbirlerini tanımadan, anlamadan; birbirlerinin “aksi istikametinde” başka serüvenlere dağılırlar. Başka yollara, başka hayatlara... Bunlardan pek çoğu bir daha birbirlerini hiç göremeyeceklerinin farkında değildir. (Çoğu için önemli de değildir. Dolayısıyla bu hüznü taşımazlar) Tanışsalar, konuşsalar, arkadaş olsalar tüm bunları gerçekten yapabilseler, belki de hiçbir yere gitmeyeceklerdir. Hep burada kalacaklardır. Ayrılık hiç olmayacaktır. Gurbetler, sürgünler yaşanmayacaktır. Tüm bir hayat herkesin sılası olacaktır. Yıllardır aradıklarının şimdi bu garda, bu bekleme yerinde, bu salonda olduğunu bilmiyorlardır. Şu cigara içen genç, şu saçını düzelten kız olduğunu bilmiyorlardır. Ya da bilerek ayrılıyorlardır. Başka yollar, başka hayatlar, başka insanlar bekliyordur onları. Bir daha hiçbir zaman bir araya gelmeyeceklerdir. Geldikleri zaman da kendileri olmayacaklardır. Yaşam onlara en büyük fırsatı yalnızca birkaç dakika, ya da bir mola süresi içerisinde tanımıştır. Atlamışlardır.

O telaşlı koşuşturmalarda, başka bir yere gitmek kadar hayata yetişmek duygusu da vardır.

(Kucağımda açık duruyordu kitap.

Zamanında okumamıştım.

Zamanla okuyacaktım o şiiri)

Her defasında koridorun sonundaki duvarla yüz yüze geleceğini bilirsin, aynı daracık yolu geriye katedeceğini bilirsin. Yaşamımı kurutan şey bu bile bilelik oldu her zaman.

Yaşadığının gerçek olduğuna inanmak ister gibi bir hali var. Durmadan çevresine bakınıyor; gördüklerine inanmak ister gibi. Gördüklerinin de bir düş, bir özlem, bir hayal, dahası bir sanrı olmadığına. İri gözlerinde şaşkınlık, ürkeklik, korkaklık... İlk kez dünyaya gözlerini açan bir bebek gibi. (Bu kadın ben miyim? Hem de bunca zaman sonra... Bu titrek adımlarla garı adımlayan; bu ürkek, bu şaşkın yolcu ben miyim? Nedendi bu göze almışlık? Göze almışlık mıydı? Neyi? Ne zamandır kendimi başka biriymişim gibi görüyorum. Her davranışımı, her adımımı görüyorum. Gözlüyorum. Gözetliyorum. Kendimi. Beni. Hep başkalarının gözüyle. Kendi gözlerim oldu mu benim? Bu yüzden kendim, kendime başka biriymişim gibi görünüyorum. Nasıl başlamıştı bu? Kendimi bir başkasıymış gibi gözlüyordum. Hep bunu yaptım. Ama taşamadım kendimden. Kendimin dışına çıkamadım. Buzlu camlar kuşatmıştı içimi. İçim bende kaldı...)

Baş dönmesi, yürek çarpıntısı içinde. Bir yerlere tutunmak, soluklanmak, baş dönmesinin geçmesini beklemek istiyor. Tökezlemekten, yere kapaklanmaktan, rezil olmaktan, hıçkıra hıçkıra ağlamaktan korkuyor. Herkesin kendisine bakmasından korkuyor. Anısızlığın korkuttuğu insanların kopuşunu yaşıyor şimdi. Anısızlığın öcüyle çıkıyor yola. Uzun bir tren yolculuğuna. İki yanı tozlu kitaplarla yüklü koridor ansızın bir tren koridoruna dönüşüyor. Sağda kompartmanlar, solda bol rüzgârlı mavi pencereler. İçindeki çocuk ergen yaşının sevinçlerini yaşıyor. Yorgun yüreği kaldırmıyor bu uçarı sevinci, sendeliyor, tutunmak istiyor...

Yol ayrımındaki insanların korkulu düşleri sinmiş uyanık gözlerine...tutunmak istiyor, son kez...trene binmeden...ayrılmadan, hiç tutunamadan.

Uzanıp raftan bir şiir kitabı seçiyor, tozunu silkeliyor, koltuğu-

nun altına sıkıştırıp aynı koridoru geriye katediyor. Masasının başına geçiyor, karşısındaki koltukta onu görüyor. Gülümsüyor ona. Hain, acımasız bir gülümseyiş; dediklerinin çıkmış olmasından duyduğu zafer mutluluğuyla gülümsüyor: Hayır, hayır o kadar hain değildi. En azından bana karşı öyle davranmadı. Tersine hep sevecen, hep duyarlıydı. Beni incitmek istemediği her halinden belliydi. Ama öyle yalın, öyle süssüz, öyle sakınmasız dile getiriyordu ki her şeyi, kanırtıcı oluyordu. Yalnızlığım kaniyordu. Mutsuzdum. Bana çocukluk resimlerini getirsene bir gün, dedim. Güldü. Olur, dedi. Neyi merak ettiğimi anlamış gibiydi. Ve bundan gocunmamıştı.

Karşısındaki koltuk boşaldı.

Trenin basamaklarındaydı.

(O şiiri daha önce okumalıyım. Belki okumuş olsaydım bunlar olmazdı. Ya da böyle olmazdı. Geç kalınmış kitaplardan biriydi. Yaşını geçmiş, zamanını geçirmiş kitaplardan. Ayrıca kitaplar da yazılı olduğunu bilmiyordum. Aynısının, tıpatıp yazılı olduğunu bilmiyordum. Ve bütün bunlar olup bittiğinde kucağında kitabın o sayfası açık duruyordu. Bu da yazgı değilse eğer, neydi peki yazgı olan? Trene bindiğimde, binip de yerime oturduğumda o sayfaya gelmiştim. Daha oraya gelmedik öğretmenim. Çoktan geçmişiz meğer. Kitabın o sayfası önümde engin bir deniz gibi –bütün serüvenlere– açık duruyor. Oraya dek gelmişim işte. Eşiğindeymişim. Dramların ve trajedilerin en acıklıları eşikte yaşananlar değil midir? Giderken, ya da gelmişken, ama eşikteyken...)

Yüreğimde yuva yapmış paranoya kuşları, yazları denizleri çekilmiş sahillere giden... İçimde bir katılmışlık... Şiir yazardım o zamanlar... Yani eskiden. Kimseler anlamazdı şiirlerimi. Ben de anlamazdım. Ama duyardım. Yüreğimin ta derinliklerinde duyardım. Kuşlar, külrengi gökyüzü, sonsuz iç çekişler içinde beşikler yaşlandırdım, hayatlar yaşlandırdım. Yazlar eskittim, kışlar eskittim. Bir sürü kopuk kopuk imge yapıştı yakama. (Çoğunu ben de tanıyamadım) Bırakmadılar yakamı. Oraya, buraya dağılmışlardı, sık sık karşıma çıkıyorlardı, önümü kesiyorlardı. Hayatımın casu-

su olmuşlardı. Bütün bunlar ne demekti? Sonsuz bir anımsayıştı her şey. Sanki yaşamım durmuş, ancak anımsadıklarımınla yaşamamı sürdürebiliyordum. Parçalanmış bir dünya karşısında yüreğimin duyduğu korkuları hiçbir yere sığdıramıyordum. Hiç kimseye anlatamıyordum. Nesnelerin büyütülmüş dünyasında yaşıyordum. Evet, evet şimdi fark ettim –yola çıkarken, tam da yola çıkarken– ben Gulliver’dim. (Daha önce bunu hiç düşünmemiştim. Ya da düşünmemiştim) Kimi nesneler karşısında dev, kimi nesneler karşısında cüce olabiliyordum. Bu, ben miydim? Bu benzetme bana anıların şeyi düşündürdü. Hani kendinden büyüklerin karşısında köpek; kendinden küçüklerin karşısında zorba olan, olabilen insanları. Bütün küçük adamları. Onlar da bir çeşit Gulliver değiller miydi? Kişiliğimiz parçalandıktan, kimliğimiz bölündükten sonra ne önemi var? Elbette bu hiyerarşi merdiveninde bir basamak kapacağız kendimize. Düşünme. Çok düşünme. Bak gene çok düşünmeye başladın. Vıdı vıdı etmeye. İnce eleyip, sık dokumaya. Düşünme, çok düşünme. O bekleme odasının duvarındaki yazıyı anımsa: Neden herkes dünyayı değiştirmeyi düşünüyorsa –DA BİTİŞİK– kendini değiştirmeyi düşünmüyor? Bu yazıyı okuyanlar hemen anlıyorlar hasta olduklarını ve çözümün dünyayı değiştirmek olmayıp, ona uymak olduğunu. O yazıyı kaç kez görmüş, ama üstünde düşünmemiştim. Ama bir gün üniversite öğrencisi bir genç –aramızda iki koltuk vardı–: Kanıma dokunuyor şu yazı, dedi. Dönüp baktım. Anlamamıştım. Dünyayı anlayıp, yorumlamakla yetinmeyen; dahası bütün meselenin onu değiştirmek, dönüştürmek olduğunu söyleyenler hasta mı şimdi yani? Yüzüne alık bakmaya devam ediyordum. Yani Marksistler? demek istiyorum. Hasta mı sayılmalılar? Siz Marksist misiniz? diyorum. Evet, diyor Marksistim. Ee, peki ne işiniz var burada? diyorum. Ne demek ne işim var? diyor. Ruhsal bunalım geçirmek yalnızca burjuvaların tekelinde mi? Bir Marksistin ruhsal bunalımları olamaz mı? Olabilir elbet, diyorum. Ama sizi tedavi etmesini istediğiniz insan da böyle düşünüyor işte, diyorum. Ve duvarına bu yazıyı yazıyor: Neden herkes dünyayı değiştirmeyi düşünüyor da, kendini

değiştirmeyi düşünmüyor? İlk kez yazının üzerine düşünmeye böyle başlıyorum.

Ansızın ardında bir ses: Hanımefendi, binmeyecek misiniz?

Hâlâ trenin basamaklarında.

Aa! Evet, evet, tabii bineceğim.

Şiirlerime ağlardım işte. Düpedüz ağlardım. Güzel olup olmadıklarını hiçbir zaman bilemedim. Bildiğim tek şey: Onların beni anlattığıydı/ağlattığıydı. Oysa gözlerimin çevresinde kalın çizgiler –giderek koyulttuğum– uzun sürmeler bakışlarımı yalazlandıran; ruhumun karanlıklarından ötürü olsa gerek gözlerimdeki parıltılar... –artık o parıltılar tekin değil– delimsirek gözlerimde ısıltılar ve buzlu cam. Kendini yakan ve kendini koruyan. Buzlu cam.

Elbette benim Gulliver’liğim başka çeşit bir Gulliver’lik. Bu yüzden yaşamım boyunca küçük adamları anladım ve onlardan hep nefret ettim.

Demin, yani az önce “ruhumun karanlıkları” dedim kendim hakkında. Ruh, karanlık mıdır gerçekten? Yoksa karartılmış mıdır? Saklanmış mıdır? Saklatılmış mıdır? Kendimize mi saklatılmıştır? Bir süre sonra kendimiz bile bulamayız onu içimizde. Şeytan aldı götürdü, ben nerdeyim? satamadan getirdi? nerdeyim ben? bu ben miyim? Şeytan aldı götürdü. Getirdiğinde artık ben, ben değilim. Kendimiz bile bulamayız onu içimizde, aranır dururuz. Sonra temizlik, titizlik, takıntılarımız, aşırı düzenlilik, saplantılarımız, gündelik hayatı kendimize zehir etmek için bulduğumuz bir yığın ayrıntıyı bulur çıkarırız. Artık başkalarına gerek yoktur, şeytana gerek yoktur. Kendi başımıza bizi bırakmıştır. Nasıl olsa biz kendimizi gözleriz. Bir yığın ayrıntı, yaşantılarımızı bunlara çengel-leriz, tuttururuz. Gerçekten yaşamayan, gerçeği yaşamayan insanların binlerce kuruntusu işte. Haksız mıyız?

Kimse, kimseye hayatını anlatmıyor ki.

Özlemlerini, düşlerini herkes birbirine kilitlemiş.

Haksız mıyız?

Peki diyorum. Tamara’ya niye kızılıyorsunuz? Ona niçin öfkeleniyorsunuz? O da toplum dışına itilmiş. Onu da bu dünyadan say-

mıyorlar. O da ne dünyayı, ne kendini değiştiremeyenlerden. Sözümlü kesiyor: Onu karıştırmayın. O başka. O durum başka. O, yozlaşmış burjuvazinin bir artığı. Burjuvazi bu ayrımı yapmıyor ama, diyorum. Bu kez de o, dediklerimi anlamamış alık alık yüzüme bakıyor. Sıram gelmiş, kalkıp doktorun odasına giriyorum.

Sırtında siyah tayyörü, başında siyah beresi, koltuğunun altında siyah çantası; her şey siyah ve eski bir Amerikan filmi. (Başka bir hayat sunulmadı ki bize, Hayatı filmler sandık) Her şey tasarlanmış, düzenlenmiş, yerli yerine yerleştirilmiş gibi burada. Kalabalığın hepsi birer figüran; düzenlenmiş, yoğunlaştırılmış, uygun yerlere yerleştirilmiş bir kalabalık. –YANİ KALABALIĞIN KULLANIMI BAŞARILI– (Hayatımızdaki bütün kalabalıkların kullanımı başarılı. Bazen hayatımızdaki, bazen yaşamımızdaki kalabalığın) Rastlantıymış gibi duran; “Hayatta da böyle olur zaten” diyerek beğenip, başarılı bulduğumuz bir yerleştirme düzeni bu; defalarca prova edilmiş... Oysa bir komplonun karşısında olduğumu anlıyorum. Hiçbir şeyin farkında değilmişim gibi davranıp bu Bette Davis halimi sürdürmeliyim. Kendimi sınırı geçmeye çalışan demirperde casuslarına benzetiyorum şimdi. Dehşeti ve sevinci aynı anda duyumsuyorum. En azından trene binip buradan uzaklaşınca dek bu serinkanlı halimi korumalıyım. Sonra yeniden filmin başına, masum kız olduğum zamanlara geri dönebilirim.

Az sonra bir yönetmen “motor” diyecek. Herkes rolüne, rolünün başına, kendi yaşamına dönecek. Yönetmen henüz yok ortalıklerde. Sete geç gelen, ya da hiç gelmeyen yönetmenlerden (Genç kızlığımın resimli artist mecmuaları) Bugün aranızdan biri ayrılıyor (Önemsiz biri, herhangi biri, herhangi bir “tarihi konuşmayı” ve bir “veda törenini” gerektirmeyen, hak etmeyen biri) Kaçıyor, terk ediyor. Kendi yaşamını hep kamera arkasından seyreden bir mutsuz aranızdan ayrılıyor. Kendi yaşamını hep başkalarına canlandırmış bir yönetmen... Bugün sizi terk ediyor, filmlerinizi terk ediyor, karanlık sinema salonlarınızı, kalabalık film setlerinizi terk

ediyor. Sizler birer anekdotsunuz, birer kod, planlanmış, programlanmış, verili hayatlarınızı yaşıyorsunuz. Bense terk ediyorum, sizleri ve bütün filmleri...

Bu kadın ben miyim? Hani şu garın geniş ve derin yankısında, kalabalığın geometrik uzamında şaşkın şaşkın dönenip duran bu kadın ben miyim? Neden hep ilkgençliğimin siyah-beyaz filmleri? neden hep o filmlerin makaslanmış sahnelerini yaşamak istiyorum? Geç kaldım. Artık her şeye geç kaldım. Bütün matineri, bütün suareleri, bütün seansları kaçırdım. Seyirciliğim de tehlikeli bir seyircilik halini almaya başlamıştı. Hakkını istemeye başlamış bir seyircilikti artık. Bu kadar tutkulu, bu kadar arzulu, bu kadar coşkulu olduğumu ben de bilmiyordum. Haklısınız gözlerimdeki buğulu camlar saklıyordu sizden duygularımı. Kimse yüreğime dokunmak istemiyordu. (Herkes tenime dokunmak, hatta tenimi örselemek istiyordu) Yüreğe dokunmak güçtü, zahmetliydi, emek istiyordu. Gözlerse ruhun aynasıydı. Benim aynamsa buğulu, ruhumsa karanlıktı. Yalnızca mektup yazıyordum. Eski okul arkadaşlarıma (çoğu beni unutmuştu), eskiden mahallemizde oturanlara (çoluk-çocuğa karışmıştı hepsi); yaz tatillerinde tanıştıklarıma da yazıyordum. Onlar için yaz arkadaşlığıydı yalnızca, bir tek kumsalı paylaşmıştık, iş olsun diye adresler alınmıştı. Yılbaşları, bayramları, tebrik kartları... yaşamımdaki hiçbir şeyi kurtarmıyorlardı. Bir sayıklamaydım artık.

Bir sayıklamayım. Baştan aşağı bir sayıklama. Bir kekemenin sayıklamasıyla yol alıyorum. Bana yol aldırın sayıklamalarım. (Sayıklamaların önemi içeriklerinin kavranmasıdır, kendileri değil; kendileri, kendilerini ele vermek için gizlenirler) Bu gar, bu peron, bu tren korkutuyor beni. Ne de olsa hep o eski Amerikan filmleri. Üstelik filmlerin sürprizli sonlarına katlanacak kadar genç de değilim.

Ortayaşa geldiğimde küçük, kısa öyküler yazmaya başlamıştım. Düzyazı deniyordum. Bizim ülkemizde bütün okurlar yazardır. Biraz da yazardır. Yazmaya başlamak içindir okumaları. Öykülerimi okuyan yakın çevreden birkaç arkadaşım, öykülerimi hep

bir iç dökme üzerine kurduğumu söylediler. Gerçi bir öykücülük iç dökme üzerine de kurulabilirdi ama değişik konaklardan geçerek buraya varmak ayrı; öykücülüğünü ta başından beri bunun üzerine kurmak ayrıydı. Oysa insan eğer tüm yaşamını kuruntu üzerine kurmuşsa –ki birçok kişinin yaşama ilkeleri dediği şey birer kuruntudan ibarettir– yazdıkları da yalnızca bir iç dökme olacaktır kuşkusuz. Benim de yaşama üzerine feylesofça düşüncelerim, zengin görüşlerim vardı ama yaşamım yoktu, o ayrı konu. (Niye ayrı konu olsun canım?)

Garın kalabalığını yarmış, peronda bekleyen trene binmiş, kompartmandaki yerini almıştı. Pencerenin kıyısındaydı. Bütün pencerelerin kıyısında yaşamış biriydi. Bütün geçmişi (kendini) uğurluyor şimdi. Yüzlerce insan arasında bir tek tanıdık yüz seçmeye uğraştı. Eski bir okul arkadaşı örneğin; ya da bir süre aynı mahallede oturup, sonra uzaklara taşınmış biri. Her gün yolda, otobüste, ya da sokakta rasgeldiği tanıdık bir yüz... Hiç kimse ama hiç kimse tanıdık değil, yalnızlığını alabildiğine büyültüyor bu ıssızlık. Sanki burada, bu kentte hiç yaşamamıştı, sanki kimsesi olmamıştı. Kendini kimsesiz, terk edilmiş bir çocuk gibi duyumsuyor. (Gerçekten kimsesizdi. Ama gibileme yaşamımızdaki bir duyarlılığın adıydı artık. Gerçekten “öyle” olsak bile “gibi”yi yaşayarak sahiciliğimizi yitiriyorduk.) Hiç büyümemişti. Büyümeyecekti. Takılıp kaldığı yaşı ise hiç yaşamamıştı. O yaşı tüm ömrüne yamalıydı. Ya da yaymıştı ama farkında değildi.

Kısacası içini saklamaktan, içini eskitmişti.

Bu kenti terk ediyor şimdi. Terk ettiğinin yalnızca bir kent olmadığını o da biliyor. Kolay olmadı bu kararı vermek. Gözlerine inanamaması bundan. Her şeyi ardında bırakıyor, tüm geçmişi...

Koskoca peronda bir tek tanıdık bile yok. Bir tek uğurlayanı. Bunca yıl içinde insan, hiç olmazsa kendini uğurlayabilecek birini olsun edinemez miydi? Kimseye haber vermemişti ki gideceğini, hiç kimseye, buradan kaçıyordu. (Zaten kimsesi yoktu. Kimse, kimsenin kimsesi değildi) Düpedüz kaçıyor. Başka adı yok. Davranışına saygın bir tanımlama aramak da gereksiz.

(Hiç kimseye, hiçbir şeye borçlanmadan gidiyorum.
Borçlanmadan öleceğim.
Kupkuru...)

Tıklım tıklımdı tren. Boğucu bir hava, yağmur sıkıntısı... Kimse-
nin yüzüne bile bakmadan, bakamadan, herkesi ardında bıraka-
rak... (bırakmak istiyor) Kompartmanımı aradım. (Yaşamım ara-
yışlar içinde geçti. Ne ilgisi var bu durumla canım?) Otuz yedi ya-
şındayım. Genç değilim artık. (Bir sabah bakarsın ki artık genç de-
ğilsin) Son yıllarda çektirdiğin hiçbir resme inanmazsın. Yerim
pencere kenarı. Öyle olsun istemiştım. Yarına ertelediğimiz onca
şeyden habersiz, hiçbirini yaşamadan... Geç bunları, geç bunlar es-
ki moda duyarlık, bütün hayatım boyunca bana en çok güven ve-
ren yer pencere kenarı olmuştur. Hep bizi beklediğini sandığımız
şeyden, şeylerden hiçbirini karşımıza çıkmadan, çıkmadan, ya da
çıkıp da bizi anlamadan, biz anlamadan... pencerenin kenarı haya-
tın içi gibi olan dışıdır, korunaklı ve güvenli bir seyircilik sağlar in-
sana. Olayların dışındasındır. Otobüste, trende, evde, hatta sine-
mada, tiyatrodaki sııra başı... Yatağını duvar kenarına çek; yastığın,
başın köşeye gelsin, kimseler ilişmesin sana. Bütün yaşamım bir
film şeridi gibi gözlerimin önünden geçiyor. Herkes gözlerimin
önünden geçiyor. Herkese ne oluyor ki? Niye yalnız bırakmıyorlar
beni? Üstelik tüm yaşamım boyunca yalnız bıraktıktan sonra? Ne
bayat bir benzetmedir bu! Benzetme olarak bayattır, ama gerçek-
te hep böyle olur: İnsanın tüm yaşamı gözlerinin önünden bir film
şeridi gibi geçer. *Ümit etmenin de bir bedeli vardır.* Dünyanın en
anlamli sözümüş gibi geliyor bana. Nicedir bu sözün çevresinde
dolanıyorum. *Ümit etmenin de bir bedeli vardır.* Ne var bu sözde
o kadar derin bulunacak, acı verecek? Hiç, kocaman bir hiç! Bel-
ki acı da böyle kocaman bir hiçtir aslında. Aslında hiçbir şey as-
lında değildir. Hep başka bir şeydir. Dur düşün. Dur düşün. Nasıl

başka bir şey? Başka bir şey işte. O başka bir şey... Hani tartışırken, hep haksız çıkacakmışız gibi olduğumuzda, durur keseriz karşı tarafın sözünü: O başka bir şey.

Ve sonra durup o başka bir şey olanı anlatmaya çabalarız.

Sözcük oyunları sanılan şeylerin aslındalarını anlatmakla geçti ömrüm. Daha fazla geçemezdi. Sözcüklerin kimilerinin karşısında dev, kimilerinin karşısında cüce oluyordum. Sözcükler de büyülüydü. İnsanların çoğu, sözcüklerden korkuyordu. Çoğu kez sözcüklerin kendisi, işaret ettikleri şeylerden çok daha korkutucu, çok daha ürkütücüydü.

Tren hareket etmişti.

Kendim ve bütün geçmişim, kırk vagonlu, kırk kompartmanlı bu trende sonsuza uğurlandık. Sonsuz, gelecekti. Kendi kendimi uğurladım. Kimsesizliğimi kendime hissettirmemeye çalışarak. Belleğimin zembereği bir kez kurulmuştu. Onu durduramıyordum. Tıkır tıkır işliyordu. Her an düşünüyordum, her an yargılıyordum, her an kendimi ve her şeyi gözetliyordum. Didikliyordum. Her davranışımın nedenini bulmaya çalışıyordum. Bu kez de kendimi anlamakta güçlük çekmeye başlamıştım. Hayrettir kendimi tanı mıyordum. Beynim bir saatli bomba gibiydi. Onu durduramıyordum. Gittikçe sonuma yaklaşıyordum. Bomba patlayacak ve ben binlerce parçaya dağılacaktım. Acı çekmenin ötesine geçmek istiyorum. Bu tren beni sınırdan geçirecek. Acının ötesine geçeceğim. Geçmişimden ve kendi hakkımdaki İmgemden sıkıldım. Cuma günleri gittiğim o kirli koridor, o koridorun sonundaki bekleme odası, o masanın karşısındaki yumuşacık koltuk... kendimi burada daha rahat hissediyorum, o koltuktakinden çok daha rahatım burada. İlk kez oluyor bu, ilk kez erinç duyuyorum. Orada da rahatsızdım. Cüce oluyordum. Küçülüydüm. Eşit değildik. Kişiliğim un ufak ediliyordu. Duvara konuşur gibi oluyordum, kendini sıfırlayan bir doktora hababam bir şeyler anlatmaya, durmadan bir şeyler anlatmaya çabalıyordum. O çaba daha çok yoruyordu beni. Bazı şeyleri ötekilere/onlara anlatmak çok güçtür. Anlamaya hazırdırlar. Anlamak isterler. Anlamaya çalışırlar. Fakat asıl zor olanın,

sizin için güç olanın, bu anlatma çabası olduğunu anlamazlar. Yorgunluk veren de budur. İlk kez güvenliyim, eylemdeyim: Küçük bir taşra kentine doğru yola çıktım. Bütün kompartmanlar, geçmişimle yüklü; kulaklarımda arylalar... Üstelik tren gerçekten ilerliyor... cehennem ilahileri. Buffalo'ya beş dakika yok. Bunu ne zaman fark ettim? Her pencereden sarkan nice tanıdık. Bence kötü bir oyundu. Üniversite temsil kolu oynamıştı. Bunu daha önce niye fark etmedim? Açık bir pencereden dökülüyordu arylalar. İyi değilim doktor, demiştim. Bana da rol vermek istemişler, ama ben kabul etmemiştim. Israr etmemişlerdi. Sahnenin arkasında kalmayı yeğledim. Ve hep sahnenin arkasında kaldım. İyi değilim doktor. Durmadan bir şeyler anlatmaya... Yerler parke döşeliydi, koridorun sonunda aydınlık bir pencere, kapıların bir tanesi kıyışık kalmıştı. İlerliyordum. Bütün koridorlardan korkuyorum. Açık pencerelerden birinden dökülen arylalar... sanki ıssız bir nehirde bir sal üzerinde ilerler gibi. Yatılı bir kız lisesi olsa gerek. Ben henüz bir öğrenciyim. Daha önce niye fark etmedim? Neyi? Pencereden dökülenlerin hepsinin tanıdık olduğunu. Sonra... sonra da yıllar önce açık penceresinden aryların döküldüğü odada... Durmadan bir şeyler anlatıyordum. Sözcükleri tutamıyordum. Sınır tanımıyordum. Sınırsızlaşıyordum. Korkmaya başlamıştım kendimden ve her şeyden. Son zamanlarda hiç iyi değilim doktor. Kendime ait her şeyi, herkese anlatacağım diye ödüm kopuyor. İnsanlara ilkin hakaret ediyor, ardından da saatlerce özür diliyordum. Eski nezaketimi yitirmiştim. Yitirmeye başlamıştım. Oysa eskiden “nasılsınız?” diye sorduklarında, “iyiyim”i bile zor derdim. (O kadar değil, abartma!) Sonra sürekli baş ağrıları, yürek çarpıntıları, ağzımdaki kuruluk da cabası. (Bak bu doğru!) Kopkoyu makyajlar yapmaya başlamıştım. Yüzümü boyamıyor da, çiziyorum sanki; aynada bir resim kâğıdı gibi duruyor yüzüm. Korkuyorum. Kendimden korkuyorum. Ben, bunu kendime nasıl yapıyorum? Cesaret, yıllardır bilmediğim bir duygu. Peki ya bu cesaretmi? (mi ayrı yazılacak) Artık durmam gereken yeri bilmiyorum. Kuşkudayım. Her davranışım değerini ve anlamını yitirdi gözümde. (Hangi gözümde? Saç-

malama canım, kaç tane gözüm var senin?) Hayatımda bir şeyler değişsin istiyorum. Sürekli bir şeyler değişsin. Sonra da çok korkuyorum. Her şey değişecek diye korkuyorum. Keşke, ah keşke katolik olsaydım, o zaman hiç olmazsa mezhep değiştirir protestan olurdu. O zaman da her şey başka türlü olurdu. (Nasıl olurdu yani?) Protestan olsaydım da, o zaman da, katolik olurdu. (İyi olurdu) Köklü bir değişim, kesin bir çözüm arıyorum kendime. Yaşamımın geri kalanını bundan böyle bir tatil gibi yaşamak istiyorum. Uzun, renkli bir tatil. Arkadaş çevremi değiştiriyorum sürekli. Takistile satış yapan mağazalardan etekler, bluzlar alıyorum. Ucuzluktan alışveriş ediyorum. Tenime varana dek her şeyi yenilemek, değiştirmek istiyorum. Ne aradığımı, ne istediğimi bilmiyorum. Bilmediğimi söylüyorlar. Haklılar herhalde. O arılar yıllarca kulaklarımda çınladı durdu (Atma!) Kim bilir belki de gerçekten bilmiyorum. Dil kurslarına yazılıyorum. (Yıllardır Fransızca'yı öğrenemedim. Bu yüzden de her şeye Fransız kaldım, ha ha ha) Yeni çevreler, yeni arkadaşlar, yeni insanlar tanımak için her “sosyal faaliyete” katıldım. Denedim. Her şeyi denedim. Yalnızlığımdan kurtulmak için, çoğalmak için, başka bir hayat, daha anlamlı, daha doğru bir hayat kurmak için. Şimdi de sabrı deniyorum.

İyi değilim doktor.

Dalıp dalıp gidiyordum.

O zaman da.

Neler bitmişti yaşamımda? nelerin sonuna gelmiştim? yaşarken üzerinde bile durmadığımız ama hep ayağımıza takılıp bizi tökezleten binlerce ayrıntıdan koskaca bir mutsuzluk edinmiştim. Otuz sekiz yaşındayım. Ve kendimi yaşamımın sonuna gelmiş gibi hissediyorum.

Ağlamak için kurduğum düşlerden biriydi: O sonsuz küskünlük. (Kendimi ağlatmak için; doya doya, kana kana ağlatmak için) Kimselerin adını bile bilmediği uzak bir taşra kasabasına yerleşip; kendimi unutturmak, geçmişimi unutturmak, her şeyi sonsuza dek unutturmak, yaşarken silinmek yeryüzünden... Oysa bu düş hep başkalarını ağlatmak içindir, başkalarının içi cızz etsin diye kurul-

muş düşlerdendir. Yağmurlar başlamış, yağmurlar bitmiş, yeniden yağmurlar başlamış ve yeniden bitmişti. Hiçbir yere gidememiş olduğumu yağmurlardan anlıyordum. Yağmurlardan anlıyordum mevsimlerin değişimini.

Genç kızken ağırbaşlı şiirler yazardım.

Neden ağırbaşlı? O zaman da sakınmak istediğim bir gizli coşkunluk taşıyordum besbelli. Yıllar yılı baraj üstüne baraj çekmekten yüreğim küt olmuş. Şiir de yazmıyordum. Şiirin büyüğü çekip gitmişti hayatımdan. Daha da ağırbaşlı olmuştum. Ağırbaşlı olmayı olgunluk sayan bir toplumda genelgeçer bir imge edinmiş idare edip gidiyordum. İçimdeki sessiz fırtınalardan kimselerin haberi yoktu, yıllar yılı da olmadı. (Oh olsun!) Hep bekledim, hep beni görsünler, keşfetsinler, anlasınlar diye bekledim. İçeri müdür muavini girerdi. Piyeste oynamak isteyenler adlarını yazdırınsınlar. Ses çıkarmazdım. Hiçbir öğretmen, hiçbir müdür muavini yeteneğimi de, isteğimi de fark etmedi. Tiyatro kolu seçilmek isteyen arkadaş? İçimdeki çocuk hep parmağını kaldırdı. Ama ben. Hep öyle sessiz, suskun? Üniversite tiyatro kolunda *Buffalo'ya Beş Dakika*'da da sahne arkasında kaldım. Oysa oradaki o trendeki kadını oynayabilirdim. Gidiyoruz, ne güzel gidiyoruz Buffalo'ya, beş dakika sonra oradayız, diyebilirdim. Oysa alık, sarışın, çipil gözlü bir kıza oynattılar o rolü. Üstelik o kız da mutlaka bir Buffalo'ydü. Yıllar yılı idare edip gittim. İmgemin kovuğuna sığınmış yaşayıp gidiyordum. (Kendine acıma!) BİR KADININ DIŞARIDAN GÖRÜ-NÜŞÜ diye bir film seyretmiştim yıllar önce, kendimi o kadına çok benzetmiştim. Daha sonraları da o kadına benzemeye çalışmışım. Sinema duyarlılıklarıyla hayatı idare etmeye çalışan binlerce kadından biri olduğumu, aslında çok sıradan, yalnızca bu olduğumu, çok ortalama bir kadın olduğumu yıllarca kabullenemeden, kendimi türlü sıfatlarla başka kızaklara çekmeye uğraştığımı anladım. Sessiz dünyamı birilerinin keşfetmesini beklemekle eskittim gençliğimi. Şimdi kimseyi suçlamaya hakkım yok. (Bak, bu doğru) Tenim gevşedi. Pörsüdüm. Gençliğimin ilk yıllarında yolda giderken peşime takılanlar olurdu, beni sonsuza dek takip edeceklerini dü-

şünerek hiç yüz vermez, yürümemi sürdürürdüm. Tabii en ısrarlısı bile bir süre sonra vazgeçerdi. Bu yüzden çok kırılır, çok gücenirdim. Beni sonsuza dek takip edecek birini bekledim hep.

Hiç kimse beni sonsuza dek takip etmedi. Yollarda kaldı bütün düşlerim. Yarıda kaldı.

Çocukluğum boyunca yaşamla ilgili tüm sorunlarım hep sevgi çevresinde örüldü. Sevgiye gerektiğinden fazla sığınmış, yaslanmıştım. Bu yüzden sarsıcı düş kırıklıkları yaşadım. Tüm çocuklar gibi örselendim, incindim. Yoruldum. Hastalıklı, sızılı bir duyarlığa kilitlendim.

İçimdeki çocuk hiç büyümedi.

Sesini çıkarmadan sustu, oturdu içimde. Orada öylece yıllar yılı bekledi. Okuduğum romanları, seyrettiğim filmleri bekledim. Hayatta da öyle olur sandım. Sanıyordum. Bir gün onları ben de yaşarım sandım.

Kırgın, küskün bu kenti ve başka kentleri terk ediyorum. Kendime, küçük bir taşra kasabasında, küçük bir hayat kurmaya gidiyorum. Belki gerçekleşir. Belki gerçekleştiririm. Neyi? nerede? kim bilir?

Bir gün bütün yaşadıklarımın koskocaman bir hiç olduğunun farkına vardım. Kafamdaki her şey yerli yerine oturmuş; her şey bir yalınlık, bir gerçeklik, bir somutluk kazanmıştı. Nasıl olmuştu, bilmiyorum. Yanılsamalarım bitmişti. Elimden alınmıştı. Bütün yalanların, didişmelerin, boşuna çabalamaların, küçük hesapların, gündelik boğuşmaların dışında yapayalnız, bir başınayım. Bir başınaydım.

Otuz dokuz yaşındayım ve kendimi sonuna gelmiş gibi hissediyorum hayatımın ve her şeyin.

Dış dünyanın katılığına ilk kez çarpıyorum. Gözlerim açılıyor, bir başka kapanmaya açılıyor.

Trene bindi. Kompartmanı buldu. Yerini aldı. Geçmişini düşündü. (Sonsuz bir anımsayıştı her şey) Geleceğini düşündü. Sınırsız ve sonsuz bir gerginlik içinde. Telin üzerinde karşıya ilerliyor. Ezilmiş otların, ezilmiş çiçeklerin ve cümle hayatın kıyısından

geçiyordu. Tren. İstasyon şeflerini ve onların karılarını, küçük taşraların, büyük taşraların küçüklü büyüklü hayatlarını düşündü. Kurumuş, kurutulmuş hayatlarını. Onların hayatları kendine az geliyordu. Ya onlara? Onlara az gelmiyor muydu?

Her yolculuğun onda bıraktıklarını yeniden yaşıyor. Teker teker yeniden. Kompartmanın penceresi tüm bir yaşama ekran oluyor şimdi. Neden hep bir hüznün, hep bir burukluk anımsanır; yollarından, yanlarından geçerken kentlerin, küçük kasabaların? Havada bir top asılı kalır sanki. İp atlayan bir kız havada, koşuşan çocuklar, bisikletli delikanlılar, seyyar satıcılar, balkondaki çiçekleri süsleyenler, çamaşır asanlar, her şey, her şey havada... Ve sanki her defasında geri dönsek, dönebilsek kaldıkları yerden sürdüreceklerdir hayatı. Bütün hayatı tutmak isteriz, hepsi kaçır avucumuzdan. Yalnızca başkalarınıninki değil, en başta kendi hayatımızdır kaçan. Bütün kentlerde, bütün ülkelerde, bütün hayatlarda olma isteği neden? Hayata en yakın, ölüme en uzak olmak mıdır tüm bu çırpınmalar? Ama gerçekte ölüm gelir bunların ortasında bulur bizi.

Sonunda o kapıyı açtım. Hani pencerelerinden arylar dökülen. O kapının ardında neler göreceğimi çok iyi biliyordum. Belki de ilk kez yüreğimde dehşet ve sevinç duygularını aynı anda o zaman duydum. İlk kez o zaman. Aydın bir kadın sayılır mıyım? bilmiyorum. Gerek işim gereği –kitaplık memuresiyim– gerekse de büyük tatlar aldığım için onca kitap okudum. Hiç kimsenin okumadığı bir ülkede hiçbir işe yaramadı. Kütüphanecilik bölümü mezunu evde kalmış geçkin kız; tozlu kitap raflarıyla kendi yaşantım arasındaki o bayağı koşutluk beni hep rahatsız etmiştir. Bu benzetmenin, bu koşutluğun bayağılığı kendi hayatımdan da tiksindirmiştir beni. Bu noktada kendime acıyamaz olmuşumdur. Gözlerimin önünden film şeridi gibi geçen tozlu kitap rafları arasındaki kız! Hep büyük hayatlar kurdum. Ama kendi çerden-çöpten hayatımı bile doğru-düzgün yaşayamadım. Sessizlikten hep korktum. Göze batmayan renkler seçtim giyinmek için; sade, gösterişsiz elbiseler, hırkalar; sildim kendimi, alabildiğine sildim. Hayatta en çok anlamak istediğim insan, her gün kapımızın önünden dü-

zenli olarak belirli saatlerde geçen, bütün sokakları, bütün cadde-leri, bütün mahalleleri, bütün kenti dolaşan Mecnun olmuştur. Evli bir kadına âşık olup dengesini yitirmiş, kadından yüz bulamayınca da iyice delirmiş, uzun boylu, kıvrırcık saçlı, sokaklarda kendi kendine konuşarak dolaşan bu esmer adamı, içini, kalbini, beynini hep merak etmişimdir. Sonunda mahalleden taşınıp gitmişler. Herkes unuttur sanmış. Oysa gün günden avare olmuş, mecnun olmuş. Başka bir mahalleye mi, başka bir kente mi göçmüşler? bilinmiyor. Bilinen sokak sokak onu aradığı. Kim bilir belki de aradığı başka bir şeydir. Nasıl olsa günün birinde kuracağım o büyük hayatı düşünerek, insanlara şu anda nasıl biriyle konuştuklarının nasıl da farkında olmadıklarına için için gülüyordum.

Hiçbir şey bilmiyordum. Davranışlarımın nedenlerini anlamaya çalışıyordum. Her davranışımın sonra niye böyle yapıyorum, diye kendime sormaya başlamıştım. Kendime soluk aldırılmaz olmuştum. Ne? Neden? Niye? Niçin? Sorularımın ardı arkası kesilmiyordu. Nerdeyse hiçbir şey yapamaz, hiç kımlıdayamaz hale gelmiştim. (Bak gene abartıyorsun!) Kendimin gözetleme kulesi gibiydim. (Yok, yok abartmıyorum) Yalnızca bu kenti terk ediyordum. Benim için şimdi her şey bu. Bu kadar. Bilmiyorum. Bilmiyordum. Hiçbir şey. Bildiğim, nihayet o uzun düşü gerçekleştirilmiş, gerçeğe dönüştürmüş ve bu kenti terk ediyor oluşumdu.

“Korkuyorsun, korkuyorsunuz,” demişti.

“Hepiniz öylesiniz, hiçbir şey yapmadan, hiçbir şey vermeden her şeye sahip olmak istiyorsunuz. Oysa değişimin bedeli vardır. Gömlek değiştirirken sancılanmamak mümkün mü? Yitirerek kazanırsın. Kazanmanın başka yolu yoktur. Çoğu kez yitirdiğin, ya da yitirdiğini düşündüğün şeyler de, senin sandığın kadar değerli, vazgeçilmez degillerdir. Çoğu zaman bir özveri bile değildir bu. Sen öyle sanırsın. Bir değişimdir yalnızca. Bir banko. Çünkü ümit etmenin de bedeli vardır.” O bekleme salonunda tanışmıştık. Yan yana koltuklarda oturuyorduk. Öteki çocuk, o Marksist oğlan az ileride oturuyordu. Bana gençliğini, çocukluğunu anlatıyordu. Bir süre sonra göremez oldum onu orada. Artık gelmiyordu. Herhal-

de vazgeçmişti, ya da başka bir şey. Bir travestiydi, kadın kılığında geziyordu. Kendini Dostoyevski'nin ecinnilerinden biri diye tanıştırmıştı bana. (Oynamayı seviyordu) Serüven yorgunu bir yürek taşıyordu. Kolay yaşamıyordu besbelli. (Kadınlığı da oynuyordu. Sanki kadıncılığın ne kadar gülünç bir şey olduğunu göstermek için bu kılıkta geziyordu) Doktora niye geliyorsunuz? diye sormuştum bir defasında: "Birileriyle konuşmak istiyorum, konuşmak zorundayım. Çevremde bunları konuşacak kimse yok. Yaşadıkları hayatın farkında değil çoğu. Doktorla bir şey konuşmak istiyorum. Doktor da şaşıyor, başka şeyler konuşmak isteyeşime. Onun kafasında benim sorunum: travesti olmak. Öyle sanıyor. Oysa ben ona hayattan söz ediyorum." Çok sevmiştim onu, ama dışarıda birlikte görünmeyi göze alamadığım için doya doya söyleşmek hiçbir zaman kısmet olmadı. O da bir Gulliver'di. Cücelerle dev; devlerle cüce bir yaşam sürüyordu. Ama onun Gulliver'liği kolaylıkla alımlanabilecek bir Gulliver'likti. Herkesçe hemen görülebiliyordu.

İki kez silikon göğüslerini söktürüp, gövdesini yeniden tüylen-dirip erkek olmaya karar vermiş, sonra her ikisinde de yeniden kadınlığa dönmüştü. "İnsanlar ya kadın oluyorlar, ya erkek, üçüncü bir şey yok ki olayım," diyordu. "Başka çarem yok mecburen yeniden kadın oluyorum."

Tren kalkalı epey olmuştu.

Yerine alışmaya çalışıyor. Kompartmanımda, pencerenin kıyısında-aym. Dışarıyı seyrediyorum. Büyük bir yurtsamayla bakıyorum, yaşamım boyunca bu hep böyle oldu. Otobüste, trende, oturduğum pencere kıyılarından görünen tüm "manzaraları" sonsuza dek terk ediyormuşum gibi bir duyguyu içimde taşıdım hep. Gündelik yaşamımda da her an bir ayrılık, bir ölüm duygusu içinde yaşadım. Bunlar bütün yaşadıklarım sındi.

Biraz çevreni değiştirmiş olursun, derlerdi. Biraz çevreni. Dil kurslarına gidiyordum, turlara yazılıyordum, gezilere katılıyordum, çay partileri için bilet satın alıyordum. Bir gün bir yerde karşıma çıkacağını umuyordum. Ummanın yaşını geçtiğimin farkın-

da değildim. Farkına vardıracak hiçbir şey olmamıştı ki. Aynalarla kurulan ilişkiler de nasıl olsa hep kaçamaktı. Hemen her çevrede aynı ikiyüzlülük, aynı çirkin oyunlar, aynı ucuz senaryolarla karşılaştım. Kimsenin düşüncesi yaşamıyla çakışmıyordu. Herkes başka türlü yaşıyor, başka türlü düşünüyordu. (Herkesin tasası da bana düşmüştü) Bütün kimlikler parçalanmış, bütün ilişkiler üç-beş kişiye inmişti. Kalpleri küçük insanlarla görüşmemeye çalışıyordum. Kalpleri ve yaşamları küçük insanlarla baş başa kaldım. Onları da terk ettim. Yalnız kaldım. Bir başına. Sert miydim? kırıcı mıydım? hayır ama sessizliğimde ve uzaklığimde insanları ürküten bir doğruluk taşıyor olmalıydım. Benimle hep ölçülü, uzak ilişkiler kuruyorlardı. Belki beni duygusuz bile buluyorlardı. Kuru, yavan bir kadın diye nitelendiriliyor olmalıydım. Her şeye karşın gene de, bu insanların hakkımda neler düşündüklerini, neler hissettiklerini ölesiye merak ediyor, bilmek istiyordum. Önemsiyordum, çok önemsiyordum. Hiç önemsemediymiş gibi görünüp, deliler gibi önemsiyordum. Bu da benim ikilemimdi. Zaten tüm yaşamım böyle bir sarkaçtı aslında. Kimi hafta sonları evime çaya çağırdığım arkadaşlarla yaptığım toplantılarda kendimi herkese sevdirmeye çalışıyordum. Ama bu benim için hiç önemli değildi. Bu toplantılar tam anlamıyla orta sınıf insanların, ortalama toplantılarını aşamıyordu. Ufaksuzduk. Sınırlıydık. Sığdık. Herkes boşyücelikleriyle övünüyor, şişiniyor, herkes kendini, bir başkasına bir başkasıymış gibi göstermeye çalışıyordu. Herkesin bir kendini tanıtmaya sorunu vardı. Onları kazanmak istiyordum. Belki değiştirirler, belki başka birileri olurlar (sana ne ayol?) Bir arada bulunduğumuz insanları bile tanımıyor, anlamıyor, değiştiremiyorlardık. Daha anlamlı, daha güzel bir hayat için ne kadar azdık. Ne kadar yetersizdik. Ne kadar yazıktık. Mutsuzduk. Kendimizi kandırıyor, kendimizi avutuyorduk. Kitaplar okuyor, dergiler izliyor, topluca tiyatrolara, sinemalara gidiyorduk. BİR KADININ DIŞTAN GÖRÜNÜŞÜ HER ZAMAN YANILTICIDIR. Benim serbest, ileri görüşlü bir kadın olduğumu düşünerek benden yararlanmayı uman erkekler çıkıyordu çevremde. Oysa daha bakireydim, koynuma er-

kek almamıştım daha. Ne beklemiştim? ne ummuştum? hayatının rolünü bekleyen bir yıldız gibiydim. Ama henüz öyle bir senaryo gelmemişti önüme. Sanki o gün daha gelmemişti. Beklediklerim, umduklarım olmuyordu. Ama gelecekti o gün de, o da. Günler geçiyor ama içimdeki umut hep saklı. Hep duruyor. Sanki ben de duruyorum. Farkında olmadan ümit etmenin bedelini ödüyordum. Evet, evet hayatının rolünü bekleyen değeri anlaşılmamış bir yıldızdım ben. Ve gün günden bu bekleyiş acıklı bir hale dönüşüyordu. Yalnızlık içindeydim. Ve artık yalnızlığımdan ötürü ne yaptığımı bilemeyecek bir hale gelmiştim. Geceleri uzun hayaller kuruyordum. Hayal kurmak için bir an önce yatağa giriyordum. Aşk romanları okuyordum. Sanki aşk romanları da olmasa hiçbir şeye, hiçbir şeye inanmayacaktım. Oysa günler geçiyor, bizi kuşatan duvarlar durmadan yükseliyor, ufkumuz durmadan daralıyordu. Yaşlanmak buydu. Kendimize hareket olanağı tanımıyorduk. Kuşatılmıştık. Yanılgı yangınları kavurup duruyordu bir avuç kalmış yüreğimi: Hiçbir yere gidemeyecektim. Yaşama korkağı olmuşum. Biliyordum. Hiç yaşamayacaktım. Gençliğim gidiyordu elden. Son zamanlarda çekilmiş hiçbir fotoğrafımı beğenmiyor, fotoğrafçılara kusur bulup duruyordum. Hicranlı şarkılara, rakı kadehlerine sığınmaya başlamıştım. Buzul güzelliğinin ardına sığınmış Cumhuriyetin ilk yıllarının ölümsüz kadınlarına benzemeye çalışıyordum; yeniliğin, yeni olmanın büyüsünü, yanılsamasını alabildiğine yaşayan, sürdüren kadınlarına. Ölümsüzlüklerinde coşkunun, inancın, yani Cumhuriyetin ilk yıllarının sonsuz katkısı olsa gerek. Siyah-beyaz filmlerin kadınıydım ben. Saçlarıma perma yaptıracaktım. Tedavülden kalkmıştım ama bunu bir tek ben bilmiyordum. Aykırı kalmıştım. Aykırı düşmüştüm. Bütün hatıra defterlerimi kilitlemişim. Onları da eskitmişim. Sararmış defterlerden söz etmeyi de bayağı ve demode buluyor, ama onları koklarken ağlıyordum. Bunlara neler kilitlediğimi düşünüyordum. Hiçbir şey yazmaya, tarih düşmeye değmezdi. Onca boğucu ayrıntıyı bir kez daha defterlere geçirmişim, neye yarar? Bu tren beni kurtaracaktı, biliyordum. Sınırın ötesine geçirecekti; geçmi-

şimden kurtaracaktı. Artık acı çekmeyecektim. Her şeye, her şeye gülümseyecektim. Müthiş bir trendi.

Hiçbir yerde durmayacak.

Hiçbir yere gitmeyecekti.

Beni geçmişimden, yanılığarımdan, beklentilerimden kurtaracak, yeniden yaratmasa bile iptal edecek bu tren.

Yola çıkmıştı artık. Biliyordum, bir daha dönmeyecekti.

O da, tren de.

Duygusuz bir kadın değildim oysa. Boş zamanlarımda evde yalnızken aynanın karşısına geçer, teypte çalan kasetlere ağzımı kıpırdatarak eşlik ederdim. Elimde bir saç fırçası, mikrofon niyetine. Her defasında dakikalarca gözyaşı dökerdim, şarkı söylerken, gözlerimden yaşlar süzülürken, ben o şarkıları ben söylüyormuşum gibi yaparken, başka biri olurdu. Bambaşka biri. Ben olan biri. Bana benzeyen biri. En çok o zamanlarda kendime benzerdim. Bütün şarkılarda ağlardım. Onları ta içimde duyardım. (şiiir-lerim gibi) Ne olurdu sanki sesim olsaydı. (Oysa koskoca kadındım. Aynada kendimi görmüyor muydum?) Belki o zaman, işte o zaman mutlu olurdu. Ben sahneye çıkardım ve herkes bana bakardı. Ne büyük mutluluktan bu! Kimse şarkılarımı bilmiyordu. Onlar benimdi. Kendim için döktüklerim. Kim düşünebilirdi ki boş zamanlarında teyp çalarken, benim ayna karşılarında...

Kimseyle konuşacak bir şeyim kalmamıştı artık. Bütün hayatımız elli sözcüğe inmişti. Bütün hayatı, elli sözcüğün çevresinde yaşıyorduk. Usul usul çürümenin ne olduğunun farkına vardım. Öğleden sonraları çay içiyor, akşamları bazen sinemaya gidiyorduk. Perdede olup bitenleri izlemekte güçlük çekiyordum. Kendimden başka hiçbir şeyi düşünemez olmuştum. Ev toplantıları, evlenmiş arkadaşlarım, onların kocalarına ve çocuklarına ilişkin yığınla gevezelik, yemek tarifleri, tavalar nasıl temizlenir, istenmeyen tüyler nasıl yok edilir, ıspanak maskesi nasıl yapılır, şekerlenen reçeller için alınacak önlemler, şekerlenen düşler, şekerlenen hayaller için alınacak önlemler arasında gidip geliyor; Erol balkona çıkma! Ayşe onlarla oynama, Memet çok koşma sesleriyle ken-

dime geliyor ve sonra yeniden kendimden geçiyordum. Küçücük yaşamlar kuruyorlar kendilerine. Televizyon dizilerini seyrediyorlar, onların sonlarını merak ediyorlar, kendi sonlarını merak etmiyorlar; çünkü kendi sonlarını biliyorlar. Dünyayla tüm ilişkileri bir yinelemeden ibaret. Onlardan nefret ettiğimi ayırımsadım bir gün. Nasıl oldu bilmiyorum. Evet, onlardan gizlice nefret ediyordum. Nefretimi aşırı nezaketimle örtüyor, onlara hep anlayışlı ve yakın davranmaya özen gösteriyordum. Bu nefreti kendimden bile saklamayı becerememiştim. Onları hor görüyordum, küçümsüyordum, yaşamlarında bir büyük eksiklik, bir boşluk varmış gibi geliyordu. Bir çarpıklık görüyordum hayatlarında, oysa onlara özeniyordum. Onlar gibi kocam, çocuklarım, evim-barkım olsun istiyordum. O hayata ne kadar katlanabilirdim, –o ayrı konu– bilmiyordum. Bana gelince: Benim yaşamım zaten yoktu ki, belki de bu yüzden tüm gerçekliği olanca çıplaklığıyla görebiliyordum. Eğer siz sınırdaysanız, bütün denizlerin kıyılarına çekilmişseniz, her şeyi daha çıplak görebiliyordunuz. Böyle bir şansınız vardı. Bunu anlamıştım. Kendimi zaman zaman Dostoyevski kahramanlarına benzetiyordum. Yalnız oldukça alaturka bir kahramanlıktı bu. Ve bu hepimiz için kaçınılmazdı. Evet bir Dostoyevski kahramanı olduğumu düşünmek hoşuma gidiyordu. Çarpıcıydı, ilginçti, hayatımı kurtarıyordu. Göze alamadığım hayatımı. Yaşadığım bu düpedüzlük anlamlanıyordu. Hiçbir zaman yaşamayı göze alamamıştım, hiçbir bedeli ödemeye yanaşmamıştım. Bu yürek yoktu bende. Bu yüzden de en küçük şeyi bile yitirdiğimde, benim için büyük bir azap oluyordu. Normal bir insan olmaya çabalıyordum. Bütün gücümle olağan, normal bir insan olmaya uğraşıyordum. Sanki dengemi ancak böyle koruyabilirmişim gibi geliyordu bana. Son derece sıradan, olağan, onaylanmış, kabul edilir, edilebilir bir insan. Bütün çabam da böyle bir insan olmaya yönelikti. Tığ işliyor, kazak örüyor, kitap okuyor, müzik dinliyordum. Tırnaklarımı kesiyor, dişlerimi fırçalıyor, eteklerimi ütülüyordum. Geceleri, yanımda bir erkek olmadığı için sokağa çıkamıyor, kimseyle de flört edemiyordum. Beni çok seven, çok normal bulan, çok saygı du-

yan, bana acıyan, benim çileciliğimi namusluluk sanan bu insanlardan da şiddetle nefret ediyordum. Bütün çabalarım sonucunda elde ettiğim bu “takdir” yalnızca onlardan daha fazla nefret etme yarıyordu.

Ben bir sağanaktaydım. Üzerime binlerce, yüz binlerce düşünce üşüşmeye başlamıştı. Sürekli değişik düşüncelerin etkisinde kalıyor, bir türlü kendimi bulamıyordum. Galiba bütün kusurum biraz fazla kitap okumaktı. Otuz yaşından sonra felsefe, psikoloji, iktisat, Fransızca öğrenmeye kalkışmış, keman dersleri almaya başlamıştım. Bir yandan da ikebana kurslarına yazılmıştım. Komşularım: Bu kadar okuma, sonunda üşütürsün, diyorlardı. Galiba onlar haklıydı, insan çok fazla okumamalı ve çok fazla düşünmemeliydi. Çünkü sonunda gerçekten üşütme bile bir tuhaf oluyordu. Yaşadığın dünyaya sığamıyordun, ya da dar geliyordu hayat sana. Ben kurtuluşu kaçıp bir taşra kasabasına, onun kuşatılmış, sınırlandırılmış yaşamına kendimi hapsedmekte bulmuştum. Biliyordum, şimdi daha iyi olacaktı her şey. Küçük kasabının gerçekleri beni “limitte” tutacaktı. “Gerçekçi” olacaktım böylelikle. Kendimin dışına çıkamadan, kendimi dağıtabilirdim büyük kentte. Bu yüzden taşra, benim için güvence olacaktı. Belki orada bir kitaplık memuresi olarak, yaşamımı sonuna dek “delirmeden” götürebilirdim. Belki de evlenirdim orada, ben de bir yuva kurardım, nasılsa yaşamın tüm nimetlerinin dışına sürüyordum kendimi. Sürmüştüm. Orada çay partileri, yardımlaşma derneklerinin davetleri, kermesler arasında gerçek bir küskünlük yaşayabilirdim. Orada da adımları geçkin bir kıza çıkarabilir, insanların beni “merhametle” sevmesine neden olabilirdim. Kimse neden benim yaşamıma erkekle girmemiş bir bakire olduğuma inanmıyordu. Herkesin şaşkınlığına çok şaşıyordum.

“Senin gibi her şeyin farkında olan bir kadın nasıl böyle kıyıda kalabilir?” demişti.

Başımı öne eğmiş, gözlerimi yere vermiştim. “Bu kadar korku iyi değildir. Bir gün gelir yaşamın tüm anlamı bu korku olur,” dedi. “Sonra da ister bir manastıra rahibe ol, ister alayın orospusu, hiç fark etmez, aynı şeydir.” Ellerini kıtırdatıyordu, iri küt parmaklarına, kıpkırmızı ojelerine bakıyordum. Kadın kılığında ortaklıklarda gezinen bu irikıyım feylesofun sinirlerime dokunmaya başladığını fark ettim. Ona gerektiğinden fazla açılmışım. O da bana sokaklardan öğrendiklerini satmaya başlamıştı.

Biliyordum, ilk sevişmede kendimi gözetlemekten, başka bir şey yapamayacak, sürekli kendimi seyredecektim. Sevişmenin gerçek hazzına eremeyecektim bu yüzden. Çünkü bedenim olgunlaşmamış, ama kafam gereğinden fazla doldurulmuş, hatta tıkıştırılmıştı. Şimdi benim için yaşam bu ikilemden ibaretti artık. Yoğun bir sarhoşluk ve gerginlik içindeydim. Sürekli ve yoğun bir siste ilerliyordum. Her yanı duman kaplamıştı. İçimdeki çocuk sessizce oturduğu sandalyeden ayağa kalkmış ve bütün kapılarımı zorlamaya, yumruklamaya başlamıştı. Onu durduramıyordum. Onu hiç durduramayacağımdan korkuyordum. Sürekli bilincim bulanıyordu. Birileri beynimi ele geçirmeye çalışıyordu. Sanki içime girmiş ikinci bir ruh bedenimi ele geçirecek ve bundan böyle beni o yönetecekti. Bütün felsefecileri, bütün toplumbilimcileri tanıyordum. Değişik akımlar, değişik görüşler konusunda bilgi sahibiydim. (Hiçbir işe yaramıyorlardı) İnsanları psikolojik olarak değerlendirebiliyor, saplantılarını, takıntılarını, mekanizmalarını görebiliyor, adlandırabiliyordum ama kendime hiçbir yararım dokunmuyordu. Kültür bu kadar umutsuz bir şey miydi? Her şeyi anlıyor, herkesi tanıyor, her sorunu kavıyor, yani kavraya anlaya yaşılanıyordum. Anlamak yorgunuydum. Bu yüzden kimseye kızamıyordum. Kimseden doya doya nefret edemiyordum. Kimseye ağızdolusu küfredemiyordum, kimseye deliler gibi öfkelenemi-

yordum. Toplumsal değer yargılarına, genel ahlaka çok saygılıydım. Çok korkuyordum. Bu yaşımdan sonra ayna karşılarında, elimde saç fırçasından mikrofon... Zaten hepimiz kısıtıldığımızı hissettiğimiz zaman gerçek yüzümüzü ortaya çıkarmaz mıyız? O da beni dinlerken, ona aydın bir kadın olmanın gerekliliğine uyarak anlayış gösteriyor, onu kabul ediyordum, ama ne zaman ki beni değerlendirmeye, eleştirmeye başladı, işte o zaman onun kadın kılığında gezmesi, iri küt parmakları, ojeli tırnakları sinirime dokunmaya başladı. İşte o zaman içimde ona karşı hep beklettiğim bir silah olarak durduğunu gördüm: bütün önyargılarımin. Galiba ondan da nefret ediyordum. Onu kabullenişim yalnızca bir sahtekârlıktı. İnce sahtekârlık. Aydın olmanın bir gerekliliği olarak bunun gibi nice ikiyüzlülüklerimiz yok mudur? Bu da onlardan biriydi. O Marksist oğlana verdiğim yanıtı düşündüm, kendim için de geçerliydi: Ama burjuvazi bu ayrımı yapmıyor. Ben de yapmıyordum. Üstelik geçkin bir Tennessee Williams kahramanı olmak çok ağırına giderdi doğrusu. Çünkü o kitapları da okumuş, o kadınları, o sorunları da tanımıştım. Ama tüm bunlar, onlar gibi olmama, onlar gibi davranmama engel değildi. Bunu anlamıştım. Yazgıya inansam, yazgıya inanacağım geliyordu. Buffalo'ya beş dakika kala çıkmıştım yola. Tamara'nın cesareti beni ezmişti. Eşit olmayan bütün ilişkiler çürüme ve nefret kokuyor. Bu yüzden bir türlü arkadaş olamıyordunuz. O kendi silahıyla, siz kendi silahınızla baş başa, yapayalnız kalıveriyordunuz. Herkes neden dünyayı değiştirmeyi düşünüyor da, kendini değiştirmeyi düşünmüyorcular her defasında kazanıyordu. Yaşamımda ilk kez o zaman, o kapıyı açtığım zaman yüreğimde aynı anda dehşet ve sevinç duygularını birlikte yaşadım. O kapının ardında neler yaşanıyor olduğunu çok iyi biliyordum. Buna sonsuza dek inanarak çevirdim kapının seramik tokmağını. Ve karşımda bomboş bir görüntü vardı. Hiç kimse yoktu odada. Ve gramofonda plak tek başına dönüyor, açık pencereden arylar dökülüyordu. Oysa ben bütün insanların gizlerini öğreneceğimi sanıyordum o kapıyı açtığımda; ola ki anemi bir başka adamla; babamı bir başka kadınla; öğretmenlerim-

den birini, bir öğrencisiyle; kısacası umulmadık birilerini birbirleriyle birlikte yakalamak umudundaydım. Bu beni çok sevindirecek, çünkü kirletecekti. Ve o günden sonraki tüm yaşamım böyle katı, böyle acımasız olmayacaktı. Dışarıda bahar dalları görünüyordu. Pencereyi usulcacık bir rüzgârda tıkırdatıyorlardı. Koridorun sonundaydı oda. Ve ben kapısını açtığımda o güne değin kurduğum bütün yasak düşler boşa çıktı. Odada kimse, ama hiç kimse yoktu. Yalnızca bir arya yankılanıyordu. Demek ki yasak olan yalnızca benim düşlerimdi. O gün, o çok önemsiz gün, nedense böyle bir umutla merdivenleri çıkmış, o kapının önüne varmış, kapıyı açmış ve boşlukla kucaklaşmıştım. Bu önemsiz anıyı bunca yıl sonra böylesine kanırtıcı bir biçimde anımsamam niye? Bütün suç o yürek çılgılığı aryaların mı? Yoksa yatılı bir kızokulunda anamla, babamın işi ne? yakınlarımla işi ne? diye düşünmeden o odanın kapısına böyle delice yürek çarpıntılarıyla varışımın nedeni, kendi dengemi böylesine yitirdiğim bir günde bütün çıplaklığıyla görmemde mi? Bilmiyorum.

Bildiğim tek şey: Her yolun dışında bir yol ararken, kendimi Anadolu'nun bir kasabasına atmakta bulmuştum çıkar yolu.

Yolsa...

II.

Kompartman bomboştu. Midesi bulanıyor, başı dönüyor, gözleri kararıyor, elleri titriyor. Sayrılığın bütün anlaşılır belirtileri ardı ardına yokluyor gövdesini. Bir süre olsun koridora çıkmak, biraz hava almak istiyor. Kucağındaki kitabı yanına koyuyor, açık sayfasında şiir duruyor, eşiğine geldiği şiir, öyküsüne adını veren şiir:

*saatte şu kadar hızla birbirinizin
camlarında takılı kalarak
karışacaksınız boşluğa
karışacaklar boşluğa*

Koridora çıkıyor. Tıklım tıklım tren. Bütün kompartmanlardan yüksek sesli konuşmalar, bağırışmalar, gülüşmeler taşıyor koridora. Trenin hıncahınç dolu oluşu şaşırtıyor onu. (Herkes taşraya mı kaçıyor?) Bütün davranışlarında büyük bir ölçülü-biçililik, hareketlerini inceden inceye gözlüyor, sanki içinden saydığı sayıların eşliğinde hareket ediyor. (Niçin kaçsınlar? Herkesin kaçacak nesi oldu ki?) Didik didik her yanı.

*kader değil midir şimdi rastlamak ona
kolay unutulmayacak bir olanaksızlıkta*

Pencerenin önünde durup dışarıyı seyrediyor, bir yandan da koridora taşan kalabalığı göz ucuyla süzüyor, derken bu tanıdık yüzleri yavaş yavaş seçmeye başlıyor. Küçük göz ısırılmalarıyla başlayan bu tanıdıklık birden bütün mazisi oluveriyor. Tümünü tanıyor bu insanların; hepsini teker teker tanıyor. Nerden tanıdığını? nasıl tanıdığını? anımsamıyor ama hepsini tanıyor. Hepsi, hepsi tanıdık bu insanların. (Onun için kimse uğurlamamış demek) Paniğe kapılarak onlara doğru ilerlemeye başlıyor. Onu görmüyorlar, onu duymuyorlar, onun farkında bile değiller. Ama varlar, ordalar, ya-

şıyorlar. Hep olacaklar. Her yanda. Sonra öteki kompartmanlardan içeri bakmaya başlıyor: Tüm kompartmanlar tanıdıklarıyla, yakınlarıyla dolu.

*ne kadar sonra karşılaşılır
ilk karşılaştıklarından?
birbirine karşı yönde ilerleyen
iki tren
saatte şu kadar hızla
ve ne kadar sonra
karşılaşılır?
– hiçbir zaman... hiçbir zaman...*

Camlara yapıştırıp yüzünü, içeriyi hayretle süzüyor. Ölmüş, ölememiş, yitmiş, yitirilmiş, adresleri yitirilmiş, bütün yakınları, bütün geçmiş trende. Tek bir yabancı bile yok aralarında. Bu tren hiçbir yere gitmiyor; gidemiyor. Oysa tam o sırada dışarıya bakıyor, pencereden görünen ve durmaksızın yinelenen o sonsuz “kır manzarasında” bir at trenle yarışıyor; rüzgâr yelelerini savuruyor, tüyleri tarazlanıyor. Görür görmez tanıyor bu atı. “Ecel atı bu,” diyor. Ecel atı. Demek ki tren gidiyor. Rüzgârla ve ölümle yarışıyor, atla tren, trenle at, bizlerle hayat. Bütün kompartmanlarda ışık yanıyor. Mavi-grimsi ölü bir aydınlıkta saatler boyu gitmek. Trenin düzenli sesi... rayların nabızı... Bir yerden bir yere gitmekteki gurbet tadı. Sıla tadı. Özlem. Ayrılık ve iç burkucu hüzneler... Gitmek fiilinin tüm anlamları ansızın. Annesini, babasını, kendisi üç aylıkken ölen kardeşini, uzak halalarını, yakın teyzelerini, babacan dayılarını, tonton yengelerini, herkesi, her şeyi doldurmuşlar kompartmanlara. (Bir komployla karşı karşıya olduğumu anlamıştım) Yoldan geçerken rastlaştığı mahalleli, genç kızlığının gizli sevdaları, sevdalıları, eniştesinin büyük oğlu, Mahir amcanın çırağı, “öğrenci olaylarında” öldürülmüş üst kattaki Namık, Fevziye halanın Yemen’de şehit düşen kocasının beyzi fotoğrafı –konsolun üstünde dururdu–, askerde intihar eden Faruk ağabeyin kardeşi

Cemal, her gün gazetelerin ölüm duyurularında gördüğünde içi cızz eden onca genç ölüsü... Hiçbir zaman dokunamadıkları, hepsini, herkesi teker teker gördü, tek tek dolaştığı kompartmanların camlarındaydılar. Çılgınlar gibi koşmaya başladı sonra. Kendi kompartmanını aramaya başladı. (Hiç olmazsa orada kimse yok. Orada hiç kimse yok) Oysa bütün kompartmanlar dolu, tıklım tıklım hepsinin içi. Midesi bulanıyor. Tek bir boş kompartman bile yok. Gözleri kararıyor bu kalabalıktan. Yeniden katediyor treni, bulamıyor kendi kompartmanını. Gerisin geri koşuyor, ite kaka insanları, dirsekleye dirsekleye kendi inini arıyor. Yeniden katediyor, bir kez daha, bir kez daha. Az önce içinden çıktığı o boş, o ıssız kompartmanı bulamıyor. (Kovuğundan çıkmıştı bir kez) Ve sonunda buluyor. İçeri girip kapısını kilitliyor. Soluk soluğa. Göğsü inip kalkıyor. Kaç kez geçti önünden... Cigara dumanı, deri ve ter kokuyor içerisi. Demek ki az önce burada birileri varmış, birileri girmiş buraya. Burada ateş yakmışlar sanki, pencereyi açıp kompartmanı havalandırmak istiyor, midesi bulanıyor ateşten, terden, deriden; sıkışmış kalmış rezelerine asılıyor, inmiyor kalkmıyor, kırmıdamıyor yerinden. Ya da kendi gücü yetmiyor. Sonunda uğraşmaktan vazgeçiyor, kokuyla baş etmeye çalışıyor. Yerine geçip oturuyor. Pencereden dışarıyı seyretmeye başlıyor yeniden. Her şeye kaldığı yerden başlama oyununu oynuyor kendi kendine. Umarsız yıkımlardan sonra oynanacak en iyi oyundur: her şeye kaldığın yerden başlama ve hiçbir şey olmamış gibi sürdürme oyunu. Soluk alıp vermesi düzene giriyor, kalp atışları normale dönüyor. Yaşadıklarının bir yolculuk gerginliği olduğuna inanmak istiyor. Kitabını alıyor kucağına, kaldığı sayfadan okumaya başlıyor. İşte o zaman görüyor o şiiri. Kendisini bekleyen şiiri. Oysa artık trendeler. Yapacak bir şey kalmamış.

*şu kadar hızla saatte
şu kadar yılda zamanla
gelirse karşı karşıya
hızla ya da defalarca*

Tren tünele giriyor. Satırlar uçuşuyor. Karanlıkta kalıyor her yan. Yeniden aydınlığa çıkıyorlar. (Demek gündüzmüş. Oysa mavı-gri ışıkların ölü aydınlığı?) Dönmüyor kitabın sayfalarına dalıp düşünüyor. Bütün filmlerdeki, bütün tren sahnelerine gidiyor aklı. Onları yeniden yaşıyor. Az sonra ilkin kendi trenlerinin sesi sanarak üzerinde durmadığı bir sesle silkiniyor. Düşlerinden geçen bir trene değgin sanıyor bu kez de. Ses giderek somutluk kazanıyor. Ansızın bir ikinci trenin varlığını duyuyor. Ve az sonra pencerenin kadrına bir başka tren giriyor. Birbirlerinin pencerelerini hızla yalayarak geçiyorlar. Her birinin penceresi, ötekinden bir ayrıntı, bir görüntü, bir imge alıp yerleştirecek belleğine. Her imge, bir kovuk, bir mağara, bir in arıyor kendine; sonsuz bir karenin buzul aydınlığında –donarak– yaşamak için, sıcak kalmak için.

Başkaları için de böyle miydi bu?

Yoksa yalnızların “imgeselliğine” özgü bir takıntı mıydı?

Gazete okuyan bir adam. Herhangi bir adam.

Tren ilerliyor.

Uyuklayan bir kadın. Herhangi bir kadın.

Tren ilerliyor.

Doğu'ya sürülmüş bir aile. Herhangi bir aile.

Tren ilerliyor.

Süt içen, elma soyan, bulmaca çözen, dereden tepeden söyleşerek yol kısaltan bir alay insan. Tren ilerliyor. Her pencereyi, her kareyi sonsuzluğun ve ölümün bir karesi gibi düşünmeye hazır. Herkes için herhangi bir ayrıntı olan şey, onun gözünde yaşamın tüm anlamını yükleniveriyor. Her kare onun gözünde köşelerini keskinleştirerek bir içkanamasına dönüşen imgeler haline geliyor.

Düpedüz yaşayamıyor. Hani şu doğal, rasgele, her şeyin olması gerektiği gibi olduğunu düşünen insanlar gibi yaşayamıyor. Ayağı hep ayrıntılara takılıyor. Tökezliyor. Orada kalıyor. Tren ilerliyor.

Düpedüz yaşamak demek, ne demektir hem? Düpedüz yaşamak, düpedüz olmayan insanlar için yaşamları boyunca, zaman zaman, hatta çoğu kez yeğlilikle özlemini duydukları “geri dö-

nüşleri” olmayan bir ilkel anlatım biçimidir. Anıları yoktur bu insanların. Yaşanmış, yaşanmıştır, hepsi bu! Geri dönüp bakmazlar bile. Hep yerlerinde sayarlar. Tren ilerliyor.

Ansızın, tam da bu başıboş çağrışımların peşine takılıp sürüklenmişken onu görüyor.

Yıllardır beklediği O’nu.

Birbirlerini aynı anda görüp, aynı anda fırlıyorlar yerlerinden. Mucize gerçekleşiyor.

Şu yoksul, düpedüz hayatımızın en büyük düşü: Mucize.

Her şey anlamını yitiriyor o an. Çekilen bütün acılar, sıkıntı dolu bekleyişler. Hepsi, hepsi uçup gidiyor. Geriye delice bir sevinç, bir yürek çarpıntısı kalıyor. Pencereye yapışıyorlar. Yıllardır beklediği, delire delire beklediği erkeği görüyor. İşte orada duruyor. Tam da her şeyden vazgeçmişken. Bunun bir sanrı olmadığını en çok kendi biliyor. İşte orada duruyor: Her şeyiyle duruyor. Pencereye yapışıyorlar. İnanamıyorlar gözlerine. Yıllardır beklediği, onca düşüyle, onca beklentisiyle, delice bir özlemle beklediği erkeği görüyor. Orada duruyor. Asılıyor pencerenin kollarına ve pencereyi açabiliyor nihayet, sıkışıp kaldığı yerden kurtuluyor pencere, sonuna dek açıyor, temiz hava doluyor kompartmana; deri, ateş, ve ter kokuları dağılıyor, kitapların sayfalarında bekleyen yılların kokusu dağılıyor. Pencere açılıyor, gücünün artık yettiğini duyumsuyor.

yıllardır beklediğim o

beklediğim orada

kader değil midir şimdi rastlamak ona

kolay unutulmayacak bir olanaksızlıkta

Sarkıyor boşluğa adam ve bağırıyor: Seni seviyorum!..

Yüzyılların bütün yükünü taşıyor üzerinde bu iki sözcük: Seni seviyorum.

“Ben de, ben de seni seviyorum!”

Kendi sesini tanıyamıyor. Ne kadar beklemiş bir ses bu. Yeni-

den gencelen, dirilen, gerilere, çok gerilere dönen bir ses.

“Seni bekleyeceğim,” diyor Adam. “Aynı hattın iki ucundayız nasılsa. Son durakta inip, yeniden yürüyelim birbirimize. Unutma seni seviyorum!”

Kendini yıllardır hiç hissetmediği kadar mutlu hissediyor. Bu yüzden yeni durumuna alışamıyor, inanamıyor. Korkuyor, çok korkuyor mutluluktan. Ölüm öncesi mutluluğu gibi bir şey bu. Bu yüzden ölüm güdüsü gelişkin insanların yaşamları boyunca mutluluktan korkmaları, mutluluktan kaçmaları gibi bir şey bu. Çünkü onlar ölümü mutluluğundan tanırırlar...

“Seni ölünceye kadar seveceğim,” diyor. Delice coşkular, sevinçler içinde şu an. Yıllardır yaşamış olduğu tüm mutsuzluğu, umutsuzluğu ve onların her türlü nedenlerini bağışlıyor şimdi. Herkesi, her şeyi bağışlıyor. Yaşamı hak ettiğini düşünüyor. Gecikmiş de olsa, yaşam kucaklarını açıyor ona. Birbirlerine gözyaşları içinde el sallarlarken dünyanın tüm çelişkilerini çözmüş ve dünyayı unutmuş iki sonsuz âşık gibiler. Sevginin, coşkunun, mutluluğun doruğunu yaşıyorlar. Ve az sonra sevinci ansızın sönüyor, sevinçleri ansızın sönüyor. Öteki tren ilerde bir yerde makas değiştirerek “istikameti” belirsiz bir karanlığa doğru ilerliyor. Bilinmez bir yöne doğru. Artık aynı hattın iki ucunda değiller...

*az ileride makas değiştiriyor tren
şimdi başka raylarda
hayatının ölümsüz bir bölümü olacaktı belki
olmadı, ama boşver, makasla!*

Bir süre pencerenin kıyısında yığılı kalıyor. Dünyanın bütün kuşları geçiyor gözlerinin önünden, denizleri çekilmiş kıyılara gidiyorlar. Çekilmiş bütün denizlerin dalgaları, caz soloları, kırık ut hüznüleri, yıllar önce yitirdiği annesinin altın madalyonunu buluyor yatağın altında, hangi yaşında olduğunu bilmediği bir demet kır çiçeği tutuyor elinde, sonra yavaş yavaş toparlıyor kendini, pencereden sarkan sevdiği adamın görüntüsü puslanıyor gözlerinin

önünde. Artık aynı hattın iki ucunda değiller. Göremiyor, bir türlü göremiyor onu. Bunca ayrıntıyı ezberlemişken, bunca gereksiz görüntüye kilitlenmişken, bir daha onu gözlerinin önüne getiremeyeceğini düşünüyor.

Kendini güçlkle toparlıyor, gene de mutsuzluk haline daha kolay alışıyor. Daha kolay alıştığını, uyum gösterdiğini düşünüyor. Zehir gibi acı bir gülümseme beliriyor dudak uçlarında. Kalkıp koridora çıkıyor. Her şey nasıl da bir anda olup bitiyormuş meğer, diye geçiriyor içinden. Ağlayamıyor, katılmış, tıkanmış, öylece duruyor yalnızca. Biliyor: yüreğindeki bu zehir yavaş yavaş yayılacak bedenine; bu acı yavaş yavaş bütün bedenini ele geçirip kendisi olacak. Ansızın sessizlik dikkatini çekiyor, koridorun ıssızlığı. Kimsecikler yok ortalıkta. Onca insanın nereye gittiğinin üzerinde durmuyor bile. O kalabalık zaten yoktu ki. Hiç olmamıştı. (Hep kendileri için vardılar) Bütün kompartmanlar boş, kimsesiz, Herkes terk etmiş treni, saklandıkları yerlere kaçışmışlar, yok olmuşlar. Gene de bir-ikisi uğurlamaya gelebilirlerdi.

“Heyy! Kimse yok mu?” diye sesleniyor.

Hiçbir yerden karşılık gelmiyor.

Ağlamamak için boynundaki inci kolyeyle oynuyor. Tuvalete giriyor, makyajını tazeliyor, çizgilerini kalınlaştırıp, renkleri koyultuyor, saçlarını düzeltiyor, buklelerini kıvrıyor, yeniden çıkıyor koridora. İssizlığı büyüyor koridorun.

“Allah kahretsin!” diyor, “En korktuğum şey başıma geldi. Bu trenin benim için bir alegori olmasından çok korkuyordum. Benim için bir şeyin simgesi olmasından. Anımsayışın sonsuz bir yük treni olarak karşıma çıkmasından.”

Az sonra koridorun öteki ucunda biri beliriyor, büyük kente yeni yeni ilismeye başlamış yaban görünüşlü biri. Belli dışarlıklı. Yürürken sanki bir ayağı hafif aksıyor. İri burunlu, geniş yüzü, küt parmaklı, olağan zamanlarda insanda güven uyandırmayan biri. Yavaş yavaş ona doğru yaklaşıyor, sonra durup pencereden dışarı bakıyor. Şimdi aralarında üç-beş pencere var. (Pencereye vuran bahar dalları, camlar tıkırdıyor, arylalar, her şey ne kadar uzak şimdi

ve ne kadar yakın) Şimdi her ikisi de dışarıyı seyrediyormuş gibi yapıp, birbirlerini kolluyorlar. (İçinde o güne dek hiç tatmadığı bir duygu, bir sevinç, gizli bir tehdit duygusuyla iç içe) Dönüp belli belirsiz gülümsüyor adama. Adam yürekleniyor, ağzının kıyısında çarpık bir gülümseme beliriyor. Cesaretini toplayan adam yavaş yavaş yaklaşıyor ona, gene de çekingen, saldırmamak için çekenlerden, tam yanından geçip gidecekken, kolunu geriye uzatıp önünü kesiyor adamın, olduğu yerde duruyor, havada kalakalan eli yavaş yavaş aşağıya iniyor, ilkin adamın önündeki kalabalığa uzanıyor. Birden avuçluyor adamın orasını, dişlerinin arasından yılan ısılığına benzer bir sesle tıslıyor:

“İşte bu kadar!”

İlkin sıçırıyor adam, sonra hoşlanıyor, elinden tutup adamın, birlikte tuvalete giriyorlar. Hiç konuşmuyorlar. Her şey kesin bir sessizlik içerisinde. Tek bir söz bile etmeden, o tren zangırtıları içerisinde ve kesin bir suskunlukta, yalnızca delici bakışların ve yakıp kavurucu bir şehvetin eşiğinde donunu sıyrıp, bacaklarını aralıyor, sırtını duvarın soğuk metaline dayayarak, kendini, kızlığını, o güne kadar sakladığı, beklettiği ne varsa adını bile bilmediği o yaban görünüşlü adama teslim ediyor. “İşte bu kadar!” diyor. “İşte bu kadar!”

Ansızın kendini yıllar önce *Buffalo’ya Beş Dakika* oyununda o rolü oynarken görüyor. Trenden inip ovaya yürüyor. Ovada Ecel Atı bir başına doludizgin koşuyor. *Buffalo’ya Beş Dakika* sonra varacağız, diyor. Beş dakika sonra...

Adam neleri teslim aldığını bilmiyor.

Tren ilerliyor.

14 Haziran 1983; Temmuz-Ağustos 1983

Mart-Nisan-Mayıs 1984

Ankara

Tomris Uyar

Sonuncu Belki

Şârâ'ya

“Nerdeyim?” dedi kendi kendine, uyandığının bilincine tam tamına varamadan. Uyanmanın gündelik, çiğ ışığına yaklaştıkça, derinlerden yüzeye tırmandıkça, ürkü gitgide artıyordu.

Çevresine bakındı. Bir pencerenin yanında oturuyormuş, başını pulmanın sarı, tozlu perdesine dayamışmış, o yüzden güçlkle soluk alıyormuş, perdenin çevresine enli, meşinden bir kelepçe geçirmişler. Vagondaki boğucu sıcak azalmış biraz.

“Tren durmuş,” diyerek ayıldı iyice. Toparlandı. Belki de onu uykusundan alan, trenin tekdüze, güvenli sarsıntısının birdenbire kesilmesiydi. Oysa bindiğinden beri, bir kesilse! diye can atmıştı. Ağzının kıyılarında bir ıslaklık, bir yapışıklık duydu, yalandı. Perdeye asılı kolunda renksiz bir leke vardı. Salyası akmış. Kötü uymuş.

Nerelerden geçmişti uykuda? Gözlerini yumdu. Gümüş zincirlere vurulmuş bir deniz parçası geldi gözlerinin önüne, o kadar. Zorlandı. Biraz daha derinlere, birazcık... Renkli tekneler vardı denizde, ama o, suya giremiyordu. Özgür su parçacığı ne kadar girmeye, yıkanmaya çağırsa da giremiyordu. Düzmavi deniz, tekne-den geçilmiyordu, zincirlere vurulmuştu, zincirin berisinde alacak mazot birikintileri. Gerisi gelmedi.

“Günlük gerçeklerden yapılma elişi bir karabasan. Evcil, çözümlenmeye elverişli. Demek trenin durması, sarsıntının kesilmesi, bir kesilme, bir engellenme, bir çeşit...”

Uyanıklığa alışmış, gevşemişti. Ayağa kalkıp pencereden baktı. Dışarı bembeyazdı. Gözlabildiğine kar. İstasyon levhası görünmüyordu. Hiçbir şey yoktu dışarda. Vagonu taradı. Gençadam’ dan başka kimse yoktu galiba. Neredeydiler?

“Canım, tren durmuş, hepsi bu,” diye yatıştırdı kendini. “Burada kalmışız. Ama burası neresi? İkinciüstü bastıran kardan başka ne var? Günlerden ne? Saat kaç?”

Kar, dörde doğru başlamıştı.

Gök yeşile kesti, sonra kurşuna, sonra mora. Yamaçlar önce bulanıklaştı, sonra silindi. Evlerin yeni badanalanmış cepheleri paslandı.

Sessizlikte, bir-iki-üç diye başladı mevsimsiz dolu.

Dolu taneleri, ürkek serçeler gibi kaçıştı kaldırımlarda, sekti, yol taşlarına vurup vurup savruldu, tepelere, rüzgâra bir sabun kokusu bıraktı. Pencerelelerden bakanlar, artık yollar kapanır dediler, ekmek bulunmaz, gazeteler erişmez, sular kesilir, eviçleri buz keser. Yaşamın işleyişi bozulur.

Demek bu kaygı, bu kesilme, saç diplerini bile terleten şu boğucu sıcakla birleşince.

“Merhaba!” dedi bir ses.

Baktı: Gençadam’dı. Yan sırada, pencerenin yanındaki koltukta oturuyordu. Seyrek bıyıklı, gözlüklü, sevimli bir gençti. Trenin durması, yolda kalmak, engellenmek, onu pek etkilememişe benziyordu.

“Merhaba!”

Gülümsemeye çalıştı.

“Kötü bir düş gördünüz galiba,” dedi Gençadam. “Bir ara inlediniz de—”

Uykusunda gördüklerini, uykuda alınan yolu bir yabancıya

açıklayamazdı. Ağzından sızan salyayı düşündü, utandı. Kişi uy-kusunda nasıl da çaresiz, savunmasız, budala görünür...

“Ne zaman durduk?” diyerek geçiştirdi acemiliğini.

“Epey oluyor. İki saat kadar.”

“Nedenmiş? Yani kaza falan mı olmuş?”

“İlerde, hemzemin geçitte kaza olmuş,” dedi Gençadam. “Biri söyledi, yolculardan biri. Bilirsiniz, bizde resmi açıklama yapma alışkanlığı yoktur. Başka biri de önümüzde bir yük treninin raydan çıktığını söyledi.”

Boş koltukları gösterdi. Vagonun metalsi ıssızlığını.

“Öbür yolcular neredeler?”

“Sıkıldılar, karda dolaşacaklarmış.”

Gençadam’ın iyi cins yünlüden, balık sırtı ceketini o sırada gördü galiba, yoksa daha önce mi? Bildik bir ceket. Dirseklerine deri geçirilerek yenilenmişti.

“Yani fazla kaygılanacak bir şey yok galiba,” dedi rasgele. “Kar da öyle apansız bastırdı ki...”

“Bir saat içinde dizboyunu buldu,” dedi Gençadam. “Taksiler trafikten çekilmiş. Sokaklarda in cin top oynuyor, herkes evine kaçmış. Rıhtıma koşarak inmek zorunda kaldım. Az kalsın kaçırı-yordum treni. Ama yetiştim ya, dert değil artık.”

Bir süre sustular. O, gerilerde kalan denizi düşündü, renkli tekneleri, artık yağmayan, yalnızca beyaz kürkünü yayıp kentleri örten karı.

“Akıl etse bari,” diye mırıldandı kendi kendine.

Yutkundu, sustu.

“Ne diyordunuz?” dedi Gençadam. “Anlatın n’olur. Kadınların konuşmalarında bu özellik çok ilgimi çeker. O anlaşılmaz geçişler, bağlantısız sanılan, yaşamın özüne birdenbire inen saptamalar. Bence kadınları en ağır koşullarda bile dayanıklı kılan bu konuşma biçimidir, yere sağlam basan bu dildir.”

“Evi düşünüyordum da... Çocuklara kalın bir şeyler giydirmeyi unutmasa diyordum: Bülent, kocam. Temizlikçi kadın sabah erkenden gelecek, sütlerini içirip okula yollayacak ama—”

“Yine de bir şeylerin unutulacağından, aksatılacağından korkuyorsunuz. Tedirginsiniz. Uyurken dişlerinizi gıcırdattınız bir ara.”

“Son günlerde çok—” diye başladı.

Sonra, hiç tanımadığı, üstelik kendisinden çok genç birine açılmanın yakışık almayacağını düşündü.

“Yorgunsunuz, kaygılısınız, öyle mi?”

“Evet.”

“Güne başlayacak, uyanacak gücü bulamıyorsunuz—”

“Evet. Nerden bildiniz? Siz, daha çok genç—”

Gençadam içten bir kahkaha attı, bir çocuğun pürüzsüz kahkahasını.

“Ufak ayrıntılardan öyküler çıkarmaya bayılırım da,” dedi.

“Uyurken, çantanız düştü kucağınızdan. Zırzırı bozukmuş. Ne var ne yoksa yere döküldü. Kitabınızı, küçük kızın armağanını, hepsini topladım, yerleştirdim. Siz bir bakın yine de...”

“Küçüğün kız olduğunu nerden biliyorsunuz peki?” dedi şaşkınlıkla.

“Çok kolay. Paketteki pembe ipek kurdeleden. Kızlara pembe, erkeklere mavi değil midir?”

Bir süre, çok iyi anlaşılan, konuşmaya bile gerek duymayan iki sıra arkadaşının rahatlığıyla sustular.

Vagon soğumaya başlamıştı. Sahanlığın sarsıldığını duydular. Biri yerine dönüyordu, koltuğuna.

“Gerçekten çok yorgunum bu ara,” dedi telaşla. “Yorulacak bir şey yaptığım yok ya aslında, her zamanki ev işleri, hayhuy. Kardeşim, bebeğin doğduğunu yazdığında gitmek istemedim önce. Ama Bülent üsteledi. Küçük değişiklikler bazan iyi gelirmiş. Bilmiyorum. Her neyse, artık yola çıktık.”

Konuşmayı uzatmamak için koltuğun arkalığın sıkıştırılmış kitabına uzandı.

“Kafka’yı çok mu seversiniz?” dedi Gençadam.

“Çok. Belli aralarla döner döner okurum.”

“Bana çok karanlık gelmişti okuduğumda. Belki de daha yalın daha gerçekçi, aydınlık bir edebiyata ilgi duyduğumdan.”

“Sizin yaşınızdayken bana da öyle gelmişti. Ama sonraları, zamanla, karanlık ya da kapalı yanı pek kalmıyor. Gündelik gerçeğin düşünülemez kadar korkunç olabileceğini kavırıyorsunuz.”

Bir öksürük duyduklar, arka sıralarda oturan yaşlı bir hanımdı. Dönüp baktığında, onun camısı, ihtiyar, meraklı bakışlarıyla karşılaştı.

“Peki siz bir şeyler yazıyor musunuz?” dedi Gençadam.

“Lisedeyken yazıyordum. Yayınlamayı bir türlü göze alamadım ama. İstedğim kadar iyi değildi karalamalarım. Dergilere, dergi yöneticilerine falan başvumak da içimden gelmiyordu doğrusu. İç dünyamı kimselerle paylaşmak istemiyordum sözümona, iyi etmişim. Çünkü bu bir sürdürme, bir direnme sorunu. Şimdi okuduğumda, çok uzak, çok özentili geliyor yazdıklarım.”

“Yine de ara sıra,” dedi Gençadam dalgın dalgın, “yani tango ağzıyla söylersek ‘yalnız kaldığın geceler’, onların yarım kalmış minik başyapıtlar olduğunu düşünüyorsun. Gözlerin doluyor, kadri bilinmemiş inceliklere yanıyorsun.”

“Evet.”

“Sonra, ormana çıkarken arkadaki yola özenle serptiğin kırıntıları arıyorsun, onları toplayarak sılaya dönmeyi kuruyorsun. Kafka okumak... eski bir şarkının sözlerini anımsamak... bir gül kokusunu izleyip bahçeyi bulmak.”

“Ya da bir konuşmanın kilometre taşlarına basa basa eski-kendine dönmek gibi, değil mi?”

Küçük serçelerden iz bile kalmamıştı ama. Şimdi kar, kalın tüylü kuyruğunu dolamıştı vagonun çevresine, keyifle hırıldıyordu. Birden tıssssladı. Camlar yaşardı boydan boyca.

Yaşlı Kadın yine öksürdü:

“Lapa lapa yağıyordu,” dedi. “Hiç kesilmeyecek sanmıştım. Neyse kesildi, yine de burdan gidemeyeceğiz bana kalırsa.”

“Birazdan açılır yol,” dedi Gençadam. “Umudu elden bırakmayın.”

En arkada oturan çifte baktı Yaşlı Kadın. Genç Kız galiba ni-

şanlısı olan Delikanlı'nın omuzuna yaslanmış uyuyordu. Delikanlı, gecedен kalma, eskimiş gazetelere göz gezdiriyordu.

“Sizler için, gençler için önemli değil tabii,” dedi Yaşlı Kadın yaşamın kıyılarına düşmanca asılarak, “siz konuşuyorsunuz.”

“Ben vagon restorana kadar uzanayım,” dedi Gençadam. “Belki çay demlemişlerdir. Çay içersek ısınırız biraz.”

“Çayları ben ısmarlasam olmaz mı?”

Çantasına uzandı. Kâğıtları, kimliği, cüzdanı her şey yerli yerindeydi. Çocuklar gibi sevindi. Ekledi telaşla:

“Kızmazsın değil mi?”

“Ne kızması?” diye bir kahkaha attı Gençadam. Hiç bozukluğum yok zaten. Aslına bakarsan fazla bütün param da yok ya. İş, cüzdanını bulabilmekte.”

“Buldum! Buldum!” dedi neşeyle. Bu kadar dağınık değilimdir aslında. Ama dedim ya, son günlerde bir tedirginlik... Bavulumu bile üç kere baştan yaptım. Fazlalıkları attım. Derken kar bastırınca, kalın bir şeyler koymak gerekti.”

“Şimdi iyisiniz ama?”

“İyiyim.”

“Ben biraz dolaşayım. Ne olup bitiyor anlamaya çalışayım.”

Gençadam gidince çantasına uzandı yine. Aynayı aldı, baktı, yüzünü inceledi. Sabah yaptırdığı saçları terden, kardan ıslanmış, kıvrırcıklar sarkıp yanaklarına yapışmıştı. Göz boyası akmış, gözüçlerindeki kırışıklar iyice açığa çıkmıştı.

“Garip,” dedi kendi kendine. “Kaç saat oldu yola çıkalı?”

“Buyuramaz mısınız hanım kızım?” dedi Yaşlı Kadın.

Kuru pasta paketini uzatıyordu.

“Çaylar gelsin de,” dedi, “sağolun.”

“Genç, eşiniz mi?”

“Değil,” diye kekeledi. “Şey... bir aile dostumuz, bir tanıdık.”

Gençadam'ın kim olduğunu, nereye gittiğini bile sormadığını kavradı. Kırıntıları bulmak, korkuyu aşp korkma özgürlüğüne kavuşmak yetmişti. Sormamıştı.

Onun koltuğunun arkasına baktı. Özenle daktilo edilmiş, beyaz kâğıtlarla dolu kalın bir dosya. Bir doçentlik tezi olsa gerek. Ankara'ya bu yüzden gidiyor olmalı, tezini kurula sunmaya. Eğildi, başlığı tersten okumaya çalıştı: İLETİŞİM AÇISINDAN DOĞAL DİL VE SESLENME TÜRLERİ.

“Bu pencere açılmıyor mu?” dedi hoyrat bir ses.

İrkildi. Bu adamı hiç görmemişti daha önce. Adam, kıllı parmaklarıyla cama uzandı, zorladı. Uzanırken, gömleği sıyrılıyor, kararmış eti görünüyordu aradan.

“Aman oğlum, sakın açmayın,” dedi Yaşlı Kadın. “Zaten buz gibi oldu.”

“Her gün bir gecikme, her gün yolda kalırlar, yine de bir şey yedeklemeyi akıl etmezler itoğlu itler,” dedi Adam. “Hiçbiri yok ortalıkta, kodunsa bul.”

Aynayı çantasına yerleştirdi. Adam'ın sırnaşık bakışlarından etkilenmemiş görünmeye çalıştı.

“Yaa hanım teyze,” dedi Adam. “Hep *başkaları* sohbet edecek değil ya. Şu vagona kaç kişiyiz ki? Artık aile olduk.”

“Yolculuk ne tarafa?” dedi Yaşlı Kadın.

“Ne fark eder ki hanım teyze? Biz her hafta bu yolu alıyoruz. Bu tren evimiz oldu çıktı.”

“Ne olduğunu biliyorsunuzdur o zaman siz,” dedi Yaşlı Kadın. “Neden kaldık yolda?”

“Hemzemin geçitte kaza olmuş. Senin anlayacağın bugün buradayız, belki gece de.”

“Ah yapmayın efendi oğlum!” diye haykırdı Yaşlı Kadın. “Ben donarım bu soğukta.”

“Korkma hanım teyze. Dostlar yalnız bırakmazlar bizi,” dedi Adam egemenliğinin tadını çıkartarak. “Minibüslere doluşup gelirler birazdan. Trenin yolda kaldığını öğrenince atlar, gelirler. Artık rakı mı istersin, en yeni kasetler mi?..”

“İyi, iyi,” dedi Yaşlı Kadın. “Aman oğlum, sen başımızda oldukça...”

“Estağfurullah,” dedi Adam.

“Neden?” diye düşündü. “Neden korkuyorum? Tam atlatmış-ken? Gözlerimin içi terliyor sanki. Uzun bir süredir yaşamamın dışında kaldım, ev içinde, kalabalıktan uzakta. O yüzdendir. Ya da kitabın etkisidir, ne bileyim, bastıran kardır, gördüğüm düştür... Bir nedeni olmalı.”

Duvarlara asılmış yaftaları, ilanları, Demiryolu dergisini gözden geçirdi, gerçeklerin çağrısına sığındı.

“Efendi kardeşimiz nerede kaldı?” dedi Adam, altın dişlerini göstererek sırtıttı. “Sizi yalnız bıraktı.”

Kapı aralanınca ayaz doldu içeri. Yaşlı Kadın hırkasını çıkardı plastik çantadan, giydi.

Adımlar yaklaştı.

“Çay kalmamış,” dedi Gençadam bitkin bir sesle. “Sular ak-mıyor. Kimsenin bir şey bildiği yok. Tren bomboş. Vagon resto-randa masalar kurulmuş ama kimse yok.”

“Sevgili dinleyiciler, son aldığımız haberlere göre ..... hemze-min geçidinde bir kaza olmuştur. İlk alınan bilgilere göre ölü ade-di 20, yaralı adedi 35’tir. Yaralılar ..... hastanesine kaldırılmış-lardır. İlk kimlik tespitlerinde ölümlerin adları: Hafize Çamlı, Ahmet Çamlı, Gülsün Çamlı, Abdülkadir Mert...”

“Bırakalım bu iç kapayıcı haberleri,” dedi Adam, radyosunu kapattı. “Birazdan gelir bizimkiler. Yalnız onlar mı? Ayran, süt, sandöviç satıcıları, salepçiler, kolonyacılar da doluşur. Ulan ne ak-baba milletiz ha! Ölü gördük mü...”

“Korkuyorum,” diye fısıldadı kadın.

“Korkmayın n’olur.”

Gençadamın yüzü çökmüş gibiydi.

“Ama evdekiler çok merak edecekler beni. Belki de kazada—”

“Korktuğunuzu belli etmeyin,” dedi Gençadam. “Korkunuzun kokusunu almasınlar. Havanın aydınlanmasına bir şey kalmadı.”

Hava aydınlanıyordu. Kar, ilk ışıklarla yarılmıştı. Vagondaki-

ler titreyerek, büzüşerek kara ve sabaha baktılar.

Kar, yırtıcı bir hayvan gibi kürk kokuyordu: kürk, ter, buğu, kan. Tütüyordu.

“İsterseniz inelim,” dedi Gençadam. “Vakit varken bir deneyelim. Yakınlarda eve telefon edebileceğiniz bir yer buluruz belki. Bir kulübe, bir köy evi, bir şey... Hadi.”

Eğildi, kadının çantasını aldı, kitabı aldı, tepeden bavulu aldı, kendi çantasını aldı, dosyasını.

“Hayrola delikanlı,” dedi Adam. “Nereye?”

“Telefon edecektik,” dedi Gençadam.

“Bizle kalsanız iyiydi. Ne demişler, sürüden ayrılanı— Siz okumuşsunuz, bizden iyi bilirsiniz ya,” diye ekledi haince.

“Çabuk,” dedi Gençadam. “Gidelim buradan.”

Kar bütün izleri örtmüştü. Dümdüz, gümüşlü bir beyazlık kalmıştı geriye. Uzakta, çok uzakta bir ışık seçiliyordu.

“Çabuk olun!” dedi Gençadam. “Hadi. Gidelim.”

Öne geçti, hızla yürümeye başladı. Arada bir duralıyor, arkaya dönüp bakıyordu.

O, soluk soluğaydı. Karın soğuğu, yüzünü ateş gibi yakıyordu, güçlkle soluk alıyordu artık.

Biraz ötede iki genç, birbirlerine kartopu atıyorlar, hayvansı çılgınlarla kara devriliyorlardı.

Yüreği ağzındaydı. Hızlanmaya çalıştı. Dizboyu kar, yürümeyi engelliyordu. Işık ötedeydi, biraz daha dayanması gerekiyordu. Öyle uyuşmuştu ki ayakları...

Serseriler, onların geçecekleri yolun iki kıyısında dikilip daracık bir geçit oluşturmuşlardı.

“Becerebilecek miyiz?” dedi kendi kendine. “Denemeden bilinmez ki. Ayrı ayrı ve birlikte.”

Gençadam döndü, gülerek güven verdi ona; çantaları sürükleyerek hızla geçti aradan:

“Birazcık daha,” diyordu bakışı.

“Bir tökezlersem şu anda, ya da başıma bir kartopu gelirse. Ona

nasıl aktarsam, nasıl iletsem... Çok geç artık... Bir tökezleyecek olursam, hepsi yarım kalacak, başladığımız her şey...”

Gençadam’ın şimdiden pörsüyen yüzüne, gençliğinin yırtılan maskesine, umarsız bir ihtiyarlığa doğru koşan adımlarına baktı.

Araları gittikçe açılıyordu.

“Git!” diye haykırdı vargücüyle. “Koş, bekleme! Belki...”

—

Mehmet Zaman Saçlıoğlu

Sis Adası

TREN HIZLA İLERLİYORDU. Son durduğumuz istasyonda inenlerden sonra kompartımda iki kişi kalmıştık. Benden biraz daha genç, yaklaşık otuz yaşlarında gösteren kumral, zayıf yol arkadaşım ayakkabılarını çıkarmış, karşımdaki koltuğa uzanmış, uyuyordu. Ben de onun gibi yapıp, yatmayı aklımdan geçiriyordum, ama ineciğim istasyona ancak on beş-yirmi dakikalık bir yolumuzun kalmış olması, bu kısa süre içinde uzanıp uykuya dalmaya değip değmeyeceğini düşündürüyordu.

Pencerenin yanına geçtim, belki bir şeyler görürüm diye burnumu cama dayadım. Dışarısı çok karanlıktı. Ne ay, ne yıldızlar, ne de herhangi bir ışık vardı. Trenin uykuyu çağırın sesi ile sallantısı gözkapaklarımı ağırlaştırmıştı.

Gözlerim kapanırken sesin değişip sallantının azaldığını fark ettiğimi anımsıyorum. Tren gitgide yavaşlıyordu. Bir süre sonra da durdu. Dışarıda hiçbir şey görünmüyordu. Koridora çıktım, öteki camdan baktım, yine bir şey yoktu. Karanlık, herhangi bir gecenin karanlığından farklıydı.

Camı indirdim, pencerenin önünde bir hareket oldu. Dışarıdaki bu garip karanlık, erişebildiği her deliğe parmağını sokan meraklı bir çocuk gibi uzanıp, pencereden içeriye dönerek, kıvrılarak,

beyazlaşarak aktı. O zaman, çok yoğun bir sis içinde olduğumuzu anladım. Hareketlenen sisin arkasında zayıf bir ışık, bir an belirip kayboldu. Burası, günün bu son treninin bugüne dek durduğunu hiç anımsamadığım bir ara istasyon olmalıydı. Pencereyi kapadım, sisin içeri giren parmağı dağılıp yok oldu. Kompartımana dönecekken koridorun sonundaki vagon kapısı açıldı; kondüktör elindeki küçük zili sallayarak yaklaştı:

“Arıza... Bir saat kadar buradayız. Lütfen trenden uzaklaşmayın, sis çok yoğun.”

Önümden geçerken kondüktöre buranın neresi olduğunu sordum.

“İkinci Ada istasyonu,” dedi.

Bu adı daha önce hiç duymadığımı söyledim.

“Küçük bir istasyondur,” dedi. “Her tren durmaz burada.”

Yol arkadaşım da uyanmış, ayakkabılarını giymeye çalışıyordu. Mahmur gözlerle yanıma geldi, koluma dokundu; başını iki yana, ne oldu dercesine salladı. Ağzından da anlaşılmaz, ama soran bir ses çıkmıştı. Dilsiz olduğunu anladım. Sağır da olabileceği aklımdan bir şimşek hızıyla geçti.

“Arıza,” dedim, dudaklarımı okuyabilsin diye hecelerin üstüne basarak, ağır ağır.

Yanılmamıştım. Sağır, dilsizdi yol arkadaşım, ama anlaşabilmiştik. Sisi fark edince yüzünde bir aydınlık belirdi. Pencereyi açtı, kolunu dışarı çıkarıp sisi dalgalandırdı. Ağzından sevinç sesleri çıkıyordu. Bana döndü, eliyle “gel” hareketi yaptı, parmağıyla da dışarısını gösteriyordu. Kapıya doğru yürüdü, peşinden gittim. Kapıyı açtı, demire tutunarak dikkatle aşağıya inmeye başladı. Küçük çığlıklar atıyor, gülüyordu. Yere basmıştı. Kapıyı bıraktı, dönüp ellerini bana uzattı.

Görüntü, gerçekten, insana çığlıklar attıracak kadar olağanüstüydü, ama ürkütücüydü de. Arkadaşıma bana uzattığı elleri, yüzü, göğsünün bir bölümü görünüyordu, ama vücudu aşağıya doğru silikleşiyordu. Ayakları sisin içinde kaybolmuştu. Dudaklarımı belirgince hareket ettirerek:

“Uzaklaşma, kaybolursun,” dedim.

Başını salladı, anlayamamıştı.

“Gitme... Sis...” dedim üstüne basarak.

Elini boş ver anlamında salladı; treni gösterdi, bir omzunu, kaşlarını kaldırdı. “Tren işte burada” demek istiyordu sanırım.

Onu yalnız bırakmamak, kulakları duymadığı için bu siste başına gelebilecek bir kazayı engelleyebilmek için ben de aşağıya indim.

Ayaklarımı belli belirsiz görüyordum. İlk kez derin bir denize girip de ellerini iskeleden ayıramayan çocuklar gibi, ben de ellerimi trenin kapı demirinden ayıramıyordum. Bir an duraksama geçirdikten sonra, kapıyı bırakıp, yüzünü güçlkle seçebildiğim yol arkadaşşıma doğru bir adım attım. Soluğum daralır gibi oldu:

“Sonsuzluk...” dedim. Sağır olduğunu unutmuştum. Bu kez fısıltıyla, kendi kendime:

“Sonsuzluk gibi,” diye yineledim. Sonsuzluk duygusu veren şeyin, iki adım önümü görmemi engelleyen bu yoğun sis olması, beni şaşırtmıştı. Sağır dostumu düşündüm. Sesler için de böyle miydi yoksa? O da kendisini bir sessizlik sonsuzluğunda mı duyumsuyordu?

Birbirimizden bir buçuk, iki metre kadar uzaktaydık. Onu görebiliyordum, ama geriye doğru bir-iki adım atınca görüntüsü silikleşiyordu. Arkadaşım kollarını indirip kaldırıyor, sis parmaklarının arasından, kollarının altından dalgalanarak bir kol hareketiyle yeni salınımlara başlıyordu. Bu oyun sırasında dostumun ağzından anlaşılmaz, mutluluk sesleri çıkıyordu. Bu arada yerimizin değiştiğini, beş-on adım, belki de daha çok ilerlediğimizi anlayamamıştım; arkadaşımın yüzünde önce bir şaşkınlık, sonra da korku görünceye dek. Kendi çevresinde birkaç kez dönmüş, soran bakışlarını bana çevirmişti. Tren görünmüyordu. Arkadaşım yanıma gelmiş, elimi tutmuştu. Çıkardığı anlamsız sesler artık soru ve korku taşıyordu. İki omzundan tuttum, dudaklarımı okuyabilmesi için üstüne basarak:

“Korkma,” dedim. “Tren gitmedi... Burada.”

Anladım, dercesine başını salladı. El ele birkaç adım ilerledik, ama tren o yönde değildi. Durduk. Elimin içindeki eli, bir çocuk eli gibi çaresizdi. Ona döndüm, işaretparmağımı dudaklarıma götürdüm:

“Sus,” dedim. Trenden gelebilecek küçük bir ses duymak istiyordum. Çok yakınımızdaki bu koca kütleden ne bir ses, ne bir ışık geliyordu. Sessizlik uzayıp gidiyordu. Sürekli bir hışırtı var gibiydi. Bu sis, sanki bütün sesleri öğütüp hışırtıya çeviriyordu. Yaşlandıkça küçülen, sonunda bir cırcırböceği olarak, bir ses olarak kalan Troya kralı Tithonos’un öyküsü geldi aklıma. Birkaç dakika beklediğimiz halde hiçbir ses duyamamıştım. Dayanamadım:

“Heeey, trendekiler!..” diye seslendim. Bir yanıt gelmedi.

“Kondüktör Beeey, orada mısınız?..” Sessizlik sürüyordu. Arkadaşım seslendiğini anlamıştı. O da bağırmaya başladı. Sesinde bir dile ait sözler yoktu; söylediklerini bilincimle değil, sezgilerimle anladım. “Kaybolduk, yardım edin, neredesiniz, korkuyorum, gelin” sözcüklerini ve sözlüklerde karşılığı olmayan birçok duyguyu bu garip çığlığın içine sığdırmıştı sağır, dilsiz arkadaşım. İki kez de o seslendi; sonra benim yüzüme bakmaya başladı, bir yanıtın gelip gelmediğini öğrenmek için.

Kulak kesilmiş dinliyordum. Birkaç saniye geçmişti ki zayıf bir ses duyar gibi oldum. Başımı diktiğimi, daha iyi duymak için bir kulağımı sesin geldiği yöne çevirdiğimi gören dostum, aynı seslerle yeniden bağırdı. Onu susturdum. Heyecanlanmıştı. O da dinler gibi bir duruş aldı. Gözleri benim yüzümde hızla dolaşıyor, duyacağım küçük bir sesin yüzümdeki yansımalarını kaçırmamak istiyordu.

O cılız sesi yine duyar gibi oldum. Arkadaşıma, sus işareti yaptım. Tamam, anlamında başını salladı. Zayıf ses güçleniyor gibiydi. Bu her neyse, bize yaklaşıyordu. Bir sürtünme sesi ve ardından bir “tık”. Şimdi daha iyi duyar olmuştum, seslendim:

“Hey, kim var orada?”

Ses durmuştu. Gözün gözü görmediği bu siste, bir şeyin gelip kulakları duymayan arkadaşşıma çarpacağından korkuyordum. Te-

dirgindim, yine seslendim:

“Hey, biz buradayız, treni kaybettik.”

Ses yeniden başlamıştı. Uzaklığını kestiremiyordum. Sesin geldiği yöne bakıyor, ama hiçbir şey göremiyordum. Birisi:

“Evet, neredesiniz?” diye seslendi.

Rahatlamıştım.

“Buradayız,” dedim, “buradayız.”

Arkadaşım da birisiyle konuştuğumu anlamış, benden bir açıklama bekliyordu. Ona elimle, dur biraz anlamına gelen bir işaret yaptım. Yüzümdeki gülümseme onu rahatlamıştı.

“Orada durun ve bana seslenin, geliyorum,” diye sürdürdü ses. Konuşmaya devam edin ki sizi bulabileyim. Söyleyin, kaç kişisiniz?”

“İki,” dedim, “iki kişiyiz.”

“Giysileriniz ne renk?”

“Giysilerimiz mi? Ne yapacaksınız giysimizin rengini? Biz burnumuzun ucunu göremiyoruz.”

“Canım laf olsun diye soruyorum. Habire neredesiniz, sağda mısınız, solda mısınız diye soracak halim yok ya. Siz de bana sağ yap gel, sol yap gel mi diyeceksiniz, otopark değnekçisi gibi? Bir şey söyleyin işte. Söyleyin ki size doğru yaklaşabileyim.”

“Arkadaşımda pembe bir bikini, bende ise uzun beyaz bir don var.”

“Tanrım, siz gerçekten kaybolmuşsunuz.”

Bu arada epeyce yaklaşmıştı. Baktığımız yönde bir karaltı belirdi. İki adım sonra da önümüzdeydi.

“Burada olmalısınız,” derken, yürürken önünde yere sürdüğü ince metal baston ayağıma değmişti. Bastonun değmesiyle durdu. Bize doğru değil, yukarıya, gökyüzüne bakıyor gibiydi.

“İşte, sizi buldum,” dedi. “Giysilerinizi doğru anlatmasaydınız sizi tanıyamazdım. Söyleyin bu dağ başında nasıl kayboldunuz?”

Şaşırmıştık, önümüzdeki adam kördü. Bir an ne söyleyeceğimi bilemeden kalakaldım. Neden sonra:

“Treni kaybettik,” dedim. “Aşağıya inmiştik, uzaklaşmışız.”

“Evinden uzaklaşıp yolunu yitiren çocuklar gibi,” dedi kör adam. “Sonradan olma körlük böyledir işte.”

“Affedersiniz, sizi incitmek istemedik,” dedim.

“Biliyorum, ciddiye almayın, ben de şaka yaptım zaten. Kör olduğumu bastonumun sesinden anlamışsınızdır size doğru yürürken.”

Hızırca bir yanıt vermek istedim.

“Hayır, renginden. Ucunun beyazlığından anladım.”

“Hayret, siste görünmez diye bugün bu bastonumu almıştım. Aslında beyaz baston hiç kullanmam, kör olduğum anlaşılсын istemem. Keskin gözleriniz varmış doğrusu delikanlı,” diye yanıtladı adam. Sonra devam etti:

“Hanımefendi, beyefendi bizi tanıştırmadı, sizinle tanışmaktan mutluluk duyacağım,” dedi.

Atıldım:

“Affedersiniz,” dedim, “yanımdaki bir hanım değil, bir bey. Ben size, yani... laf olsun diye bikini... aslında...”

Adamın yüzü asılmıştı. Tam bir şey söyleyecekti ki:

“Arkadaşım sağır ve dilsizdir, size yanıt veremez,” dedim.

“Yazık ki size de veremiyor,” dedi adam. “Üzüldüm, onun adına espri yapmış olmanıza. Biliyorum, kötü bir amacınız yoktu ama, saygısızlık ettiniz delikanlı. Demek, beni yardıma çağıran bey bu. Tanıştığımıza sevindim.” Sonra gülümsedi. “Haydi, boş verin, gelin size bir çay ikram edeyim. Arkadaşınıza da söyleyin.”

“Teşekkür ederiz,” dedim, “ama tren her an kalkabilir.”

Adam geldiği yöne döndü, bağırdı:

“Makinist, ne kadar işin kaldı?”

“Yarım saat daha sürer,” dedi bir ses uzaktan.

“Duydunuz mu? Haydi gidelim,” dedi adam. Çayı çok güzeldir bizim kahvenin. Sabahçı kahvesidir.”

“Bize neden yanıt vermediler?” diye sordum. “Duymadılar mı, o kadar bağırdık, yardım istedik?”

“Duyuldu, ben de yardımınıza geldim,” diye yanıtladı adam.

Yol arkadaşım, bizim bu konuşmalarımızı anlayamamıştı, ama

adamdan da gözlerini ayıramıyordu. Belli ki adamın kör oluşu onu çok etkilemişti. Gözlerini adamın yüzünde dolaştırıyor, bastonuna indiriyor, ayaklarına, ellerine bakıyordu. Bana bakması için koluna dokundum. Sonra yüksek sesle ve yine dudaklarımı okuyabileceği gibi:

“Beyefendi bizi çaya çağırıyor,” dedim.

Sözcükleri anlayamamıştı. Anlaması da beklenemezdi. Söylenen sözler, içinde bulunduğumuz ortamla o denli ilgisizdi ki. Sözlerimi yinelerken, elimde çay bardağı varmış da karıştırıyormuşum gibi yapmıştım. Bu kez anlamıştı, ama bakışları soru işaretleri taşıyordu. Başımı, “kabul et” anlamında salladım. Ağzından olumlu bir ses çıktı. Kör adam:

“Güzel, haydi gidelim o zaman, kahve uzakta değil,” dedi.

Bir an duraladım:

“Peki ama treni nasıl bulacağız dönüşte?” diye sordum.

“Amma uzattınız siz de,” dedi adam bıkkınlıkla. “Ben sizi geri getireceğim. Verin elinizi. Arkadaşınızın da elini tutun. Elimı bırakmayın ki, bu siste düşüp bir yerinizi kırmayın. Ben yanınızda oldukça korkmayın, ama düşer de kafanızı çarpar, bayılırsanız hiçbir şey yapamam. Biliyorsunuz sizi bulmam için sesinizi duymam gerek. Köpeklerle de hiç güvenmeyin, bu siste onlar da işe yaramaz. Gözleri görmeyince burunları da çalışmaz bu itlerin. Bu köyde, siste iz süreceksin kör bir köpek de bulamazsınız zaten. Haydi bakalım, ileri, marş!..”

El ele tutuşmuş, adamın peşinden birkaç adım atmıştık, ama pek rahat yürüyemiyorduk. Her an bir yere çarpacakmışım gibi geliyordu. Arkadaşım da benden farklı değildi.

“Benimle aynı adımları atın,” dedi kör rehberimiz. “Aynı büyüklükte ve aynı ayakla. Beni kör bir yol gösterici değil, bir halk dansında ekip başı gibi düşünün. Vücudunuzun salınımını bana uydurmaya çalışın.”

Adamın söylediklerini arkadaşşıma anlatabilmek için kollarımı ve arkadaşşımanın elini yumuşakça indirip kaldırarak, sisin içinde uçar gibi hareketler yapmaya başladım. Arkadaşım da anlamıştı.

Adımlarını adımlarımıza uydurmaya çalıştı. Küçük, neşeli çılgınları yine başlamıştı. Kör rehberimiz bir kahkaha attı.

“Ah bu sağırılar,” dedi, “neşelerini hiç kaybetmezler, bir körü izlerken bile gülebilirler.”

Birkaç dakika sonra yürüyüşümüzde bir uyum sağlanmıştı. Adam, kendisinden ummadığım bir hızla yürüyordu.

“Düz bir zeminde yürüyoruz. Kahveye kadar da böyle gidecek. Burası geniş bir alan. Takılıp düşeceğimiz bir çıkıntı, çarpacağımız bir insan yok. Bu siste benden başka kimse gezmeye cesaret edemez. Burada sık sık sis olur. Sis olunca ben rahat ederim, sis dağılınca benim dışımdaki herkes sevinir. Söyleyin bakalım, sis mi iyi açık hava mı?.. Yanıt veremiyorsunuz değil mi?”

Bir şey söylemek zorunda olduğumu düşündüm.

“Ama gören insanlar çoğunlukta. Onlar için sis iyi değil,” dedim.

“İşte yanlış bir düşünce. Çoğunluğun isteği iyidir. Oysa böyle sislerde yolu ben gösteriyorum, hastaları hastaneye, doktorları hastalara ben götürüyorum.”

“Tek kör siz misiniz burada?” diye sordum.

“Evet, yazık ki öyle,” dedi adam. “Burası sandığınızdan daha küçük bir yerdir. İki kör daha vardı, ama birkaç yıl önce büyük bir kente çalışmaya gittiler. İşyerleri çok aydınlıkmış. Ne gülünç değil mi?”

Birkaç adım sonra zeminin biraz yükselir gibi olduğunu hissettik.

“Bir tepeye mi çıkıyoruz?” diye sordum.

“Yok,” dedi adam, “geldik neredeyse. Sağımızda iki yüz yıllık bir çeşme var, tam önündeyiz şimdi. Üzerindeki kabartmaları görmeliydiniz; yirmi sekiz adım sonra kahvenin kapısında olacağız.”

Gerçekten yirmi sekiz adım sonra bir kapının önüne gelmiştik. Kör adam bastonunu değdirerek kapıyı buldu, itmeye çalıştı, ama kapı açılmadı.

“Yandaki pencerelerden ışık geliyor mu?”

“Hayır,” dedim.

“Şu işe bak, yine kapamışlar. Sis olunca, kimi zaman kaparlar kahveyi.”

“Ne yapsınlar ki,” dedim. “Sokaklarda kimseler olmadığını siz söylediniz. Müşteri olmayacaksa kahve ne işe yarar?”

“Bu kahve günde yirmi dört saat açıktır. İki kardeş işletir. Biri gündüzcüdür, biri gececi. Her ay nöbet değiştirirler. Bir ay gececi olan, öteki ay gündüzcü olur. Gündüzcü de gececi. Biri sürekli gece, öteki sürekli gündüz çalışsa olmaz sanki. Bir ay boyunca gündüz çalışmak mı yoruyor onları, yoksa gece çalışmak mı, bunu anlayamadım. Her neyse, bu onların bileceği bir iş; ama üzüliyorum doğrusu, çünkü bir sabahçı kahvesi bu kafayla işletilmez. Sabahçı kahvesi bir güvencedir, bir hastanenin acil servisi gibi. Onun her zaman açık olduğunu bilmeniz önemlidir. Belki kırk yılda bir gece yarısı gidersiniz, ama orası hep açık olmalıdır.”

“Size hak verdim şimdi,” dedim adama.

“Sizi boşuna yormuş oldum. Aslında sizi eve de götürürdüm ama biraz uzak. Daha sonra, vakitlice gelerseniz sizi evimde konuk etmekten çok zevk duyacağım, inanın.”

“Teşekkür ederiz davetinize,” dedim. “Ben de isterim sizinle yine görüşmeyi, ama şimdi trene dönelim.”

“Tamam,” dedi. “Yalnız, olan biteni arkadaşınıza da anlatın delikanlı. Trene döndüğümüzü o da bilsin.”

“Haklısınız, özür dilerim,” dedim.

“Benden değil, ondan özür dileyin.”

Sağır, dilsiz arkadaşşıma döndüm:

“Trene dönüyoruz,” dedim. Başını salladı arkadaşım, anlamıştı. Rehberimiz:

“Bir ikramda bulunamadan gönderiyorum sizi, kusura bakmayın,” dedi, tutmam için elini uzatırken.

Yine el ele tutuşup geldiğimiz yönde yürümeye başladık. Bir süre sessizlik oldu. Hepimiz bir şeyler düşünüyor gibiydik. Kör rehberimizin bir an için elimi sıktığını duyumsadım. Durmuştu.

“Ne oluyor,” dedim fısıltıyla.

Bir yanıt vermedi, sağa döndü, birkaç adım attık birlikte, yine

durdu. Derin bir soluk aldı.

“Hanımeli,” dedi. “Ne güzel kokuyor.”

Belli belirsiz bir hanımeli kokusu bana da gelmişti. Rehberimiz derin bir soluk daha çekti içine:

“Uzun zamandır bu kadar temiz, bu kadar beyaz bir hanımeli koklamamıştım,” dedi.

Aklımdan geçen soruyu sezmiş gibi sürdürdü konuşmasını, adımını atarken:

“Renkleri görmemem, onların adlarını kullanmamı da engellemez ya?”

Birkaç adım daha atmıştık ki, önümüzde büyük bir karaltı belirdi.

“İşte, geldik,” dedim, “tren göründü.”

“Daha beş-altı adım var,” dedi rehberimiz. Üç adım sonra da durdu.

Sağır, dilsiz arkadaşım elimi bırakmış, trenin merdivenlerini tutmuştu. Kendisini şimdi güven içinde duyduğu belliydi. Kör rehberimize, elini bırakmadan:

“Size çok teşekkür ederim,” dedim. Hiç unutamayacağım bir gezinti oldu. Akıl almaz bir gezinti. Yine gelmek, sizi görmek isterim.”

“Sevinirim delikanlı. Arkadaşınızı da, başkalarını da getirebilirsiniz. Bir körle sisler içinde sohbet etmek isteyen herkesi davet edebilirsiniz. Size çay borcum da var, unutmayın.”

Arkadaşımın nerede olduğunu sezmiş gibiydi. O yöne seslenerek:

“Siz de hoşça kalın,” dedi. “Sizi daha yakından tanımak isterdim.” Elini salladı.

Bana döndü:

“Lütfen arkadaşınıza iyi dileklerimi iletin, hoşça kalın,” dedi. Arkasını döndü, birkaç adım içinde önce görüntüsü, kısa bir süre içinde de bastonunun ve ayaklarının sesi kayboldu gitti.

Merdivenleri çıktık, kapıyı kapadık, kompartımanımıza yürüdük. Arkadaşım, kendisini koltuğa atarcasına bıraktı. Ben de otur-

dum. Biraz sonra tren hareket etti. Arkadaşım pencereden dışarıya bakıyordu. Birkaç dakika sonra sisin dağıldığını, evlerin ışıklarının görüldüğünü fark ettik. Arkadaşım, koltuğun üzerindeki çantasından kâğıt ve kalem çıkardı, çantayı dizlerinin üstüne koydu. Kâğıda bir şeyler yazdı, bana uzattı.

“Ne sisti ama. Adam da çok ilginçti. Yürürken çok heyecanlandım, ama beni en çok o nefis hanımeli kokusu etkiledi. Hiç bu kadar beyaz bir koku duymamıştım. İpek gibiydi. O kör adamla konuştuklarınızı bana yazar mısın?” yazıyordu.

Olur, anlamında başımı salladım, kâğıdın altına:

“Kaç sayfa boş kâğıdın var?” yazdım.

—

İsmet Tokgöz

Bir Kadırğa İçin Yaz Resmi

Süheylâ için

BENİ MALATYA'YA GÖTÜRECEK Van Gölü Ekspresi on dakika geç kalktı. İki şişman genç kızla orta yaşlı başörtülü bir kadın ağlayarak kaldılar peronda. Sivas'ta inecek olan arkadaşım cebinden sigara paketini ağır ağır çıkarıp tuttu bana. Dışarda görüntüler kaymaya başlamıştı. Çok geç yattığımdan başımda hafif bir ağrı var. Sabah sabah ve midem hiç de iyi değilken bu sigara, olacak iş değil. Sahanlıkta dikiliyoruz; başından beri, bir yere oturmayı, dışarıyı gözlemeyi kuruyordum, oysa. “Yemekli vagonun açılmasını bekleyeceğiz,” diyor arkadaşım. Yolculuk başladı, epey bir zaman onu göremeyeceğim; ne zaman dönebileceğimi de hiç düşünmedim, düşüneceğim çok şey var, uzun bir yolculuk bu, acele etmeye hiç gerek yok. Birden sağda, Gülveren'in futbol alanında koşuşan çocukları görüyorum ve tren Ankara'dan çıkarken yazı da arında bırakacakmış gibime geliyor, dönüp çocuklara tekrar bakıyorum, gözden yitirene değin

onu ilk görüp düşündüğüm günlerden birinde, akşam bekleyip göremeyince dönüp futbol oynayabileceğimi düşündüm, spor giysilerimi alıp alana yürüdüm, başım ağırlaşmış, gözlerime vuran bir ağırlıkla spor giysile-

riyle yeşil alana girdim, sonra diğer oyunculardan uzakta beyaz spor giysileriyle orta avluya çıkmış gibi kokusu başımı ağırlaştıran yeşil ve aydınlık alana bölen ışıklar düşüyordu sanki, maç başlayasıya hep o ışık çizgilerinden atladım, birinden diğerine, bir beyazlık olarak, akşam olunca gidip Gençlik Parkı'na havuzun karşısında düşüneceğimi başından beri duyarak birinden diğerine bir beyazlık olarak, iyi oyna bugün, demiştim kendi kendime, sonra maç başlayınca koşuşurken kendimi izliyor gibi daha çok, oyuna katkısı olmadan, koşuşan birini görüyordum ve ayakkabımın yeşil otlara bastığını, bir de topla yalnız buluşarak başımı topa okşarcasına uzatıp direğin dibinden kaleye gönderdikten sonra arkadaşlarımın arasında orta yuvarlağa doğru koşmamı, şakaklarımdaki zonklamayla daha çok katıldım oyuna, maç bitince bir köşede yapayalnız giyinen ve parka gideceğini düşünüp ağzına sigarasını iliştiren birini şimdi de görür gibiyim, parkın kapısına kadar yalnızca memleketindeki kente uzak evlerini düşündü, hafif bir yelin burnuna ulaştırdığı tuğla ocaklarının kokusunu, ve parka girdi, çünkü yazdı

Arkadaşım, “Yemekli vagon açıldı, geçelim,” dedi. Çok az konuşuyor. Bir şey sorulduğunda çok önemli bir şeyle karşılaşmış gibi kıpırdanan, düşünüp çok az sözcükle yanıtladıktan sonra daha da gerilere çekilen biri. Her zaman yanında gazete bulundurur, ağır ağır pakedini çıkarıp sigara yakar ve okumasının tam orta yerinde “Çay içelim mi,” diye sorar. Bu çay paralarına katılmak bile büyük çaba ister. Garson su bardaklarına doldurulmuş çayı dağıtıyor, arkadaşım başını gazetesinden kaldırmış garsonu izliyor, yanımıza geldiğinde çay bardaklarını neden kullanmadıklarını soruyor. Garsonun söylediklerini anlamadım, anlaşılır şeyler söylemek mi istemedi, yoksa anlaşılır biçimde dile getirmeyi mi beceremedi, bilemem, önümüzde su bardaklarıyla bıraktığı çay duruyor. Ve tren

hâlâ hızlanmadı, güneş artıyor vagonda, yaz mı, güz mü, Ankara geride kaldı, caddeleri تنها, tatil günü Ankara'sı

doğruca karanlık tuvalete giderdim, aynanın karşısında, sesleri dışarda bırakıp, aynanın karşısında başımın gerisinde sıradağlarda bir ışık, uzak ve iyice sokulmuş, başımın hemen gerisinde bir palmiye, sırasıyla saçlarıma, bıyıklarına, gözlerime bakardım, özellikle yarım gün çalışıldığı cumartesi günleri doluyor içime, arabalar geçit ışıklarının önünde birikip caddeleri dolduran kuyruklu oluşturlardı, korna sesleri, gürültüler, koşuşan insanlar ve duraklarda uzuyordu kuyruklu, caddelerdeki kaynaşmayla, gürültüyle dönüyor kent, ağaçlar bu dönüşü durduramayan sıyrılmış teyel iğneleri gibi, hava güzel, kalkıp memleketime gidebilirim derdim kendime, ya da elimdekileri bırakıp gezebilirim, gezmek olacaksa bu, camları ışıkla dolduran güz günü içinde olmak için yalnızca, parklarda, yollarda beni içine alacak, hep aynı yerlerden geçerken, parkın havuzunda şaşırtısız yansıma bularak, üzerinden ördekler geçer, bir eriyik içinde gibi durgun kırmızı balıklar ağızları gözlerimde, gözlerimi yerler, bir anda güz serin soluklarla derinleşmeye başlar parkta, akşamın geleceğine ilk işaret, ürpertiyle sokulacak akşam, parkın kanepelerinde kitaplarını bırakmış sigara içen öğrencileri görürdüm, bazen otobüste, aynı saatlerde memleketime doğru, kırların içinde yol alan otobüste piknik yerlerinden geçerek, ara ara yüzüme doğrultulmuş av tüfekleri gibi beni bulan ışıklar, bir kayada oturur gibi koltukta, dönen hızlanan, yavaşlayan arabada yoruluyor kalbim, güz masaya konulmuş bir satranç takımı rengine, boş, ağaçlıklı okul bahçeleri, ağlardan toplanan beyaz balıklar ve kırmızı şarap şişesine dalınca gün ışığı ortaya çıkıveren toz aydınlanıyor

Arkadaşım pazar günlerinin büyük bilmecesine dalmış; gazetesini özenle katlayıp. Gazeteye eğilmiş yüzüne bakıyorum, Gençlik Parkı'nda rakı kokuları içindeki bir ağacın altında kıpırdamadan duran yüzüne bakar gibi, bir acı yürümeye başlıyor içimde, “Sivas’tan ara sıra ara beni telefonla,” diyorum, başını kaldırıp bakıyor: “Arayacağım elbet.” “İstersen birer çay daha içelim,” diyor sonra. Çantamda işle ilgili kitapların dışında bir şiir kitabı var; Malatya’da duruma bakar, gerekirse oradan alırım, diye düşündüm. Önümdeki gazete yığınının birini çekip alıyorum, arada göz ucuyla dışarı bakarak okumak için. Buğday tarlaları başladı ve dışarının sarartısı her şeyi topluyor, düzenliyor. Sanki tren buğday tarlalarına serpilmiş taş yapılarıyla bir kentin kıyısında duracak ve ben inip doğruca, sarı otlara basarak, bir medresenin orta avlusuna yürüyeceğim. Tekrar gazeteyi okumaya dönüyorum, özenle. İçimde onu duyuyorum birden, başını göğsümün içinde. Ankara’da kaldı o, şimdi çok uzak. Tekrar gazeteye, kaldığım yerine dönüyorum yazının. Uyku derin bir kuyu gibi çekiyor beni

medreseye yanaşıp pencereden orta avluya bakıyorum, ışık içindeki yaban otları bürümüş, yüzünün ışıltısına en çok uyan şey, sanki seni ilk kez orada gördüm, en çok oraya mı yaklaşıyorsun, eski bir kitap saklıyor o yaban otlarının altın rengi güneşini, sararmış yapraklarında ve anlatımında, mürekkebi koyu ve büyücek harflerinde, sanki şimdi el altında her şey, o kitap, kapılar, pencereleri medresenin, bir sokaktan birdenbire karşımıza çıkışları, ıslak toprakta büyüyen çiçekler, bana öpebileceğim bir yer sakla yüzünde, beni bölen bir şey var orada, pencerenin yanında, ama silik, bir yanım çok hafif, bir yanım ağır, akşam sarı tarlaları karanlığa katıyor, yüzün artan gölgeler içinde, içim beni şarkı söylemeye başlatacak dinginlikte, Sivas’ın durağan akşamına katılıyorum, beni duyuyor musun, atıyla bir adam geçiyor yol-

dan, şimdi akşama doğru, sarı ikindi geçti, elimi uzat-
sam çifte minarelerden birinin yüzeyinde olacak, birden
yakınımda ayak sesleri duyup dönüyorum, seni görüyo-
rum, gülüyorsun, elimi tutuyorsun hemen, aç değişiyor
orta avluyu gören, elinin sıcaklığı geçiyor elime, çeki-
yorsun elimi tekrar ve yürümeye başlıyoruz seninle, yü-
rüleriz, ıslanmış toprak kokusu alıyor burnum, gülüşün
yırıyor karanlığı, yürüyoruz seninle, ayak seslerimiz
kesiliyor, karanlıkta yitecek gibi yürüyoruz, seninle

Öğle yemeğinden sonra da uzun müddet yemekli vagona kaldık,
çay içtik. Arkadaşım yine gazetelere daldı. Kayseri’de tren durur
durmaz yolcular çeşmelere koştular. Çoğu da naylon torbalara ko-
nup hazırlanmış meyvelerle döndüler trene. Peron sağa sola giden
yolcularla doldu ve tren de soluklanmak olanağını buldu o ara.
Uzun bir zaman, Ankara’dan çıkıp saatlerce öyle yavaş, bir okul
gezmesi yapıyormuşçasına kırmızı çatılar ve kavak ağaçları ara-
sından, sonra hızlandı ve şimdi akşam içinde daha da hızlı tren.
“Burası Kalın,” diyor arkadaşım, başımı cama dayıyorum, kavak
ağaçları içinde sarı bir yapıdan başka bir şey göremiyorum. Ka-
ranlık ve sessiz ve karanlık bir sal gibi yaklaşıyor dışarıyı başımı
cama dayayınca. Kokusu sızıyor aydınlanmış bir oda gibi vago-
na ve iyi ki sızıyor, gazeteleri, masaları atlayıp doğruca alnımın
kıvrımlarındaki acıyı uyaracak, sızsa. İçinde sessiz, düşünceli in-
sanlar, vagon, dışarıya taşmayan ışıyla çekiliyor; dışarıya bakın-
ca görünen ancak bu. Ve alttan alta, raylardan çıkan ve uyaran ke-
sintisiz ses. Çoğu kez bu sesi duymak için kulak kabartıyorum: so-
luğumun genişlemesi için ve bu sarı ışığın gözlerime yürümesine
karşı. Masalara beyaz, ince ekmek dilimlerini koyuyor garson. Ak-
şam yemeği roto, salata, sarma. Karşımıza esmer bir adam oturdu,
selam vererek. Masaya, tabakların yanına katlayarak koyduğum
gazetede gözüm, yemeğimi yiyorum. Karşımadaki adam belli ki
konuşma fırsatı kolluyor, gözleri üzerimizde, “Sivas’a geldik, ben
yemeğimi bitirip toparlanayım,” diyor arkadaşım. Bir şişe suyu da-

ha istiyorum garsondan, yemekler tat bırakmıyor ağzımda, bolca ekmek yiyorum ve arkasından su. Karşıımızdaki adam birden kalkarak unuttuğu sigarasını yetiştirdi birine. “Geç kalıyorum, Malatya’da inip otobüse binsem bari,” diyor. Sigara uzattı bize ve yanımıza gelen garsona şaka yaptı. Sonra turizmden söz etmeye başladı, yüzlerimize dikkatle bakarak. Ben arada başımla evetleyip dışarıya bakıyorum, birazdan Sivas’a gireceğiz. İstanbul düşüyor usuma batık bir kent gibi, uyartıları azalan ve yiten

sabah üzerimdeki deniz kokusuyla tünelden Galatasaray’a çıkardım, İstanbul’a gününbirlik gidişlerimde, baştaki Kitabı Mukaddes Kitabevi’ni, vitrindeki İncil’den alınmış, ottan söz eden tümceyi ve On Emri, diğer kitapçılardaki büyük, resimli ve çok iyi basımlı, daha çok sanata ve tarihe ilişkin, kimi sayfaları açık olarak vitrine konulmuş, örneğin Hun Sanatı gibi kitapları ve kapısını açınca büyük, içerlek ve beyaz önlüklü, şişman, derileri parlayan yüzlü sahipleriyle pastaneleri, kararmış yapılar arasından gelip, beyaz tenli, mavi önlüklü, kimi Ermeni öğrenci kızların rahatsız etmeyen gürültüleri, sodyum bikarbonatlı sütleri, paskalyaları, ayçöreklerini, erken kalkmış, yalnız kilise görevlilerinin ve içerlek odalarda ve ağırbaşlı avlularda yaşlı Hristiyanların saygıyla gözettikleri, usulca varolan gün ışığı ile bitişmeyen ölümü, bu arada birkaç kişinin daha ölmüş olabileceğini, kapılardaki ölüm ilanlarını, beyaz tenli, kimi hayli iri, sabah sabah tuhaf kokularını duyduğum öğrenci kızları, çantalarındaki site, ekol yazılarını, sabah hazırlıklarını, çıktıklarında ayak bastıkları kaldırımları, duydukları usa vurulmaz sevgileri, elçilik binalarının bahçelerindeki yağmur çizgileri taşımayan çimenleri, kararmış yapılardaki terzi dükkânlarını, Beyoğlu’ndaki o kokuyu, sabah sabah iştahımı tıkayan vardapetlerin İstanbul anlatıları, bir ölüm töreninde bulunmak için gi-

yinen işadamlarını, kravat takınmalarını ve törenden sonra işe ilişkin konuşmalarını, El Greko'nun uzun yüz-lü tasvirlerini düşünüp akşam, dönmeden oturduğum akşam yemeğinde, yemekten çok düşünür gibi ve yaşa-maya ilişkin bir şeyi yapar gibi, içimde, karşımda olma-nı, ve sana uzun uzun bakma isteğini yakalıyorum, ak-şamın bu ilk saatlerinde ve sanki bir yakınımın cenaze-sinden dönmüş gibi, mezarlığın ayakkabılarımın altına sıvanan çamurunun yitiverdiği ve kuru bir yaprak yeğ-niliğinde, ayrılmış mavimtrak karanlık içindeki yollar-dan buraya geldim sanki, öyle yorgun, çantayı açmanı ve sigara içmeni, dudaklarının o bulunmaz bükülüşle-riyle, görmek isteğini yakalıyorum içimde, aşevinden sonra karanlık denizle yüz yüze geliyoruz, yorgun

Sivas'ta arkadaşım indikten sonra, konuştuğum görevlinin buldu-ğu personele ait boş kompartımandayım. "Siz burada yatın, sizi ra-hatsız eden olmayacak," dedi, güleç yüzlü bir adam. Artık oya-lanmıyor ve karanlıkta seçilemeyen kırlardan hızla ve gürültüyle geçiyor tren. Arada yola yakın ağaçları görüyorum. Eksilmeyen gürültüyle dolu kulaklarım; dışarının karanlığı ve trenin hızla çe-kilişi büsbütün bu gürültüyle baş başa bırakıyor beni. Ve tren bil-medığım ve tanımadığım yerlerden geçerek, belli bir yere varma-yı gözetmezmiş gibi hızla koşuyor. Işık daha da azaldı, dışarının yaban karanlığı daha da koyulaştı. Birden yansıma görüyorum pen-cerede, uzak ve görevliyle konuşurken onunla bütünleştiğimi dü-şünüyorum. Tren yarattığı bir zamanı sürüklüyor dirençle, beni büsbütün karanlıkta bırakarak, içimdeki boşluğa çizgiler ulaşıyor. Görevli tekrar kapıda beliriyor, kapıyı açıp, "Bir isteğiniz var mı," diye soruyor. Yüzümü takınmam ve ona en kısa yanıtı vermem bir sorun oluyor. Uyumayı deneyeceğim, gözlerimi kapayınca yeşil ve saydam havada uzanan ve sonra bir patlama sesiyle irkilen kırlar olacak gözlerimin önünde. Üst ranzaya çıkıp öylece uzanıyorum muşambanın üzerine. Sakınmıyorum elbiselerimi tozlu ranzadan.

Ankara’da sabahları giyinmesini, hangi kravatı taksam diye düşünmesini, ayakkabılarını fırçaladıktan sonra önce usunda belirlenen görünümünü aynada gözden geçirmesini düşünüyor, uzanmış

baştan yadırgıyordum bu giyim işini, alıştım sonra, insanın gereğinden çok özen göstermek zorunda bırakıldığını, üstelik bunun bazı şeyleri alıp götürdüğünü düşünüyor, kendimi bir şeyler kuşanmış duyuyordum, boğazıma kadar, yol kopuk kopuk geliyordu bana, nerede adımımı attığımı, nerede ayaklarımın yola değdiği belirsiz, evden çıkıp sağdaki ilk yokuşu inerken hep karşımda Ankara Kalesi olur, görkemli ve sabahın serinliğinde ürperen bayrağıyla, sonra Ankara’nın birlikte yürümesi ışıklı geçide kadar, kalbim gömleğimin en üst düğmesinin, kravatımın altında atıyormuş gibi

Şimdi öyle değil, tozlu muşambaya uzandım, burun deliklerim iki mağara gibi kururken, gergin. Elbiseler umurumda değil. Sarsıyor tren, delice koşuyormuş gibi gürültüyle, kayıp düşmekten korkuyorum. Yorgunluktan uzanmış olduğumu düşünüyorum. Doğrulup ceketimi çıkarıyorum, katlayıp koyduğum valizimi tekrar kilitliyorum. Kapının camından, demiryolcular geçiyor; “kara denizcileri”. Perdeyi çekip sırtımı dönüp gözlerimi kapatıyorum. Yatmanın anlamsızlığını duyuyorum an geliyor, o zaman erken uzandığımı düşünüyorum. Oysa hiç de erken değil, güneşin doğması çok uzak değil. İnip koridora çıkıyorum, rüzgâr vuruyor açık pencere-lerden, burnumdan kokular geçiriyor. “Buyurun,” diye karşılıyor görevli. Malatya’da ineceğimi tekrar söylüyorum ve Malatya’ya varmadan biraz önce beni kaldırmalarını istediğimi. Dönüyorum, düşünceye

kâğıda aktardığım bir dizeden sonra sokağa çıkışım, iki insanı yapışık ikizler gibi yontmuş yontucunun kuruyan ve gözlük camlarında kalan dikkatiyle, boş evlerde an-

neler de yok ve ilkyazda arabayı yola çıkarıp atı bağlayan çocukların sevinci, yüksekten Ankara'nın üstüne adım atar gibi, sonra sokaklarda yürürken elimde sigara, zaman eve dönüş saatine doğru ilerler, masanın üzerinde bir dize, çalışma odasına uğramazdım duyarak o düzeyi, salonun ışığını yakmadan perdeyi açmaya yönelip.

II.

Odaya girdik, müdürün odasına. Büyük ve tahta döşemesinin üzerine tozlu ve ince bir halı serilmiş. Koltuklara oturduk. O kadar sıcağın değil içerisi. Ağustos aydınlığını yüklenmiş perdelerden sonra loşluğuyla, sessizliğiyle başlıyor. Kimi yerden sızan ışıklar eski halıda kesin, aydınlık biçimler oluşturuyor. Tanıştırılıyoruz müdürle, “bu arkadaşlar bir müddet burada çalışacaklar,” dedi yarımcısı. “Hoşgeldiniz,” dedi o da, yaşlı ve kuşkulu bir yüzle “memnun oldum”

odanın orta yerinde bir kadirga, ağustos ışığında görüyorum kadirgayı, bir çocuğun ipe bağladığı bir oyuncak gibi sürüyüp getirmesi gibi getirilmiş odanın orta yerine, karaya vurmuş bir kadirga, kurumuş tahtalarının arasına ışığın uzandığı, bu ağustos öğlesinde büsbütün kuruyan, ölümün bile atladığı bu loş odada bir başına ve ağustosunu duyarak kuruyan, tahtaları birinin dokunmasını bekliyor, ışıklı bir gün gibi geçen yaşamında ünlü savaşçılar olmadı üzerinde, gözleri kamaştı, ama her zaman altında renkli ve dingin denizi buldu, belki de kıyıya başka türlü ulaşamazdı, buna ulaşmak denmez kuşkusuz, kıyıya vurdu, sessizlik içinde ve hemen ıslak tahtalarını buldu ışıklar, kurumaya başladı, şimdi susuz, kuruyor

Müdür bana bakıp bu kez, hatırlımı soruyor. “Teşekkür ederim,” diyorum. Sonra uzun sürecek bir anlatıya başladı müdür. Bir ara bana dönüp, “Sizin gibi gençtim o zamanlar,” diyor. Çaylarımız konuyor önlerimize. Çay bardağını elime alıp duvardaki resimlere bakıyorum, bardağı ağzıma götürüyorum. “Malatya yeni bir kent,” diyor. Çay içime yürüyor, ağustos öğlesi gibi. “Ünlü bir ansiklopedinin yazdığının tersine Selçukla bir ilişkisi yok Yeni Cami’nin; onu Ermeni bir usta yapmış.” Sözleri dağılıyor, yitiyor eski ve tozlu halıya düşmeden. Yaprakları arasında ışığı tutan zeytin ağaçları yok Malatya’da. Bu mevsim kayısı da yok ağaçlarda.

Malatya’da ilk pazar. Öğle yemeğinde çok sıkıldım. Açık kapının en uzağına oturup, beyaz ışık içindeki sokaktan en uzağa, yemeğimi aceleyle yedim. Şimdi masanın başında, kırmızı perdelelerin sarıya dönüştüğü ışık yüklü pencereden elden geldiğince uzakta, kapıya yakın. Kitabın üzerine eğilmiş, ilk kez kitap okuyacakmış gibi doyumsuz ve dikkatli, duyarak ışık dolu pencereyi. Geç kalmış, pazar günleri için gelen gazeteleri okumakla ve bir de nereye gidileceğini düşünmekle öğle saatlerini tutan insanlar düşüyor usuma; pijamalarını çıkarmamış, sokağın artan sıcaklığı açık balkon kapılarından dolarken, yükselen bir su gibi. Kısa bir yol var bu masanın başında, damlarda titreşimlerin yiteceği ve sıcak olmaya-cak güze doğru. Okuduğum, yanımda getirdiğim şiir kitabı. Kapağını açınca ilk dizelerinin ezberimde olduğunu anlıyorum. Sonra bir başka kitabı önümde buldum. Ter dalgaları seyrelti önce, sonra kesildi. Bir kadırgaya binmiş gibi yine, tahtalarını duyuyorum, ışıkların aralıklarında saydam tıkaçlar gibi kaldığı. Birdenbire odanın loşluğu da şaşırtıyor beni. Sonra kendimi gözlemeye dönüyorum, odanın loşluğunun ayırdaında olup. İçimde bir sevgi büyüyor odaya. Ve o aklıma geliyor, okumamı etkilemeden, bir an için. Kış günlerinde pazar sabahları bir gazete alır, bol resimli ilaveyi pek neden aramaksızın ayırdığım birkaç resmine dikkatle baktıktan sonra ortadan kaldırır atardım, hiçbir yazısını okumaksızın; gazeteninse okunacak yazıları kitap okumalarının aralarına

dağılırdı. Gün ilerliyor, dışarısı sıcak, okuduğum satırlar bir denizin dalgaları gibi kımıldılıydı, şimdi duruldu. Dışarının zamanıyla bitti, atbaşı gitmeye başladılar. İçimden bir sevgiyle yükseliyor o, bu zaman bitişmesiyle birlikte. Gözleri gülüyor, birdenbire karşılaşmışız gibi gülüyor karşımda. Bakıyorum ben de, açık kitaptan sonra başlıyor yüzü. Boş oda ayrıtlarına yerleşiyor. Ellerimi nereye koyacağımı bilemiyorum, ışık yüzlü perdeler kıpırtısız her zamanki gibi. Kitabın sayfaları arasında resimler varmış gibi, erinçli bir doygunluk ulaşıyor gözlerime. Akşamın olmayacağı, akşama ulaşmayacak bir zaman içindeydim sanki. Bu kentte ufuk yok zaten. Hep o belli caddesinde yürüdüm, yemeğe gidip gelmelerim, gezmelerim hep o caddede oldu. Yol birçok dönemeçlerle gidiyor, iki tarafında, hemen kıyısında başlayan fabrika ve apartmanlarla. Arada yıkılan bir eski evin yerinden ağaçlar ve kerpiç evler görülüyor, gizlenmiş, geri itilmiş bir köy başlarcasına, yine uzaklar görünmeden. Akşamın karanlığı yol kenarlarında koyulaşıyor ve başımı derin gökyüzüne kaldırıyorum, تنها yollarda nereye götüreceği belirsiz yürümelerim oluyor duvar diplerinde. Pencere önlerinde durup perde aralıklarına bakıyorum bazen, izleyenlerini göremediğim televizyonların seslerini işitiyorum çoğunlukla. Bazen de geceliklerini giymiş çocuklar görüyorum. Bir keresinde de odanın gerisindeki aydınlık salonda önündeki kitabı dikkatle okuyan bir adam gördüm. Artık kadirga ve ışığın sıvıdığı döşemeler yitmiş oluyor, karanlıkta. Beni her kezinde şaşırtan, dağ yönüne doğru ağaçlar arasında uzanan, garip geliyor, epey giden iç yollara bakıyorum. Seyrek sokak lambalarının yarı aydınlığında ve büsbütün sessiz. Akşamları, hep bayram öncelerini usa getiren, ateşe konulmuş kazanlar görüyordum. Onlar da olmuyor dönüşte, aşağıya baktığımda, hat boyunda. Sonra tozu daha çok duyarak, parke yoldan demiryoluna yürümenin sırası geliyor. Uzanan asfalt yönünde Gaziantep, Kahramanmaraş yazılı levhalar, bir yaya için demiryoluna giden parke taşlı yolu yürümek kalıyor. Asfalt o kentlere doğru geniş ve süratli otobüsler için, yer yer ışık yansımaları içinde çekip gidiyor. Parke yolun kenarında duruyorum, akıyor yol.

önümde yürürken Ankara'da bir koku oluyordu kent, kırmızı ışıklarda duruyordum, meyveci dükkânlarını çiçekçi sanıyordum ve ölümü sağ ayak bileğimde tatlı bir uyartı olarak duyup yürüyordum.

Akıyor yol, sırtımı bir direğe dayıyorum, yaz bitti.

—

Celil Oker

Kuvvetli Bir Söz

VAGONUN KORİDORUNDA dengemi tutturmaya çalışarak yürüdüm. Çocukluğumdan beri en sevdiğim tren aktivitesiydi bu. O zamanlar vagon restorana girmeye korkardım. Rakı ve sigara kokusu büyüklerin dünyasına girmek üzere olduğumu hatırlatır, geri dönerdim.

Kayar kapının tutamağına elimi attığımda yine, bir an vazgeçer gibi oldum. Sabah İstanbul'a aklım başımda, zihnim berrak ulaşmalıydım. Bir kadeh, ikinciye çağırırdı. İkinci kadeh uykuyu kovardı. Kaçan uyku evdeki banyodan bile küçük yataklı kompartımanda tek başıma debelenmeye kapı açardı.

Ama artık büyümüştüm.

Kapıyı yana doğru iterken katarın kuyruğunun ani bir sarsılışıyla sendeledim. Boş bulunduğum için kızdım kendime, daha dikkatli bir adımla vagon restoranın ilk oturma yerinin arkasına tundum, manzaraya baktım.

Karşılıklı ikişer kişilik masalar doluydu ama bütünüyle dolu değildi. İstesem muhabbetin en koyu olduğu masalardan birindeki tek kişilik yere oturup ne konuşuyorlarsa takılırdım. Sanat tarihi, ülkenin ulaşım politikası, olimpiyatlardaki görece başarısızlı-

ğımız, dış politika, iç politika, terör, şike skandalı... Ne konuşuyorlarsa söyleyecek bir-iki lafım olurdu.

İstemedim.

Tereddütle bakındım. Vagon restoranın Ayhan Işık bıyıklı kıdemli garsonu imdadıma koştu.

“Vagonun sonunda boş yerimiz var beyefendi,” dedi. “Hem orası daha iyidir, fazla sarsmaz.”

Gösterdiği yere baktım. En arkadaki masada, pencerenin hemen önünde, trenin gidiş yönüne doğru tek başına oturmuş genç bir kadın vardı. Önünde renksiz ama dolu iki rakı bardağı, kül tablasız bir sigara paketi ve çakmak, küçük tabaklar gördüm. Pencereden bozkıra bakıyordu karanlıkta.

Vagonun arkasının sallanma düzeyi hakkındaki engin bilgisine ilişkin yorum yapmadan masaların arasındaki koridordan yürüdüm. Koltuklara küçük denge dokunuşlarımı yanından geçtiğim kimse yadırgamadı.

Tek başına oturan kadının masasına ulaştığımda durdum. O yöne doğru sendeleyerek gelişimi fark etmişti ama şimdi ilk kez görüyormuş gibi yüzüme bakıyordu. Altı mor kalemle özenle vurgulanmış gözleriyle.

“Oturabilir miyim?” dedim.

“Elbette, buyurun...” dedi, oturduğumda benim alanıma düşecek kuruyemiş tabağını kendisine doğru çekerek.

Pencerenin yanına, kadının karşısına oturdum. Ben yerleşince karşılıklı ama yarım gülümsedik. Sigara paketimi ceketimin cebinden çıkarıp masaya koydum. Olmadığını bildiğim kül tablasını aradım gözlerimle.

Bu kez karşılıklı güлüştük.

“Zaman değişti,” dedi kadın.

“Maalesef,” dedim.

Üzerinde beyaz, askılı bir t-shirt vardı. Televizyondaki kadın pilates öğretmenlerinin giydikleri gibi sımsıkı sarmıştı bedenini. Yuvarlak, yeterince kabarık göğüsleri hangi niyetle bakarsanız bakın, ben buradayım diyordu. Çıplak kolları pürüzsüzdü. Masanın

sınırına değin görebildiğim kısımda en ufak bir fazlalık yoktu. Kulakmemesinin hemen üstünde kesilmiş düz saçları göz altı çizgisinin rengindeydi. Yüzünde göze çarpacak başka bir boya izi yoktu. Vardı elbette ama ben göremiyordum.

Güzeldi yani. Çarpıcıydı. Çekiciydi.

Kabalık etmemiş olmak için dışarıya baktım. Gecenin karanlığında görecektir fazla bir şey yoktu. Karanlığın içinde nadir, küçük ışıklar hızla gökteki yıldız boyutlarına inerek uzaklaşıyordu. Dışarıya bakarken demir tekerleklerin rayların birleşme noktalarıyla buluştukça çıkardığı seslerin sanki yoğunlaştığı hissine kapıldım. Tren dediğin buydu işte. Tıkır tıkır, tıkır tıkır. Vagon restoranda karşısında güzel bir kadın.

Canım içki istedi birden.

Gezgin meyhanenin kıdemli garsonu tepemde bitivermişti zaten. Beni gözetliyormuş gibi bir hisse kapıldım. Kendisi de iki saniye önce bir yudum bir şey içmiş gibi bıyığını elinin tersiyle sil-di konuşmadan önce.

“Beyefendi?” dedi.

“Rakı istiyorum lütfen,” dedim. “Öteberi de.”

“Böyle güzel bir hanımefendiye eşlik için şahane fikir,” dedi karşımdaki kadına bakarak.

“Teşekkür ederim,” dedi kadın iltifata özel bir önem vermediğini belli eden bir ses tonuyla.

Şansımı denedim.

“Burada sigara içemiyor muyuz?” dedim.

“Çok üzgünüm beyefendi,” dedi. “Zaman değişti. Kurallar, cezalar... Mamafih, kalabalık çekilsin, bir bakarız. Belki bir yerlere sıkışmış bir kül tablası bulunur.”

“Şahane!” dedim.

Ayhan Işık bıyıklı garson döndü, vagonun diğer ucuna doğru yürüdü. Karşımdaki kadın arkasından baktı. Yüzünde hafif bir gülümseme vardı.

“Sevimli adam,” dedi.

“Evet,” dedim. “Eskilerden.”

“Böylesi az bulunuyor şimdilerde,” dedi.

“Güzel olan her şeyden az bulunuyor,” dedim. Daha rakım gelmeden dedim bunu.

Kadın elini uzattı masanın üzerinden.

“Bu arada, ben Mine,” dedi.

Mor tınaklı elini kuvvetle sıktım. Adımı söyledim.

“Güzel isim,” dedi. “Çok severim.”

“Sizinki daha güzel,” dedim.

“Yok canım,” dedi. “Ben hiç sevmem. Çiçek böcek... Annem Mina Urgan’ı çok severmiş ama cesaret edememiş, Mine’yle idare ediyorum.”

Sulandırılmamış rakısından bir yudum aldı. Üstüne bir yudum su. Yüzünü buruşturmadı.

İster istemez kendi rakımdan bir haber alabilmek için dönüp mutfak tarafına baktım. Ayhan Işık ortalıkta yoktu. Çaresizce yerimde kıpırdandım.

Mine, artık ona Mine diyebilirdim, anlayışla gülümsedi.

“İsterseniz benimkinden verebilirim bir yudum,” dedi.

“Susuz içemem ki!” dedim.

“Biraz cesaret,” dedi Mine. “Aslında bayağı keyiflidir. Bunu da annem öğretmişti.”

“Annenizin şerefine o zaman,” dedim elimi susuz rakı bardağına uzatırken. Tedbiren küçük bir yudum aldım. Çok küçük. İspirto tadında acı sıvı gırtlığımı, genzimi yaktı. Üzerine acilen daha büyük bir yudum aldım su bardağından. Yüzümü buruşturdum. Alkolün ağzımda dağılışının, yemek borumdan aşağı inişinin her santimini algıladım sanki. Mine arkasına yaslanıp halime güldü.

“Bir daha susuz içer miyim bilmem,” dedim öksürmemeye çalışarak.

“İlk seferinde öyle olur,” dedi. “Alışırırsınız.”

Cevap vermedim. Bir yudum daha aldım suyundan. Kendime gelmeye çalıştım. Ayhan Işık imdadıma yetişti zor durumda olduğumu bilir gibi. Tepemde belirdi. Elindeki tepsiden rakımı, su bardağı, tek içimlik plastik su şişesini, servis, kavun ve peynir ta-

baklarını önüme bıraktı.

“Yaşasın!” dedim rakıma su katarken yapay bir coşkuyla.

“Beyefendi dayanamadı, susuz götürdü rakıyı,” dedi Mine, Ayhan Işık’a yüzünde çok eğlendiğini gösteren bir gülümsemeye. “Benden gördü.”

“Her yiğidin bir rakı içişi vardır,” dedi Ayhan Işık.

Gırtlığımı tedavi ediyor gibi içtim bulutlanmış rakımı. Üstüne bir yudum su kendi bardağımdan. Hak edilmiş bir “Ohh!” çektim. Plastik şişede kalan suyu Mine’nin su bardağına ekledim.

Ayhan Işık beni izliyordu. Bardaklarımla işim bittiğinde gülümsedi. Cevap olarak onun gibi üst dudağımyı sildim elimin tersiyle.

“Afiyet olsun,” dedi.

“Siz de otursanıza,” dedi Mine adama. “Bardağınızı da alın.”

“Teşekkürler hanımefendi,” dedi Ayhan Işık. “Sohbetinizi bozmayayım. Ben yerimdeyim gerekirse. Size de afiyet olsun.”

Yüzünde aynı gülümseme, vagonun koridorunda yürümek için geriye döndü. Mutfağa doğru ilerlerken sağındaki ve solundaki masalara küçük bakışlar atarak gidişini seyrettim arkasından. Önüme dönünce bir rakı ve su seferi daha yaptım.

Mine beni taklit etti.

“Çok içer misin?” dedi.

“Sayılmaz,” dedim peynirimden bir çatal alırken. Onunla aynı hızda değiştirdim hitap şeklimi. “Sen?”

“Bu trende değilsem yalnızca müşterilerimle uzun, sıkıcı, aptal ve hiçbir sonuç çıkmayan toplantılardan sonra. Ayaküstüye viski, oturuyorsam rakı. Geceleri çıktığımda madensuyu.”

“İşin ne?” dedim.

“İç mimarım,” dedi. “Ankara’da büyük bir iş aldı şirket. Ben bakıyorum esas. Ömrüm yollarda geçiyor. Yollarda ve aptal toplantılarda. Sen?”

İşim onunki kadar heyecan verici değildi. Ben amirlerimle uzun, sıkıcı, aptal toplantılar yaptığımı itiraf edemezdim. Oyarlardı. Yalan söyledim.

“Pilotum,” dedim. Bir özel havayolu adı söyledim.

Kaşları inanmamış gibi çatıldı.

“Çok genç değil misin, eee, emekli savaş pilotu olmak için?”

“Ben Hava Kuvvetleri’nden değilim,” dedim. “Sivil okulda okudum.”

“Vooww!” dedi Facebook’taki kızlar gibi dudaklarını bükerek. Rakı ve su bardaklarını peş peşe ziyaret etti bu bilgiyi kutluyormuş gibi. Ondan geri kalmadım.

Bardaklarımızı masaya indirince neredeyse aynı anda konuştuk.

“Sigara!”

“Sigara!”

Önce Mine kımıldadı. Sigara paketini avuçlayıp koltuğun kenarına kadar üç taksitte yan yan taşıdı gövdesini. Çevik hareketlerle. Onu taklit ettim. Koridorda dikildiğimizde masanın altında kalan bacaklarıyla ilgili merakımı giderdim. Kolları kadar pürüzsüzdüler. Eteği ne az ne fazla kısaydı. Dönünce kumaşı geren kalçalarının yuvarlaklığını gördüm. Omuzundan aşağı küçük bir çanta sarkıyordu.

Ondan önce davranıp sürgülü kapıyı çektim. Hafif bana doğru dönerek geçmeye niyetlendi önümden. Aynı hizaya geldiğimizde vagon sarsıldı. Mine sendeleyerek üstüme devrilir gibi oldu. Bacaklarımı iki yana açtım, kollarımla sarılıp düşmesini engelledim. Göğüslerinin yumuşaklığını hissettim göğsümde. Kokusunu algıladım. Saçının ucu yüzüme değdi.

Vagonun sahanlığında sigaralarımızı yaktık. Aslında galiba orada da içmek yasaktı ama yerlerdeki izmaritlerden, kimsenin yasağı takmadığı, evsahiplerinin de buna aldırmadığı anlaşılıyordu.

“Liseliler gibi,” dedi Mine.

Başımı salladım. Hızlı rakılar ve epeydir ayrı kaldığım nikotin etkisiyle dönüyor gibiydi. Belki de başka bir şeydi. Mine kapısının önünde dikildiğimiz tuvalete baktı.

“Hep merak ediyorum,” dedi elinde sigara, bütün vücudu para atılan masaj makinesinde titriyor gibi. Burada ray tıkırtıları daha

yüksekti, kesik kesik duyuyordum söylediklerini. “Uçakta gerçekten şey ediyorlar mı tuvalette?”

“Ne?” dedim.

“Uçakta, diyorum...” dedi, “birlikte olduklarına şahit oldun mu hiç tuvalette?”

“Benim seferlerimde olmadı,” dedim.

“Hep merak ederim nasıl yaparlar diye... Daracık!”

“Samanlık seyran...” dedim. Sigaramdan bir nefes daha çektim. Böyle kaçamak sigara içmenin de kimi zaman keyifli olabileceğini düşünüyordum bir yandan. Tren iyice hızlanmıştı galiba. Dengemi korumaya çalışarak sigaramı üst üste götürdüm dudağıma.

Kayar kapı açıldı. Vagon restorana geçmeye niyetli üç yeniyetme bilmediğimiz bir espriye gülerek aramızdan geçtiler. Benden çok Mine’ye baktılar. Mine oğlanlara gülümsedi. Gülüşlerinin dozu arttı kendilerini içeri atarken.

“Gençlik!” dedi Mine.

“Biz neyiz o zaman?” dedim.

“Gençliği biraz azalmış gençler...” dedi.

“Onların yaşına dönmek istemezdim,” dedim dumanı sömürür gibi içime çekerken.

“Neden?”

“Tam tersi düşünülür ama kafana eseni yapamazsın o yaşlarda,” dedim.

“Bak, doğru bu,” dedi Mine.

Sigaraları ayaklarımızın altında söndürdük. Mine’de yarım topuklu, boyalı ayak tırnaklarını gösteren bir ayakkabı vardı, bende çakma Clark’s.

Kayar kapıya yine ben asıldım. Mine önümden geçti. Bu kez çarpışmadık. Deminki kucaklaşmanın ılık anısı içimdeydi.

Yerlerimize oturunca rakılarımızı tokuşturduk beklemeden. İyi geldi. İkimiz birden pencereden dışarı baktık. Görecek fazla bir şey yoktu. Daha çok birbirimizin aynadaki yansımasına baktık sanki.

Sessizlik içinde kendimizi rayların tıkırtısına bıraktık. Bir şeyler söylemeye çalışıyordu sanki altımızdaki kalın çelik parçaları. Tıkır tıkır, tıkır tıkır.

Yeniyetmeler yan tarafımızdaki masaya yerleşmişlerdi. Olur olmaz şeylere gülmeye devam ediyorlardı. Şimdi kalkıp yanlarından kompartımanlara doğru yürüsek gülüşmeleri iyice artar diye düşündüm.

Mine bir yudum daha aldı kadehinden. Arkasından ben de.

“Kafayı buldum iyice,” dedi.

“Tam aklına eseni yapacak çağ,” dedim.

Kımıldamadan gözlerimin içine baktı.

“Yapsam mı?” dedi.

“Bilmem,” dedim. “Duruma, durumlara bağlı.”

“Durumlar gayet iyi,” dedi.

Kollarını başının üzerinde birleştirip gerindi. T-shirt’ü bir gevşeyip bir yapıştı bedenine. Kıvrımlar arttı, azaldı. Koridordaki baş dönmesi bir anlığına geldi gitti bana.

“Uykum da geldi şimdi tatlı tatlı,” dedi kolları yukardayken.

“Daha erken,” dedim.

“Keşke yataklıda banyo olsaydı, ne güzel duş alırdım,” dedi.

Üstünde ince bir bormozla banyodan çıkışı canlandı gözümde. Bu kez ben bir yudum daha aldım rakımdan. Üstüne bir yudum su. Hemen bir sigara çekti canım, mümkün değildi ama.

“Hiç bir gecelik ilişkin oldu mu?” Yeniden gözlerimin içine baktı. Gözlerinin içinde susuz rakılar gördüm, bir sürü filmde bir sürü sahneler gördüm.

“Hayır,” dedim.

“Her şeyin bir ilki vardır,” dedi küçük bir kıkırdemeyle.

Bir yudum daha aldım rakımdan.

Yanından masaya çekti küçük çantasını. İçinden deri bir cüzdan çıkardı. Açtı. İki kâğıt para çekti. Baktı sonra, azımsadı, bir tane daha ekledi. Masadan kalkacak gibi bir hali vardı.

“Rakılar benden,” dedi. “Lütfen erkeklik numaralarına girme. Sonra girersin. Müşterimiz ödüyor nasıl olsa. Garsona fatura iste-

diğimi söylersen sevinirim. Mine Gür diye yazsın, ben 26 numaradayım, sabah getirsin bir zahmet.”

Cüzdanı çantasının içine sıkıştırdı. Cevabımı beklemeden yine yan yan hareket ederek masanın kenarından kalktı. Eteklerini çekti. Sendelemek için masanın kenarına tutundu.

“Hoşça kal şimdilik...” dedi.

“Hoşça kal,” dedim alçak bir sesle.

Arkasından bakmadım. Demin benim yaptığım gibi iki yandaki koltuklara hafif denge dokunuşlarıyla yürüyor olmalıydı. Erkekler ona bakıyor olmalıydı.

Önümdeki dokunulmamış kavun tabağına bakarken Ayhan Işık bıyıklı garson tepemde belirdi.

“Hanımefendi gitti demek,” dedi.

“Uykusu gelmiş,” dedim. “Fatura istedi. Mine Gür adına yazar mısınız lütfen. Sabah alacakmış sizden.”

Masadaki paraları aldı. Bir an pencereden dışarıya baktı. Ne gördü bilmem.

“Yazarım yazmasına da...” dedi. “Hanımefendinin o kafayla kompartımanını bulabileceğini sanmam. Bulsa bile kapıyı açmakta zorlanacak muhakkak. Siz gelmeden önce de epeyi içti.”

“Öyle mi dersin?” dedim kafamı kaldırıp.

“Yardıma ihtiyacı olacak bence,” dedi. “Güzelce yatırır-sınız...”

Artık burada oturmaya devam etmenin anlamı kalmamıştı. Ben masadan kalkmaya çalışırken kenara çekildi bilmiş garson. Rakı-lara rağmen başardım. Yan masadan ağızlarında sırıtışlarla beni izleyen yeniyetmelere kötü kötü baktım. Umursamadılar.

“Teşekkür ederim,” dedim Ayhan Işık bıyıklı garsona. Cevabını beklemeden vagon restoranın ortasından yürüdüm.

Hafif dönüyordu başım. Oralı olmadım.

Yataklı vagonun loş koridorunda kimse yoktu. Trenin sallantı-larına uyum göstererek ilerledim.

26 numaralı kompartıman iki adım ötemdeydi. Kapısı kapalıydı. Arkasındaki zincirli sürgü çekilmemişti ama eminim.

Şurada bir sigara yaksam kim ne derdi?

Sonra İstanbul'da beni bekleyen birisine, epeyce önce verdiğim kuvvetli bir sözü hatırladım, 26 numaranın önünden duraksamadan geçtim. Benim kompartımanım koridorun sonundaydı.

Sigaramı da orada içerdim artık.

—

Sabahattin Kudret Aksal

Bir Trende Gidenler

İNSANLARIN SOKAKLARA, PARKLARA, deniz kenarlarına, deniz kenarlarında irili ufaklı kahvelere döküldüğü rüzgârsız, boğucu bir yaz gecesi, bir yaz gecesinin saat on biri, daha doğrusu bu saatten sonraki vakitler ne düşündürür size? Ne yapar, nasıl edersiniz de kendinizi gevşeklikten, ne zaman hatırlasam sözünü edip övgüsünü yapmayı dilediğim, insanı bu saatlerde alıp götüren uyuşukluktan kurtarır, yatıp uyumayı denersiniz? Nasıl karşı koyarsınız denizden belli belirsiz rüzgârın getirdiği tuz kokusuna? Bir şeyler düşünmeden, bir düşe dalıp gitmeden, belki de düşüncesiz, düşsüz uzun zaman öyle uyuşup kalmadan nasıl çıkarsınız işin içinden? Bunlar da kaygı mı, saat on biri, on ikiyi geçti mi, ertesi güne güçlü çıkmanın bir yolu vardır ki yatıp uyumaktır o da, bırakırım olduğu yerde tuz kokusunu, böcek sesini, daha bunun gibi tadın tür-lüsünü, yatar uyurum demeyin, inanmam.

İnanmayayım istediğim kadar, yatıp uyuyacaksınız. Yarın belki o sokak senin, bu sokak benim dolaşacak, bir kahvede oturacak, bir sinemanın serinliğinde gününüzü yitireceksiniz. Belki bir insanı sevecek, belki de bir insanla kavga edeceksiniz. Uyumanız gerek.

Bugün kente inerken bindiğim otobüsün şoförü, vapurun bileti-çisi, öğle yemeğini yediğim lokantanın garsonu, iyice canımı sıkan

arkadaşım, köşedeki bakkalın çırağı şimdi uyuyor. Mahallenin, semtin, giderek kentin ışıklarının çoğu söndü. Evin içinde de uyanık benden başka kimse yok. Daha bir rahatladım. Balkona çıkıp durdum. Bir kadınla bir erkek geçti. Kumardan dönen bir karı koca mı? Kadın kocasına. “Bak, bir daha o kadınla karşı karşıya düşersen karışmam” mı diyordu? İki sevgili mi? Biri öbürüne: “Yarın olmaz. Belki öbür gün!” diye mi diretiyordu? Bilmiyorum. Onların döndüğü köşeden çıkan bir köpek denize doğru yürüdü gitti. Bir yıldız düştü. Arka sokaktan bir otomobil sesi duydum. İçeriye girip ışığı yaktım. Rasgele bir kitap aldım kitaplıktan. Belki okumak için değil, kimbilir niçin? Bir süre elimde kitap dalmış kalmışım. Sonra okumaya niyetlendim, olmadı. Bıraktım, radyoyu açtım. Bir kadın şarkı söylüyor, bir caz şarkısı. Sarmadı. Kapattım.

Böyle gece yarılarında herkes uykuda, ben uyanık, yapayalnız kaldığım zamanlarda anlatılmaz bir mutluluk duyarım içimde. Çoğu kez bu akşam yaptığım gibi ne bir kitap alırım elime, ne de radyoyu açmayı denerim. Kalakalırım bir koltukta, bir şeyler düşünürüm sanmayın, düşünmem. Düşünmem ama, uyumak da istemem, vaktin geçmesini de. Her şey pırıl pırıl bir düzen içindedir sanki. Her şey, başka türlü olsa yapamayacağım, delicesine bağlı olduğum bir düzen içindedir. Bu düzeni bırakmalı böylece, yatıp uyumalı. İyi ama yarın sabah bu koltuğu, bu aynayı, bu masayı aynı yerde, bu akşamki halleriyle bulabilecek miyim?

Sabah oldu mu giyinecek, sokağa çıkacaksınız. Bu kadarını düşünmek bile yeter. Bu akşamki mutluluğun ne kadar çerden çöpten olduğunu anlamanız için. Bir olay, bir insan, belki de bir düşünce: ne bileyim, bir şeyler oluverir işte, bir akşam önceki düzeninizin yeller eser yerinde, yeller eser de üstelik aramazsınız bir daha, tiksiniyorsunuz.

Ne olursa olsun yatmalı! İnsanoğlunun bir saatten sonra önünde duramadığı alışkanlığı bu. Soyunup yattım. Başucumdaki ışığı söndürdüm. Işığı söndürmemle odada, semtte, kentte sessizlik bir kat daha arttı. Küçük gürültülerle uğraşarak uyumak yine kolay, gel de bu sessizliğe karşı uyu. Sokaktan geçecek bir insanın ök-

sürmesini, bir köpeğin havlamasını, bir sarhoşun türküsünü boş yere bekledim. Bir yanımdan öbür yanıma döndüm birkaç kez. Düşünüyorum mu? Düşünmüyorum, iyice biliyorum bunu. Ama yine de bir şey var, uyutmuyor, bir türlü. Uyutmuyor ya, uyanık da sayılmam. Ölçülemeyecek kadar kısa süreler için uyuyup uyanıyor olmalıyım.

Birden, gecenin içinde, bir tren düdüğü duydum. Bir, bir daha öttü. Gürültüsü gittikçe arttı. Yalnız raylarda bir vınlama. Şimdi giyinsem, evden çıksam, gidip raya kulağımı dayasam, saatlerce bu vınlamayı duyacağım. Bu ne treni acaba? Düdük sesiyle gürültü Kızıltoprak'tan gelerek, Feneryolu'na, Göztepe'ye doğru gittikçe azaldığına göre Haydarpaşa'dan kalkmış olmalı. Gece yarısından sonra Haydarpaşa'dan ekspres ya da posta kalkacak değil ya. Bir yük trenidir bu, belki de günün son yolcularını götürecek banliyö treni. Birinden biri olabilir ancak. Olabilir, ama ne o, ne de öbürü. Bu yine bir postadır. Haydarpaşa'dan kalkıp bilmediğim, bilmek istemediğim bir yere doğru yol alan bir posta treni.

Pencereleri ışıklar içinde, geceleyin istasyonlar arasında mekik dokuyan trenleri düşünmek bir tuhaf eder beni. Nerden geldiğini, nereye gittiğini pek bilmesem de, bir ışık, bir vagon, bir kompartıman seçerim kendime. Daha doğrusu seçmem, rasgele olur bu iş. Bir kompartımanın penceresinden içeriye dalarım. Bu akşam da öyle oldu. Uzaktan penceresinin ışığı o kadar parlamayan kompartımana girdiğim zaman gölgeli buldum üçünün de yüzlerini. Bu üç kişiyi biraz anlatayım size. Biri yaşlı bir kadındı. Kapının dibinde oturmuştu. Hani bir yaşa gelince esmerliği, sarışınlığı artık belli olmayan, gençliklerinde kalan kadınlar vardır. Onlardandı bu da. Üzerinde ince, siyah bir manto, siyah ayakkabılar. Başında yine siyah, biraz arkaya kaymış, türbanla şapka arası bir şey. Yanında, pencereye doğru, pencerenin önünde bir erkek. Yaşlı mı, genç mi, bir şey diyemeyeceğim. Kırk beş yaşlarında kadar işte. Sarışın, gözleri açık kahverengi. Yarı kırılmış saçları dümdüz. Üzerinde bu sıcak gecede, şayak bir elbise. İpince bir kravatı var. Karşısında da, yine pencerenin yanında, bir genç kız. Onu geçelim.

Üçünün de yabancı olmayan bir yüzleri var. Tanıdık, iyice tanıdık gözlerle baktılar bana. Nereden tanıyorum bunları? Tanımıyorum da, tanıdığım başka insanlara mı benzetiyorum yoksa? Bilmiyorum. Adam bir şişeyi tepesine dikmiş su içiyordu. Çenesinden gömleğinin yakasına doğru birkaç damlanın süzüldüğünü gördüm. Şu anda su içmekten eşsiz bir tat aldığı kuşkusuzdu. Bir çocukluğu vardı bu adamın başkalarının da olduğu gibi, herkesin gibi. Aşklar yaşamış, aşklar tüketmiş; inanmış, inancını yitirmiş; kazanmış, kaybetmişti. Ama bunların hepsi, daha bunlar gibi türlü macerayı da katın aralarına, şimdi çok uzakta kalmıştı. Şimdi sadece su içen, bir tren yolculuğundan su içen adamdı. Beni görünce şişeyi bıraktı, pek de öyle şaşırmadan: “Sen misin?” deyiverdi, kayıtsız.

“Benim,” dedim. “Nereye böyle?”

Mahzun gülümsedi: “Bilmiyor musun?”

“Bilmez olur muyum?” dedim. “Ama sordum bir kez işte.”

“İçimde en küçük bir isteğin bile kımlıdayamayacağı bir yere,” dedi. “Bir yere gidiyorum ki, sabah olsa da uyansam orada, ne bir çay içmeyi dileyeceğim, ne de çayın üstüne bir sigara yakmayı. Kimbilir belki de sadece bu kadarını, hiçbir zaman biraz daha çoğunu değil, sadece bu kadarını bile istemeyeceğim.”

Ne demek istediğini anlamamıştım açıkça, gözlerim dışarda, boyuna birbirini izleyen ağaçlarda, telgraf direklerinde, öylece uzakta kımlıdamadan duran yıldızlarda, dalmış gitmiştim. Bu ara yaşlı kadın doğruldu. Yukarıdaki fileden küçük bir sepeti indirek üzerini açtı, uzattı: “Kiraz. Yarımca’nın. Almaz mısın?”

Tam alacakken donakaldım. “Nasıl olur? Nasıl olur? Ağustos-tayız. Bu zamanda kiraz olur mu?” deyivermiştim.

Genç kız: “Olur ya,” diye lafa karıştı. “Geçerken istasyondan aldık.”

Büsbütün afalladım. “Ama siz daha Yarımca’dan geçmediniz ki. Pendik’e bile varmadınız. Öyle değil mi?”

“Öyle,” diye yanıtladı, pek de aldırmadan, içlerinden biri.

“Haydarpaşa’dan kalkalı ne kadar oldu?”

“Ne kadar olacak? Olsun olsun on dakika, on beş dakika,” dedi kadın.

“O halde?”

Üçü de, ne var, ne diye üstünde duruyor bu işin, der gibi birbirlerine baktılar. Yüzlerindeki çizgilerden en küçük bir karşılık alamadım. Çok açık, çok kesin bir gerçeğe karşı koyan, şaşkınlığına ilgilenmeye değmeyen bir çocuk yerindeydim şimdi. Adam yıllarca önce, karlı tipili bir kış gecesinde, karşılıklı içtiğimiz meyhanedeki sakın haliyle tatlı tatlı güldü. “Elmamız da var,” dedi. “Sapanca’dan aldık. Kiraz sevmezsen elma al.”

Bir sepetin içinde, biraz küçükçe, yarısı kırmızı, yarısı yeşil elmalar uzatıyordu.

Artık yenilmiştim. Diritmedim. Düşüncelerimin bu konudaki açıklığının, seçikliğinin, şu konuşmadaki çelişmelere karşı gelişinin ne önemi vardı? Ne önemi vardı düşüncelerimin aydınlığının yaşamın gerçeği karşısında? Bir garip trende özleyebileceğim en güzel yolculuğu yapıyor, içimde uzun bir yolculuğun başlangıcında duyulan kımıldanmayı duyuyordum.

Bunların üçünün de gidecekleri yerlere dek birlikte gitmek, üçü de ayrı yerlere giderek, ayrı yerlerde yaşayacaklarsa, üçüyle de ayrı ayrı, yerleşecekleri kent, kasaba, köy, neresiye orası, orda, ömrümün sonuna dek yaşamak istiyordum. Bu insanlarla birlikte yaşamak isteğini duymama, bu isteğe böyle birden delice kapılma- ma şaşmıyorum. Bugüne dek duyduklarımın, düşündüklerimin en gerçeği, en katkısız bu duygummuş, bu düşüncemmiş gibi içimde rahatlığın denizi kımıldanıyor. (Rahatlığın denizi gibi edebiyatça sözlere bir gülme gelir içimden, üstelik böyle olduğu için de övünürüm, böyle bir söze gülümsemeyeni de ayıplarım. Dilimin ucuna geldi, söyledim bir kez. Üstünü hemen çizip başka bir şey yazmam gerektiğini de biliyorum. Ama çizmedim. Belki sadece tembelliğimden, belki de bu konuda içimi dökmeme vesile olduğundan.)

Lokomotifin çıkardığı sesler, gecenin sessizliğinde karşiki dağların eteklerine kadar gidiyor, sonra geriye dönüyor. Bir duman, bir

kömür, bir is kokusu burnumda. Bir ilerki kompartımda bir adam türkü mırıldanıyor. Bir yanımızda da, belki beş-altı yüz metre ötede bir deniz.

Aysız gecelerin belli belirsiz denizi. Ne kadar isterdim şimdi bir büyük kentin banliyösündeki istasyonlar arasında değil de, saatlerce gitsek bir tek köyün, bir tek evin görülmeyeceği, kuş uçmaz kervan geçmez bir yaylada yolculuk etmeyi. Bir istasyona köpek sesleri arasında varacak, bir-iki dakika bir duraklamadan sonra sessizlikler içinde yeniden gidecektik. Yaz gecesi pencereyi açtığımızda yüzümüze çarpacak serin yayla havası, bir de kuru ot kokusu. Dışarda bir garip kişi türküsünü söylemezse söylemesin, ben duyacağım.

“Ne yaman geceydi, değil mi?” dedi adam. “Kar lokantanın kapısını örtmüştü. Hani kış pek olmaz İstanbul’da ama o yıl başkaydı.”

Birden toparlanamadım. “Hangi kış?” gibilerden yüzüne şaşkın baktım. Hemen anladı dalıp gittiğimi, gülümsedi:

“Kaç yıl oldu kimbilir,” dedi, “bir meyhanede birlikte içtiğimiz?”

Anımsadım: “Bir de düş kurmuştuk o akşam, değil mi?” dedim.

“Öyle. Bir yolculuğa çıkmayı, yabancı bir ülkede, ikinci-üçüncü derecede bir kentte yaşamayı, bir gün de içimiz sıkılırsa büyük kentlere gitmeyi kurmuştuk. Gönlümüze göre sevdalar arayacaktık.”

Hemen düzelttim: “Sevdalar değil, maceralar,” dedim.

“O akşam müthiş sarhoş muyduk dersin?”

“Müthiş sarhoştuk,” dedim.

Kadın bir şeyler söylemek istedi. Nasıl bir şeyler söylemek istemesin ki, kaç gecesini bir pencere kenarında, bizimkisi gibi karlı bir kış gecesi, bir meyhaneden dönecek erkeğini beklemekle yitirmişti kimbilir? Genç kız yerinde doğrulur gibi oldu. Ama ne anladı bu konuşmamızdan? Hiç. Yıllarca önce körkütük, yarı sarhoş ya da bir yudum içmemişçesine ayık, gece yarısı meyhane dönüş-

lerinde, içimde bir kişiye değil, bütün bir kentin halkına yetecek mutluluklar kımıldanır, bir tomurcuk açar, bir ağaç yeşerirken, tanımasam, bilmesem de özlemini çektiğimden habersiz olduktan sonra bu konuşmamızdan çıkaracağı anlam ne?

Belki de varacağımız yere gece yarısı gireceğiz. Bir düşü sökmeye çabalarken hafif bir sarsıntıyla tren küçük bir istasyonda duracak. Burası bu üç kişiden hangisinin ineceği yerdir? Adamın mı? Kadının mı? Kızın mı? Hangisinin olursa olsun. “İyi yolculuklar” diyeceğiz öbürlerine. Birinden biriyle ineceğiz. İstasyonun ışıklarının aydınlığının bittiği yerde bir arabaya bineceğiz. Atların kişnemesi. Arabacının öksürüğü. Küçük bir bahçeden bir eve gireceğiz. Yabancıysa olduğum bir yatakta belki biraz rahatsız, ama bütün geçmişimden arınmış bir gece geçireceğim. İlk aydınlıklarla uyan-dığım zaman pencereimin hemen önünde gecenin karanlığından sıyrılmış pırıl pırıl bir ağaç görmek beni altüst edecek. Daha ötede bir yol. Bir bahçe. Gece bana o kadar uzakmış gibi görünen istasyon binası şu mu? Bu eşsiz bir şey. Hemen giyinip sokağa çıkacağım. O güne dek adımımı atmadığım bu küçük kasabada kahveyi, ahçı dükkânını, berberi elimle koymuş gibi bulacağım. Yok, hayır. Kahve burada değildi, değişmiş yeri, diyeceğim belki de. Ya çeşmenin arkasındaki kavak? Kesmişler. Olsun, bu adamla, bu kadınla, bu genç kızlayım ya. Ne çıkar kahvenin yeri değişmişse? Kavağı kesmişlerse ne çıkar?

Yine dalmışım. Bir ara kadının gözlerini yüzümde buldum. “İnsen sen artık” demek istiyordu. “Nasıl olsa bizimle aynı yolculuğa çıkamayacaksın.”

Adam: “Öyle,” dedi. “İnmelisin yol yakırken.”

Genç kız aynı anlamda başını salladı.

“Ama neden?” deyivermişim. “Birlikte gidecek değil miydik?”

Bir şey söylemediler, sadece birbirlerine baktılar. Adam: “Bu da nereden çıktı?” diye mırıldandı mı bilmiyorum.

Üzgündüm. Bir yolculuk ki başlamadan bitmiş, bir dostluk ki kurulmadan tüketilmişti. Bir gece yarısı karanlığında varıp da sabahın ilk aydınlıklarıyla tanıyacağım kasabanın düşünüy de umur-

samadan suya düşürmüşlerdi. Teker teker yüzlerine bakarak, ne yapacağımı, nasıl davranacağımı pek kestiremeden: “Ya siz? Siz kalmaz mısınız?” diye sordum. Gene mahzun birbirlerinin yüzüne baktılar. Kadın: “Olur mu? Biletimizi almışız bir kez,” dedi.

Genç kız: “Öyle ya. Biletimizi almışız,” diye yineledi. Adam da aynı anlamda gözlerini önüne eğdi.

Gece yarısı uykuyla uyanıklık arası, bir tren düdüğü duydum mu, yarı karanlık bir kompartımanda yolculuk eden bir adamı, bir kadını, bir genç kızı düşünürüm. Konuşmadan, mahzun, her akşam mı her akşam, yeniden benden kopup giderler.

Oktay Akbal

Trenlere Bakmak

TRENLERİN GEÇİŞİNİ GÖRÜYORUM. Şimdi kara trendi geçip giden... Ta çocukluğumdan beri trenleri gören bir yerde yaşamayı özlerdim. Herkes deniz kıyısında bir evde oturmak ister, bense demiryoluna bakan bir ev, bir pencere, bir balkon düşlerdim. Suadiye'den Erenköy'e, sonra Göztepe'ye dek rayların içinden yürüye yürüye gelmek. İki yandaki ahşap evlere, boyası dökülmüş beyaz köşklere bakmak, trenin yaklaşmasını duyumsayarak birden kenara çekilmek, lokomotifin bacasından çıkan isli dumanı içime çekmek... Sonra bir istasyon kahvesinde oturmak. Tek başıma dalmak içimin derinliklerine, inmek inmek, yitip gitmiş anılarda, uzak yaşam parçacıklarında eski kişiliğimden izler bulmaya çalışmak...

Bir tren daha geçip gitti. Bu banliyö katarı her yirmi dakikada bir geçer. Kimi uzun kimi kısa. Saatlere göre düzenliyorlar vagon sayısını. Ama kimi zaman yanılıyorlar, sabahın en cıvıcvlı saatlerinde kısa tren geliyor da, öğle vakti, kimseler yokken uzun mu uzun bir katar yolluyorlar! Bu işle uğraşanlar belki de kendilerini böyle şaşırtmalar, kızdırmalarla eğlendiriyorlardır. Yaşam boyu trenlerin geliş gidişlerini ayarlamak ne sıkıcıdır! Hep aynı yolda git gel, hep bildik istasyonlar, yüzler, ağaçlar, evler... Of çekmek-

le dert bitmez. Kişi de yaşam boyu aynı işi yaparak tüketir kendini. Azalır azalır, biter bir yere varınca, o ölüm dediğimiz noktaya...

Dalıp gittim demiryoluna... Ne de sık geçermiş meğerse trenler! Yine bir banliyö treni. Belki de cumartesileri pazarları artırıyorlar seferleri! Trenlere bakmak... Bugünkü işim bu. Zaman zaman tek bir konu ile ilgilenmek isterim. Başka şeyleri düşünmeyeyim, düşünemez olayım diye... Bir noktada yoğunlaşmak mı demeli buna? Yoksa kendini soyutlamak mı üzücü, sıkıcı konulardan? Kaçmak belki de, kendinden, kafanın içindeki düşüncelerden, gerçeklerden... Hep yaparım bunu, korkunç bir üzüntü, içinden çıkılmaz bir acı, bir yazgı oyunu ile mi karşılaştım, bir saat, bir gün sonra o üzücü işle, durumla karşı karşıya mı kalacağım, bırakırım kendimi o boştaki zamanın akıp gidişine. Sanki o bir saat sonrası, o yarın, o öbür gün hiç yokmuş, hiç gelmeyecekmiş gibi unutmak isterim her şeyi...

Annemle yürürdük kimi zaman Erenköy'ün demiryola yakın yollarında, o evi arardık. Hiçbir zaman annemin olmamış o ev! Ama olabilirmiş! Annemin beş-altı yüz altını varmış 1914'lerde, sonra altının yerine kâğıt para vermiş banka... "Ah o küçük köşkü alsaydım!" der dururdu. Bir kez trenle geçerken parmağıyla göstermişti. Yıkıntı halinde ahşap bir köşk yavrusu. Hayallere dalmıştım, o köşkün bahçesinde çam ağaçlarının dibinde oturmuş önüm sıra geçen trenleri seyrediyordum. Elimde buzlu bir limonata bardağı, masada kâğıtlar, yazıyor yazıyorum. Trenler geçiyor, ekspresler, postalar, banliyö trenleri. Komşu bahçeden bir genç kız gülüşü duyuyorum. O kızın yüzünü görmek istiyorum, kalkıp alçak duvarın ötesine baksam mı? Hayır, kendimi tutuyorum. Ulaşılmamış bir hayal olmalı o. Yolda görsem bile tanımamalıyım. Bir tren penceresinde bir kez gördüğüm nice genç kızlar, kadınlar gibi... Bir gün bir şeyler olacak elbet. Ankara Ekspresi akşamın ılıklığında bahçenin önünde duruverecek. Bir saatlik bir onarım, bir bekleyiş. Yolcular inecekler, doğru benim bahçeme gelecekler, çam ağacının dibinde düşlerimin kızıyla oturacağız, konuşacağız, bana adresini verecek, bir gün buluşma umuduyla birlikte... Sonra

trenine binip gidecek; pencereden mendilini sallayarak...

Annem bir türlü kesinlikle tanıyamadı o sahibi olamadığı köşkü... Şu da olabilir, bu da, dedi, birbirine benziyor hepsi, oysa eskiden büyük ayırım vardı aralarında. Yaşlanınca insanlar da birbirine benzer, evler niye olmasın? Ama ben bu evlerden birini gözüme kestirmiştım. Demiryolundan yürür, o evin önüne gelince, sanki orada yaşamışım, nice anılarımı orada bırakmışım gibi durur bakardım birkaç dakika... Derken bir gürültülü tren yaklaşır, beni düşlerimden koparırdı... Başka bir kez Küçükalya'ya gitmiştik büyükbabamla. 1939 savaşının ilk günleriydi. Demiryoluna inen geniş bir bahçenin içinde küçük bir köşk satılıktı. İnanılmaz, üç bin liraya! Altı oda, iki kat, dört dönüm bahçe. Olmadı, büyükbabam almadı orayı. Özetle demiryoluna bakan bir evde oturdum daha önce, ama hep bu özlemi taşıdım içimde: trenleri gören bir ev, bir pencere, bir balkon...

“Demiryolu köprüsü – İçli bir türküdür boşlukta...” diye yazmış karaderili bir ozan. Langston Hughes. Burada da demiryolu var, tam evime giden yolda. Sık sık geçerim üstünden. Kimi zaman dayanır parmaklıklara, seyrederim bir trenin gelip geçmesini. Çok bekletmezler, gelirler. Akşam saatidir, hele yazsa, kapılarından salkım saçak insanlar sarmaktadır. Bu kaba gürültüler hiç de “içli bir türkü” duyurmaz bana. Anlamsız bir kargaşalıktır görünen. İşte bir banliyö treni yaklaşıyor yine. Her sabah her akşam pence-remden gördüğüm gibi. Binlerce insanı bir yerden bir yere götürerek... Koşa koşa, tıkana tıkana... Yaşamın sürekli bir gidiş geliş, bir kaçış kovalayış olduğunu anımsatarak. O karaderili ozanın, “Her tren geçişinde – Çekip gitmek isterim uzaklara...” dizelerini yaşatarak... Eskimiş düşleri, anıları özlemleri buruşuk bir kâğıt parçası gibi savurarak...

—

Alper Atalan

Eski Bir Tren Geçerdi Eskiden

... Şimdi rayları söküük, sessizliği paslı. Yalın kulvar toprak, yara yara sahilden.

Sirkeci

Sirkeci’de soluk soluğa yetişildi o son vagona hep. Turnikedeki takılan pardösüler, son bozuk parayla alınan dergiler, yere saçılan jetonlar ve hepsine tehir bir koşuşturmayla. Dünyanın en ağır seferi gibi tık tık; tık tık, dünyanın en eski trenleri arasından usul usul geçerek sıyrıldı eve dönüşler. Sıcaksa; aralandı kimsesizlerce sürgülü kapı, soğuksa; temizlendi avuç içlerince camdaki buğu. Gündüzleri; kaçan bakışlarda oturanların ayakkabıları sayıldı, yırtık pırtık olanların utancıyla koltuğun altına kaçan bağcıklardan imtina. Geceleri, sayfaları bölüşüldü son baskıların ve spor gazeteleri hacılandı yarınki altılıya çatısı sağlam ganyancıların. Hiç acelesi olmadı ağır trenin, binenlere inat. Banliyö treniydi adı, kimse banliyö de demedi. Yakıştıramadı zaten. Okul çağında çocuğu olan ve eve sarhoş dönen Abi’ler daha Sirkeci’den çıkmadan son dublenin pişmanlığında otuz beş bin parçası beş liraya kırtasiye seti aldılar her defasında. Cetveli naylon, silgisi at pisliği, sıfır beş ucu kırık. Beş liraya ama. Abi’ler de aldı. Fiyonk şeklinde patates soyan tel

maşalar, kabuğuna kadar limon sıkacaklar, kıl kıl yumurta kesecekler, hap yapıp parayı kapacaklar. Bütün evladiyelik umutlar beş liraya alındı her fırsata ganimet. Bir de fındık alanlar oldu. Paket fındık. 12,5 kuruşa filan. Sırf satan kimsesizleri sahiplenmek üzere girildi bu alışverişlere. Yenmese de olur, cebe tıkıştırılan fındık. Bir liranın altına harçlık niyetine, üstü zaten yok. Sirkeci'den hiç çıkamadı o tren. Bizzat kendisi bir dekovile binmiş gibi bölük pörçük surların izinden.

Samatya

Ne büfenin sosisi, ne de istasyondaki perçinlerin pas kokusu hiçbirini bastıramadı rakıyla piyazın kokusunu. Belki palamut, belki mevsimine göre levreğin ızgara dumanı. Samatya çünkü burası. Samatya; kafası en güzellerin, yüzleri en gülenlerin, bakışları en kırmızılarının sarsaklığıyla özür dileyerek bindiği yer trene her dam. Kimi derdinden, kimi aşkından, kimi hevesinden alkolle ateş ateş, yaz kış “Şu camı biraz aralayabilir miyiz?” ricasında, çatısını gördüğümüz viran bir evin üstündeki yırtık topa ve yanındaki kafası kopuk oyuncak bebeğe bile daha bakamadan. Samatya bir başka esti trene hep, rüzgârında anason belki biraz da piyazın fasulye kurusu. Viran sanılan evlerin temeli yığma onur, taş gibi malik, çivi gibi müstakil. Sardunya; tek çiçek pervazlarda. Kırmızı da oldu, pembe de, mor da. Ama beyaz oldu illa, sakız gibi çamaşırlar balkonda. Bembeyaz, dalgalana dalgalana yarış bayrağı mahiyetinde kadim dostu eski trenin ayrılışına... Samatya; koca koca Samatya. Keşke herkesin o dar sokak aralarında bir yaş çocukluğu olsa.

Kazlıçeşme

Dijital, üstüne çıkınca kilonu metalik bir sesle bağırان tartı. “En çok ben bozuldum,” dedi. “Trenin gideceğine.” Bütün istasyon “Dünkü bebe!” diye güldüler sökülmeden. Kendilerinin de sökü-

leceğini bilmeden. “On binler geçti buradan, on binler bindi üze-rimize Abdi İpekçi’de her maçtan sonra, az teselli etmedik lan yü-reği yaralı taraftarı treni beklerken.” Öyle de demediler aslında. Diyemedi beklediler. Sahile doğru bir dalı uzayan, uzadıkça tre-ne sürttüren, sürttürdükçe yaprağını pencereden uzanan bir ele kaptıran yaşlı kavak kesti raconu en sonunda. En kallavi, en kadim Abi sıfatına dayanarak “Ben seksen yıldır buradayım lan, kimse kimseyi sökemez buradan!” Söktüler ama. Abi’ye de kıymadan.

Yeşilköy

Yazın, Yeşilköy en güzel duraktı bize. İstasyon değil bak, duraktı. İneni; elinde piknik çantası, kilimi, takır takır torbada salınan çay-danlığı, şortunun içinde mayosu, kolunda can simidi. İçinde heye-can. Ufkunda denizin bekleyiş mavisi. Bineni; patlak can simidi, genzinde tavuk kanadı nefesi, kolunda tuz kiri, kirpiklerinde yosun yeşili. Bir de mutluluktan bitkinlik. Akşam olup boş yerler trenin tozlu ışığında kapışılınca, ayakta uyuyanların başı tutacaklara ası-lanların koluna yaslanınca, sürgü kapı arasından çiş pipilerinde çocuklar işetiline, günün açlığında yavan ekmeklerin kenarları koparılınca, yarın yapılacaklar fısıltıyla aktarılırken dinleyeni ora-lı bile olmayınca, raylardan akan tık tık sesi tekrarlı eski bir masal gibi vagonlar arasında akmaya başlayınca... İşte o zaman ne yöne gidildiğinin bile anlamı kalmazdı, hep ters yöne binilirdi Yeşil-köy’den...

Eski. Eski bir tren geçerci eskiden içimizden... Şimdi rayları sökülük, sessizliği paslı. Yalın kulvar toprak, yara yara sahilden.

Öykülerin Künyeleri

Öykülerin bu kitapta yayımlanmasına izinleri için yazarlara, vârislerine ve yayıncılarına teşekkür ederiz.

Oğuz Atay'ın "Demiryolu Hikâyecileri – Bir Rüya" öyküsü ölümünden sonra, ilkin *Türk Dili* dergisinde yönetimin "Öztürkçeleştirme müdahaleleriyle", hemen ardından *Yazı* dergisinde özgün haliyle yayımlanmıştır. Bu öykü, yazarın May Yayınları tarafından 1975'te yayımlanan *Korkuyu Beklerken* kitabının İletişim Yayınları tarafından 1984'te yapılan yeni baskısına eklenmiştir. Kitabın yeni baskıları günümüzde İletişim Yayınları tarafından yapılmaktadır. © İletişim Yayıncılık.

Ahmet Hamdi Tanpınar'ın "Bir Tren Yolculuğu" öyküsü, Dergâh Yayınları tarafından 1983'te yayımlanan *Hikâyeler* kitabından alınmıştır. Bu kitap yazarın önceki iki hikâye kitabıyla daha önce yayımlanmamış iki hikâyesinden oluşan bir toplamdır. Kitabın yeni baskıları günümüzde Dergâh Yayınları tarafından yapılmaktadır. © Dergâh Yayınları.

Sait Faik'in, "Üçüncü Mevki" öyküsü, Remzi Kitabevi tarafından 1936'da yayımlanan *Semaver* kitabından alınmıştır. (Günümüzde: İş Bankası Kültür Yayınları, 2013.) © İş Kültür Yayınları.

Vüs'at O. Bener'in "Kibrit" öyküsü, ilk baskısı Seçilmiş Hikâyeler Dergisi Kitapları tarafından 1952'de yayımlanan *Dost* adlı kitabından alınmıştır. Yazarın 1957'de gene Seçilmiş Hikâyeler Dergisi Kitapları tarafından yayımlanan *Yaşamaz* adlı kitabıyla birlikte tek kitap olarak *Dost* adıyla Milliyet Yayınları tarafından 1977'de yayımlanmıştır. Günümüzde: Yapı Kredi Yayınları gene bu iki kitabın toplamını *Dost-Yaşamaz* olarak yayımlamaktadır, 2016. © Yapı Kredi Yayınları.

Sabahattin Ali'nin "Ayran" adlı öyküsü, Remzi Kitabevi tarafından 1943'te yayımlanan *Yeni Dünya* kitabından alınmıştır. Günümüzde: Yapı Kredi Yayınları, 2016. © Onk Ajans.

Afif Yesari'nin "Tren Yolu" öyküsü, Sinan Matbaası ve Neşriyat Evi tarafından 1949'da yayımlanan, öyküyle aynı adı taşıyan kitabından alınmıştır.

Umran Nazif'in "Gar Saati" öyküsü, Yeditepe Yayınları tarafından 1951'de yayımlanan, öyküyle aynı adı taşıyan kitabından alınmıştır.

Bekir Sıtkı Kunt'un "Yataklı Vagon Yolcusu" öyküsü, Varlık Yayınları tarafından 1948'de yayımlanan, öyküyle aynı adı taşıyan kitabından alınmıştır.

Naim Tiralî'nin "Tren, Bir Garip Aile, Genç Kız vs..." öyküsü, Yenilik Yayınları tarafından 1947'de yayımlanan *Park* kitabından alınmıştır. © Emine Tiralî.

Leylâ Erbil'in "Konuşmadan Geçen Bir Tren Yolculuğu" öyküsü, Cem Yayınevi tarafından 1977'de yayımlanan *Eski Sevgili* kitabından alınmıştır. Günümüzde: İş Bankası Kültür Yayınları, 2011. © İş Kültür Yayınları.

Mustafa Kutlu'nun "5402" öyküsü, Dergâh Yayınları tarafından 1995'te yayımlanan *Arkakapak Yazıları* adlı kitabından alınmıştır. © Dergâh Yayınları.

Ahmet Büke'nin "İzmir Postası'nın Adamları" öyküsü, 2004'te Kanat Kitap tarafından yayımlanan, öyküyle aynı adı taşıyan kitabından alınmıştır. Günümüzde: Can Yayınları, 2016. © Ahmet Büke.

Ethem Baran'ın "Uzak Yakınlıklar" öyküsü, Doğan Kitap tarafından 2005'te yayımlanan *Dönüşsüz Yolculuklar* adlı kitabından alınmıştır. Günümüzde: İletişim Yayınları, 2014. © İletişim Yayıncılık.

Faruk Duman'ın "Pancar Vagonları" öyküsü, Can Yayınları tarafından 1999'da yayımlanan *Av Dönüşleri* adlı kitabından alınmıştır. © Faruk Duman.

Tomris Uyar'ın "Yaz Suyu" öyküsü, Okar Yayınları tarafından 1975'te yayımlanan *Diz Boyu Papatyalar* adlı kitabından alınmıştır. Günümüzde: Yapı Kredi Yayınları, 2016. © Yapı Kredi Yayınları.

Ayfer Tunç'un "Kar Yolcusu" öyküsü, Yapı Kredi Yayınları tarafından 2000'de yayımlanan *Aziz Bey Hadisesi* adlı kitabından alınmıştır. Günümüzde: Can Yayınları, 2015. © Ayfer Tunç.

Hüsnü Arkan'ın "Nisa" öyküsü, Kırmızı Kedi Yayınevi tarafından 2013'te yayımlanan, Haydar Ergülen'in hazırladığı *Trenler Kalkar Haydarpasha*'dan adlı derlemeden alınmıştır. © Hüsnü Arkan.

Behçet Çelik'in "Tren Elbet Kalkacak" öyküsü, İletişim Yayınları tarafından 2002'de yayımlanan *Herkes Kadar* adlı kitabından alınmıştır. Günümüzde: Can Yayınları, 2011. © Behçet Çelik.

Hasan Ali Toptaş'ın "Çift Çizgi" öyküsü, Yazıt Yayınları tarafından 1991'de yayımlanan *Yoklar Fısıltısı* adlı kitabından alınmıştır. Bu kitap, yazarın Çankaya Belediyesi'nce 1993'te yayımlanan *Ölü Zaman Gezginleri* kitabıyla birlikte Adam Yayınları tarafından tek kitap olarak *Ölü Zaman Gezginleri* adıyla Ekim 2001'de yayımlanmıştır. Yazarın kitapları günümüzde Everest Yayınları'nca yayımlanmaktadır. © Hasan Ali Toptaş.

Erdal Öz'ün "Kuklacı" öyküsü, A Yayınları tarafından 1960'ta yayımlanan *Yorgunlar* kitabından alınmıştır. Günümüzde: Can Yayınları, 2009. © Can Yayınları.

Fikret Ürgüp'ün "Van" öyküsü, ilk baskısı 1966 yılında yayımlanan öyküyle aynı adı taşıyan kitabından alınmıştır. (Yazarın bu kitabı, 1968 yılında yayımlanan *Kısa Lodos Hikâyeleri* ile birlikte tek kitap olarak Gece Yayınları tarafından 1991'de yayımlanmıştır. Günümüzde: *Bütün Hikâyeleri*, Okuyanous Yayınları, 2007. © Okuyanous Yayınları.

Ayhan Bozfırat'ın "İstasyon" öyküsü, 1971 yılında Bozak Matbaasında basılan öyküyle aynı adı taşıyan kitabından alınmıştır. Günümüzde: *Bütün Hikâyeleri*, Oğlak Yayınları, 1999. © Sırma Köksal ve Ömer Köksal.

Sait Faik'in "Müthiş Bir Tren" adlı uyarlama öyküsü, Varlık Yayınları tarafından 1954'te yayımlanan *Az Şekerli* adlı kitabından alınmıştır. Bu öykü Metin Erksan'ın bir televizyon filmi olarak çekmesi üzerine, kendi başına bir ün kazanmış, Bilgi Yayınevi 1981'de yazarın çeviri ve uyarlamalardan oluşan on beş öyküsünü, Muzaffer Uyguner'in hazırladığı bir toplam olarak *Müthiş Bir Tren* adıyla yayımlamıştır. Yazarın kitapları günümüzde İş Bankası Kültür Yayınları tarafından yayımlanmaktadır. © İş Kültür Yayınları.

Murathan Mungan'ın "Makas" öyküsü, Remzi Kitabevi tarafından 1987'de yayımlanan *Kırk Oda* adlı kitabından alınmıştır. Günümüzde: Metis Yayınları, 2014. © Murathan Mungan.

Tomris Uyar'ın "Sonuncu Belki" öyküsü, Ada Yayınları tarafından 1983'te yayımlanan *Gecegezen Kızlar* adlı kitabından alınmıştır. Günümüzde: Yapı Kredi Yayınları, 2016. © Yapı Kredi Yayınları.

Mehmet Zaman Saçlıoğlu'nun "Sis Adası" öyküsü, Can Yayınları tarafından 1997'de yayımlanan *Beş Ada* adlı kitabından alınmıştır. Günümüzde: İş Bankası Kültür Yayınları, 2010. © İş Kültür Yayınları.

İsmet Tokgöz'ün "Bir Kadırğa İçin Yaz Resmi" öyküsü, Tan Yayınları tarafından 1982'de yayımlanan, öyküyle aynı adı taşıyan kitabından alınmıştır.

Celil Oker'in "Kuvvetli Bir Söz" öyküsü, Kırmızı Kedi Yayınevi tarafından 2013'te yayımlanan, Haydar Ergülen'in hazırladığı *Trenler Kalkar Haydarpaşa'dan* adlı derlemeden alınmıştır. © Celil Oker.

Sabahattin Kudret Aksal'ın "Bir Trende Gidenler" öyküsü Varlık Yayınları tarafından 1956'da yayımlanan *Yaralı Hayvan* kitabından alınmıştır. Günümüzde: *Gazoz Ağacı ve Diğer Öyküler*, Yapı Kredi Yayınları, 2016. © Yapı Kredi Yayınları.

Oktay Akbal'ın "Trenlere Bakmak" öyküsü, Yazko Kitap tarafından 1981'de yayımlanan *Hey Vapurlar, Trenler* adlı kitabından alınmıştır. Sonradan Can Yayınları tarafından yazarın *Karşı Kıyıları* adlı kitabıyla birlikte bu başlık altında tek ciltte toplanmıştır, 1983. Yazarın kitapları günümüzde Cumhuriyet Kitap tarafından yayımlanmaktadır. © Onk Ajans.

Alper Atalan'ın "Eski Bir Tren Geçerdi Eskiden" öyküsü, İletişim Yayınları tarafından 2014'te yayımlanan *Çok Kısa Bişi Anlatıcım* adlı kitabından alınmıştır. © İletişim Yayıncılık.

TREN GEÇTİ

Aralarındaki akrabalık ilişkisini güçlendirmek için aynı anda yayımlanan hem tren odaklı öykülerden oluşan *Tren Geçti* hem vapur odaklı öykülerden oluşan *Edebiyat Seferleri için Vapur Tarifeleri* adlı seçkilerle edebiyat tarihimizin içinden tren ve vapurla geçerek yolculuk yapalım istedim. Umarım bu yolculukların sonunda kitaptan, istasyondan ya da iskeleden hoşnut ayrılmış olursunuz.

— Murathan Mungan

Metis Edebiyat | Hikâye
ISBN-13: 978-605-316-083-0

Metis Yayınları
www.metiskitap.com

Oğuz Atay

Ahmet Hamdi Tanpınar

Sait Faik

Vüs'at O. Bener

Sabahattin Ali

Afif Yesari

Umran Nazif

Bekir Sıtkı Kunt

Naim Tiralı

Leyla Erbil

Mustafa Kutlu

Ahmet Büke

Ethem Baran

Faruk Duman

Tomris Uyar

Ayfer Tunç

Hüsnü Arkan

Behçet Çelik

Hasan Ali Toptaş

Erdal Öz

Fikret Ürgüp

Ayhan Bozırat

Murathan Mungan

Mehmet Z. Saçlıoğlu

İsmet Tokgöz

Celil Oker

Sabahattin Kudret Aksal

Oktay Akbal

Alper Atalan